UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Didaci Covarrvvias A Leyva Toletani Episcopi Segobiensis ... Opera Omnia

Covarrubias y Leyva, Diego de

Antverpiae, 1610

De Testamentis, & eorum Reuocatione tractatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96556

Visual Library

DIDACI COVARRVVIAS A LEYVA, TOLETANI, EPISCOPI CIVITATENSIS, DVM IN INSIGNI DEI MAX. SALVATORIS COLLEGIO SALMANTICAE IVRA PONTIFICIA publico munere profiteretur, in tit. de Teſtament. Interpretatio.

EX PRIMA RVB. PAR. SVMMARIA.

1 *Teſtamenti vera Etymologia.*
2 *Teſtari quid.*
3 *Iuſtinianus à calumnia Vallæ defenditur.*
4 *Poſſeſſio vnde dicta.*
5 *Sacellum vnde dictum.*
6 *Iuriſconſulti contra Grammaticos defenſi.*
7 *Nouatio vnde dicta.*
8 *Donatio vnde dicta.*
9 *Teſtamenti definitio ex Vlpiano, & eius per partes explicatio.*
10 *Regere quid.*
11 *Iuſta ſententia.*
12 *Eadẽ definitio integra oſtenditur aduerſus Accurſiũ & Paulum Caſtrenſem.*
13 *Perfectum vnumquodque ſecundùm ſuum genus.*
14 *Teſtamentum iniuſtum.*
15 *Hæreditas iuſta.*
16 *Vxor iuſta.*
17 *Filius iuſtus.*
18 *Iuſtum quid.*
19 *Iuſta ſententia qualiter in definitione intelligatur.*
20 *Teſtamenti, contractus, & cæterarum vltimarum voluntatum differentia.*
21 *Teſtamentum Græca lingua, quam dictionem habeat, & quid Græcè & Latinè ſignificet.*
22 *Teſtamentum quomodo apud Theologos accipiatur.*
23 *Pactum aliquando teſtamentum ſignificat.*
24 *Sacra ſcriptura cur nouum & vetus teſtamentum dicatur.*

PRIMA RVBRICÆ PARS.

De Teſtamentis in genere.

NIHIL eſt, optime Lector, quod nodoſos atq; perplexos iuris vtriuſque locos tractanti, ſit ipſius differendę rei cognitione conducibilius, præſtantiúſve: cùm ob facilem, expeditã, & ſeipſam qualibet in dubitatione offerentem ſimplicitatem, tum ob legentis cõtinuam, eandemq́ue beneuolam in hiſce libris euoluendis operam minime pœnitendã. Hinc etenim Iuriſconſulti, quoties rem difficilem aggrediuntur, eandẽ ab etymologia & definitione auſpicantur: in quo video nõ ita paſſim iuris pontificii, conditores hanc diligentiam nobis exhibere. Vnde fit, vt potiſſima laboris pars in ipſis explicandis præludiis frequentiſſime contingat.

¶ Qua ratione *de Teſtamentis* acturus, ipſius dictionis notitiã à Iuriſconſultis quã libentiſſimè petam. Siquidem Iuſtinia-
1 nus Teſtamentum † ideo dictũ fuiſſe exiſtimat, quòd teſtatio mẽtis ſit: ſicuti ipſe aſſerit *in prin. Inſt. de teſta.* Vbi Accurſ. & alii hanc eſſe dictionis etymologiam, apertiſſimè fatentur, Seruium Sulpitium Iuriſconſultum ſequuti, qui *lib. de teſtam.* 2. teſtamentum duplex eſſe verbum ſcripſerit: compoſitum inquam à mentis conteſtatione. Cui tamen Aulus Gell. *lib. 6. c. 12.* & Lauren. Valla. Latinæ linguæ acerrimus aſſertor, *lib. elegant. 6. c.* 36. omnino refragantur, deductionẽ hanc deridentes: cùm non magis à mente dicatur teſtamẽtum, quàm calciamentum, ſalſamentum, & ornamentum, quibus conſentit Catellianus Cotta *in Memorialib. in dictione, teſtamentum.* Verùm ſi etymologiam, quam Cicero *veriloquium* appellat, ſpectemus, planum eſt, non rectè à Sulpitio nomẽ hoc deductum fuiſſe, indeq́ue à vero abhorret, dictionem hanc duplicem eſſe. Eſt enim ſimplex, eaq́ue à *teſtor* deriuatur, ac *teſtamen* fit, & *tum,* ſyllabã aſſumit, diciturq́ue *teſtamen,* vt veſtimen, veſtimentum: velamen, velamentum: regimẽ, regimentum: qua d… ne vtitur Iuriſc… *…orin. ff. de off. præf. præ…* …ũ- tatis teſtim…

cere, *Teſtes eſtote huius vltimæ voluntatis.* Poteſt etiam *teſtari* in hoc ſenſu intelligi, pro *denunciare,* ac *palàm facere,* illam eſſe propriam ipſius teſtantis voluntatem.

¶ Quòd ſi non tam etymon inſpiciamus, quã vocis ſimilitudinẽ, quã Fabius tractat *lib. 9. c. 3.* nõ abhorrens erit huius nominis appellatio, quod mentis cõteſtatio ſit: quod & ipſe Gellius animaduertit: idq́ue probat, Iuſtinianum † ab hoc 3
crimine defendens, Alciat. *lib. 4. de verb. ſignif. & in l. tabernæ. ff. eo. tit.* Clau. Cantiun. *in prin. Inſt. de teſta.* potiſſimùm etenim in teſtamentis dominatur mens. Sic *poſſeſſio* † dicitur quaſi pe- 4
dũ poſitio Labeoni, & Paulo *in l. 1. ff. de acquir. poſſ. in prin.* cùm Celſus dicat *in l. quod meo. §. ſi venditorem. ff. de acquir. poſſ.* ſi vicinum mihi fundum mercatũ venditor ex mea turre demõſtret, vacuamq́ue poſſeſſionem ſe tradere dicat, non minus poſſidere cœpi, quã ſi pedem finibus intuliſſem. Tametſi Alcia. non à pedum, ſed à ſedium poſitione deduci poſſeſſionem exiſtimet, *li. 1. diſpunct. c. 1.* Sic non etymologiam, ſed vocis ſimilitudinem attendens dixit Trebat. *lib. 2. de religionib.*
Sacellum, † quaſi ſacram cellam denominari: cùm ſacellum 5
ſit diminutiuũ à ſacro. Nec decet ob id † Iuriſconſultos ca- 6
lũnioſe inſectari: cũ & veteres Latinæ linguæ diligẽtiſſimi cenſores in his deriuationib. & etymologijs luſerint, quãdoque à vera nominis deductione longè diſcedẽtes. Poteſt etiam non incongruè dici Iuſtinianum in hac etymologia teſtamenti, ſolam teſtationem conſideraſſe, adiectumq́ue,
mentis, ad maiorẽ expreſſionẽ: ſicuti in explicando † *Noua-* 7
tionis etymo Vlpianus adiecit obligationem, dicens *in l. 1. ff. de nouatio.* nouationem deduci quaſi à noua obligatione. Idem
fit in donatione: *Donatio,* † inquit Paul. *in l. ſenatus. §. donatio. ff.* 8
de donat. cauſ. mort. dicta eſt à dono, quaſi doni datio: vbi cùm à ſolo dono donatio dicatur, additur ad declarationem maiorem quaſi doni datio: ſic ergo dicitur à teſtatum teſtatio: & à ſola teſtatione teſtamentum; adiecta tamen vox mentis eſt, nec temere: nam & Theodoſius *in nouell. tit. 7.* illud, inquit, proprie teſtamentum eſt, quod teſtantis meram obtinet voluntatem: atque ita Viglius hanc Iuſtiniani deductionem tutatur.

Definitio verò teſtamẽti ab Vlpiano traditur *in l. 1. ff. eod.*
dicente, † *Teſtamentum eſt voluntatis noſtræ Iuſta ſententia, de eo, quod* 9
quis poſt mortem ſuam fieri vult. Dixi autẽ teſtamentum eſſe voluntatis ſententiam, loco generis: nam præter teſtamentũ plures actus dici poſſunt ſententiæ voluntatis: atque intelligere oportet definitionẽ de voluntate regente intellectũ: quia ſententia eſt actus intellectus: quod ſenſit Bal. *in d. l. 1. in fin.* ſed tamen voluntas quandoque regit intellectum, ita vt ipſe aliquid intelligã, quia id velim: ex his, quæ Thomas explicuit *in 3. ſentent. diſtinct. 23. q. 1. artic. 2.* Idem S. Thom. hoc explicat *libr. 3. contra gentiles, cap. 26. col. vlt.* & illic Ferrarienſis, idẽ Thom. *1. par. q. 82. artic. 3. & de veritate, q. 22. artic. 11.* Regere
† autem in hac parte mouere intelligimus. Nam & hic lo- 10
quuntur propriè, qui hanc tractauere materiam, quod *in d. q. 82. artic. 4.* idem Thom. & Catan. diligenter probant, tametſi quandoq; his dictionibus, quę regimen & imperium ſignificant, planè vtantur, quo apertiùs rem ipſam lectoribus exponant. [Denique in Iuriſconſulti definitione ſententiam intelligo voluntatis mouentis intellectum, vt apprehendat, & quod fuerit apprehenſum eligentis.]

¶ Dicitur verò Iuſta ſententia, eo quòd perfecta ſit, ſecũ- 11
dum Bart. & Aret. *in d. l. 1.* & Marcum Anton. *in princ. Inſtit. de teſt…* …o. nõ enim eſt perfecta volũtas, ante hæredis
… *§. ante hæredis Inſtitut. de legat.* Iuſtam † ergo vo- 12
… ſententiam Vlpia. illam appellat, quæ hęre… …rnitur. Nulla enim alia moriẽtium diſpo… …tè in ſucceſſores vniuerſales trãſmittit. … …tioni accedit *l. cum filio* … …ſtam appellat. … …d idem

ad idem *l.quod Seruius.ff.de condict.cauſ.data.* verũ huic definitio-
ni ita intellectæ illud oberit,quòd codicilli, donatio cauſa
mortis,ac ſimiles vltimarum voluntatum actus teſtamentũ
dici poſſint:cũ ſententiæ perfectæ ſint. quod Paul. Caſtren.
13 *in d.l.1.* animaduertit. Perfectũ enim † vnumquodq; ſecun-
dũ ſuum genus dicitur. Nec ideo imperfectũ animal muſca
dicitur,quod ſit minor elephante,vti Viglius *in princ. Inſtit. de
teſta.nu.24.* argumentatur. Quamobrem ipſe Viglius *num. 29.*
hunc nodũ aliter diſſoluit, intelligens teſtamentũ eſſe ſen-
tentiam, id eſt, ſolennem. Cuius intellectui Iuriſconſultus
patrocinatur *in l.1.ff.de iniuſt.rupt.* dicens non iure factũ teſta-
mentũ,cui ſolennia iuris defuerunt. In codicillis verò or-
dinandis nulla videtur ſolennitas introducta. *§.final.Inſtitut.
de codicillis.* vbi teſtamenti ſolennitatẽ ſubſtantialem in hæ-
redis inſtitutione conſiſtere probatur, ex Theophili inter-
pretatione. Quo fit, vt ſi iuſta, id eſt ſolennis,intelligatur,
congrua ſit Vlpiani definitio.Sed & ante Vigliũ Accurſ.ita
definitionis verba intellexit *in d. l. 1. in princip.* quibus mirè
concinit Theophil. *in princip.Inſtitut.de hæred.quæ ab inteſtat.* dum
14 dicit,Aut enim † non iure ciuili factũ,omiſſis his,quę ad ſo-
lennem teſtamenti ordinationẽ ſpectant.idem Theophil. *in
princip.quibus modis teſtamentũ infirmatur,* dicens:Sed ſi quid eorũ,
quæ ad ſolennitatem obſeruationemq́ue ſpectant,omiſſum
fuerit, dicitur teſtamentum non iure ciuili factum,aut ver-
bi compendio, iniuſtum. quamuis idem Accurſ. *in d. l. 1. &
in princip.Inſt.de teſtam.* quem Paul. Caſtr. *in d.l.1.* ſequitur, addi-
derit definitioni, *Cum hæredis inſtitutione.*

Poteſt etiam dici,teſtamentum ex eo ab Vlpia. appellari
Iuſtam ſententiã,de eo,quod quis,&c.quod per excellentiã
illud nomen,de quo agitur, mereatur. Eſt enim vera atque
omnibus modis abſoluta animi deſtinatio:cùm nihil poſſit
eſſe hac in vita iucundius, quã vt voluntas regnet in bonis
à teſtatore relictis,etiam extincto corpore.liquidẽ moriens
teſtamento ſententiam ſuam ita fortiter exprimit, vt poſt
mortem perpetua ſit.Nam etſi ſint alij modi,quibus vltimę
voluntates enunciantur, hic tamen qui teſtamento fit po-
tiſſimus eſt, & ob id Iuſtæ ſententiæ nomen meretur. Sic
15 apud Iuriſconſul. *in l.3. §.fin. ff.pro ſocio.Iuſta † hæreditas* dicitur
illa,quæ iure ſanguinis, & ſic iure legitimo obuenit,id eſt,
verè,& ita plane hæreditas, vt hoc nomẽ præcipue habeat.
16 *Iuſta* † itẽ *vxor* ea dicitur,quæ verè vxor,& ſolenniter ducta
eſt, & omni iure coniugij prædita: non occulto conſenſu,
aut ſimplici. *l.ſi vxor.* vbi Budæ,adnotauit, *ff.de adult.* Cicer. *lib.1.
Tuſcul. quæſtio.* Metellus,inquit, honoratus quatuor filiis, at
quinquaginta Priamus,quibus decẽ & ſeptẽ iuſta vxore na-
tis,in vtroq; eandẽ habuit fortuna poteſtatẽ,ſed vſa in alte-
17 ro eſt.Caius etiã Iuriſconſult. *in l.2.ff.de adopt. Iuſtũ † filium* ap-
pellat eum,qui omnibus partibus filiationis,veri filij vicem
obtineat. Ad idẽ plurimũ conducit *l.Paulus.ff.de ſtatu.hom.* vbi
probatur,non eſſe iuſtum filium eum, qui natus ſit ex con-
iugio à filia patre ignorante contracto: cũ natus non ſit ex
nuptiis ſolenniter peractis:pluraq; his ſimilia Guliel.Budę.
congeſſit *in d.l.3. §.fin.* & Alciat. *in l. lege obuenire.ff.de verb.ſignif.*
18 Eſt etiã frequentiſſimus apud Liuiũ hic ſenſus, vt *Iuſtũ* † dicat
illud, quod omni parte plenũ eſt atque perfectum,& quod
proprie nomine illo,de quo agitur,cẽſeri poſſit. Hinc apud
eum:iuſtũ præliũ,iuſtus dux,iuſtus miles, iuſta claſſis, iuſta
pugna,iuſtæ ſtationes, iuſta obſidio, iuſtus exercitus, iuſtus
item comploratus *lib.5.dec.3.* iuſta legio, *lib.8.eiuſdem dec.* iuſtũ
etiam pondus eodem ſenſu apud Ouid.2. Metamor.

Vtq́ue labant curuæ iuſto ſine pondere naues.

19 Iuſta † igitur ſentẽtia in teſtamenti definitione intelligi-
tur plena,perfecta, & ſolennis, cuiq; maior diligentia addi
non poſſit,quod & Alciat.probat *lib.4.parerg.cap.7.* Sed & Pe-
trus Loriotus *de iuris arte,tract.1.axiomate* 2.iuſtam ſententiam
ex eo dici exiſtimat,quod teſtamentum omni iure verũ &
firmum fuerit.quod Theoph.expoſuit *de iure naturali.§.1.* co-
dicilli autem ante Auguſtum admiſſi non erant. *in princ.In-
ſtit.de codicillis.* Cæterùm quam interpretationem in conuen-
tionibus,& alijs actibus verba hæc, *iuſta ſeu legitima hæreditas,*
admittant quo ad quęſtionum definitionem,non obſtante
ſtricta Alciati,Budęi,& aliorum differentia,tradit diligen-
ter Arius Pinellus Luſitan. *in l.2.n. 4. C. de bon. mater*
20 ¶ Subdit pręterea Vlpian.in definitione de eo [illegible]
quis poſt mortem ſuam fieri vult,ad diſcrimen c[illegible]
dum inter teſtamentum,& cõtractus,qui inter v[illegible]
brantur,vt nondũ [illegible]
ſortiãtur. Ex [illegible]

mè differre. Nam in codicillis hæres inſtitui non poteſt.
Diſtat etiam teſtamentum à cæteris vltimis voluntatibus:
nempe à mortis cauſa capione, donatione cauſa mortis:de
quibus in vltima huius rubricæ parte tractabimus, vt ma-
nifeſtiùs horum omnium differentia conſtet.

¶ Dicitur autem teſtamentũ † Gręcè Διαθήκη,quaſi diſpo- 21
ſitio à verbo Græco διατίθημι, *diſpono, teſtamentum facio,* quo in
hoc ſenſu vtitur Iuriſconſultus *in l.cùm quis decedens.§.Titia te-
ſtamento.ff.de legat.3. & in l.ex ea ſcriptura.ff.de teſtam. l.4.ff.de ali-
ment. & cibar. legat.l.qui filium & filiam.ff.ad Trebellianum,* in cuius
ſignificationis teſtimonium ex Iſocrate, Demoſthene, &
Æſchine plures authoritates adduxit Budæus in commen-
tariis linguæ Græcæ, *pagina.428.* ex prælo Aſcenſiano.Vtra-
que verò dictio,tam Latina,quàm Græca,non tantùm mo-
rientis vltimam teſtationem,ſed & viuentium pacta ſigni-
ficat:ſicuti de dictione Gręca probatur *in l.fin.ff.de colleg.illicit.*
Atque inde † factum eſt, vt in ſacris monumentis *pollicitatio* 22
diuina ab ipſo Deo Patriarchæ Abrahamo facta *Act.Apoſtol.c.3.*
teſtamentum dicatur.idem ex *capite. 26.Geneſ.* adnotauit Au-
guſt. *lib.1.locutionis de Gen.n.93.* Amant, inquit, ſcripturæ pro
pacto † ponere teſtamentum.Idem Auguſtin. *lib. 16. de ciuitate*
Dei, c. 27. idem in enarratione *Pſalmi 82.col.3.* idem *lib. 5. locu-* 23
tionis de Deuteronomio,num.22. Teſtamentum, inquit, pro *pacto*
poſuit.Quo in loco adhuc in codicibus Pariſienſibus men-
doſe *facto,* legitur. Nam & *Malachiæ 2.* vbi Hebræi habent,vt
eſſet pactum meum cum Leui, ſeptuaginta interpretes le-
gunt,vt eſſet teſtamentum meum ad Leuitas:vbi Hierony-
mus profitetur, id in pleriſque ſcripturarum locis contin-
gere. Idem Hieronymus *in epiſt.ad Galat.cap.3.* ſic illud Pauli
intelligit. Hoc autem dico teſtamentum confirmatum à
Deo.Aſſumitur etiam teſtamentum in ſacra ſcriptura quã-
doque pro præcepto: *Ioſuæ c. 7.* Peccauit populus, & tranſ-
greſſus eſt teſtamentum meum, ita enim illũ locum inter-
pretatur Auguſtinus *lib.6.locationis de Ieſu Naue.* quãuis in vul-
gata editione ita legatur,Et tranſgreſſus eſt pactum meum.

Ex his facillimum erit intelligere, † qua ratione diuinæ 24
ſcripturę nouum & vetus teſtamentum appellentur.Poteſt
& alia ratio colligi ex ſacræ paginæ interpretibus. Qua in
re Lactantii verba adſcribere libet:is inquam *lib.4. diui.inſti.
cap.20.* Idcirco,inquit, Moyſes, & idem ipſi Prophetæ legẽ,
quæ Iudæis data erat, teſtamentum vocant,quia,niſi teſta-
tor mortuus fuerit,nec confirmari teſtamẽtum poteſt, nec
ſciri, quid in eo ſcriptum ſit,quia clauſum & obſignatum
eſt. Itaque niſi Chriſtus mortem ſuſcepiſſet, aperiri teſta-
mentum,id eſt,reuelari & intelligi myſterium Dei nõ po-
tuiſſet. Verùm ſcriptura omnis in duo teſtamenta diuiſa
eſt:illud quod aduentum Domini paſſionemq́ue anteceſ-
ſit, id eſt Lex & Prophetæ,vetus dicitur. Ea verò, quę poſt
reſurrectionem eius ſupra ſcriptura ſunt, nouum teſtamẽ-
tum nominatur.Iudæi veteri vtuntur,nos nouo.Sed tamen
diuiſa non ſunt, quia nouum veteris adimpletio eſt, & in
vtroque idem teſtator Chriſtus,qui pro nobis mortem ſuſ-
cepit,nos hæredes æterni regni fecit, abdicato & exhære-
dato populo Iudæorũ: ſicuti Hieremias Propheta teſtatur.
Hactenus Lactantius. Cui conueniunt quæ Diuus Auguſti-
nus ſcripſit *lib. vno de Spiritu & litera, cap.19.& 20.* idem *lib. 21.
de ciuitate Dei, cap. 15.* atque alibi ſæpiſſime idem Auguſtinus
& Hieronymus hoc ipſum manifeſtiſſimè docent. Græca
item dictio διαθήκη, authore Budæo, ipſam hæreditatem
quandoque ſignificat.

EX SECVNDA PAR. RVB.

SVMMARIA.

1 *Teſtamentum mutari, minui,corrigi,& reuocari,vſque ad mortem poteſt.*
2 *Teſtamentum primum coram viginti teſtibus factum,per ſecundum,cui adſit ſolennitas iure ordinario ſufficiens, reuocatur.*
3 *Teſtamentum ad pias cauſas factum eſt reuocabile, & quomodo.*
4 *Mandatum reuocatur ſolo verbo.*
5 *Teſtamentum coram Cæſare vel rege quomodo fiat, & quemadmodum reuocetur, & irreuocabile eſſe dicitur,num.15.in fine.*
6 *Teſtamentum an ſit irreuocabile ex decreto,aut priuilegio principis? concluditur quòd ſic,nu.15.*
7 *Libertas teſtandi neque à Principe neque pacto tolli poteſt.*
8 *Donatio omnium bon*[illegible]*rum cur non valeat & an iuramento firmetur? num. 12.& ſeq.*
9 *Libertatem teſtan*[illegible]
10 *Renunciare lice*[illegible]
11 *Ob piã cauſam* [illegible]

16 *Intellectus ad l.44.Tauri.*
17 *Primogenii conſtitutio,authoritate principis facta, reuocari poteſt, niſi expreſſè prohibita ſit.*
18 *Melioratio partis bonorum filio à patre facta reuocari poteſt.*
19 *Primogenium à duobus conſtitutum,an ab altero tantùm reuocari poſſit.*
20 *An melioratio p artis bonorum,inter virum & vxorem conſtituta, à ſuperſtite reuocari poſsit,in vtramque partem diſputatum.*
21 *Donatio mortis cauſa inter duos facta, altero inuito,non reuocatur.*
22 *An maioratus inter virum & vxorem conſtitutus poſſit reuocari,in vtramque partem diſputatur.*
23 *Teſtamentum de alienis rebus ex conſenſu domini factum,morte teſtatoris, inuito domino confirmatur.*
24 *Primum teſtamentum iuratum an poſsit reuocari.*
25 *Iuramentum confirmat actum aliàs inualidum.*
26 *Pactum iuratum immutabile.*
27 *Contractus innominatus iuratus,irreuocabilis eſt.*
28 *Pœnitentia iuramento excluditur in actibus aliàs reuocabilibus.*
29 *Iuramentum naturam actus cui adiicitur ſortitur, & num.44.*
30 *Donatio inter coniuges an iuramento firmetur, & qualiter ſit intelligenda.*
31 *Iuramentum ciuilibus legibus contrarium, non ſtatim contra bonos mores dicitur.*
32 *Donatio cauſa mortis iuramento confirmata,an poſſit reuocari.*
33 *Conductor expelli poteſt ob ceſſationem ſolutionis,etiam ſi locatio iurata fuerit,adde num.36.*
34 *Promiſſio de donatione mortis cauſa non reuocanda, quid operetur, cum num, ſeq.*
35 *Iuramentum literarum obligationi ſubiectum ſpe futuræ numerationis non impedit exceptionem non numeratæ pecuniæ, & intellectus. l. fin. C. de non num. pecun.*
36 *Locator expellere poteſt conductorem, non ſoluentem toto biennio,etiam ſi iurato promiſerat eum non expellere,& intellectus ad l.quæro. §. inter locatorem ff.locati.*
37 *Donatio mortis cauſa fit irreuocabilis propter adiectam ſimplicem clauſulam de non reuocando.*
38 *Donatio cauſa mortis an libere poſſit reuocari, quibuſcunque verbis contractui appoſitis.*
39 *Verba quæ ex vſu notariorum contractibus adſcribuntur, quem effectum habeant.*
40 *Notarius Clauſulas ſolitas inſtrumento conficiendo adjicere debet, & earum vis.*
41 *Clauſulæ à notario contractibus adiici ſolitæ, quando de voluntate partium adiectæ præſumantur.*
42 *Reductioni ad arbitrium boni viri in graui læſione non videtur renunciatum per clauſulas ſolitas notariorum.*
43 *Iuramentum inſtrumentis à notario inſeri non debet,niſi expreſſa partium voluntate.*
45 *Actus iuramento contrarius aliquando valet,licèt agens periurus ſit.*
46 *Teſtamentum perfectionem ante mortem teſtatoris non habet, ideoq; mutari poteſt,etiam ſi iuratum fuerit.*
47 *Periurus non eſt qui reuocat Teſtamentum iuratum,& num.52.*
48 *Iuramentum de teſtamento non reuocando eſt contra bonos mores,ex opinione quorundam,contrarium tamen defenditur.*
49 *Pactum de ſucceſſione futura quare non valeat,& nu.ſeq.*
50 *Subſtitutio permiſſa,licèt periculoſa.*
51 *Matrimonii libertas,iuramento conſtringi poteſt.& nu.54.*
53 *Stipulatio de ſucceſſione futura ſi pœnalis, non valet, ſi ſimplex & iurata, contrà,& intellectus l ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.obligat.*
54 *Intellectus ad l.Titia.ff.de verborum obligatio,& capit.Gemma de ſponſal.*
55 *Donatio pœnalis, ſi teſtamentum mutatum vel reuocatū fuerit, an valeat.*
56 *Excommunicatus teſtari poteſt.*
57 *Teſtamentum habens clauſulam derogatoriam qualiter poſſit mutari aut reuocari,latè tractatur.*
58 *Clauſula derogatoria teſtamento adiecta quid operetur,ad partes diſputatur.*
59 *Clauſulæ,quibus reuocatur teſtamentum,quod habet clauſulā derogatoriam.*
60 *Statutum iuratum non tollitur per generalem Canonum vel ſtatutorum abrogationem.*
61 *Clauſula illa: Quorum tenor pro expreſſo habeatur: quem effectum habeat.*
62 *Expreſſum non præſumitur id,quod lex nominatim exprimi vult.*
63 *Teſtamentum iuratum prius,per poſterius æquè iuratum non tollitur, niſi expreſſè hoc actum fuit.*
64 *Teſtamentum inter liberos quomodo reuocetur per ſecundum, aut quomodo reuocet primum,cum clauſula derogatoria factum,nu.65.*
66 *Teſtamentum ad pias cauſas factum etiam ſine clauſula,tollit prius teſtamentum habens clauſ.derogator.*
67 *Teſtamentum primum ſublatum præſumitur propter ſecundum minus ſolenne,ſi poſt decennium à primo factum ſit.*
68 *Præciſè,dictio quid operetur.*
69 *Caſſum & irritum decernens,& quid illa verba operentur.*
70 *Clauſula codicillaris quid operetur in ſecundo teſtamento.*
71 *Si clauſula derogatoria priori teſtamento præter voluntatem teſtatoris adiecta ſit.*
72 *Volo iſtud teſtamentum penitus valere non obſtante,&c.quid operentur verba illa in ſecundo teſtamento.*
73 *Si clauſula derogatoria per intermedios codicillos ſublata ſit, quid operetur ſecundum teſtamentum.*
74 *Teſtamentum coram principe vel apud acta factum reuocat primum cum clauſ.derogat.factum.*
75 *Codicilli cum clauſ.derogatoria facti,quomodo per poſteriores tollantur.*
76 *Si clauſula derogatoria tacitè inſit in primo teſtamento, tollatur per ſecundum ſine mentione derogationis.*
77 *De Legatorum ademptione per ſecundum teſtamentum minus ſolenne.*
78 *Quibus codicillis legata adimi poſſunt.*
79 *Contractus non tollitur per ſequentem inualidum actum,neque ex minus reuocatione,& [illegible] ita reuocetur [illegible]*
80 *Hæredis inſt[illegible] tum minus ſolenne, in quibu[illegible]*
81 *Clauſu[illegible] hæredis inſtitutionem [illegible]*

SECVNDA RVBRICÆ PARS.

De teſtamenti reuocatione.

INTER alia verò, quæ teſtamentis & vltimis voluntati-
bus conueniunt:illud maximè aduertendū eſt,teſtamen-
ta † vſque ad mortem mutari, minui, corrigi, ac reuocari 1
poſſe,*c.vltima voluntas.13.quæſt.2.l.4.ff.de adimen.lega.cap.cum Mar-
thæ.de celebrat.miſſa.vbi gloſſ.in verbo,non valet.l.ſi quis in principio teſta-
menti.ff.de legat.3. l.omnium.C.de teſtamen.l.ſi quis C. qui teſtam. face.
poſſunt.pulcher textus in l.cum hic ſtatus.§.pœnitentiam.ff.de donatio.inter
virum & vxorem.* Vnde primum teſtamentum † per ſecundum 2
reuocatur,etiam ſi in primo ſint viginti teſtes: in ſecundo
autem ſolùm ſit numerus teſtium à iure requiſitus:vti no-
tat Bartolus,quem ibi ſequuntur Doctor *in l.hæredes palam.§.
ſi quid poſt.ff.iſto titu.numero 3.optimus textus in l.militis codicillis.§. fin.
ff. de teſtamen.milit.* Alexand.*conſ.103.quarto volumine,incip. viſo, &
diligenter conſiderato.* Paulus Caſtren.*conſ.327.Dubium facit,primo
volumine,* dicens in ſpecie teſtamentū † ad pias cauſas factum 3
coram ſeptem teſtibus,per ſecundum tolli, etiam ſi ſecun-
dum ad pias cauſas factum ſit coram duobus teſtibus:quam
ſententiam ſequitur Iaſon *in l. ſi ita ſcriptum. num. 29. ff. de le-
gat.1.*& Alexan.*conſil.146.viſo themate ſupra ſcripto.in 2.volumin.op-
timus textus iuncta gloſſ.*ſecundum Abb. *in c.ex inſinuatione. de pro-
curat.*vbi mandatum † per literas conceſſum ſolo verbo re- 4
uocatur.Imò teſtamentum † factum præſente ipſo Cæſare, 5
vel rege ſupremo, etſi validum ſit abſque ſolenni teſtium
numero.*l.omnium.C.de teſtam.regia l.5.tit.1.par ſexta.*qua quidem
deciſione probatur opinio Paul.Fulgoſ. & Iaſon.*in d. l.om-
nium.*dicentium nullum teſtem eſſe neceſſarium in teſta-
mento facto coram Cæſare,aduerſus Bartolum,Baldum,&
Alexand. qui duos in eo teſtes exigúnt præter Cæſarem,
quorum *opinio communis* eſt, auctore Socin. Iunior.*conſil. 138.
colu.fin.1.volu.1.*reuocari tamen hoc teſtamentum libere po-
teſt;quod probat textus *in dicta l.omnium, verſic. voluntates.* vbi
notant eiuſdem legis interpretes. Baldus etiam *in c.1.col. 2.
de confir.vti.*Felin.& Deci. *in c.cum acceſſiſſent. de conſtit.2.col.* hoc
ipſum probantes etiam quando Cęſar non tantùm præſens
fuiſſet actui teſtamenti,ſed& ipſam teſtātis voluntatē prin-
cipali auctoritate cōfirmaſſet, quod ſenſit Bartol.*communiter*
receptus *in d.l.omnium.*Nec oberit text.ibi,quia locum habet
vbi princeps ita confirmaret teſtamentū,vt expreſſim pro-
hiberet id mutari aut reuocari,ſicuti rēſpōdens Iaſon anim-
aduertit Decius *in d.c.cum acceſſiſſent. ſecunda columna.*

Verùm Archidia *in c.vltima volunt.13.quæſt.2.*auſus eſt aſſe-
rere,ex priuilegio principis † fieri poſſe, ne teſtamentū ſe- 6
mel ab aliquo conditū mutari queat;cui conſentit Barthol.
à Bellenzinis,in additionibus ad Abbat.*in d.c.cum Marthæ.no-
tab.6.* ex eo quòd princeps conſenſu teſtantis derogauerit
omnibus legibus hanc libertatem teſtandi concedentibus.
& idē ſenſit & notauit Decius *in d.collat.2.*Sed ſi hęc libertas
† teſtandi ad mortem vſque naturalis eſt, ab ipſo principe 7
auferri nō poteſt,& ideo dubius eſt de hac Archidiac.aſſer-
tione Guliel.Benedict.*in c.Reynutius.iſto tit.verb.teſtam.2.num.25.*
Nam & pacto hanc libertatem tolli non poſſe conſtat ex *l.
ſi fratres.§.idem reſpondit.ff.pro ſocio.l. pactum quod dotali.C.de pactis.l.
illa inſtitutio quos.ff.de hæred.inſtit.l.ex eo.C.de inut.ſtipul.* Ex quibus
† omnium bonorum donatio à iure omnino improbatur: 8
quippe quæ liberam teſtandi poteſtatem donanti adimat. *l.
ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum obligat.* vbi Bartolus &
Doctor. hoc notant communiter, & *in l.fin.C.de pactis.l. hære-
ditas.Cod.de pactis conuent.*adeò vt regia *l. 69. Tauri.[& l.8.tit. 30.
lib.5.Recopila.]* prohibita ſit, & nulla omnino iudicetur do-
natio omniū bonorum,etiam præſentium. Qua in re illud
omittendum non eſt,omniū bonorum donationem adeò
irritam eſſe, vt nec iuramēto donantis valida fiat,cùm bo-
nos mores,quibus teſtandi libertas innititur,prorſus euer-
tat.*c.non eſt obligatorium.de reg.iur.in 6.l.ſi quis inquilinos.§.fina.ff.de
legata.* & in hac ſpecie Bartolus hoc aſſerit *in d. l. ſtipulatio hoc
modo.* quem cæteri Doctores ibi ſequuntur.Abb.*conſil.48.2.
volum.*Bart.*in l.ſi quis in principio teſtamenti.columna fina.ff.de legat. 3.*
Corne.*conſ.66.volum.2.3.columna.* dicens hanc ſententiā Bar-
toli.*communem* eſſe. idem aſſerit eam ſequutus Curt.Iunior.
*in l.fin.C[illegible] pact.num.57.*Paulus Caſtren.*conſil.82.in fin.2.volu.*Ri-
pa *l[illegible] reſpon.c.14.* Hieronymus Cagno.*in dicta l.fin.nu.220.*
&[illegible] *b.num.37.* Purpur.*nu.240.* Curt. Iunior.*conſil.25.*
[illegible] *C.de pact[illegible]* & Dida. à Caſte.*in d.*
[illegible] communem

Hic

9 Hic tamen oportet perpendere, an libera † teſtificãdi fa-
cultas ita à iure naturali procedat, vt contrariũ bonis mo-
ribus ſit, quenquam eam ſibi auferre, quod proculdubio di-
cendum non eſt. Imò nullũ vitium cõmittit is, qui ſibi tol-
lit liberam teſtandi poteſtatem. Si enim contra bonos mo-
res eſſet, libertatem teſtandi tolli: mortale crimẽ aut ſaltẽ
veniale committeret, qui animo deliberato ſeipſum hoc
iure teſtandi priuaret, quocunq; ad id quæſito colore: quod
10 dicendum non eſt: ſiquidẽ † voluntati humanæ poteſt quis
renunciare. *cap. ſi religioſus dẽ elect. in. 6. c. ſi. iſto tit. eod. lib. c. non dica-
tis. 12. q. 1.* Nec proderit dicere, id ex *cauſa religionis* permitti: cũ
11 ea quæ contra † bonos mores fiunt, vel illicita cenſentur,
minimè permittantur ob quamcunque piam cauſam. *c. ſuper
eo. de vſur.* Eadem etiam cõcluſio probatur ex eo, quòd quis
poteſt iure naturali bona omnia quæ habet, quæque habere
vnquam poterit & habuerit, omnino donare, *authent. ingreſſi.
C. de ſacroſanct. eccleſ. l. Deo nobis. C. de epiſc. & clericis.* Præterea clau-
12 ſula, † quæ futuris teſtamentis derogat, non iudicatur tur-
pis: imò tanquam licita teſtamentis adiecta, vtroque iure
defenditur ex his, quæ notantur *in l. ſi quis in principio teſtamenti.
ff. de legatis 3. & in l. ſi mihi & tibi. §. fina. ff. de legatis primo.* & ſi tur-
pis eſſet talis adiectio, nequaquam iure probaretur. His er-
go rationibus Fortun. *in tracta. de vlt. fin. illat. 20. verſic. tertius ca-
ſus.* aſſerit non eſſe contra bonos mores naturales, tolli te-
ſtandi libertatem: quo fit poſſe iuramento firmam eſſe om-
nium bonorum donationem, non tantùm præſentium, ſed
etiam futurorum, quod parum ſibi conſtans aſſerit Panor-
mitan. *conſil. 18. 1. volumine, verſic. plus dico.* Corne. *conſ. 252. 3. colum.
vol. 3.* Dec. *conſ. 655. n. 12.* idẽ Dec. *in l. pactum, quod dotali. C. de pact.
colum. 1.* dicens hanc opinionem veriorem eſſe quam probat
Barthol. Cæpol. *conſil. ciuili. 8. colum. 4.* Aymon Sauilli. *conſ. 129.
col. fin.* Soc. iunior. *conſ. 65. n. 49. & conſ. 143. n. 36. 1. vol.* Bald. licet
rem magis dubiam explicet *in c. 1. §. moribus ſi de feu. fuer. contro-
13 uer. inter dominum & agnat. vaſall.* His accedit, † quòd donatio
omnium bonorum facta eccleſiæ valida eſt authore Bart.
in d. l. fin. colu. penult. C. de pact. cui cõſentiunt Fulgoſ. Iaſ. Iacob.
Lancel. & alij, quos ibi referunt Dec. *num.* 31. Cagnolus
num. 203. Purpur. *num.* 242. dicentes hanc *ſententiam communem*
eſſe, quam & Bald. admiſit *in authent. ſi qua mulier. columna fin.
Cod. de ſacroſanct. eccleſ.* authoritate text. *in l. iubemus nulli. §. 1. C.
eodem tit.* Abb. *per textum, ibi in cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſtat.* Felin.
in cap. in præſentia. de probatio num. 5. dicens eam in praxi recipiẽ-
dam fore: atque inibi Deci. *num.* 5. eam tutatur, exiſtimans
communem eſſe: licèt non deſint, qui ab hac creberrima
omnium aſſertione diſcedant. Sed ſi eccleſiæ donatio om-
nium bonorum fieri poteſt, ex eo quidem apertiſſimè con-
ſtat eam non eſſe contra bonos mores, vel ſaltem illos, qui
turpitudinem præ ſe ferunt, ſi violentur. quod præfati Dd.
paſſim fatentur: igitur quid vetat, hanc donationem ex iu-
ramento vires accipere? Imò donationẽ ſimplicem omniũ
bonorum præſentium & futurorũ iure validam eſſe etiam
refragante Bartol. tenuerunt Dynus *in regul. quod ſemel. de reg.
iuris in 6. col. fin.* Angel. & Bald. *in dict. l. ſtipulatio hoc modo.* Salicet.
in d. l. final. quibus ſubſcribũt ibi Alciat. & Coſmas Guimier
in pragmat. ſanctio. tit. de ſubla. cle. literis. verb. cuicunque quorum ra-
tiones expendit Alexand. *in dict. l. ſtipulatio hoc modo concepta. n. 16.*
Verùm his omiſſis minimè diſcedere licet à *frequentiſſima*
14 *Doct. ſententia*, qua † omnium bonorum donatio inualida cẽ-
ſetur, quæ & *Regia l.* ita confirmatur, vt etiã locum obtineat
in præſentium tantum bonorum donatione. Contendimus
tamen non temere, ni fallimur, eandem donationem iure
communi vel regio improbatam: iuramento præſtito ad-
mittendã eſſe, nec iure naturali vetitum opinamur poſſe li-
bertatem teſtandi tolli ex conſenſu rerum domini. Nam &
15 *ſtatuto* † liberam hanc teſtandi poteſtatem poſſe tolli, & Pa-
cta, quibus hæc libertas aufertur, approbari, expreſſim ſcri-
bit Bald. *in l. cum Artemidoram. fin. col. C. vt in poſſeſſionem legat.* idem
in l. de quibus. 2. columna. ff. de leg. Imol. *in l. illæ autem. ff. hæredum in-
ſtitutio. in fin.* Decius *in l. pactum quod dotali. C. de pact. colum. 1.* idem
conſil. 655. 2. colum. idem adnotauit Viglius per illum textum
in §. acceſſit. in fin. Inſtitut. de teſt. hoc autem fieri non poſſet, ſi id
iuri naturali contrarium foret. Ex quibus, vt rem cœptam
diffiniamus, verum apparet, quod ex Archidiac. retulimus,
nempe ex priuilegio & expreſſa principis conceſſione fie-
ri poſſe, accedente conſenſu teſtatoris, vt teſtamentum ſe-
mel conditum mutari nequeat. Pro quo ſatis conſtanter
adduci poteſt *l. omni*[illegible] ... uis ... dun...
perator, hom...

tentiam noſtram inhibitum videatur commutationis arbi-
trium. Vnde ſi princeps ex cõſenſu teſtantis in ſpecie pro-
hibuiſſet commutationis arbitrium, omnino eſſet mutan-
di teſtamentum ſublata libertas.

¶ Hinc † deduci poteſt intellectus ad regiã *legem Tauri. 44.* 16
[*quæ eſt l. 4. titul. 7. liber. 5. Recopil.*] qua ſancitum eſt: conſtitu-
tionem † primogenij, etiam authoritate principis factã, re- 17
uocari libere poſſe, ſiue fiat in vltima voluntate, ſiue in actu
viuentiũ. Cui accedit & alia *l. 17.* inter eaſdem Taurinas le-
ges, [*& l. 1. tit. 6. lib. 5. Recopil.*] ſtatuens meliorationem, † hac 18
etenim dictione interim vtar, à patre filio factam in tertia
& quinta bonorum parte, etiã inter viuos, reuocari libere
poſſe. Eſt enim prædicta regia ordinatio intelligẽda, quan-
do princeps ſimplicem authoritatem primogenio præſtitit,
ſecus verò, ſi rex, præſtito conſenſu cõſtituentis primoge-
nium, ſtatuerit actum illum irreuocabilem eſſe, atque eius
mutationem vetuerit expreſſe: tunc equidem minimè poſ-
ſet author illius primogenij pœnitere. Quod ex eadẽ regia
lege coadiuuatur, quæ in tribus caſibus non admittit præfa-
ti actus reuocationem. Nempe ſi poſſeſſio rerum, ex quibus
actus ille conſtat, tradita fuerit ei, qui ad primogenium vo-
catur, vel inſtrumẽtum ipſius actus eidem traditum fuerit,
aut ex cauſa oneroſa idem actus ſit geſtus. Non ergo erit
mirum, ſi idem dicamus ex principis authoritate expreſſim
ad hoc accedente, conſenſu etiam illius, qui eundem actum
reſcindere potuiſſet, in id præſtito.

¶ Porrò, vt id obiter agamus, aliqua prænotãda ſunt cir-
ca leges illas regias, quæ pœnitentiam in prædictis actibus
ipſis agentibus cõcedunt. Primum, † conſtituto à duobus 19
primogenio, ex vtriuſq; patrimonio, vel facta melioratio-
ne, poſſe alterũ, quo ad propria bona, alio inuito pœnitere:
cùm & idem in teſtamento permiſſum ſit: in quo Oldrad.
ſic reſpondit *conſil. 174.* dicẽs eandem reuocationẽ fieri poſ-
ſe, etiam altero mortuo, quia ſub vna ſcriptura hic duo te-
ſtamenta continentur. idem Corne. præmittit, *conſil. 159. 4.
volum. col. 2.* tradit diligenter Petrus Peckius *lib. 1. de teſtamen.
coniug. cap. 18.* & in hac ſpecie, quam tractamus, hoc ipſum
ſenſit Rodericus Zuares *in repetit. l. 9. tit. 5. lib. 3. Fori. 5. limit. c. 12.
verſic. ad prædicta* idem inſinuat Alciat. *in l. licet. C. de pact.* Con-
trariam tamen ſententiã in cõſtitutione primogenij aper-
te probat Ludouic. Bologni. *conſ. 62. colum. 4.* dicens: primoge-
nium † à viro & vxore ex communi patrimonio factũ, al- 20
tero vita functo non poſſe à ſuperſtite reuocari, etiam ex
parte, quæ ad ſuperſtitis bona ſpectat: ne illuſio fiat ipſi
mortuo, qui ratione illius communis cõſenſus illum actũ
egit, alioqui minimè acturus. eandem opinionem probat
Andreas Tiraquel. *in tracta. de primogenijs. quæſt. 8.* Cui adſtipula-
tur egregia Baldi opinio *in l. pro hæreditarijs colum. fina. C. de hæ-
redit. actio.* dicentis, donationem † cauſa mortis à duobus 21
ſimul factam altero inuito non poſſe reuocari, quia illius
intereſt, ne illa diſpoſitio mutetur: & idem notat Iaſon
in l. quæ dotis. num. 45. ff. ſoluto matrimon. quamuis Alexand. *ibi.
num. 8.* de Baldi ſententia dubitauerit. Sed Bald. ſi Iaſoni
credimus, ea ratione ſcripſit, quod ex dicto contractu,
etiam facta mentione mortis, fit donatio inter viuos. Et
tamen licèt in quæſtione noſtra idipſum fateamur, actum
præfatum inter viuos geſtum cenſeri, lex tamen regia eius
liberam permutationem permittit. Et præterea Bald. loqui-
tur, quando ex cauſa matrimonij talis pactio fit: quo caſu &
lex regia actum irreuocabilem conſtituit, quibus adducor,
vt exiſtimem primogenium, ac meliorationem factam à
duobus ſimul ex vtriuſque bonis, ab vno eorum, altero vel
mortuo vel inuito, poſſe libere mutari. Nec iniuria cuiquã
fit, cùm notum ſit omnib. eam conditionẽ, actum illũ, quẽ
gerunt ex lege regia ſortiri, atque ita idem Tiraquel. *in tracta
de primogenijs quæſt. 68.* diligentiùs rem iſtam examinans à Bo-
lognino diſcedit. Aliud deinde conſiderandum eſt, circa
earundem legum interpretationem, vt ſi maritus ex legiti-
mo conſenſu vxoris maioratum † (ita enim in hoc tracta- 22
tu loquimur frequẽtiſſime) inſtituat, bonis vtriuſque in il-
lud vinculũ deductis actus iſte à morte mariti cõfirmatio-
nem recipit, nec vi[illegible]o mortuo ab[illegible]re diſiungi poteſt: ſo-
lus enim vir pœnitere potuiſſet, ſi viueret, authore Roderic.
Zuares *in d. limitat. 5. col. 1.* cui [illegible] a[illegible]atur Iuriſconſultus *in
l. ſicut. §. venditionis. ſ. quib. mod.* [illegible] *bent, quæ con*[illegible] *ypothec. ſolua.* quem tex[illegible]
[illegible] *mentis licit* [illegible] *mo*[illegible]

aliena ex conſenſu domini diſponit, morte teſtantis con-
firmari, etiã inuito ipſius rei domino. [Idem probat doctè
& cum iudicio Petrus Peckius *in.d.c.* 18.]
¶Ex quibus inſinuat ſeſe quæſtio illa,† num primum te-
24 ſtamentum, quod teſtator iurauit ſe non reuocaturum, per
ſecundum reuocari valeat, & ſubinde, an ipſe teſtator ex hac
pœnitentia ſit periurus? Qua in re libet tres opiniones re-
ferre: quarum prima authores habet Gulielm. Durand. *in
Specul.tit.de inſtrum. editio. §.compendioſe. verſicu. quid ſi quis iurauerit.
num.* 25. & Hoſtienſ. *in ſumma. titul. de ſepult. §. an licitum. verſicu.
quid ſi quis eligat.* dicentes adeò non poſſe primum teſtamentũ
iuratum reuocari, vt ſecundum inualidum omnino ſit, nec
25 ſubſiſtere poſſit: quia iuramentũ † actum alioqui mutabilẽ,
firmum, & irreuocabilem efficit. *c. cum contingat. de iureiuran.*
Nam & pactũ, quo iuriſdictio prorogatur, libera voluntate
paciſcentis ante litis cõteſtationẽ diſſoluitur. *l. ſi conuenerit. ff.
de iuriſdict. omn. iudic.* ex creberrima omnium interpretatione,
quam modò exactè perſcrutari non licet. Et tamen ſi pactũ
26 † illud iuramento præſtito fiat, mutari voluntas paciſcentis
non poteſt. Ang. Fulg. Pau. Alex. Iaſ. *in d. l. ſi conuenerit.* Imo.
Barb. Feli. *nu.* 6. &. Ripa. *n.* 57. *in c.* 1. *de iudi.* quam *opinionem* faten-
tur ibi eſſe *communem* ipſe Ripa, Deci. *nu.* 23. & Alcia. *nu.* 45. idẽ
Deci. *in d.l. ſi conuenerit. nu.* 9. Ant. Corſ. *in Rub. de iureiur. priuileg.* 16.
& Tho. Ferrar. *cau.* 30. tametſi Abb. & Anto. *in d.c.* 1. refragen-
tur. quorũ ſententiam defendi iure poſſe ibi aſſeruit Deci.
Huic etiam Speculat. aſſertioni & illud concinit, quod licet
in †contractibus innominatis re integra locus ſit pœniten-
27 tiæ: ſi tamen iuramentum in eiſdem contractib. præſtitum
fuerit, minimè licet, etiã re integra pœnitere. gloſſ. inſignis
in l. ſi pecuniam. in princ. verb. neceſſe. ff. de condict. cauſa dat. cau. non ſecu.
quam Doct. ibi recipiunt *communiter*, & dixit *ſingularem* eſſe
Imol *in c.* 1. *de iudic. col. pen.* Iaſ. *in §. actionũ. Inſti. de act. n.* 47. eam-
que defendit Fortun. *in c.* 1. *de pact. nu.* 16. & 17. ex his ergo con-
28 ſtat iuranti † non licere pœnitere in eo actu, in quo nõ præ-
ſtito iuramento à lege permiſſa foret pœnitentia. Vnde Spe-
cul. opinio probari videtur, cui etiam accedũt, quæ Fortun.
d. illat. 20. tradit *verſ. tertius caſus.* Eandem Spec. ſententiam ſe-
quitur Io. Coraſius in præludiis ad *l. admonendi. n.* 31. *ff. de iureiur.*
Hæc tamen Specul. aſſertio falſa apparet ex eo, quòd iura-
29 mentũ † ſortitur naturã illius actus, cui adhæret. *l. fin. ff. de lib.
cau. c. quemadmodum. de iureiurand. l. fin. ff. qui ſatiſd. cog. l. ſed & ſi poſſeſ-
ſori. § item ſi iurauero. ff. de iureiu. textus celebris. in l. fin. C. de non nume.
pecun.* quem exiſtimat ſing. eſſe Abb. *in c. cum contingat. n.* 14. *de
iureiuran.* Bald. *in c. cùm omnes. de conſt. pen. col.* & Tiraq. *in prin. l. ſi vn-
quam. C. de reuoc. dona. nu.* 160. explicant eius intellectum. Bal. *in
d.c. cùm conting.* 2. *col.* Alex. *conſil.* 89. 2. *vol. col.* 7. Feli. *in c. ſi cautio. de fid.
inſtrum. n.* 58. idem Feli. *in c. inter monaſteriũ. de re iudi. nu.* 23. Igitur
iuramentum in teſtamento præſtitũ non reddit eum actum
irreuocabilem: cùm eius propria natura ſit, vt ad mortem
vſque libere mutetur. Qua in re duo potiſſimè ſunt expen-
denda, vt alia omittamus, quæ non ita huic diſputationi cõ-
30 gruerent. Primum † equidem conſtat donationem inter vi-
rum & vxorem à lege vetitam, iuramento pręſtito validam
eſſe, vti Bar. adnotauit *in l. ſi quis pro eo, fin. col. ff. de fideiuſſ.* idẽ Bar.
in l. Seius. ff. ad l. Fal. Feder. *conſi.* 140. Abb. *conſ.* 95. 2. *vol.* Aret. *conſ.*
74. 3. *col.* Cæpol. *conſi. ciuili* 8. Imo. *in c. cum contingat. de iureiu. nu.* 85.
Paul. & Iaſ. *in l. pacta, quæ contra. C. de pact.* quã *opinionem* fatentur
communẽ eſſe, & eam ſequũtur Abb. & Præp. *in c. fin. de donat. int.
vir. & vxorẽ.* Alex. *conſ.* 8. *lib.* 2. Corne. *in auth. ſacramenta puberum. C. ſi
ad aduer. vend. nu.* 42. Ioan. Lupi. *in rub. de donat. inter virum & vx. §.*
51. *col.* 2. Fort. *in tracta. de vlt. fi. illat.* 22. *col.* 3. Dec. *conſ.* 202. Franciſ.
à Ripa. *lib.* 3. *reſp. c.* 6. & 17. & Rode. Zuares *in l.* 1. *tit. de Arris foro le-
gum. q.* 3. Deci. *conſ.* 232. *col. pen.* Alex. *in d.l. Seius.* Iaſ. *in d.l. pacta, quæ
contra.* Guido Pap. *conſ.* 204. *colu.* 3. Quin & Alciat. parum huic
concluſioni propitius eandem aſſerit communem *in c.d. cùm
31 contingat. numero* 198. Nec† enim hoc iuramentum contra bo-
nos mores præſtatur, vt Fortu. eleganter explicat: licèt mo-
ribus ciuilib. Romanorũ aduerſetur. *l.* 1. *ff. de donat. inter vir. &
vxor.* quæ hanc donationem his verbis prohibet: Moribus
apud nos receptum eſt, ne inter virum & vxorem donatio
valeret. Hoc autem re[...]tum eſt, ne mutuo amore ſe inui-
cem ſpoliarent, donationibus non obtemperantes, & pro-
fuſa erga ſe facilitate vtentes. Hactenus Vlpianus ad Sabinũ.
Cui & illa ratio addi poteſt, quod nefas eſſe putatur, videri
aliquid inter virũ & vxorem, quod cõ[...]une [...] eſſe[...], vti
[...] aſſer[...]
[...] Nam is, [...]

iſthæc prohibitio iuris naturalis eſt eo ſenſu, quo ius natu-
rale à Iuriſconſultis & Theologis aſſumitur. Poſſet etenim
lege ſeu conſuetudine talis donatio permitti: ergo non eſt
hæc donatio contra bonos mores, quos frangere abſq; tur-
pitudinis nota minimè liceret, ſecluſa lege humana: atqui *in
d.l.* non dixit Vlpianus, eam donationẽ bonis moribus im-
probari, ſed morib. Romanæ vrbis receptum eſſe, ne fieret
inter coniuges donatio. *ſicut in l.* 2. *ff. de vulg.* inquit Iuriſcon-
ſultus, morib. receptum eſt: & idem *in l. more. ff. de acquir. hæred.*
Igitur iuramento hęc donatio confirmatur: quamuis Barto.
contrariũ aſſerat *in d.l.* 1. vbi Saly. Fulgoſ. & Bal. idem Barto.
in l. cum quis decedens §. Titia. ff. de legat. 3. Ange. *in l. ſi quis pro eo. ff. de
fideiuſſ.* Henric. *in d.c. fin.* Soci. *in conſ.* 65. 1. *vol.* dicẽs hanc opinio-
nem cõmunẽ eſſe, eamq; defendat Chaſſan. *in conſuetud. Bur-
gun. rubr.* 4. § 7. *verſi. ſed tamẽ iſtud.* eademq; opinio impetrata ab-
ſolutione placeat Alciat. *in d.c. cum contingat. num.* 98. & eandem
iure ciuili probet, quãuis iure Pontificio non admittat Pyr-
rhus, poſt conſuetudines Aurelian. *quæſtio. de pactis.* Nam his
omiſſis primam opinionẽ ſequutus, eam intelligo ex ſentẽ-
tia Philippi Decii, quando donator ante donatariũ moritur:
ſecùs verò, ſi ſuperſtite donatore, is cui donatio facta fuerit,
deceſſerit, quia propriũ eſt huius donationis, vt morte do-
nantis, pręcedente traditione, confirmetur, ſuperſtite dona-
tario. *cap. fina. de donation. inter virũ & vxorem. l. cùm hic ſtatus. in prin-
cip. & in §. ſi ambo. ff. de donation. inter virũ & vxorem. l. ſi is ſeruus. l. Pa-
pinianus. ff. eodem. l. ſi inter. ff. de rebus dubiis. l. à marito. Cod. de donation.
inter virum & vxorẽ. regia l.* 4. *titu.* 11. *part.* 4. Hanc ergo conditio-
nem non excludit iuramentũ, imò ſecundũ eam eſt intelli-
gendum, ſicuti in hac ſpecie reſpondit Decius *conſ.* 240. ſed
eius opinio ex eo corruit, quòd donatio inter virũ & vxorẽ
hanc conditionẽ habeat, & recipiat, quando eſt inualida, vt
in dictis iuribus probatur: ſi autẽ valida ſit, qualis eſt ex cõ-
muni ſententia iuramento firmata, nullibi in iure hanc cõ-
ditionem patitur, imò purè valet: quo fit, vt præmiſſa cõmu-
ni ſententia, minimè ſit admittenda Decij opinio, auctore
Alciat. *in d. cap. cùm contingat. nu.* 204. eandẽ opinionẽ aduerſus
Decium pręmittit Paul. Caſtren. *conſ.* 82. 2. *volũ.* quo non cita-
to optime Deci. conuincit Aymon Sauilli. *conſ.* 102. dicens
eandem aſſertionẽ contra Deciũ tenuiſſe Franciſc. Purpu-
ra. & Anton. à Ripa. Ex quo ipſe Aymon deducit, donationẽ
inter coniuges iuramento pręſtito reuocari nõ poſſe: quod
ipſe fateor ex cõmuni Doctor. concluſione. Item infert ipſe
donationẽ inter patrem & filium, ſi ex iuramento vires aſ-
ſumat, non exigere illam conditionẽ, ſi donator præmoria-
tur. quod eſt contra Deci. *conſ.* 536. 2. *colum.* quem ipſe Aymon
pluribus rationibus refellit.
Secundũ, quod in hanc controuerſiam adducere libuit,
ab eodẽ Decio petendũ eſt: is, inquã, *conſ.* 305. 2. *colum.* ſcribit,
donationẽ † cauſa mortis, etiam factam præſtito iuramẽto, 32
poſſe ex donantis pœnitẽtia reuocari. habet enim dicta do-
natio tacitam conditionem, niſi donantem pœniteat, ergo
iuramentum eſt intelligendum ſecundùm illam, ex *dict. l. fin.
& iuribus ſimilibus.* Et in hanc ſentẽtiam aduocat Deci. Corne.
conſil. 126. *col.* 2. 1. *vol. text. in l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati.* vbi
locator † promittens conductorem à domo non expellere, 33
poterit hoc facere, ſi conductor per bienniũ ceſſauerit à pẽ-
ſionis ſolutione. Ad id etiam adducit Baldum *in l. cùm quis. ff.
de condict. ob cauſam.* qui eandem opinionem probat. & idem
Decius *in l. non omnis. ff. ſi certum petatur.* Ex quibus omnib. appa-
ret, promiſſionem non reuocandi donationem cauſa mor-
tis oportere intelligi niſi totius voluntatis pœniteat: quod
& Angelus aſſerit, *conſil.* 254. *col. ſecunda, poſt gloſſ. in l. ſi alienam. §.
Marcellus. ff. de donation. cauſa mort. verb. acceperit.* quam dicit ordi-
nariam Iaſon *conſil.* 6. *vol.* 7. & *in l. quæ dotis. ff. ſoluto matrimonio.
num.* 33. Hic tamen inſiſtendum eſt perpenſis Martiani ver-
bis. *ff. de donatione cauſa mortis. l. vbi ita donatur.* 27. in qua dicitur,
quod vbi ita donatur mortis cauſa, vt nullo caſu reuocetur,
cauſa donandi magis eſt, quàm mortis cauſa donatio: &
ideo perinde haberi debet, atque alia quęuis inter viuos do-
natio. Nam ex his Bartolus ac cæteri *communiter* adnotarunt,
promiſſionem † non reuocandi donationem cauſa mortis 34
efficere, vt ipſa donatio cenſere debeat facta inter viuos. &
ita illum textum commendat Aretin. *in l. nemo poteſt. columna
tertia. ff. de legat.* 1. dicit *ſingular.* Corne. *conſil.* 158. *quarto volumine.*
commendant Alexander & Iaſon *in l. quæ dotis. ff. ſoluto matri-
monio.* [...] Gulielmus [...] *in capitul. Raynut. iſto titulo.*
[...] promittere non
[...] ex hac clau-
ſula

ſula actus ipſe tranſeat in donationẽ inter viuos, cuius propria eſt. Nec verba illa, *cauſa mortis*, hoc impediunt, quia illũ intellectum patiuntur, vt donatio fiat inter viuos, & irreuocabilis, licet ex cauſa mortis donator ad donandum inducatur: ſicuti Bartolus notat *in d.l. vbi ita donatur.* cuius intellectum Doctores ibi & alibi ſæpiſſime approbant. licet Ioannes Crot. *repetit. l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obligat. num.* 48. aduerſus hanc communem teneat, eſſe neceſſarium ad hoc, vt iſta donatio inter viuos cenſenda ſit, donantem promittere nullo caſu reuocare: nec ſat eſſe ſi promittat nõ reuocare, ex verbis *dictæ l. vbi ita donatur. & in l. ſi alienam. §. Marcellus. & in l. Senatus. § donatio. ff. eod.* Cui opinioni ipſe non aſſentior, quippe qui exiſtimem donationem inter viuos irreuocabilem ſimpliciter dici, non quod nullo caſu reuocari nequeat: id enim verum non eſt: ſed quod regulariter reſcindi non poſſit ex donatoris contraria voluntate. Sic ergo promiſſio non reuocandi donationem, ita ſimpliciter facta, potiùs conuenit donationi inter viuos, quã dônationi cauſa mortis, à qua abhorret plurimum: igitur ex hac ſimplici promiſſione tranſit donatio cauſa mortis in donationẽ inter viuos. Nec verba Iuriſconſultorũ Crotti opinionem adiuuant, quia intelliguntur in eo ſenſu, vt ex eis conſtet, ſecùs eſſe, ſi exprimatur aliquis caſus, ex his quibus donatio cauſa mortis reuocatur, nam quo ad illum erit perpetua, quo ad alios verò mutabilis omnino manet, & donatio cauſa mortis adhuc eſt iudicanda, quod ipſe colligo ex *d. §. Marcellus.* adiuncta Barto. interpretatione. Quibus omnibus animaduerſis, quod Decius in conſilio reſpondit, falſum videri poteſt, & contra Deciũ eſt Franciſcus Aretinus *conſ. 74. col.* 3. quem Iaſ. ſequi videtur *in l. non omnis. ff. ſi cert. peta.* idẽ
35 præmittit Guido Papæ *conſ. vlt. 2. colu.* Illud † verò quod ex *l. fin. C. de non. num. pecu.* adduci ſolet, facillimè ſoluitur, quia iuramentũ in *illius l.* deciſione intelligitur iuxta iurantis conſenſum: nec vnquam præter iurantis intentionẽ iuramentum interpretandũ eſt. Vnde intra conſenſus limites iuramentũ, obligationi addit religionis vinculum: vti in ſimili quæſtione reſpondet Bar. *in l. Titia. §. Imperator. ff. de leg.* 2. Cy. Bal. & Saly. *in l. 1. C. commod.* Bart. *in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſ. n.* 15. Andr. Tiraq. *in l. ſi vnquam. C. de reuoc. donat. in princ. n.* 142. idem *in tracta. de legib. connub. in gloſſ. 5. in 4. genere expreſ.* qui omnes, & alii à Tiraquello citati *in dicta l. fina.* ad hoc ipſum expreſſim notant: ſi quidem iurans contractum literarum, & promittens pecuniæ ſolutionem, quamuis obligationi conſentiat, ſub ſpe tamen futuræ numerationis conſenſit, & ob illam cauſam; quòd ſi cauſa illa ceſſauerit, nec numeratio ſequuta ſit, rectè abſque labe periurii non numeratæ pecuniȩ exceptionẽ objiciet: cùm ipſe minime iurauerit, nec conſenſerit in illam obligationẽ eo caſu, quo pecunia numeranda non eſſet, quod apertiùs cæteris oſtendit Fortu. *in l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. n.* 11. ſenſerat Iaſ. *in l. ſi conuenerit. col. 3. ff. de iuriſd. om. iud.* At in noſtra quæſtione conſtat, iurantem conſentire omnino in perpetuam & irreuocabilem donationẽ: igitur
36 eam reuocare nõ poterit. Eodem † ferè pacto tollitur obiectio facta ex *l. quæro. §. inter locatorem.* cùm ibidem promittens conductorem non expellere, in hanc promiſſionem cõſentiat, propter futuram penſionis ſolutionẽ, quæ ſi per biennium ceſſauerit, ab hac promiſſione promittentem liberat, hæc enim fuit eius intentio, hic eiuſdem conſenſus eſt, nec contractus ipſe aliud conjicere patitur. Nec tamẽ ſuperflua eſt exiſtimanda dicta promiſſio. Nam ea non facta, conductor præſens, & non ſoluens penſionem ante bienniũ expelli poſſet, ea tamen facta expectandũ eſt biennij tempus. Ber. & alij *in d. §. inter locatorem.* & Dd. *in l. Aedem. C. locati,* vbi Ange. alium effectũ huius promiſſionis adnotauit, cuius ipſe memini *libr. 2. Varia. reſol. c. 15. n.* 14. Aliter tamen quam Bar. leges regiæ diſtinguunt intellectum *§. inter locatorem. in l. 5. & 6. tit. 8. partita* 5. Ideo eſt conſiderandum ex Bartol. ſententia, conductorem ad bienniũ ſtatim expelli poſſe à domo conducta, eo ipſo quod à ſolutione penſionis ſtatuto tempore ceſſauerit: ſi verò conductio ſit facta ad longius tempus, breuius tamen decennio, idẽ erit dicendũ, hoc addito, quod facta promiſſione à locatore non expellendi cõductorem, expectanda eſt ceſſatio à ſolutione per biennium, etiam ſi conductor ſit præſens: atque hoc ipſum operatur pactũ illud de non expellendo conductorem: ex *d. §. inter.* [illegible] autem qui ad decennium conduxerit abſq; pacto e[illegible] debe[illegible] etiam præſens per [illegible] ctor abſens [illegible]

Hæc etenim eſt Barto. *in dict. §. inter.* huius quæſtionis diſſolutio, cui accedere videntur Abb. *3. colum.* & latiùs Imol. *num. 23. in capitu. propter. de locat.* dicens hanc eſſe *Communẽ Opinionem.* & idem fatetur Iaſon *in l. 2. C. de iure emphyt. nu.* 37. & probatur ex gloſſ. *in dict. §. inter.* Regiæ tamen leges abſque vllo pacto ſtatuerunt, conductorem ceſſantem à ſolutione penſionis expectandum eſſe per biennium, quando conductio fuit facta ad quadriennium, vel longius tempus: ſi verò facta fuerit ad breuius tempus, expectabitur per annum: quod magis accedit ad intellectum & opinionem gl. *in d. c. propter. §. verum.* tametſi text. ibi, indiſtinctè ſanxerit expectandũ eſſe conductorem per biennium. vnde, ne ille text. communi ſententiæ aduerſetur, poteſt commodè intelligi ſecundùm præmiſſam diſtinctionẽ, vel erit à communi opinione diſcedendum. Sed & gloſſ. *in l. ſi alienam. in dict. § Marcellus. ff. de donat. mort. cauſ.* nihil obſtat: quia aduerſus Iuriſconſultum ibi idem loquitur, & ab Oldrado, Dyno, Alberi. & Bartol. reprobatur, & eſt contraria gl. *in l. ſenatus. §. mortis. ff. de mort. cauſ. donat.* quam Paul. Caſtren. approbat *in conſ. 75. & conſ. 82. in 2, vol.* gloſſ. etiam *in d. §. Marcellus.* reprobat Iaſ. *in d. l. quæ dotis. num.* 33. *& in d. l. non omnis. 3. col.* His igitur perpenſis, perplexa adhuc apparet huiuſmodi diſſolutio: & propterea, vt noſtram in hac re ſententiã & liberiùs ac diſtinctiùs explicemus, quinque aſſertiones non inutiles proponimus.

Prima concluſio: Donatio † cauſa mortis, quam dona- 37
tor voluit irreuocabilem eſſe, eamq́ue promiſit non reuocare, in ea clauſula, quæ donationem inducit, tranſit in donationem inter viuos, nec illam patitur conditionem, niſi totius voluntatis donantem pœniteat, etiam nullo adiecto iuramento, text. inſignis *in d. l. vbi ita donatur.* vbi Bar. & cæteri Doct. idem Bart. *in l. fin. C. de pact.* vbi Dec. id not. ex Bart. *num.* 21. Ang. *conſ. 179. num.* 6. Alexan. *conſ. 14. 1. vol.* Paul. Caſtr. *conſ. 138. vol. 1. & conſ. 6. in 2. vol.* Iaſ. *in l. non omnis. ff. ſi cert. pet. col.* 3. gloſſ. rectè intellecta *in l. ſenatus. § mortis verb. deceſſerit. ff. de donat. cauſ. mort.* quam paulo ante retuli. Socin. *conſ. 53. vol.* Curt. iun. *conſ. 39. num.* 6.

Secunda concluſio: Donatio cauſa mortis, quam donator promiſit ratam habere, nec ei refragari, in ea clauſula, quæ donationem inducit, tranſit in donationem † inter vi- 38
uos, nec donator pœnitere poterit, text. *in d. l. vbi ita donatur.* quem in ſpecie ita intellexêre Paul. Caſtr. *d. conſ. 75. num. 7. 2. vol. & in conſ. 61. eod. volum.* Iaſ. *in l. non omnis. colum. 3. ff. ſi certum petat.* Dec. *in d. l. fin. de pactis num.* 21. Iaſ. *in l. quæ dotis. num. 33. ff. ſolut. matrimon.* nihil etenim refert, an donator velit donationẽ eſſe irreuocabilem, an promittat eam ratam habere, nec vllo tempore ſe ei refragaturum. quam ſententiã Bald. aſſerere videtur *in l. cùm quis. ff. de cond. cauſ. data.* tametſi Alexand. *in d. l. quæ dotis. num.* 11. ex Bald. notauerit contrariam opinionẽ dicens: nõ eſſe donationẽ inter viuos, ſi facta donatione cauſa mortis, illa clauſula ſit adiecta: quæ omnia promiſit rata habere, omnino ſeruare, nec vnquã eis contradicere. idem notat Gulielm. Bened. *in c. Raynutius. infra, eod. verb. teſtamentũ. 4. num.* 27. cæterùm Dec. *in d. l. non omnis. colum.* 3. idem *in d. l. fin. de pact. num. 21. & in conſil.* 305. præfatam Alexand. opinionẽ verã eſſe opinatur, quando dicta verba, quibus donator promittit non reuocare donationẽ, apponuntur inter verba exequutionẽ contractus inducentia: ſecùs verò, ſi apponerentur in ipſius donationis diſpoſitione: tunc etenim ſecundũ hanc concluſionem, quam tractamus, procedere exiſtimat, quod altiùs repetere oportet.

Tertia ideo concluſio, autore Decio, ſit: Promiſſio non reuocandi donationem cauſa mortis factam, adiecta exequutioni contractus, non reddit ipſum actum irreuocabilẽ, nec operatur effectum donationis inter viuos. Quæ quidem aſſertio primò ea ratione comprobatur, quòd ea, quæ in exequutione exprimuntur, ipſius actus diſpoſitionem minime augere videntur, text. celebratiſſimus *in clemen. 1. de præben.* quem text. dicit aureum Fel. *in c. licet col. 4. de offic. ord.* commendat Dom. *conſ. 92. & conſ.* 86. Abb. *in c. cum noſtris. nu. 21. de conceſ. præb.* Dec. *conſ. 500. col.* 4. Imol. *in c. quoniam Abbas. col. fin. de offic. deleg.* Hieron. Grat. *conſil. 111. 1. vol.* & ſing. Curt. iun. *conſ. 3 1. col.* & Iaſ. *conſ. 6. 3. vol. colum.* 6. notat eundem, text. Imol. *in l. qui Romæ. §. duo fratres. col. 4. ff. de verbor. oblig.* Dec. *conſ. 7. num. 9. & conſ. 413. col. fin.* optimus text. *in l. quidam teſtamento. in prin.* nóc l[illegible] qu[illegible] æter Doct. [illegible] t Roman. *ſing.* 43[illegible]

mutare debent:quo fit,vt hac prima ratione tertia cõcluſio
procedere poſſit. Sed & alia ratio eandem confirmat : præ-
dicta etenim verba potiùs ex tabellionum voluntate,quàm
ex contrahentium conſenſu adjiciuntur ipſis cõtractibus,
vt in ſimili ſpecie fatenturBart.*in l.1.6.q.ff.de iure codicill.*Bald.
*in l.quoties.C.de hæred.instit.col.*1.Imol.*in l. vlt.ff. quemadmod.teſtam.*
*aper.*Dec.*conſil.*180.*col. pen.* Abb. *in c. cùm contingat. de iureiuran.*
*num.*24.Dec.*conſil.*399.*col.pen.* & plures alij , quos ad nauſeam
vſque citat Tiraq. *in l.ſi vnquam. C. de reuocat.donat. in princ. num.*
122.dicens,hanc *opinionem communem* eſſe:idem fatetur Tho-
mas Gramm.*deciſ.62.num.*22.Et quamuis non deſint,qui cõ-
trariam ſententiam ſequantur ex eo, quod conſueta appo-
ni in inſtrumentis cenſentur ex contrahentium voluntate
à Notariis expreſſa,Bald. per text. ibi *in l.fin.C.de fideiuſſor.* So-
cin.*col.pen.in l. Gallus.§.idem credendum.ff.de lib.& poſth.* vbi Alex. 3.
*col.*dicit *ſing.*text.*in d.l.fin.* & meliorem iuris Iaſ. *in l. certi condi-*
*ctio.§.ſi nummos.ff.ſi cert.pet.num.*24.Soc.*conſ.* 101. 3.*vol.* Fel. notat
*in c.cum M.de conſtit.num.*6. & ibi Dec. *col.*2. Iaſ.*in l. fin. C. de iure*
*emphyt.*10.*notab.*Alex. *in l. huiuſmodi.ff.de legat.*1.*in fin.prin.*Catell.
Cott. *in vltimis Memorabilib.in dictione, Notarius.*Et Io.Arelatanus
*in l.generaliter part.*1.*C.de ſecund. nupt.n.* 61. qui omnes caterua-
40 tim aſſerũt,notariũ à † cõtrahentibus rogatum,vt conficiat
certi contractus inſtrumentũ,cenſeri omnino rogatũ con-
ſuetas clauſulas eidem actui adjicere,optimus text.*in d.c. cum*
*M.*quem exiſtimat meliorẽ iuris Bal.4.*col.*& ſing.Fel.*ibi.*idem
Fel. *in c.ex literis.col.*5.*de fid.inſtrum.* quod diſputari longiùs po-
terat ex his, quæ dicti Dd. ſcribunt. & Ripa *in d.c.cum M.* 27.
*notab.*Iaſ.*in l.vt liberis.C.de collat.*Hippol.*ſing.*123.Socin.*conſ.*85.1.
*vol.num.*5. Dec. *in l.ſemper in ſtipulationibus.ff.de reg.iur.* Euerar. *in*
locis legalib. c. 63. Alex. *conſ.*1. *col.*6.*vol.*5. & ex Iuriſconſulto *in*
l.quod ſi nolit. §. qui aßidua. ff. de ædil. edict. Verùm quæſtionem
iſtam nimis à re,quam tractamus , remotam omittentes;id
41 tãtum admonemus lectorem , verba † contractui adiecta ,
quæ tamen notariis communia , ac frequentiſſimè obuia
ſunt , tunc demum præter voluntatem contrahentium
adiecta cenſeri , quando ipſum actum, qui geritur,mutant,
inque aliam ſpeciem transferunt. Nam ſi clauſulæ ſolitæ
apponi in cõtractibus à Notario ſcribi poſſunt abſque con-
trahentium expreſſa iuſſione , quia earum adiectio ex præ-
ſumpta contrahentium mente fit:quis vnquam dicet,eaſdẽ
clauſulas ex hac præſumpta voluntate contractibus addi:
quando ex his verbis plurimum ipſius actus vis mutatur,
aliamque naturam aſſumit,quam ex verbis principalibus à
contrahentibus prolatis præ ſe ferat ? Hinc etiam procedit,
quod Anton. & Abb. *in c. Quintavallis.num.* 32. *de iureiur.* ſcri-
bunt,dicentes,per quæcunq; verba etiam ampliſſima com-
42 promiſſio † adiecta, non videri renunciatum reductioni ad
arbitrium boni viri, ratione valde enormis læſionis , quia
potiùs ex notariorum facili calamo, quàm ex compromit-
tentium conſenſu ſolent ſcribi,nec compromittentes con-
ſentire cenſendi ſunt in tantæ læſionis licentiam , arbitris
concedendam:idem,licet in diſſimili ſpecie,probat Abb. *in*
c.cum.contingat. n. 24. *de iureiur.* non alia ratione , quàm quòd
conſueta exprimi à tabellionibus, ſi in contractu ſcriban-
tur,illum effectum inducunt,qui non abhorreat veriſimili
contrahentium intentione : ſicuti exiſtimant Lancel. Ga-
liaul.*in l.*1.*col.*2.*ff.de verb.oblig.* Alciat. *in ea.l.*1.*§.ſi quis ita.* 3.*notab.*
ex quo fit, vt quamuis procurator habens generale manda-
tum,cum libera poteſtate, ea,quæ exigunt ſpeciale manda-
tum poſſit agere,*c.qui ad agendum.in fin.de procur.in* 6.*l.procurator,*
cui generaliter.ff.eod.l.tranſactionis.C.de tranſact.Regia l. 19.*tit.*5.*par.*3.
id tamen non procedit in valde præiudicialibus , propter
abuſum notariorum, qui paſſim abſque mandatorum con-
ſenſu, & eis prorſus ignorantibus dicta verba inſerũt,quæ
magis ad ſtylum communem,quam ad actus diſpoſitionem
ſpectant,quod pulchre animaduertit Caro. Moli. *in conſuet.*
*Pariſien.tit.*1.*§.*10.*q.*3. Idem Carolus in Alexandri. *conſ.*28. *lib.*
2.ex Ang.*in l.licet.col.*1.*C.de locato.*Bal. *in rub.C.de his quæ in fraud.*
*cred.*Abb.*in c.*1.*vt lit. non conteſt. nu.* 28. à quibus autoribus &
eorum ſententia tria Carolus infert,quæ apud eum legi fa-
cillimè poſſunt. His ergo iure admitti poteſt hæc tertia &
principalis concluſio,quam Iaſ. optime explicat & admit-
tit *in conſ.*6. 3. *vol.* & ſecundùm hanc declarationem poteſt
defendi opinio Alex. *in d.l.quæ dotis.*& aliorum,quos in prin-
cipio huius quæſti[illegible] [illegible]tauimus.
[illegible] ſ aſſe[illegible]
[illegible] Nam is[illegible]

dem donationem ſeruare,firmamque habere,&eam ipſum
non reuocaturum. Iuramentum † etenim non poteſt à no- 43
tario abſque contrahentis expreſſo cõſenſu adſcribi,*c.pen.*
de iureiuran. & ideo in iuramento ceſſat ratio, quam in præ-
cedenti concluſione adduximus,ex abuſu notariorum.Pre-
terea ratio ex *clem.*1.*de præb.*non vendicat ſibi locum in iura-
mento:cùm id,quacunque in parte contractus fiat, ſemper
mature fit,ac deliberato animo,&ea mẽte,vt effectum ſor-
tiatur:atque ita in ſpecie hanc concluſionẽ tenet Iaſ. *in l.non*
*omnis.col.*3.*ff.ſi cert.pet.*Aret. *in conſ.*74.*col.*3.Guid. Pap.*conſ.vlt.*2.
col. Iaſ. *in l. quæ dotis.ff.ſol.mat.nu.*33.& Lud. Goza, *conſ.*87.*n.* 9.
Ferrat.*caut.*30.Paul.*conſ.*75.2.*vol.*licet cõtrariũ notauerit Dec.
*d.conſ.*305.Cor.*conſ.*126.1.*vol.*2.*col.*Iaſ.*conſ.*6.*in* 3.*vol. col.*7. Pariſ.
*conſ.*6.*n.*17.*lib.*2.quib.nõ poſſum aſſentire,attẽta vi iuramẽti.
Quinta concluſio:Donatio cauſa mortis reuocabilis eſt,
nec tranſit in donationẽ inter viuos,etiamſi donator ſim-
pliciter iuramentum addiderit eidem, non tamen promiſit
eam non reuocare.hoc enim iuramẽtum ſimpliciter † præ- 44
ſtitum iuxta ipſius actus naturam eſt intelligendum , vti in
ſpecie opinatur Bald. *in repet.l.*2.*ff.de iureiur.col.*42.*ver.iuxta præ-*
dicta. que refert & ſequitur Didacus à Segura *in l. vnum ex fa-*
*milia. §. ſed ſi fundum.ff. de legat.*2. *fol.*9. *colum.* 3. ex quo, ſi teſta-
tor ſimpliciter iuramentum præſtitit , nec promiſit teſta-
mentum non reuocare:abſq; periurij metu libere poterit,
quæ primò diſpoſuerat,mutare :cenſetur enim iuraſſe, illã
eſſe propriam, liberam, & non coactã eius voluntatẽ. Ha-
ctenus ergo de donatione cauſa mortis, quam quis non re-
uocare iurauit: in teſtamento verò dicta verba , *etiam iura-*
mento præſtito, non impediunt eius reuocationem ex opinio-
ne, quam aduerſus Spec. probamus.
Nec ex his verbis hic actus tranſit in aliam ſpeciẽ,nec in
contractum inter viuos,quia verborũ ſignificatio nõ pati-
tur, vt teſtamentũ tranſeat in donationẽ irreuocabilẽ:ſicut
patitur donatio cauſa mortis facta:potuit enim fieri dona-
tio occaſione mortis,quia mortis cauſa induxit donatorem
ad donandũ, & tamen inter viuos, & ideo diuerſum cẽſeri
debet,vt explicat Bar. *in l.vbi donatur.ff. de donat. cau mor.*& Iaſ.
*in conſil.*6.*col.*1.*in* 3.*vol.* & probatur *in l. eum precario. ff. de precar.*
Eſt & alia ratio aduerſus Spec. actus † ſiquidem contra 45
iuramentum factus,etiamſi agens periurus ſit,validus eſt,ſi
prior actus,cuius cauſa iuramẽtum præſtitum fuit, nec per-
fectus eſt, nec ex iuramento eam perfectionem aſſumpſit,
vt mutari nequeat,ex gl.percelebri *in c.fin.de procur. in.* 6. quã
præter Dd. ibi, dicunt *Sing.*Soc. *conſ.*58.*vol.* 3. Iaſ. *in l.ſi non ſor-*
tem. §.ſi. centum col. 3. *ff de cond.indeb.* idem *in l.ſi ita quis promiſerit.*
*§.ea lege.n.*24.*ff de verb.oblig.*idem *in l.duobus.§.fin.*2.*col.ff.de iureiur.*
commendat Fel. *in c.edoceri.nu.*7.*& in c.ex parte decani.nu.* 12. *de*
*reſcript.*cuius & nos meminimus in Epitom.2. *part. c.* 4. *nu.* 9.
*& c.*6.*nu.*2. & ad iſtam quæſtionẽ mire conducit:ſi quis ete-
nim teſtamentum † fecerit, idque iurauerit non reuocare, 46
ſi poſtmodum pœnitentia ductus, id teſtamentum mutaue-
rit,hæc correctio aut mutatio ſeruanda erit : cùm ad mortẽ
vſque primum teſtamentum perfectionem non accipiat,ac
omnino pendeat , & ideò dum ita penderet,potuit optimè
tolli ab ipſo teſtante, ex *c.cum Marthæ.de celebr.miſſæ.*nam & te-
ſtamentum in mortuis ratum eſt,quãdoquidem nec valet,
dum viuit teſtator, & vbi teſtamentum eſt,mors teſtatoris
intercedat neceſſe eſt,teſte Paulo, *ad Hebr. c.* 9. Iure etiam
compertum eſt,mortem teſtantis ratum facere teſtamentũ
quod nondum certum habet robur,quandiu viuit,qui con-
didit,cui liberum eſt, ſi velit, mutare, *l. ſi quis in principio. ff. de*
*legat.*3. *cum ſimilib.* Hanc verò opinionem , vt ſecundũ teſta-
mentum teneat, & præferatur primo,quod teſtator iurauit
non reuocare,aſſerunt Bart.*in d.l.ſi quis in principio.ff.de leg.*3.*col.*
fin. idem *in l.ſi quis inquilinos.§.fin.ff.de leg.*1.*& in l.cum duobus. §. idẽ*
*reſpondet.ff.pro ſoc.*Oldr.*conſ.*127.Bal.*in repet.l.*1.*C.de ſacroſanct.eccl.*
*col.fi.*Salic.*in l.ſancimus.C.de teſtam.*Io.And.*in reg.quod ſemel.de reg.*
iur.in 6. gl.*in c.vltima voluntas.*13.*q.*2.Bald.*conſ.*148.*in* 1.*vol.*Albe-
ric. *in d.l.ſi quis in principio teſtamenti.col.pen.*Iaſ.*in l.ſi conuenerit.ff.de*
*iuriſd.om. iud.n.*5 idẽ Iaſ.*in l.ſi ita quis promiſerit.§.ea lege.n.*23.*ff. de*
ver.oblig. Guliel.Maynerius *in l.quamdiu.nu.*117.*& in l.nemo poteſt*
*mutare.nu.*93.*ff.de reg.iur.*And.ab Exea. *in rub.ff.de pact.nu.*524. &
eſt communis opinio ſecundùm Alex.*in l.ſtipulatio hoc modo.*
*num.*5.*ff.de verb.oblig.* & Corn. *conſ.*294.*vol.*4. eandem ſequitur
Ripa *in c.*1.*num.*58.*de iud.* Quæ quidem ſententia adhuc vera
eſt, e[illegible] anſi p[illegible]um teſta[illegible]am, quod iurauit teſtator nõ
[illegible] Bal. *conſ.* 21. 1. *vol.*

Secunda opinio partim ex pręmiſſis conſtat,quibus pro-
batur in hac controuerſia, ſecundum teſtamentum primo
præferendum eſſe,partim à Bart.augetur , qui non tantùm
47 hoc tenet,ſed & addit,nec periurum † eſſe reuocantē pri-
mum teſtamentum,cui iuramentum acceſſit. ita ipſe *in d. l.*
*ſtipulatio & in d.l.ſi quis in principio teſtamenti.col.fi.*dicens, iuramē-
48 tum † quo quis promiſit non reuocare teſtamentū,eſſe cō-
tra bonos mores.& ideo iurantem ex eo minimè obligari.
quod probatur *in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.*ſecundum eum,
cui adhærent Boatinus , quem Alberic. refert *in d.l.ſi quis in*
*principio.col.pen.*Ang. *in l. ſi quis pro eo.ff. de fide iuſſ.* Bald. *in conſ.* 22.
& 148.1.*vol.* & eſſe hanc *Communem ſententiam,* fatentur Cyn.
*in l.1.col.fin.de ſacroſ.eccleſ.*Alex.*in d.l. ſtipulatio.n.* 5. Ang. Aret. *in*
tract.de teſtam.verb.& iurauit non reuocare.& eam defendūt Ioan.
Crot. *in d.l.ſtipulatio.n.* 18. & Gulielm. Mayner. *in d.l. quamdiu.*
*nu.*121. & eandem aſſerit gl. *in c.1.de pace ten.& iuram.fir.§.item*
ſacramenta verb. ſuper contractib. quaſi hoc iuramentū non tan-
tùm ſit contrarium bonis moribus ciuilibus , ſed & cano-
nicis :cùm iure Pontificio votum captandæ mortis repro-
betur, c. 2.*ca.ne captandæ.de conceſſ.præb.in 6.c. nulla. eod. tit.*

Sed hæc opinio omiſſis aliorum argumentis ex eo con-
uincitur,quòd contra bonos mores non eſt promiſſio non
reuocandi teſtamentum, quod ſuprà probauimus ex For-
tunio. Nam ſi promiſſio non reuocandi teſtamentum abſ-
que iuramēto toleratur , cur iureiurando eadem promiſſio
firmari nequit ? Dices fortaſſe , non eſſe ita periculoſum,
animæ promiſſionem ſimplicem frangere ſicuti iuratam,
& ob id magis tolli adiecto iuramento teſtandi libertatem,
quam ſimplici promiſſione : id enim fateor, nego tamen
bonis moribus repugnare,vt quis ſibi ipſi tollat teſtandi li-
49 bertatem : tametſi † pacta,per quæ hæc libertas aufertur,à
iure ciuili improbentur,ea ratione,quòd leges ęgre ferant,
ac odio habeant,eſſe quem ſolicitum de viuentis hæredita-
te, *l. fin. l. pactum quod dotali. C. de pact. l. pactum dotali. C. de collat.*
Quod ſi dixeris,occaſionem captandæ mortis à l. tolli , vt-
que improbam boniſque moribus contrariam refelli,fate-
bor vtique occaſionem hanc lege improbari,quaſi hoc ip-
ſum legumlatoribus vtile viſum fuerit Reipublicæ , nec
priuatim vitæ humanæ inſidiaretur : nec confeſtim ſequi-
tur,id ita contra bonos mores eſſe,vt peccatū ſit pacta præ-
dicta iniri,cùm dicta occaſio non ſit admodū crimini pro-
xima,quippe quæ praui animi præſumptionem maximam
exigat,quæ in Chriſtiana religione non eſt faciliter admit-
50 tenda. Conſtat etenim † ex ſubſtitutionibus , ac bonorum
vinculis,quę ex primogenijs oriuntur,vt poſt mortē vnius
alteri bona obueniant,occaſionem captandæ mortis quo-
dammodo prauis ac ſceleſtis hominibus exhiberi, & tamē
paſſim prædictæ ſubſtitutiones & primogenia licitè fiunt,
& honeſtiſſimè permittūtur.Nam licet *in d.l.vlt.C.de pact.* ex
eo pactum contrarium bonis moribus iudicetur, quod oc-
caſionem præbeat captandę mortis,ea tamen ratio non eſt
principalis ad hoc,ſed illa,quod turpe ſit agere de bonis il-
lius,cui ſuccedendum forſan eſt , eo viuente , ac non con-
ſentiente,vt in eadem cōſtitutione probatur.Siquidē iuxta
illius conſtitutionis ſententiam pactio illa turpis non ſit, ſi
acceſſerit conſenſus illius,cui ſuccedendum eſt.eademque
ratione eſt intelligenda deciſio text.*in l.ex eo.*C.*de inutil.ſtipul.*
51 Prętereà,nōne † maior libertas in matrimonio exigitur,
quàm in teſtamento? *c.cùm locum.de ſponſ.*Et tamen iuramen-
tum,quo quis aliquā feminam accipere in vxorē pollice-
tur,validū eſt,& periurio irritetur is,qui id nō ſeruauerit,*c.*
ſicut ex litteris.de ſponſalib. quibus rationibus Bar.opinio,quæ à
iuris ciuilis profeſſoribus crebrò recipitur , falſa apparet.
52 Tertia † igitur opinio, licèt concedat teſtamentū ſecun-
dum primo præferri,teſtatorem tamen periurum eſſe pro-
fitetur, ex prædictis rationibus,quam ſententiam aſſerunt
Io.And. *in reg.quod ſemel.de reg.iur.6.* Archi.*in d.c.vltima voluntas.*
Anchar. *in c.cùm eſſes,col.pen.infra eo.*Io.ab Imol.*in c.dilecto.2.col.*
de præb. Salic.*in d.l.ſancimus.col.fi.*Corn.*conſ.*294.*vol.*4.Fran.*in c.*1.
*de ſepul.in 6.col.*1. Bal. *in l.1.in repet.col.fin.C.de ſacroſ.eccleſ.*Fort.*de*
*vltimo fine illat.20.ver. tertius caſus.*Alex.*conſ.16.col.2.vol.3.*idem *in*
d.l.ſtipulatio hoc modo concepta. col.2. Oldr. *conſ.*127. Imol. *in c.cùm*
contingat.de iureiur.nu. 33. Fel.*in c.in præſentia.de probat.nu.6.*Socin.
iun.*conſ.65.num.50.vol.1.*& hæc eſt *Communis opinio* , ſecundùm
Alciat.*in d.c.cùm contingat.nu.76.*Philip. Probum *in c.ſi.de procu-*
rat.in 6.col.fi. & Guliel. May[illegible] *nemo po*[illegible] *num.* [illegible]
quamdiu.ff.de reg. [illegible]

Quid [illegible]

tus ita ſcribit:Stipulatio hoc † modo concepta , ſi hæredem 53
me non feceris,tantum dare ſpondes,inutilis eſt:quia con-
tra bonos mores eſt. Verùm lex illa pœnalem ſtipulationē
contra libertatem teſtandi adiectam,bonis moribus con-
trariam eſſe aſſerit : ſiquidem illicitum & inhoneſtum eſt
pœnæ adiectione quemquam velle alterum adſtringere ad
certam hæredis inſtitutionem.Et huic auidæ ambitioni eo-
rum,qui aliorum hæreditates & patrimonia conſequi ni-
mia cupiditate contendunt, lex occurrit; quo eorum inſa-
tiabilem auaritiā reprimat;non tamen ex his ſequitur,pro-
miſſionem ſimplicem vel iuratā abſque pœnæ adiectione
moribus aduerſam eſſe. Sicut † in ſimili ſpecie promiſſio 54
matrimonij contrahendi licita eſt,ſiue fiat ſimpliciter, ſiue
cum iuramento : & tamen promiſſioni huic pœnam addi
bonis moribus refragatur, *l.Titia.ff.de verb.oblig.* Ex quo infe-
ro pœnalem ſtipulationem,cuius meminit *d.l.ſtipulatio.* iura-
mento firmari non poſſe. quod ibidem Bart. & cæteri
Dd. concedunt.

Secundo infero,promiſſionē pœnalē,quæ *in d.l.Titia. & in*
*c.Gemma.de ſponſ.*reprobatur, nequaquam iuramēto vires ac-
cipere,autore Bar.*in d.l.Titia,n.*11. *& in l.ſi quis pro eo.ff.de fideiuſ.*
*n.6.*licèt Cor .contrarium conſulendo reſponderit.*conſ.*294.
in 4. *vol.* & Fortu. dubitauerit *in d.illat.20.ver.vnde etiam ſingula-*
riter,& ver. dico ergo. Hinc probari poterit , donationem † fa- 55
ctam in pœnam mutationis aut reuocationis teſtamēti mi-
nimè valere, ex communi omnium ſententia,*in d.l.ſtipulatio.*
ſicut aſſerit & probat Alex. *conſ.25.lib.*3. Imò quamuis Bal.*in*
l.ſancimus.C.iſto tit. Paul.& Alex.*in d.l.ſtipulatio.* Franc.*in reg.quod*
ſemel.de reg.iur.in 6.& plerique alij frequenter dixerint,hanc
pœnam poſſe adjici reuocationi certi legati , licèt nō poſſit
apponi reuocationi totius teſtamenti,perpenſa declaratio-
ne Claudij, *in d.l.ſtipulatio. nu.*5. Et licèt itidem eandem pœnā
fauore piæ cauſæ admittat Iaſ. *in d.l.ſtipulatio. & conſ.169.vol.4.*
nihilominus Caro.Moli.*in d.conſil.25.communem opinionem* etiā
in his duobus caſibus nouiſſime ſequitur,cuius opinio ſatis
ex præmiſſa conſideratione defenditur.

Porrò illud erit præter alia & hic conſiderandum, quod
Cæpol.animaduertit *cautel.* 117. dicēs,poſſe in prędicto caſu
fieri,vt teſtamentū ſecundū ſit nullum,ſi is,qui iurauit pri-
mū teſtamentū non reuocare,à iudice eccleſiaſtico admo-
neatur,petēte hærede ſcripto in primo teſtamēto,trina ca-
nonica monitione,vt teſtamentū illud ſeruet illęſum,&ne
illud reuocet. indicta excōmunicatione aduerſus eum,ſi id
teſtamentū mutauerit:tunc etenim teſtamentū † poſterius 56
erit nullū,quippe quod factū ſit ab excommunicato,qui te-
ſtari nō poteſt,vt exiſtimant Ioan. Mona.*in c.quanquā de vſur.*
Hoſti.*in c.pia.de except.in 6.*gl.*in c.decernimus. de ſent. excom. eo. lib.*
quā dixit *ſing.* Fran. *in rub. iſta. lib.6.caſu.*16.quaſi deportato æ-
quiparetur excōmunicatus .Hoc tamen nō eſt admittendū,
quia falſa ratione iuuatur,cū excōmunicatus teſtari poſſit
regulariter : quod probatur ex eo,quòd omnes teſtari poſ-
ſunt,qui iure expreſſim non prohibentur,*l.ſi quæramus.ff.eod.*
§.final. Inſtit.quib.non eſt permiſſ.fac.teſtam.l.1. C. de ſacroſanct. eccleſ.
Sed excommunicatus non prohibetur teſtari. Igitur poteſt
teſtamentū facere. Prętereà ſpeciale eſt in excommunicato
propter hæreſin, *c.excommunicamus.§.credentes.de hære.auth. cre-*
dentes.C.de hæret. is enim teſtari nō poteſt:ſicuti nec excom-
municatus ex percuſſione Cardinalium.*c.Felicis.de pœnit.in 6.*
ergo excommunicatis ob alias cauſas non eſt interdicta te-
ſtandi poteſtas. atque ita hanc ſententiam veriorem opi-
nantur Archi.*in d.c.pia.* Ioan.Andr. ac cæteri *in d.c.decernimus.*
Freder.*conſ.* 74. Bar. *in d. l. ſi quæramus.* Bal.*in l.fin.col.* 3.*C.ſi à non*
*comp.iudic.*Abb.*in c.veritatis.de dolo & contumac.num.*32.Abb.*hic.2.*
*col.*Imol.*in c.2.infra eod.*poſt alios Gulielm.Bened.*in c. Raynu-*
tius verb.mortuo itaq. teſtatore.in 1.*num.288.eod.titul.*Ioan. à Selin.
de beneficio.3.part.q.4.col.1. quam opinionem ſequuti fatentur
communem eſſe Felin.*in c.cum voluntate.de ſentent.excomm.* idem *in*
*c.ad probandum.de re iud.col.2.*Barb.*in d.c.2.*Franc.*in d.rub.caſu.* 16.
Aret.*in d.l.ſi quæramus.*& Dur.Guaid.*in libell.de arte teſtandi,tit.1.*
*caut.*10.nec refert,an ſit publicè vel occultè excommunica-
tus,ſecundùm eos.quibus accedit gl.*in c.paſtoralis.§.verum. de*
*appellat.*quæ excommunicatum ſimilem eſſe ait relegato:&
tamen relegatus teſtari poteſt,*l.relegatorum.§.1. & ſeq.ff.de in-*
*terdi. & relegat.*Huius etiam communis ſententiæ autor fuit
Innoc.*in c.cum* [illegible]*ate.* qua perp[illegible]ſa , Cæpollæ cautelam

ſtamētum, cui teſtator in primo derogauit, validum ſit. quā quidem rem egregiè tractauit Bar. *in l. ſi quis in principio teſtamēti. ff. de leg. 3.* cuius verba variis in locis adnotarunt, qui poſt eum ſcripſere. Nec tamen verebimur nos ea pro viribus explicare, quaſdam ex Bar. cæteriſq; concluſiones colligētes, quibus hic tractatus, ni fallimur, apertiſſime expedietur.

58 ¶ Prima concluſio: Primum † teſtamētum ſimpliciter ſequentibus derogans tollitur per ſecundum, in quo ſpecialis fit reuocatio primi, licet in eo nulla mentio fiat clauſulæ derogatoriæ. Atq; exempli gratia fit derogatio in primo teſtamento in hunc modum concepta:

Quòd ſi aliud teſtamentum fecero, nolo illud valere. Specialis autem mentio primi in ſecundo hoc modo fit; Non obſtante priori teſtamento, quod præſente F. Notario condidi. Eſt enim hæc mentio neceſſaria & ſufficiens, vt notat Bar. *in d. l. ſi quis in prin. num.* 8. per text. ibi. & licet Paul. Caſt. *conſ.* 182. 1. *volum. col.* 3. aduerſus Bar. exigat in ſecundo teſtamento verba illa, *non obſtantibus quibuſcunque verbis derogatoriis in priori teſtamento appoſitis*; tamen ſententia Bart. verior eſt, cùm in ſpecie & nominatim primum teſtamentum tollatur. Eadem verba Bart. Iaſ. retulit, nec auſus eſt improbare, *in. l. ſi mihi & tibi. § in legatis. 2. lectione. colum. penult. ff. de legat.* 1. & ſubdit Corn. *conſ. 86. 3. vol. colum. pen.* hanc eſſe *communem opinionem* poſt Cyn. *in l. ſancimus. C. de teſtam.* Imò ſatis erit in ſecundo teſtamento hæc apponere verba: *non obſtante quocunque alio teſtamento ſub quacunque verborum forma concepto* ex Are. *in c. 1. de reſcrip. col. 6.* hanc opinionem in derogatione legum & canonum aſſerente, per text. quem *ſingul.* appellat *in c. alma mater. § fin de ſent. excōmun. in 6.* quē Felin. ſequitur. *in cap. nonnulli. col. 7. ver. ſecundo fallit. de reſcript.* additque ipſe Aret. hanc eſſe *communē opinionē.*

¶ Secunda concluſio: Teſtamentum primum, cui adiecta fuit clauſula derogatoria poteſtatis teſtandi ſeu reuocādi illud teſtamentum, per ſecundum tollitur etiam ſimpliciter factum, nulla adhibita mentione, nec generali primi teſtamenti: quod probatur, quia derogatio poteſtatis teſtandi à iure ciuili improbatur, & inutilis cenſetur, *l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. oblig.* qua ratione Bar. *in d. §. in legatis.* hanc concluſionem probat, eamque cæteri communiter recipiunt, vt ibi teſtatur Iaſ. 1. *lect.* & Socin. 2. *colum.* eandem tenent Cyn. Fulg. & Doct. *communiter, in d. l. ſancimus.* & Corne. communem hanc profeſſus, *d. conſ. 86. 3. vol. col. pen.* Accurſ. tamen *in d. § in legatis. & in d. l. ſi quis in principio. verb. nemo enim.* nullam in hac re differentiam conſtituit inter verba derogatoria voluntatis & poteſtatis: imò idem vtrobique ſeruandum fore, apertiſſimè cenſet. Cuius opinionem Ioan. ab Imol. *in d. § in legatis.* defendit & Salic. *in l. ſancimus.* Diſputat etiam Socin, *in d. § in legatis.* quod iure verius eſſe apparet ex eo, quòd ratio, cui innititur communis ſententia, minimè procedit, perpenſo intellectu vero, *d. l. ſtipulatio hoc modo concepta.* quem paulo antè tradidimus.

¶ Tertia concluſio: Primum teſtamentum habens clauſulam ſequentis derogatoriam, non tantùm ſimplicem & generalem, ſed & ſpecialem certiſque limitibus circumſcriptam, per ſecundum tollitur, in quo fit generalis mentio primi, & illius clauſulæ derogatorię commemoratio indefinita. Fit enim tunc mētio ſpecialis primę voluntatis, quod eſt neceſſarium, & ſufficit, quamuis in ſpecie verba clauſulæ derogatoriæ minimè repetantur. quod Bar. not. *in d. l. ſi quis in principio. 3. col.* quē ibi cæteri Doct. & *in d. l. ſancimus. Communiter* ſequuntur, ſicuti fatentur Corn. *conſ. 86. 3. vol.* Alberi. *in d. l. ſi quis in principio teſtam. n. 7. & 16.* Alex. *conſ. 134. vol. 1.* Soc. & Iaſ. *in d. § in legatis. 2. lect. col. 3.* Card. *conſ. 102.* Alex. & Iaſ. *in d. l. ſancimus.* Barb. *in c. cum eſſes. iſto tit. nu. 18.* Ant. Rub. *conſ. 24.* Socin. *conſ. 163. vol. 2. pen. col.* quam etiam probat Dominic. *conſ. 115.* & aſſerit eſſe *communem* Soc. iun. *conſ. 124. vol. 1. col. 2. & 4.* ſuper qua diſputant. Barb. *in d. nu. 18.* idem *conſ. 72. vol. 3.* & Iaſ. *in d. §. in legatis.* inquirentes, an ex vera iuris ratione ſit neceſſaria in præſenti dubio ſpecialis mentio verborum clauſulę derogatoriæ, quam teſtator primo teſtamento adiecerat. Sed Doct. ſententia ex illis ampliſſimis verbis defenditur: *Non obſtante quocunque teſtamento à me condito, quæcunque verba derogatoria habente.* Hic enim fit mentio ſpecialis clauſulæ derogatoriæ, quā[illegible]uis ad verbum non repet[illegible]ur, quod ſufficit & probatur *in l. omnes C. de præſcript. 30. vel* [illegible] *us eiuſdem* [illegible] *in l. Titius. ff. de lib. & poſthum.* Ex quibus ſequ[illegible]ia cor[illegible]edunt Iaſ. [illegible]untur.

59 [illegible] tior[illegible] *his qui, vt indig.* [illegible]s aſſertio[illegible] Nam is, [illegible]

Nec enim ſat erit dicere; *volo hoc teſtament. valere, non obſtante alio quocunq; teſtamento per me facto.* ſeu, *caſſum & irritum faciens quodcunq; aliud teſtamentum.* oportet ſiquidem addere: *ſub quibuſcunq; verbis derogatoriis conditum.* ex mente gl. & Doct. *in d. § in legatis.* Bar. & aliorum *in d. l. ſi quis in principio teſtamenti. 3. col.* & probatur per tex. ibi. licet Iacob. de Are. cuius opinionem aduerſus vulgo receptam veriorem eſſe exiſtimat Alber. *in d. l. ſi quis. nu. 7. & 16.* aſſerat, non eſſe neceſſariam mentionem clauſulæ derogatoriæ, nec in ſpecie nec in genere. & Bal. expreſſim teneat *in l. humanum. C. de legi. col. pen.* ſufficere, teſtatorem in ſecundo teſtamento ſcribere illa verba, *caſſum & irritum faciens quodcunq; aliud teſtamentum.* quæ quidem dicta reprobat Soc. *in d. § in legatis col. 4.* Paul. de Caſt. *conſ. 206. volum. 1.* Nam reuocatio primæ voluntatis præcipuè in ipſa teſtatoris conſiſtit contraria voluntate, quæ non præſumitur, niſi in ſpecie prioris actus mentionem fecerit, vt *in ead. l. ſi quis in principio teſtamenti, l. Iuriſconſultus ſcribit.* cuius verba hanc *communem opinionem* acerrimè tutantur.

Secundum, non eſſe neceſſariam clauſulæ derogatoriæ ita ſpecialem mentionē, vt ad verbum referatur ipſius derogationis qualitas: quod *communis omnium ſententia* probat: vti Soci. refert *in d. § in legatis col. 4.* præter alios, quos nominatim citauimus. Tametſi refragentur gloſſ. *in d. § in legatis.* Salic. *in d. l. ſancimus. colum. penultim.* Dyn. *in reg. quod ſemel. de reg. iur. in 6.* Barbat. *in d. c. cum eſſes. colum. penult. & fin. eod. tit.* licet Iaſ. dubitet *in d. § in legatis. 2. lect. col. 3.*

Tertium, hanc tertiam concluſionem procedere opinamur, etiamſi vnicum tantum teſtamentum præceſſerit: nec erit ſatis in ſecundo in genere irritum facere, caſſumq; decernere quodcunque aliud præcedens teſtamentum, niſi ſaltem generalis verborum derogantiū mentio fiat, contra Bart. *in d. l. ſi quis in principio. 3. col.* cuius verba, ſi ſenſum perpēdimus, ac Doctoribus eum allegātibus exhibenda fides eſt, deprauata circumferuntur. Nam dum dicitur *num. 9.* caſſans omne aliud teſtamentum meū, in quo ſunt verba derogatoria, vel ſunt hæc vltima verba: in quo ſunt verba derogatoria: omnino delenda vel referenda ad Bart. non ad ipſum teſtantem: & contra Bart. tenent Ang. Paul. Imol. Alex. & Aret. *in l. 2. ff. de lib. & poſthum.* Mari. Soc. *conſ. 163. in 2. vol.* Barth. Soc. *in d. § legatis. colum. 4.* Paul. Caſt. *conſil. 284. 1. vol. in col. 4.* Bal. *in auth. hoc inter liberos. C. de teſtam.* Alex. *conſ. 25. vol. 3. col. 2.* Guili. Bened. *in c. Raynutius iſto tit. verb. teſtam. 2. nu. 22.* Anton. Rub. *conſ. 24. col. 4.* & eſſe eam *Communem*, aſſerunt ipſam ſequuti Iaſ. *in d. l. ſancimus. col. 3.* Curt. iun. *conſ. 26. col. 2.* & Alex. *in d. conſ. 25.* Nec enim hic prioris fit voluntatis ſpecialis mentio, licèt vnicū teſtamentum præceſſerit: cùm ſit neceſſaria mentio non tantùm teſtamenti, ſed & clauſulæ derogatoriæ in eo contentæ, quod non eſt neceſſariū *in d. l. 2* quam Bart. pro ſe adducit, quia ibi requiritur ſolùm certa & nominata expreſſio. Vnde verior apparet cōmunis opinio, licèt Bart. conentur defendere Socin. & Iaſ. *in d. l. 2.* idem Socin. *conſ. 2. in 3. vol.*

Quartum, ex his conſtat primum teſtamentum habens clauſulam derogatoriam ſpecialem, non tolli per ſecundū, in quo nominatim fiat primi teſtamenti mentio, niſi teſtator ſaltem in genere clauſulæ derogatiuæ meminerit, cùm eius clauſulæ reuocatio requiratur omnino ex tertia concluſione, ex qua licèt dubius hoc infert Soci. *in d. § in legatis. col 5.* contra Bal. *in l. humanum. C. de legi.* dicētem, ſatis eſſe, ſi in ſecundo teſtamento dictum ſit; *Non obſtante alio teſtamento per me coram F. Notario condito*, quæ quidem verba nequaquam ſufficiunt, ſi aduertamus ad text. *in d. l. ſi quis in principio teſtam.* & ad prædictam omnium Doct. ſententiam.

¶ Quarta concluſio: Primum teſtamentum, habens quæcunque verba derogatoria etiam admodū ſpecialia, per ſecundum tollitur nulla prioris voluntatis, nec ſpeciali nec generali, mentione facta: modò conſtet ex coniecturis, teſtantem prioris voluntatis pœnituiſſe. Bald. *Communiter* receptus *in d. l. ſancimus.* vbi poſt alios Iaſ. *2. col.* Et probatur ea ratione, quod reuocatio primi teſtamēti vtcunque facti à voluntate teſtantis pendet, ipſo Iuriſconſulto teſte, *in d. l ſi quis in principio teſtamenti.* Igitur ſi eius voluntas cōiecturis deprehendi poteſt, minimè dubia erit actus mutatio, quod & Bar. ipſe *in d. l. ſi quis in principio.* ſæpiſſime fatetur. Cui opinioni, quā *Communem* eſſe fatentur, aliquot adducunt coniecturas, Pau. P[illegible] *conſ. 10. vol. 3. n. 21.* & Soc. iun. *conſ. 124. vol. 1. nu. 52. & ſeq.* [illegible] nōilli[illegible]s, quas Doct. *in* [illegible] *ſancimus.* adnotarunt, eandem ſen[illegible] [illegible] conſideratis ſe-

Prima,

Prima, teſtamentum primum habens quæcunque verba derogatoria, etiam ſpecialia, per ſecundum adiecto iuramẽto tollitur, nulla facta mentione prioris voluntatis, Bal. *in d.l.ſancimus.* cui cæteri Doct. aſſentiuntur ibi. & Soc. *conſ.*163. *vol.*2.*col.fin.* Guid.Pap. *deciſ.*128. Ant. Rub. *conſ.*24.*col.*3. Corſe. *in rub. de iure iur.*24. *&* 26. priuilegio iuramenti, quorum omniũ concors eſt ratio illa, quæ à præmiſſa cõcluſione colligitur, ſi quidem is, qui iuramento præſtito ſecundum teſtamentũ condit, ob religionem iuramenti, videtur cuiuſcunque prioris voluntatis contrariæ pœnitere: atque hæc eſt maxima coniectura, quæ hanc mutationẽ manifeſtã facit. Quo fit, vt iſthęc prima illatio ſit admittenda, etiamſi in teſtamento ſecundo nec generalis primi reuocatio fiat, illis verbis: *Caſſum & irritum decernens quodcunq; aliud teſtamentum per me factum.* aduerſus Iaſ. *in d. §. in legatis.* 1. *lect. col. pen.* & Socin. dubitantẽ ibi *pen.col.* Ant. Rub. *d. conſ.*24.*n.*9. & Guil.Bened. *in d.c. Raynutius. verb. teſtamentum in* 2.*num.* 19. Nam & ipſe Iaſ. ingenue fatetur ſibiipſi communem ſententiam obſtare, à qua recedendum non eſſe Soc. admonet *in d.col. penult.*

Secundò infertur ex eadem ratione: Primum teſtamentum, quod teſtator iurauit reuocare, vel cui iuramentũ addidit, ex hoc, clauſulam derogatoriam ſequentis & ſpecialem habere. Bar. *in d. l. ſi quis in principio. ſi. col.* Alex. & Iuniores *in d. l. ſancimus. & in d. §. in legatis.* Iaſ. in §. *item ſi quis poſtulante. Inſt. de act. nu.* 14. Quorum opinio plurimum probatur ex gloſſ. *in d. c. cùm non decea. de elect. in.*6. quæ aſſerit, genera-
60 lem † Canonum vel ſtatutorum derogationem minimè tollere ſtatutum iuratum. quam gl. exiſtimant eſſe ſing. Rom. *ſing.*7. Alex. *in l.*1.*col.pen.ff.ad leg. Falc.* Iaſ. *conſil.*173.4.*vol. col.*9. & Rom. *conſ.*436. *col.*3. *& conſ.* 404. Iaſ. *in l. fin. C. ſi contra ius. col. fin.* commendant Abb. *col.* 3. Fel. *col.*2. *in c. conſtitutus. de reſcript.* Alex. *conſ.*38.*in* 3. *vol.* optimè Lud. Gomez. poſt Crot. *in c.* 1. *de conſtit. in* 6. *n.* 286. Fel. *in c.*2.*n.*20.*de ſponſ.* notant Bar. & Ioan. Crot. *in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iur. in* 3.*q.prin.* Io. Staph. *de lite.gra.expect.fol.*99.*col.*2. & plures alij, quos Rebuf. citat in forma mandati Apoſtolici, *verb. iuramentum.* qui poſt alios ad hanc rem meminit gl. *in clem. dudum. §. fin. de ſepul. ver. pacta.* quã dicit ſing. Cremen. *ſing.* 39. hoc tamen procedit in iuramẽto ſpeciali, non in generali, ſecundum Domi. *in conſ.*83. Car. Mo. *in conſ. Alex.*27.*lib.*1.*ad fi.* quibus exactè perpenſis, ita erit neceſſaria in ſecundo teſtamento mentio iuramenti, vt nõ ſufficiat mentionem facere primi teſtamẽti, & derogatoriæ clauſulæ ſpecialiter per illa verba: *Caſſum & irritum decernens quodcunq; aliud teſtamentum, quibuſcunq; verbis derogatoriis à me conditum,* quod expreſſim notant Paul. Caſt. *conſ.*284.*vol.*1. *col.* 2. & Fulg. *conſ.*36. [Sed & quod dixi, teſtamentum, quod teſtator iurauit non reuocare, vel, cui iuramentum addidit: ſpecialẽ ſequentis derogationem habere: id lector plane intelligat, de iuramento ad eum effectum teſtament. expreſſim vel tacite addito, vt id immutari facile non poſſit. Nam de iuramento ſimpliciter vltimæ volũtati addito, quis obſecro intellexiſſe me exiſtimabit, ſi tota hac de re, quęſtionem à me tractatam legerit? Cùm nuſquam ſimplicis iuramenti meminerim: ſed illius, quod ad firmam, & nuſquã facilè mutandam reuocandámve voluntatẽ fuerit adſcriptũ. Quod planius conſtat, ſi quę de donatione cauſa mortis iurata ſuperiùs ſcripſi (verſic. Quinta cõcluſio) obſeruentur, vbi expreſſim eadem diſtinctione vſus ſum in re, quæ faciliùs in mutabilẽ voluntatem, quàm teſtamẽtum tranſire poteſt.]

Cęterùm ſi in ſecundo teſtamento ita ſcriptum ſit: *non obſtante quocunq; alio teſtamento à me facto, & habente quæcunque verba*
61 *derogatoria, quæ hic forent ad verbum referenda, ea etenim † pro expreſſis habeantur:* vt hac clauſula interim vtamur, poterit quibuſdã videri adhuc non eſſe ſufficientem prioris voluntatis mẽtionem, quia vbi expreſſio ſpecialis exigitur, prædicta clauſula non ſufficit, Paul. Caſt. *conſ.*278.*vol.*1. Card. *conſ.*136. Cald *conſ.*11.*tit. de priuil.* Frederic. *conſ.*223. & alij, quos retulit Felin. *in c. accedentes. de præſcript.* Eſt enim mentio ſpecialis neceſſaria, quæ in dictis verbis non eſt, ex not. *in clem. appellanti. de appell. & in l. certum. ff. ſi cert. pet.* & fatentur hanc eſſe opinionem communem Fel. *in d.c. accedentes.* idem *in c. nonnulli num.*6. *de reſcript.* Iaſ. *in conſ.*121. *&* 155. *vol.*4. Selua de Benef. 4. *part. quæſt.*14. Dec. *conſ.* 165.*col.*2. idem *conſil.* 373.*fin.col.* Andr. Tiraquel. *de iure maritali in gloſ.*5. *ad fin.* Thom. Gram. *deciſ.* 20. quibus accedit text. optimus *in c. qui ad agendum. de procur. in* 6. [illegible] *procu-*

Rurſus erunt, qui con[illegible] ſpondere n[illegible] eo quòd predi[illegible] cuius ſ[illegible]

vel 40.*ann.* vbi Bal. & Ang. hoc notant, eamq́ue legem miris laudibus efferunt, quotquot hac in re ſcripſere. idem Abb. *in c. cum inſtantia de cenſi.* Anto. But. *conſ.*49. Collect. & Bal. *in c. cum dilecta. de reſcrip.* Alber. *in l.* 1. *C. quando imper. inter pupill. & vidu.* Bald. *conſ.*409. *vol.*5. Soc. *in tract. de viſitat. num.*45. Ant. *conſ.*2. Paul. *conſ.*3.*vol.*1. Fel. *in c. humanum genus.* 1. *diſtin. col.*4. & in hac ſpecie teſtamentorum Alber. Brun. *in tract. de forma. coll.*24. & eſſe hanc opinionem communem, aſſerit Freder. *conſ.*47. Anan. *conſ.*55. & idem Tiraq. *in d.gl.* 5. Rebuff. *in forma mandati Apoſt. verb. pro expreſſis.* Aymon Sauil. *conſ.* 126. *col.fi.* Barth. Soc. *conſ.*3.*vol.*3.*col.*4. Coſmas *in pragm. ſanctio. tit. de collat. §. quod ſi quis. verb. ad verbum.* ac cæteris diligentiùs inſigni breuitate Præceptor meus obſeruãdiſſimus Martinus ab Azpilcueta Nauar. *in c. ſi. quando de reſcrip. col.*4. Qua in re oportet maximam hanc controuerſiam quibuſdam explicitis, quæ cõfuse traduntur, diſtinctam lectoribus exhibere.

Primum equidem conſtat, hanc vltimam ſentẽtiam frequẽtiori calculo receptam eſſe, atque ſeruandam fore abſque dubio, ſi curiæ Romanę praxis eam admiſerit. Nã huius ſtyli ſunt teſtes Ant. *conſ.*2. Collect. *in d.c. cum dilecta.* Probus *in c. collatio. col.* 3. *de offic. leg. in* 6. Ludouic. Gomez. *in proœm. reg. cancell. q.*6 *num.*8. Domi. *conſ.*65.*col.*6. *& conſ.*120.*col.*2. Io. Staphil. *de lite. grat. expectat. fol.*103. *col.* 2. Quod probari videtur *in c.* 1. *de tranſact. & c. quia ſæpe. de elect. in* 6. *c. alma mater. de ſenten. excom. eod. lib. in fin. extrauag. rem non nouam. de dolo & con.* Fel. *in d. c. nonnulli. num.* 6. *& in d.c. accedentes. col.* 3.

Secundum etiam ex iuris ratione ſecluſo ſtylo procedit, nempe dicta verba priorem clauſulam, cuius ſpecialis & ad verbũ expreſſio requiritur, omnino tollere, ſi in lege, canone, vel conſtitutione exprimatur: ſic enim procedunt iura, quæ modò citauimus, & fatentur Ang. Alex. & Iaſ. *in l. ſed & ſi quis. §. quæſitum. ff. ſi quis caut.* & ex his priorem ſententiã approbant Fel. *in d. cap. nonnulli. num.* 5. *& in d. cap. accedentes.* Dec. *conſ.*165. *& conſil.*273. Iaſ. Andr. Tiraq. Rebuff. quos ſuperiùs adduximus: in quo video Doctores omnes conſentire. ſic & idem erit, ſi in ſecundo reſcripto aut priuilegio principis prædicta verba motu proprio apponantur, vt fatẽtur Fel. *in d.c. accedentes.* Dec. *in dictis locis.* Cald. *conſil.*11. *de priuil.* Rom. *conſ.* 327. Ang. *in d. §. quæſitum. in fin.* vbi Alex. & Iaſ. & Fel. *in d.c. ſedes. col.*8. *de reſcript.* Ripa *in c.*1. *de reſcrip. n.*80. Soc. *conſ.*3.*vol.*3.*col.*4.

Tertium ad diſputationis diſcrimen recidit, & tamẽ iuris ratione examinata, verius eſſe arbitror in priuilegio ſecundo, aut reſcripto ad petitionem alicuius conceſſo non ſufficere pręfatam clauſulam, vt tollantur priora, & ita ſpecialia verba derogatoria; in quo ſequor priorem illam ſententiã, quam ex Calder. & aliis auctoribus retuli: tametſi refragentur hi, qui poſteriorem opinionem frequentiùs ſequuntur: eamq́ue in hoc ipſo caſu procedere exiſtimant.

Quartũ noſtræ quæſtioni propius accedit. Nam hæc verba, *non obſtante quacunque alia diſpoſitione*, cuius ad verbum eſſet mentio facienda, eam expreſſam cẽſentes, nõ tollunt priorem actum iuramento firmatũ, ex gl. *in d.c. cùm non deceat.* adiunctis his, quæ ad eam notauimus in hac ipſa quæſtione: niſi reuocatio prioris actus fiat per legem aut conſtitutionem, vel addatur in reuocatione clauſula, *motu proprio*, vt notant Iaſ. *in l. ſi. C. ſi contra ius vel vtilit. pub. ſi. col.* & Fel. *in c. conſtitutus. col.*3. *de reſcript.* hi tamen loquuntur in generali clauſula, *non obſtantibus:* non autem in iſta, qua expreſſa finguntur ea, quæ in ſpecie exprimenda forent. Vnde Iaſ. *in d. l. fin. in fin.* ſenſit iuramentum per eam tolli, & apertè notat Socin. *conſ.* 196.*vol.*2.*col.*2. qui huius opinionis rationem conſtituit, & deducit ab illa ſententia, quam in praxi & vſu receptã eſſe diximus, & communiorem fecimus, & ideo, quę in ea dicta ſunt ad derogandum iuramento, erunt prænotanda: atque ex his ſatisfieri poteſt dubitationi, quæ propoſita fuit circa derogationem primi teſtamenti.

Quinto, ea quæ diximus, intelligenda ſunt in principe, qui poteſt ſupplere illam ſpecialem † mentionem in actu 62
requiſitam, ac fingere eam factam fuiſſe: inferior verò contractum gerens nõ poteſt fingere expreſſum fuiſſe, id quod ex lege nominatim eſt exprimendum, tex. admodum ſing. *in c. qui ad agendum. de procurat. in* 6. *l. ſi*[illegible] *ſi quis §. quæſitum. ff. ſi quis caut.* vbi Angel[illegible] lex. & Iaſ.[illegible] notant Iaſ. *in conſ.*173.*vol.*3.c[illegible] Alex[illegible] *relegatorum. §.*1.[illegible] *blig.* Tiraq. & [illegible] huius etiam communis ſententiæ aute[illegible] mentis [illegible] *ate.* qua perp[illegible]ſa, Cæpollæ caute[illegible]

63 Tertiò ex principali concluſione deducitur, † teſtamentum primum, cui iuramentum acceſſit, non tolli per ſecundum item iuratum, niſi primi, eo modo quem diximus, mentio fiat, quando per reuocationem primi tendit teſtator ad periurij crimen, quod probatur. Non enim eſt præſumendum, quenquam velle mortale crimen committere, niſi euidenter hoc conſtiterit, *l. merito. ff. pro ſocio.* maxime in actu, qui prope mortem fit, *c. literas.* & ibi gl. *verb. tam graue. de præſumpt.* Vnde cùm reuocatio prioris voluntatis conſiſtat in præſumpta vel euidenti teſtantis intentione, dicendum eſt, non videri primum teſtamentum ſublatum per ſecundum in caſibus, quibus ex hac reuocatione teſtator periurus eſſet, niſi id appareat manifeſtè.

Quartò conſtat ex eadem aſſertione, primum teſtamentum habens clauſulam derogatoriam ſpecialem, non cenſeri per ſecundum ſublatum, etiamſi in ſecundò fiat mētio ſpecialis derogatoriæ clauſulæ, ſi teſtator in primo dixerit, velle primum illud teſtamentum reuocari non poſſe, aut irritum minimè cenſeri per ſecundum, etiamſi in eo ſpecialiter primo derogetur: eſt enim neceſſarium, non tantū prioris clauſulæ derogatoriç reuocationem adſcribere, ſed & addere derogationem ſecundæ clauſulæ, vel vberrima verba, ex quibus manifeſtum ſit, teſtatorem à priori voluntate diſceſſiſſe, cuius illationis ſit exemplum primi teſtamenti. Et volo meum hoc teſtamentum firmum ac perpetuum eſſe, nec cenſeri reuocatum per aliud, quod fecero, teſtamentum, niſi in eo ad verbum ſcripta ſit Angelica ſalutatio, etiamſi nominatim huius primæ voluntatis meminero. Oportet enim ad hæc verba derogatoria tollenda, in ſecundo mentionē facere huius derogationis in hunc modum; *Non obſtante quocunq; alio teſtamento per me facto, quæcunq; verba derogatoria habente: quacunq; verborum forma concepta.* Nam per illa verba, *quæcunq; verba derogatoria habente,* tollitur prima clauſula derogatoria, & per ſequentia reuocatur ſecūda, vt animaduertit Paul. Caſtr. *in conſ. 284. col. pen. vol. 1.* Anton. Rub. *conſ. 24. colum. pen. & fin.* Sic ergo erit intelligendus Bart. *in d. l. ſi quis in principio teſtamenti. col. 3. & 4.* dicens, teſtamentum primum habens derogatoriam clauſulam, & derogationis futuri teſtamenti reuocationem, tolli per ſecundum, in quo fit ſpecialis mentio prioris derogationis.

64 Hinc † ſcribit Paul. *in auth. hoc inter liberos. C. de teſtam.* Primū teſtamentum factum inter liberos, adiecta ſpeciali clauſula derogatoria, non tolli per ſecundum, in quo dictum ſit, *non obſtante alio quocunque teſtamento, etiam inter liberos facto:* niſi additū ſit, etiamſi in eo ſit clauſula derogatoria; quia duplex derogatio tolli debet ſpecialiter. Nec ſat erit reuocari derogationem, quæ ex liberorum priuilegio inſurgit, niſi alia ſecunda tollatur. idem notat Curt. iun. *conſil. 189. colum. 3.* & eſt *communis opinio,* authore Rubeo, *d. conſil. 24. colum. 3.* qui ex hoc illud conſiderat, teſtamentum habens iuramentū, & clauſulam derogatoriam ſpecialem, non tolli per ſecundum, in quo iuramenti mentio fiat, niſi & in eo prior clauſula derogatoria expreſſim retractetur. quod etiam Fulgoſ. annotauit *conſil. 39.* ex diuerſo hanc dubitationem expendens.

Quintò ex pręmiſſis apparet, voluntate teſtantis perpenſa, primum teſtamentum quamcunque ſpecialem derogationem habens per ſecundum reuocari, in quo generalis tantùm mentio primi fiat, ſi poſt primum teſtamentum orta ſit inimicitia inter teſtatorē & hęredem in primo teſtamento nominatum, *l. 3. §. non ſolum. l. ex parte,* iuncta. gl. *ff. de adim. legat. l. ſi cum Cornelius ff. de ſolu.* notat in ſpecie Bal. *in d. l. ſancimus.* Soci. *in d. §. in legatis. col. fin.* Gul. Bened. *in c. Raynutius,* [illegible] *teſtamentum. 2. nu. 20.* eleganter Mari. Soc. *conſ. 163. vol. 2. col. 6.* Barth. Soc. *conſ. 2. vol. 3. col. 3.* idē dicens, in quacunq; alia cauſa poſt primum teſtamentum contingenti, ex qua mutatio prioris voluntatis præſumi poſſit, quod explicant latè Paul. Pariſ. *conſ. 10. vol. 3. nu. 21.* Socin. iun. *conſil. 124. nu. 52. vol. 1.* atque erit hoc arbitrio iudicis relinquendū, vt Barth. Soc. exiſtimat *in d. § in legatis.* Cæterùm & hac in re aduertendū eſt, nā hęc quinta illatio vera erit, quādo inimicitia orta fuerit culpa hęredis, quòd ſi culpa teſtatoris ſequuta fuerit, nō erit locus huic præſumptioni [illegible] x Bart. *in l. cū tabulis. §. 1. ff. de his, qui. vt indi.* quē ſequ[illegible]m non repet[illegible] *ng. 196.* Hippo[illegible] *l. 1. §. præterea. nū. 59. ff. de quæ[illegible] præſcript. 30. vel* [illegible] *s eiuſdem legis.* T[illegible] *ius.* [illegible] Gram. *voto 30. num. 19.* [illegible]us ſequ[illegible]ia cor[illegible]edunt Iaſ. *in l.* [illegible]untur *C. de in offic. teſtā.* [illegible] *his qui, vt indig.* [illegible]s aſſer[illegible] *l.* [illegible] Nam is [illegible]

ſing. 5. Ioan. ab Amic. *conſ. 4.* quibus accedo ob præſumptam teſtatoris voluntatem, quæ locum ſibi vendicat, inimicitia eius etiam culpa ſequuta: quod probat text. *in l. 4. ff. de adim. lega. verbo, pœnituerit.* Etiamſi Bart. opinio à multis recepta fuerit, quorum meminit diligenter Catellianus Cotta *in memorial. v. in dictione, Inimicitiæ. ver. ſecunda dubitatio.* Qui ſorori propriæ patrocinatus, eam ſequitur, aſſeuerans communem eſſe.

Sextò deducitur ex præſumptà voluntate mutandi primum teſtamentum non inutilis aſſertio, qua profitemur
† primum teſtamentum habens ſpecialem clauſulam dero- 65
gatoriam, per ſecundum inter liberos factum, mutatū penitus cenſeri, non facta prioris clauſulę ſpeciali mentione, gl. iuncta tex. *in authen. de teſtam. imperf. §. & ſi qu dem. verſ. perfecta. in fin.* quam dicit *ſingul.* Iaſ. *in d. §. in legatis. 1. lect. col. pen.* & idem notauit Bal. *in auth. hoc inter liberos. C. de teſtam.* quem frequentiùs Doct. *ibi, & in d. § in legatis,* ſequuntur, & Gulielm. Bened. *in d. verb. teſtamentum. 2. num. 20.* Iaſ. *in l. ſancimus 7. fallent. C. eod. titul.* Socin. iun. *conſil. 124. num. 31.* quorum opinio probari videtur *in. d. authent. hoc inter liberos,* cui conuenit regia. *l. 8. tit. 1. part. 6.* vbi ſtatuitur, primum teſtamentum inter liberos factum, habere ad ſequentia teſtamenta clauſulam ſpecialē derogatoriam: quod tamen locum habet, quando in ſequenti teſtamento inſtituuntur extranei, ſecùs verò, ſi idē teſtamentum ſolùm liberos teſtantis hæredes habeat; tunc etenim dato pari fauore in vtroque teſtamento, poſteriori ſtandum erit, gl. ſing. *in authe. de teſtam. imperf. in prin. & §. & ſiquidem. verb. perfecta.* quam Bald. Salic. & communiter Doct. ſequuntur *in d. auth. hoc inter liberos.* Alex. *conſ. 134. vol. 1. col. 7.* Rom. *conſ. 179. col. 6.* Crot. *in c. 1. col. 8. de conſtit. in 6.* dicens, hanc *opinionem eſſe communem,* licet dubitet ibi Lud. Gomez. *num. 171.* eandem opinionem, quam communem eſſe diximus, probat & explicat Soc. iun. *d. conſ. 124. num. 33. & conſ. 127. num. 10. 1. vol.* & Roman. *conſ. 385.* Verum dicta deciſio *authent. hoc inter liberos.* ita fauorabilis eſt, vt procedat, etiamſi teſtamentum inter liberos ſit factū per nuncupationē corā duobus teſtibus, Iaſ. *con. 223. 2. vol.* Rom. *conſ. 179. col. 6.* Crot. *in d. c. 1. col. 9.* Doct communiter *in d. auth. hoc inter liberos.* vbi hanc eſſe communem, fatentur Angel. Alex. & Iaſ. idem poſt eos aſſerit expreſsè Gulielm. Bened. *in d. verb. teſtamentum, 2. num. 20.* Barb. *conſ. 2. vol. 1. col. 2.* quam concluſionem probare videtur gloſſ. *in d. verb. perfecta. in authent. de teſtam imperfect.* quamuis contrarium aſſerant Ang. & Barb. in dictis locis, qui omnes latè tractant *d. authent. hoc inter liberos.* intellectū. & Decius *conſ. 264.* Igitur ſi teſtamentum factum inter liberos cenſetur habere ſpecialem ſequentiū teſtamentorū derogationem, eadē ratione idem erit dicendum in teſtamento ſecundo inter liberos condito, vel derogationē ſpecialem habeat cuiuſcunque præcedentis teſtamenti.

Hanc verò opinionē improbāt Socin. *conſil. 163. col. penult. vol. 2.* Barth. Soc. *in d. § in legatis. col. pen.* Alex. *conſ. 146. vol. 2.* Anton. Rub. *conſ. 24.* non enim ſecundū eos ſequitur teſtamentum inter liberos habere derogationem pręcedentium teſtamentorum, eo quod ſequentium derogationem ex lege habeat. Item derogatio, quæ fauore liberorum conceditur, non eſt ita efficax, vt illa, quæ ex clauſula ſpeciali derogatoria inſurgit; cùm hæc expreſſa, illa tacita, *l. fin. in prin. ff. de legat. 2.* Sat etenim eſt ad euitandam priorem derogationem dicere, *non obſtante quocunq; teſtamento, etiam facto inter liberos.* At in derogatione expreſſa reuocanda, oportet vti illis verbis, non obſtante etiam clauſula derogatoria in primo teſtamento expreſſa: ſicuti frequentiſſime Doct. fatentur.

Pręterea *d. authent. hoc inter liberos.* exorbitans eſt, & ideo reſtringi potiùs debet, quàm extendi. His ergo rationibus ab ea ſententia, quæ communi conſenſu recipitur, Socin. & cæteri diſceſſere.

Sed adhuc communis opinio verior apparet, ex præſumpta teſtantis voluntate, quę in hoc ſemper eſt conſiderāda. Nec in contrarium adducta procedunt, ſi voluntas teſtantis attendenda eſt; nam ex ea Doctorum opinio comprobatur, atque *l. fin. ff. de leg. 2.* non loquitur in clauſula derogatoria legis, qualis eſt iſta, & iuramenti, ſiquidem à lege hæ derogationes ſunt conſtitutæ. Alia etiam ratio ceſſat, quia ita expreſſa eſt illa derogatio; *non obſtante quocunque teſtamento facto inter liberos; vel iuramenti religione adhibita:* ſi[illegible] nō illa[illegible] *non obſtante quocunque teſtamento & clauſula derogato-* [illegible] *ſſa.* [illegible] riori [illegible] rimum factum inter libe- [illegible] *Lucin* [illegible] tolli per ſecundum,

dum,in quo fiat mentio teſtamēti huius facti inter liberos, niſi etiam tollatur expreſſa prior derogatio, hoc procedit, quia eſt iſthæc derogatio duplex;nō ex eo,quod ſit fortior derogatoria hominis, quàm derogatoria à lege, fauore filiorum,& ex præſumpta mente teſtantis inducta.

Septimò,eadem ratione exiſtimant quidam,teſtamentū
66 primum, † habens ſpecialem clauſulam derogatoriā, tolli per ſecundum ad pias cauſas factū, etiamſi in eo primæ derogationis ſpecialis mentio non fiat, quod ſenſit Oldrad. *conſil.*129.expreſſit Socin.*conſ.*229.*vol.*2.*col.fin.* Alexan.*conſ.*103. *volum.*4. Iaſ.*in d. authent.hoc inter lib.*2.*col.* quibus accedit, quod teſtamentum inter liberos,& ob piam cauſam, æqualia in iure cenſentur,*c.relatum.in* 1.*iſto tit.*iuncta *l.hac conſultiſsima.§. ex imperfecto. C.eod.* Et potiſſimè ratio præſumptæ voluntatis mutandi primum teſtamentum hanc ſententiam defendit, licet dubitauerit in hoc Ioan.Crot.*in d.c.*1.*de conſtit.in* 6.*col.*9. & contrarium aſſerat Anton. Rub.*conſ.* 24.

Octauò idem ius erit,ſi in teſtamēto ſecundo inſtituatur hæres aliquis valde dilectus teſtatori,nam per hoc tolletur prima clauſula ſpecialis derogatoria, etiamſi in ſecūdo teſtamēto huius ſpecialis derogationis mentio nō fiat, quod notat Rom.*conſ.*179.*col.pen.*dum allegat gloſſ.*ſing. in l.in teſtamento.ff. de fidei com. liber.* & quamuis hoc diſpliceat Iaſoni *in l. non dubium.C.de teſtam.in fin.* & Gulielm.Benedict. *in verb. teſtamentum.*2.*num.* 21. Defendi tamen iure poteſt,penſata teſtantis voluntate, ex prædicta coniectura, quæ maximam amicitiam aut dilectionem requirit erga hæredem in ſecūdo teſtamento nominatum, quod iudex prudenter arbitrabitur,ſecundùm Thom. Gramm. *deciſ.* 62. *num.*27.

67 Nonò non erit his diſſimile, teſtamentum † primū habens ſpecialem derogationem, minimè tolli per ſecundū, in quo prioris derogationis ſufficiens mentio non fit,etiāſi poſt primum teſtamentum decennium ſit elapſum,Aret. & Iaſ. *in l. ſancimus.C.eod.* Guliel. Bened. *d.verb. teſtamentum.* 2. *num.*20. Anton.Rub.*conſ.*24. quaſi non præſumatur mutata derogatio prima ex decennij tranſcurſu;quod probari poteſt *in d. l. ſancimus.* vbi non cenſetur ex ſolo tranſcurſu decennij mutatum primum teſtamentum. Rurſus ex eadem lege quibuſdam contraria ſententia placuit, dum ibi probatur, primum teſtamentum ſolenne tolli per ſecundum minus ſolenne factum poſt decennium à primo teſtamēto. Ex quo Bald.Fulg.Paul. & cæteri *in d.l.ſancimus.* notant, primum teſtamentum habens clauſulam derogatoriam ſpecialem tolli per ſecundum, in quo mentio ſpecialis primi non ſit facta, ſi id teſtamentum poſt decennium à primo conditum fuerit.idem notat Soc.*in d.§.in legatis. fin. col.* quod eſt memoriæ commendandum propter Baldi autoritatem, ſecundū Cor.*in d.l.ſancimus.* Bal.etiā ſequitur Alex.*conſ.*103. *vol.* 4.*colum.*2.& Paul. Pariſ. dicens hanc ſentētiam communem eſſe, *conſ.*10.*vol.*3.*col.*3. ex ea item ratione, quod teſtator poſt longum tempus immemor pręſumatur prioris derogationis. *l.peregre.ff.de acquir.poſſ.* qua ratione ego mallem primam opinionem ſequi,quia ſi memor eſſet teſtator primæ derogationis,forſan ſecundum teſtamentum minimè feciſſet.Nec vrget ex aduerſo *d.l.ſancimus.*cùm ibi euidenter conſtet voluntas mutandi primum teſtamentum. [Nam etſi mens nō debeat ſeruire verbis,ſed verba menti, atque ideo teſtator vſus verbis derogatoriis, nō teneatur nec cogatur ob ea verba voluntatē non mutare :tamē dubio procul his verbis vſus eſt,vt ſerio rem actā profiteatur,ac proteſtetur, nolle à cōſenſu tunc præſtito facile diſcedere:ſed cū maturo deliberatoque conſilio,non obſtante priori voluntate, ab ea manifeſtis argumentis diſſentire ac contrarium ſtatuere decreuerit. Deniq; hāc eſſe arbitror propriā rationem eius obteſtationis, quæ ex derogatoriis clauſulis adnotari poteſt.Qua in re & illud obſeruandum erit, & in ſimili quæſierim, Numquid,ſi prius teſtamentū eſſet iuramento,quo teſtator promiſit illud nō reuocare,infirmatū, per poſterius à teſtatore ipſo, qui prioris iurati ſit immemor,ſimpliciter factū,cenſeri debeat omnino reſciſſum.]

Decimò ſunt,qui exiſtiment, primū teſtamentū habens ſpecialē derogationē, per ſecundum ſublatū cenſeri,nulla facta mentione prioris derogationis; modò teſtator in eo dixerit,velle hoc teſtamentū pręciſè valere.Ita Iacob.Arē. *in l.omnes populi.ff.de iuſt.& iur.* Io.Bapt.& Iaſ.*in d.l.ſancimus.* [illegible] Soc.*in d.§.in legatis col.fin.*Gulie[illegible] *in d.verb.teſtam.*2 [illegible]
68 ea ratione,quod [illegible]
tionis,Abb[illegible]

*conſ.*6.*col.*12.*vol.*4. quod perpenſa voluntate teſtantis ex eadem coniectura admittendum eſt, non alias.

Vndecimò,quando ſic libuit interiorem teſtantis mentē ex ſignis exterioribus coniectari,idem † dicendū erit, ſi 69
in ſecundo teſtamento dictū fuerit,*caſſum & irritum decernens quodcunq; aliud teſtamentum à me conditum,quo non obſtante, hoc teſtamentum volo omnino valere.* per hæc enim verba prima clauſula derogatoria tollitur,abſq; expreſſa eius mentione.Ita Bapt. de S. Seuer. *in d.l.ſancimus.* quem ſequitur Soc.*in d.§.in legatis.* Bal.referens,vt opinor,*conſ.*389.*vol.*5. qui tamen non loquitur,quando in primo teſtamēto eſſet ſpecialis clauſula derogatoria,ſed ſimplex,cuius in 1. cōcluſ. memini. Quin & ipſe Bal.ſcribit,dicta verba eundem effectum habere,quem illa, *non obſtantibus quibuſcunque teſtamentis,quacunque verborū forma conceptis.*Et tamen per hæc vltima nō cenſetur ſublata prior ſpecialis derogatio,vt Paul.Caſt.exiſtimat *conſ.*284.*vol.*1.neque ſequitur,teſtator vult omnino valere teſtamentū, hoc ergo vult derogare prius facto teſtamēto maxima cū ſolēnitate,& ſpeciali clauſula derogatoria.Vnde ab hac illatione diſcedunt,Iaſ.*in d.l.ſancimus.* & Gul. Bened.*d.nu.*22. oportet ergo exactiſſima diligētia voluntatē teſtātis perſcrutari.

Duodecimo ab eodem fonte procedit, quod Mari. Soc. ſcribit *in conſ.*173.*col.fin.vol.*2.atque itē eius filius Barth.Soc.*in d.§.in legatis. col.pen.*dicentes,primum † teſtamentū non tolli 70
per ſecundum,in quo ſit adiecta clauſula codicillaris, niſi fiat mentio in ſpecie derogatorię clauſulę,quam habet primum teſtamentum. Siquidem teſtator apponens clauſulā codicillarem, vult id teſtamentum ratione deficientis ſolennitatis minimè perire:non tamen ex hoc profitetur, illud nec periclitari poſſe ex defectu voluntatis, qui præſumitur eo ipſo, quod prioris derogationis non meminerit.

Decimotertio,ſi quo caſu probari † aut præſumi poſſit, 71
derogationem ſpecialem primo teſtamēto adiectam fuiſſe præter conſenſum teſtantis,id eſt,teſtamentum per ſecundum omnino reuocatum cenſebitur,etiamſi in eo mentio non fiat ſpecialis prioris derogatoriæ orationis & clauſulæ : ſicuti eleganter Barb. reſpondit *conſ.* 72. *vol.* 3. & notat Gulielm.Benedict.*in d. ver. teſtamentum.* 2. *num.* 16.

Decimoquarto,eodē iure & præſumpta voluntate teſtātis,conſuluit Domin. *conſ.*115.Primum † teſtamentū, habens 72
ſpecialem clauſulam derogatoriam,per ſecundum mutatū cenſeri,in quo expreſſa fuēre verba hæc: *Volo iſtud teſtamentū penitus valere,non obſtante quocunque alio teſtamento per me facto,& imprecor mala cuicūque hanc meā voluntatē impugnāti.*hoc etenim pręſumpta teſtātis intentione procedit,& iure defendi poteſt.

Decimoquinto hinc pēſitari poteſt, quod ſcribit Salicet. *in l.*2.*C. de codicill.* dicens,ſublata † aut reuocata ſpeciali clau- 73
ſula derogatoria primi teſtamenti per codicillos,tolli id teſtamentum per ſecundum, in quo nulla fiat mentio illius clauſulæ derogatoriæ, quæ per codicillos ſublata, nullum præſtat impedimentum futuris teſtamētis. refert & ſequitur Salic. Iaſ. *in d.l.ſancimus. col.* 4. idem Iaſ.*in l. ſi ita ſcriptum. num.* 24.*ff.de legat.*1.Ang. *in.§.penult.Inſtit. de codicill.*

Decimoſexto,ex eadē concluſione principali,quæ præſumptæ teſtantis volūtati innititur:defendi poteſt ſentētia Bald.qui *in d.l.ſancimus.*dixit,primum † teſtamentum,habens 74
ſpecialē derogationē, tolli per ſecundū conditum coram principe, vel apud acta iudicis, licet in eo nulla in ſpecie mentio fiat prioris clauſulę derogatorię:quaſi,qui ſic teſtatur, velit ita firmiter teſtari, vt & ſpecialem derogationē prioris teſtamenti tollere præſumatur.Idem aſſerunt Fulgoſ.& Caſtr.*in d.l.ſancimus.*& Soc.*in d.§.in legatis col.fin.*tametſi diſſentiant Alex.& Iaſ.*in d.l.ſancimus.* idem Iaſ.*in l.omnium. C. de teſtam.col.*3.Gulielm. Bened. *in d.verb.teſtamentum.*2.*num.*20.

Decimoſeptimo, ex † præmiſſis neceſſariò admittendus 75
eſt intellectus Bart. ad *l. diuus.§. licet.ff.de iure codicill.* vbi cùm teſtator in primis codicillis dixiſſet: *Nolo ſecundos codicillos aliàs valere,quàm ſi mea manu ſignati & ſubſcripti ſint.* ſcribit I.C.per ſecundos codicillos etiam non ſignatos, nec propria manu ſubſcriptos,tolli primos:quia ea,quę poſtea geruntur,prioribus derogant. Hoc etenim intelligendum eſt, modò in ſecundis codicillis prioris derogationis meminerit. ita vt illud Iuriſconſulti reſponſum ſit ſupplet[illegible]n ex *d.l.ſi quis in principio teſtamenti.ff. de legat.*3. vbi Bar. hi[illegible] intellectum approbat, *col.*1. & ibi Fulgoſ. eum a[illegible] communem, [illegible] *legatis.*2.*lect.* Dec.*in l.* [illegible] ſæpoſ[illegible] cui eſt

*in legatis.*ſequuntur,ab hoc intellectu diſcedant,aliam Iuriſconſulto interpretationem exhibentes, quæ, ni fallimur, nimis abhorret à vera huius materiæ cognitione.

76 Decimooctauo,ex his,quæ ſcripſimus,inferri poteſt,† teſtamentum primũ habens ſpeciale derogationẽ ſequentis, nõ tamen expreſſam,ſed tacitam, & per ſenſum à cõtrario inducta,tolli per ſecundũ,etiam non facta ſpeciali mentione prioris derogationis,text.*in l.fin.in prin.ff.de leg.*2.quem dicit notabilem Bal.*in l. humanum.col.*2.*C.de leg.*ſingulare Socin. *conſ.*163.*pen.col.*2.*vol.*Aret.*in l.*1.*ff.de teſt.*6.*col.*Iaſ.*in l.fil.col.*2.*ff. de lib.& poſthu.*idẽ Iaſ. *in.l.ſeruum filij.§.ſi idem.ff.de leg.*1.*col.fin.*Ioan. Crot.*in c.*1.*de conſti.in* 6.*col.*8. vbi Lud.Gomez.*num.* 155. alios prædictę legis intellectus explicans,hunc eſſe *communẽ* fatetur:ſic eundem veriorem & communem eſſe, aſſerit Iac. à Nigris *in l.*1.*ff.de offic.eius,cui eſt mand.iuriſd.col.*29.vbi Alex.*col.*2. tenet eandem opinionẽ: atque etiã Iaſ.*num.*54.dicens,text. *in de l.fin.*eſſe ſingul.cui ſimilem eſſe *in c. dilectus in* 2. *de præb.* exiſtimat Crot. *in d.col.*8. in quo libenter ab ipſo diſſentio, quippe qui exiſtimem *in d.c.dilectus.* hoc non probari. Et erit huius tacitæ derogationis exemplum:*ſi quod teſtamentũ fecero, inſerta in eo ſalutatione Angelica, id volo huic meo teſtamento præferri.*

¶ Quinta concluſio: Prima † voluntas,etiam nullam ha-
77 bens derogationem ſpecialem,tollitur quoad legata,&alia præter hæredis inſtitutionẽ per ſecundã minùs ſolennem, & inualida,ſi in ea fiat mentio primæ expreſſa, ita vt tacita nõ ſufficiat.cuius aſſertionis pars prima probatur *in l.ſi transferã.ff.de adimen.leg.l.planè.in prin.ff.de leg.*1. quibus iuribus probatur, legatũ primũ reuocari per tranſlationẽ rei legatæ in aliũ,quamuis incapacem legatariũ. Secunda pars probatur *in l.ſi iure.ff.de legat.*3. qua expreſſim conſtat, teſtamentũ primũ in dubio non reuocari per ſecundũ minus ſolenne & inualidũ,& Bart.ibi hanc cõcluſionẽ probat, quẽ ſequuntur Paul & Alex.& Iaſ.*in d.l. planè.*2.*col.* Ex quibus conſtat, tranſlationẽ legati eſſe expreſſam reuocationem primi legati non tacitã. Obſtat tamen text.*in d.l.ſicut.ff.de adimen.leg.* qui probare videtur, legati tranſlationem tacitam potiùs quàm expreſſam reuocationem cenſeri. Vnde Cuman.*in d. l.ſi iure.*& Iaſ.*in l.re coniuncti.ff.de leg.*3.*nu.*165.à Bar. diſcedunt, quibus tamen non aſſentior; cùm videam expreſſe & in ſpecie reuocari legatũ primũ ex trãſlatione: ſiquidẽ teſtator dicẽs; *quod Sempronio legaui,transfero in Titiũ:*ſatis apertè primũ legatũ tollat. Nec oberit *d.l.ſicut* cùm ibi non tranſtulerit teſtator legatu à primo in ſecundũ,ſed dixerit,*quod legaui Sempronio,lego Titio:*& licet Iuriſconſultus appellet illã tranſlationem,non tamen eſt propria & vera tranſlatio; quippe quæ totũ legatum à primo legatario nõ adimat, ſed illi cõſtituat ſociũ in legato, qui quidẽ ſocius re coniunctus partem habebit legati. Hæc verò pars tacite à primo fuit adẽpta,vti verba illius legis probant, ita intellecta ab Accurſ. & Bart.ibidẽ Bar.*col.*1.Ang.de Periglis *in l.re cõiuncti.ff.de legat.*3.Paul.*in l.non ad ea.*& ibi Cuman.*ff.de condit. & demonſt.* Bal. & Alex.*in l.ſi Fortidianũ.C.de legat.*Aret.*in l.ſi pluribus.ff.de leg.*1. vbi Alexan.hanc *opinionem* fatetur *communem* eſſe, ſicuti Iaſ.*in d.l. re coniuncti.num.*24.& ibi Crot.*col.*3. idem Iaſ. *in l.ſi legata. C. de legat.*eandem opinionẽ ſequitur Alex.*conſ.* 169. *volum.* 6. cui ſuffragantur text.*in.§.ſi eadem res.Inſtit.de legat.& in d.l.planè. §. ſi coniunctim.verſ. ſed & ſi in pupillari.*optimus text.*in l. Iulianus.ff.de hered.inſtit.*vbi cùm teſtator dixiſſet, *Ex qua parte Seium inſtitui, ex eadem parte Sempronius hæres eſto:* reſpondit Iuriſconſultus, Sempronium & Seium coniunctim inſtitutos videri; atque ibi Ioan. ab Imol.Bar.opinionem ſequitur. Ad id etiã conducit plurimum *l.ſi plurib.ff. de legat.*1.qua conſtat,eadem re diſiunctim duobus legata,nõ eſſe præſumendam ademptionem,niſi euidentiſſimè conſtet.adimenti voluntas. Verùm hac in re aduerſus Bart.tenet Dyn. quem ipſe Bartol. retulit per legatum eiuſdem rei alteri factum, ſub commemoratione primi legati,rem legatam in totum à primo legatario ad ſecundum transferri,ex *d.l.ſicut. & l. non ad ea.ff.de cond. & demon.* Cyn.Faber.Sal.Fulgoſ. Paul. & Corn.*in d. l. ſi Fortidianum.C.de legat.*Crot.*col.*3.*in d.l.re coniuncti.* Alciat.*in l.tripl.ci.ff. de verb.ſignific.* Chriſtoph. *in §.* 1. *Inſtit.de ademp. legat.*vbi Theoph. eandem ſententiam manifeſtiſſimè probat ex eodem text. qu[illegible] rectè cõſideretur,conuincit omnino Bart. opinionem, quæ etiam à *d.l.ſicut.*euertitur prorſus, & à *l. ſequenti.*vbi ſi teſta[illegible] quod à Titio hęrede legauit,id à Męuio det, à Titio [illegible] nus legati cenſetur; ſic er[illegible] Dei[illegible] Titio he[illegible] non vid[illegible] Nam is[illegible]

pronium tranſlatum eſſe? Nec mihi perſuaderi poteſt cõmunis opinio,cui non ſuffragantur text.*in d.§. ſi eadem res & in d.§.ſi coniunctim.* quia non loquuntur, quando in ſecundo legato fit commemoratio primi. Item *d. l. ſi pluribus.* cùm ex tranſlatione legati ſatis euidenter voluntas teſtantis appareat. Nec etiã eandem ſententiã communem adiuuat *d.l.Iulianus.*ibi etenim fit commemoratio primæ inſtitutionis,per illa verba,*ex eadem parte:*quæ videntur coniunctionẽ potiùs, quã ademptionem aut tranſlationem inducere, vt reſpondent Iacob.But.Salic.& Petrus Beſutio.quos *in d.l.re coniuncti.* Iaſ.retulit *num.*24.ſic etiam reſpondet Alciat. *in lib.* 7. *Parerg. cap.*8.quaſi verba concepta per illud relatiuum potiùs repetitionẽ,quã ademptionem ſignificent. Hæc tamen ſolutio diſplicet Iaſoni *in d.num.*24.& merito, ſiquidem *in d.l. tripl.ci.* ponitur eadem Iuriſconſulti reſponſio, quæ *in d. l.Iulianus.* nec tamen ibi concipiuntur verba per illud relatiuum, *ex eadem, vel eandem;*quamobrem nullum diſcrimen conſtituẽs inter hæredis inſtitutionem & legatũ,exiſtimo cõmunem ſententiam veram eſſe, ita cõceptis verbis:*in qua parte Seium inſtitui,in ea Titium inſtituo:* non enim inconuenit in eadẽ parte duos inſtitui hæredes. Idem erit,ſi dixero; *quam rem Sempronio legaui, eam Titio lego:* cùm eandem rem duobus legari poſſe manifeſtum ſit. At ſi dixerit teſtator, *quod Sempronio legaui,Titio do:* erit locus opinioni Dyni,cùm illa res dari Titio non poſſit,niſi priùs à Sempronio adimatur. quod maximè conuenit *d. l.ſicut.* & id Alciat. adnotauit *in d.l.tripli.*Verũ,vt ad inſtitutum redeam,*in d.l.ſicut.*ademptio,quæ fit per tranſlationem,tacita appellatur, quoad verba adimẽdi ſpecialia; expreſſa tamen cenſeri debet,quoad mentem teſtatoris.

Secundò, huic quintæ concluſioni repugnat tex. *in §.ex eo. Inſtit.quib. mod. teſtam. infir.* quo conſtat, primum teſtamentum ſolenne non poſſe tolli per ſecundum minus ſolenne, & inualidum, quem text. dixit eſſe meliorem iuris Iaſ. *in d.l. plane. in princ.* Sed tamen aſſertio principalis eſt intelligenda, quoad legata, quæ licet relicta ſint
in teſtamento, poſſunt adimi in codicillis poſtea † factis, 78
gl. recepta ab omnibus,*in l. fideicommiſſum. C.de fideicom. tex. in prin. & §.* 1. *Inſt. de ademp.legat.* Bar. Bal. & Aret. *in l. hæredes palam. §.ſi quis poſt. ff. de teſtam.* Aret. *in l. ſi ita ſcriptum. ff. de legat.* 1. vbi Alex. & Iaſ. hanc eſſe communem ſententiam aſſerunt, contra gl. ibi. idem Alex. *in l. datum legatum. C. de legat.* & Paul. Caſtren. *in d. §. ſi quis poſt.* hanc eſſe communem profitentur.

Quòd ſi codicilli ſint ſolenniter facti, adẽptio fit ipſo iure ſecundũ communem: ſi verò ſolennes non ſint,ope exceptionis cenſentur legata adempta,gl.*in d.l.fideicommiſſum.& in l.datum.C.de legat.*notant Imol.Alex. & Are. *in d. l. ſi ita ſcriptũ.arg.l.*4.*in fin.ff.de adiment. legat.*notat Albert.Brun.*tract.de effect.formæ.*23.*effectu.* dicuntur autem codicilli non ſolennes quoad iſtum effectum illi, quibus legata adimuntur; non tamẽ dantur. Codicilli etenim minus ſolennes cenſentur, ſi in eis legata non dentur,*l.militis.§.veteranus.ff.de teſtam. milit.* ex intellectu Alexan.& aliorum,*in d.l.ſi ita ſcriptum.*2.*col.*Conſtat etiam ex origine codicillorum, quæ extat *in prin.Inſtit.de codicill.*vbi Theophi. Oportet tamen coram quinque teſtibus hanc ademptionem legatorum fieri, ita vt in numero teſtium integri & ſolennes codicilli dici valeant: alioqui non eſſet hic actus,per quem ademptio fit, vltima voluntas, *l.fin.in fin.C. de codicill.* Requiritur verò ad expreſſã ademptionem vltimæ voluntatis actus, ex mente legum, quæ rem iſtam tractauêre. Vnde in ſpecie Paul.Caſt. *in d.§.ſi quis poſt. verſ. ſecundo eſt videndum.* & idem *in d.l.legatum. & in d.l.fideicom.* aſſerit, hanc expreſſam ademptionem quinq; teſtibus probandam eſſe, licet tacita ademptio, quæ ex inimicitia vel ſimplici actu inducitur,duobus probari poſſit, iuxta communem Dd.ſententiam *in d.§. quis poſt.* quam Bartol. etiam probat prædicto modo diſtinguens *in d. l.fideicommiſſum.* quauis idem Bart.*in d. §.ſi quis poſt.* ex Dyno adnotauerit,cauſam tacitæ ademptionis, & ſic inimicitias, eſſe probandam omnino quinque teſtibus. Cuius contrarium expreſſim Bald. ſcribit *in l. errore. C. iſto tit.* & in eandem ſententiam tendit Aret.*in d.l.ſi quis poſt. col.* 2. vbi idem aſſerit, quod in prædicta diſtinctione ex Paulo retulimus. Quo fit, vt à vero deuiet Salicet. *in d. l. fideicommiſſum.* dicens, expreſſam ademptionẽ legatorum duobus tantùm teſtibus poſſe probari,falsò hoc [illegible]buens Azoni in ſumma huius tituli. Nam huic opinioni no[illegible] Paul. [illegible] priori [illegible] fallor, communis omnium in[illegible] *Lucius* [illegible]

Tertiò,

* Tertiò, principali & quintæ aſſertioni objicitur text. in l. legat. §. pater. ff. de adim. leg. vbi auctore Bartol. probatur per actũ inualidum, inutilem, vel minus ſolennem tacitè non tantum expreſſe fieri ademptionem legatorum, ita vt non ſit neceſſaria expreſſa reuocatio primæ voluntatis. quem tex. commendat Ludou. Roman. ſing. 137. Iaſ. in l. certi conditio. §. quoniam. num. 8. ff. ſi cert. pet.

79 Aduertendum igitur eſt, contractum † non tolli per ſequentem inualidũ actum, nec ex tacita nec expreſſa reuocatione. l. 1. ff. de nouat. l. certi conditio. §. quoniam. ff. ſi cert. pet. l. ſi quis ante conduxit. ff. de acquiren. poſſeſſ. in quo contractus ab vltimis voluntatibus differũt, Bar. in l. ſi transferam. ff. de adim. leg. Imol. & Alex. 3. col. in l. ſi cùm dotem. in prin. ff. ſolut. matr. Iaſ. in l. quæ de legato. col. 2. ff. de leg. 1. & in l. planè in prin. ff. eod. tit. Fortior etenim eſt actus, qui contrahendo geritur propter duorũ conſenſum, quàm is, qui vltima voluntate vnius tantùm conſenſu fit. Quin & ex ea ratione deducitur, vltimam voluntatem etiam tacite per actum inter viuos, non ſolùm vtilem, ſed & inutilem ac infirmum, omnino tolli: atque hoc ipſum eſt, quod in d. §. pater. Iuriſconſultus reſpondet, & idem in l. cum dominus. §. fin. ff. de pecu. le. vbi Bar. idem Bar. in l. fin ff. de aur. & argen. leg. Alex. in l. plane. in princ. Iaſ. in l. re coniuncti. num. 166. ff. de leg. 3. idem Iaſ. dubius tamen in d. l. plane. Et hic eſt communis omnium intellectus. vnde etiam intelligi poteſt text. in l. fin. §. fin. ff. de aur. & argen. leg. ibi etenim ſpecies. legata inutiliter per ſecundum actum non aufertur à legato generis prius vtiliter facto, quia tractatur de derogatione prioris actus per vltimam voluntatem, non per actum inter viuos. Sic ergo eſt intelligenda d. l. fin. §. fin. quam dicit ſing. Alexand. in l. ſi pluribus. ff. de leg. 1. Hinc ergo & illud apparet, primum teſtamentum, quoad hæredis inſtitutionem, non tolli per ſecũdum inualidum, & ex quo hæreditas adiri nequeat, §. ex eo. Inſt. quib. mod. teſtam. infirm. l. ſed & ſi in conditione. §. fin. ff. de hæred. inſtit. ſiue ſit ſecundum inualidum, quia deficiat hæredis inſtitutio, ſiue quod deſit teſtiũ numerus à l. requiſitus, quod probatur ar. ab ſpeciali, in l. ſancimus. C. iſto tit. notat. Bar. communiter receptus, in l. ſi iure. ff. de legat. 3. Bald. conſ. 354. vol. 5. etiãſi ſecundum expreſſim primum reuocauerit, ſecundùm eos, & Iaſ. in d. l. plane. in princ. optimus text. in l. militis. §. veteranus. ff. de milit. teſtam. tametſi Barbat. aduerſus hanc opinionem cõmunem reſponderit, conſ. 9. vol. 2.

¶ Sexta cõcluſio: Prima hęredis inſtitutio ſolẽniter facta,
80 teſtamentum † ſecundũ itidem ſolenne, abſque tamẽ hęredis expreſſa inſtitutione, reuocatur, ſi teſtator primo derogauerit, & addiderit velle decedere inteſtatum, l. 1. §. ſi hæres. iuxta vnum ſenſum gl. ff. ſi tab. teſta. nullæ extab. Bart. in d. l. ſi iure. Alexand. conſ. 104. vol. 2. idem Alex. in l. ſi ita ſcriptum. §. regula. ff. de lib. & poſth. col. 3. vbi Aret. & idem Aret. in d. l. hæredes palã. §. ſi quis poſt. col. 3. ff. iſto tit. Corn. conſ. 39. vol. 2. Lauren. Calcan. conſ. 91. col. 5. Corn. 2. col. & Rimin. ſing. in l. ſancimus. C. iſto tit. vbi Alex. hanc eſſe communem opinionem profitetur. & idẽ Alexan. conſ. 30. vol. 3. & Dec. conſ. 582. col. 1. videtur etenim hæredes inſtituere eos, qui eidem ſucceſſuri erant in teſtamento, ſicuti prædicti Doct. aſſerunt frequentiſſimè.

Sed etſi in primo teſtamento inſtituti eſſent hæredes extranei, ſat eſſet reuocare primum teſtamentũ, & prædicta verba addere coram quinque teſtibus. Bar. in d. §. veteranus. Barb. conſ. 60. vol. 2. num. 12. Alex. d. §. regula. col. 3. & in d. l. ſancimus. Corn. conſ. 39. vol. 3. ex text. in l. hac conſultiſſima. §. ſi quis autem. C. de teſtam. qui ex prædictis extẽditur, vt procedat, etiamſi ſucceſſores ex cauſa inteſtati tacitè inſtituantur hæredes.

81 ¶ Septima concluſio: Quoad hæredis inſtitutionẽ, † primum teſtamentũ minimè reuocatur per ſecundũ inualidũ ex alia, quã præteritionis vel exhæredationis cauſa, etiamſi in eo fiat expreſſa reuocatio primi, adiecta clauſula codicillari. quod probatur ex eo, quòd virtute huius ſecundi teſtamenti hæreditas non poteſt adiri. Eſt etenim neceſſariũ, vt primum teſtamentum, quoad hæredis inſtitutionẽ, tollatur per ſecundum, poſſe hæreditatẽ adiri iure ſecundi teſtamenti, licet nõ adeatur verè & actu, l. cum in ſecundo. ff. de iniuſt. rupt. l. pater filio. ff. de hæred. inſtit. Paul. & Alex. col. fin. in d. l. ſancimus. Bal. & Imol. in l. ſed ſi in conditione. §. fin. ff. de hæred. inſtit. idẽ Alex. in conſil. 37. vol. 1. col. 2. dicens, hanc opinionem communem eſſe.

Hi verò omnes Bart. reprobãt, qui dixerit, ad confirmãdam reuocationem primi hęredis, oportere actu hęreditatẽ adiri, ex ſecunda vltima voluntate, cùm ſatis ſit, ſecundi cu[illegible] eos poſſe hęreditatem adiri ex [illegible] nem [illegible] ponũ mẽto [illegible] actu non adeatur [illegible]

Bartol. malè concinnata in d. l. ſi iure. & in d. l. ſed ſi in conditione. §. fin. cũ tamen Corn. in d. l. ſancimus. 2. col. animaduertat, Bart. in ſenſu & intellectu minime diſceſſiſſe à vera & communi Doct. ſententia. Ex quo deducitur, primum teſtamentũ etiam quoad hæredis inſtitutionẽ per ſecundum, in quo ſit expreſſa vel tacita hæredis inſtitutio, omnino reuocari, ſi ex eo hæreditas adiri poſſit, licet adita non ſit. Quòd ſi in ſecũdo teſtamẽto deſit hæredis inſtitutio, ſaltẽ tacita, vel ſolennitas teſtiũ: primũ non tollitur quoad hæredis inſtitutionem, tametſi hæredes defuncti, qui ex cauſa inteſtati ſuccedũt, ipſam hæreditatẽ adierint: qua in re illud eſt aduertendum, ex clauſula codicillari appoſita in teſtamento ſolenni: quod tamen ex cauſa præteritionis aut exhæredationis rumpitur, nihilominus ſucceſſores ex cauſa inteſtati vocari, & tacitè inſtitui: cum illa clauſula, ex recepta ab omnibus ſententia, per auth. ex cauſa. conſeruetur. ſicut aſſerit Alex. in d. conſ. 37. c. 2. vol. 1. ex quibus vltima hęc aſſertio planè intelligitur.

¶ His omnibus adde, quid dicendum ſit in illa quęſtione ſingulari profectò & egregia: an legatum † traditione rei 82
legatæ vera vel ficta, ſcilicet per conſtitutum, quia teſtator conſtituit ſeipſum nomine legatarij poſſeſſorẽ, fiat ex hoc irreuocabile, & non poſſit à teſtatore reuocari. Nam gloſſ. in l. legatum. in §. 1. ff. de leg. 2. ſcribit, in hac ſpecie legatũ irreuocabile eſſe, allegat ad hoc duos text. qui parũ eius opinionẽ probant: & ſanè dubia eſt admodum eius opinio. Donatio etenim cauſa mortis, quæ ſimilis eſt legato, quoad eius reuocationem, & aliquando fortior, etiamſi à traditione incipiat, reuocari poteſt, l. ſenatus in prin. l. ſi mortis cauſa res donata cum l. ſeq. ff. de donat. cauſ. mort. l. non omnis. ff. ſi cert. pet. l. videamus. §. idemq; eſt ſi mortis. ff. de vſur. atq; ideo Alber. poſt Rainer. Accurſij ſententiam falſam eſſe exiſtimat in d. l. legatum. quibus accedit Bal. in l. 1. C. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam. nu. 8. & in l. vlt. C. de vſur. & fruct. lega. dicens, hoc legatum, cuius traditionẽ teſtator fecerit, cenſeri donationem cauſa mortis, quæ reuocabilis eſt. idem adnotauit Cremenſ. ſing. 15. Dynus tamẽ gl. ex eo ſequitur, quod traditio hæc rei legatę mutet omnino legatũ ipſum in donationẽ inter viuos, quæ irreuocabilis eſt, quod minimè probatur iure. Quamobrem ſatis erit, ſi gloſſ. & Dyni ſententiam veram eſſe arbitremur, quoties traditio poſt teſtamentum fit ſimpliciter, nulla mentione vltimæ volũtatis facta, nec eius ratione: quòd ſi traditio facta fuerit ex cauſa vltimæ voluntatis, proculdubio adhuc legatũ reuocabile eſt, & vltimæ voluntatis naturã obtinet. ſic Bar. Bal. Imol. & Cum. controuerſiam iſtam diffiniêre in d. l. legat. idem Pau. de Caſt. in l. 3. ff. de legat. 2. Ferd. Loazes in rep. l. filiusfam. 114. §. diui. ff. de legat. 1. nu. 12. dicens, hanc opinionẽ communem eſſe, cui illud eſt adjiciendũ, traditionem rei legatę, etiã ſimpliciter factam, & ideo irreuocabilẽ iuxta prænotatam reſolutionẽ, effectum habere † extinguendi ipſum 83
legatum, ita quidem, vt pro eius executione facta cẽſeatur, ſicuti probat text. in d. l. Lucius. Nec prædictis oberit pulchra Alberici deciſio, qui in rubr. C. de donat. ſcribit, traditionẽ rei legatæ veram vel fictam ita irreuocabilẽ eſſe, vt prior hæc traditio poſteriori ex vi ſecundi teſtamẽti factæ præferẽda ſit. quod Iaſ. cõmendat in l. quoties. C. de rei vend. col. 5. Nam verè Alber. & Iaſ. loquuntur in re donata inter viuos, ipſa donatione in teſtamẽto facta, ſicuti fieri poteſt, ex gloſſ. & communi in l. hæredes palam. §. vlt. ff. de teſt. non autẽ in re legata, & iure vltimæ voluntatis relicta: ſic enim intellexit Alber. ſententiam Andr. Tiraquel. in libel. de conſtituto, part. 1. num. 23.

EX TERTIA RVB. PARTE.

SVMMARIA.

1 *Donatio mortis cauſa inter vlt. voluntates computatur, licèt actibus inter viuos ſimilis ſit, & num. ſeq.*
3 *Donatio cauſa mortis an permiſſa ſit inter virum & vxorem.*
4 *Donatio inter coniuges traditionem præuiam exigit, vt morte confirmetur.*
5 *Donatio cauſa mortis an pereat deportatione aut pœna capitali donantis.*
6 *Fructus donati mortis cauſa inter cõiuges tranſeunt ſtatim à tempore donationis in donatariũ, dominiũ verò morte tantùm ſequuta. & numer. ſeq.*
7 *Donatio inter coniuges morte confirmata an trahatur retro, & inibi intellect. l. ſi mortis. ff. de donat. cauſa mort.*
8 *Patris conſenſus ſufficit, & requiritur, vt filius familias donare poſſit cauſa mortis.*
9 *Filius familias an ipſi patri poſſit donare cauſa* [illegible] *ſque iudicis authoritate.*
10 *Filius familias non poteſt abſque conſenſu pa*[illegible]*ris don*[illegible]*ortis, etiam* [illegible] *quorum vſusfructus patri non quæritur* [illegible] *trũ poſſit teſta*[illegible] *fructus* [illegible]

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

13 *Vſurarius manifeſtus an poſſit donare cauſa mortis? & ibi intellect. c. quanquam. de vſur. in 6.*
14 *Qui teſtari non poteſt, nec donare mortis cauſa poteſt.*
15 *Vxor contrahere non poteſt ſine conſenſu mariti: ergo nec donare mortis cauſa, & ibidem intellectus l.55. Tauri.*
16 *Donatio cauſa mortis an exigat præſentiam & conſenſum expreſſum illius, cui fit.*
17 *Ratihabitio donatarij requiritur, vt donationis abſenti factæ actio ei cõpetat.*
18 *Donatio abſenti facta, quomodo & quando reuocari poſſit.*
19 *Donatio præſenti & tacenti facta an valeat, & quomodo à donatore reuocari poſſit.*
20 *Donatio abſenti facta, niſi ante mortem donantis ab eo acceptetur, perit ex quorundam opin. contrar. tenet Couarruuias ibidem.*
21 *Heres donatarij an donationem defuncto factam ratificare poſſit.*
22 *Donatio cauſa mortis nudo pacto fieri poteſt.*
23 *Donatio cauſa mortis quoad effectum vltimæ voluntati magis ſimilis eſt quàm contractui.*
24 *Dominium rei donatæ cauſa mortis quando tranſeat in eum, cui facta fuit abſque traditione.*
25 *Actio quanam competat pro donatione cauſa mortis.*
26 *Actio competens pro donatione cauſa mortis an ſit bonæ fidei.*
27 *Donatio cauſa mortis an reuocetur, ſequuta alienatione rei donatæ.*
28 *Donatio vxori facta à viro, quæ morte viri confirmari poteſt, non reuocatur generali hypotheca bonorum viri: ſecùs eſt in ſpeciali.*
29 *Legatum reuocatur tam per alienationem oneroſam, quàm lucroſam.*
30 *Teſtamentum inter liberos quemadmodum reuocetur.*
31 *Falcidia an deducatur à donatione cauſa mortis.*
32 *Solennitas à teſtamento vel codicillis remiſſa an cenſeatur in donatione cauſa mortis ſublata.*
33 *Donatio cauſa mortis quoad confirmationem contractibus ſimilior eſt, quã vltimæ voluntati.*
34 *Donatio cauſa mortis quo pacto reuocetur.*
35 *Donatio mortis cauſa pœnitentia non reuocatur, ſi ſine hærede donator deceſſerit, & intellectus l.1. ff. qui ſine manumiſſ. ad liber. peruen.*
36 *Donatio cauſa mortis qualiter cognoſcatur.*
37 *Voluntas vltima innominata.*
38 *Mortis cauſa capio quid ſit.*
39 *Emphyteuſis pro ſe & filiis acceptæ quid operetur.*
40 *Feudum quo iure ad filios deuoluatur.*
41 *Accreſcendi ius in emphyteuſi hæreditaria quando inter liberos locũ habeat.*
42 *Teſtamenti factio eſt de genere licitorum, ergo omnis teſtari poteſt, qui non prohibetur, & qui prohibentur, ibid. & num. ſeq.*
43 *Damnatus ad mortem, vel ad perpetuum carcerem, an poſſit teſtari.*
44 *Seruitus pœnæ ſublata eſt.*
45 *Filius familias an teſtari poſſit, & ibi tractatur, an teſtari valeat ad pias cauſas.*

TERTIA RVBRICAE PARS.

De mortis cauſa donatione.

EX ipſo huius tractatus titulo id apertè conſtat, non tantùm de teſtamentis hîc eſſe agendũ, ſed & de cæteris
1 vltimis voluntatibus, quibus † donatio cauſa mortis adnumeratur, cùm id expreſſim conſtet ex §. 1. *Inſtit. de donat. l. fin. C. de codicil.* adiuncta *l. fin. C. de donat. cauſ. mort. l. non videtur. ff. de donat. cauſ. mort.* Rurſus hanc donationẽ actibus viuentiũ, & eorum contractibus ſimilem eſſe, probat text. *in l. tam is. ff. de donat. cauſa mor. l. poſt legatum. §. fin. ff. de his quib. vt indig.* gl. inſig. *in l. 2. ff. de dot. præleg.* quam præter Doct. ibi dicunt ſingular. Alex. *in l. 2. ff. de lega. 1.* Bal. *in l. 2. ff. de pact.* idem Bald. *in l. cum hi. in. 2. lect. ff. de tranſact.* & notab. Iaſ. *in §. omnium. de actionib.* Quæ quidẽ controuerſia ſequentibus aſſertionibus eſt diffinienda.

2 Prima aſſertio: Donatio† cauſa mortis, quoad eius initiũ & ordinationẽ, potiùs contractui quàm vltimæ voluntati accedit, ita vt non omnia, quæ in agenda aut conſtituenda vltima voluntate exiguntur, in actu donationis cauſa mortis ſint neceſſaria: ea tamen, quæ in contractibus ineundis requiruntur, in eadem donatione adhiberi oporteat, Bald. *communiter* receptus *in d. l. 2.* vbi Iaſ. ſcribit, à nemine non recipi hanc ſententiam. Ex qua plurima à Iuris vtriuſque profeſſoribus deducuntur.

Primùm: Donationẽ cauſa mortis factã inter coniuges, minimè valere: atq; in hoc ſimilẽ eſſe donationi inter viuos, *l. mortis. ff. de donat. inter vir. & vxor.* gloſſ. ab omnibus probata *in d. l. 2. ff. de dote prælegat.* vti conſtat ex Doctorib. *in d. l. 2. ff. de legat. 1.* vbi Franciſcus à Ripa à communi ſententia diſcedẽs
3 aſſerit, potiùs in hoc caſu † donationẽ cauſa mortis vltimæ valuntati, quã actui inter viuos ſimilẽ eſſe, ex eo, quòd ſicut legatũ factum à viro vxori valet, & morte confirmatur, ita donatio cauſa mortis facta à viro vxori valebit, ac morte confirmabitur, *l. mortis. in 4. ff. de donat. cauſ. mort.* Ergo magis cõuenit donatio cauſa mortis hoc in exemplo legato, quã donationi inter viuos coniuges, vt conſtat. Fallitur tamẽ ipſe Ripa. nã licèt donatio cauſa mortis inter nõ coniuges facta morte confirr[illegible]etur: non ſic facta inter coniuges, niſi traditio præceſſeri[illegible] Iuriſconſultus præmittere videtur, *in l. ſed interim* [illegible] teſta[illegible] [illegible]x qui[illegible], cũ ſequentibus, *ff. de* [illegible] *vir. & vxor.* [illegible] nud[illegible] *num.* 34. *C. de* [illegible] Dei, [illegible] Nam is [illegible]

etiã cæteræ † donationes inter viuos coniuges factæ tradi- 4
tionẽ exigunt, vt morte confirmentur, *l. 1.* iuncta gloſſ. *C. de donat. inter vir. & vxor. l. Papinianus. ff. eod. tit.* vbi gloſſ. quam eſſe *communiter* approbatam, fatetur Iaſ. *in l. frater. ff. de condict. indeb. colum. penult.* notat Boër. *in conſuet. Bituric. tit. de conſu. concernente matrimo. §. 1. col. 2.* Bald. *in l. 1. C. de ſumma Trinit. n. 18.* Paul. Caſtr. *conſ. 138. dicta donat. num. 1. vol. 1.* dicens, hanc eſſe communem ſententiã, cui accedit tex. *in l. ſi ſeruus. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Idem notat Fernand. Loazes Ilerdenſis præſul, *in l. filiusfamilias. §. diui. num. 81. ff. de leg. 1.* Paul. *conſ. 193. vol. 2. & conſ. 82.* Hæc verò traditio in legato non requiritur: igitur aduerſus Ripam Doctorum opinio recipienda eſt. Hinc † infertur, do- 5
nationẽ cauſa mortis à viro vxori factam, nulla exiſtente ſuſpicione pœnæ, ipſius viri deportatione nõ extingui, imò quoad dominium confirmari, licet reuocari poſſit à donante vſq; ad mortẽ naturalẽ, *l. ſed ſi mors.* vbi gloſſ. *ff. de donat. inter vir. & vxor.* Bald. *in d. l. executorem.* Paul. *in l. poſt contractum. in fin. ff. de donat.* Iaſ. *in l. ſi ſtipulatus fuerim. §. 1. pen. col. ff. de verbor. obligat.* idem Iaſ. *in authent. ingreſſi. C. de ſacroſanct. eccleſ. num. 20.* licèt ipſe nimis extendat ſententiam Bald. quod etiam locum habet in donatione facta inter viuos coniuges, *l. res vxoris. C. de donat. inter. vir. & vxor.* Imol. *in l. ſi aliquis. ff. de donat. cauſa mort.* Cùm tamẽ donatio cauſa mortis inter extraneos facta, per capitalem ſententiam euaneſcat, etiam facta abſque metu pœnæ, *d. l. ſi aliquis.* vbi hoc notant Paul. Caſtrenſ. Imol. & Doct. *communiter,* Ioãnes Hannibal poſt Bartol. ibi, *in l. poſt contractum. ff. de donat. num.* 349. Ex his † etiam deducitur, donationẽ cauſa 6
mortis inter coniuges factã, præmiſſa traditione ac morte donantis ſequuta, retrotrahi ad tempus traditionis, quoad fructus, licèt non quoad dominium, cùm in his, quæ diximus, donationi inter viuos coniuges factæ ſimilis ſit, in qua mariti donantis deportatio nõ reſcindit donationem, licèt ad mortem vſque eam valeat maritus reuocare, *l. res vxoris. C. de donat. inter vir. & vxor.* Et præterea † donatio in coniuges 7
facta præuia traditione, morte ſequuta, retrotrahitur ad tẽpus traditionis, quoad fructus, non tamen quoad dominiũ, *l. donationes, quas parentes. C. de donation. inter virum & vxorẽ.* vbi gloſſ. Bartol. *in l. nec vtilem. ff. ex quibus cauſis maior.* idem Bartol. *in l. ſub conditione. colum. 2. ff. de ſolut.* Ioannes Lupi *in rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 72.* gloſſ. & ibi Salic. *in l. 2. C. de inoffic. donat.* quorũ *opinio cõmunis* eſt, ſecundũ Alexand. *in l. talis ſcriptura. col. 3. ff. de legat. 1.* & Ioan. Crott. *in l. ſi is qui pro emptore. col. 11. ff. de vſucap.* apud quẽ eſt huiuſce quæſtionis diligens diſputatio. Quo fit, vt in hoc ſenſu ſit intelligendus Papi. dicẽs, ſi mortis cauſa inter virũ & vxorẽ donatio facta ſit: morte ſequuta, reducitur ad id tempus donatio, quo interpoſita fuit, *l. mortis ff. de donat. cauſa mort.* eſt enim id verũ, quoad fructus à tempore traditionis perceptos, non quoad fructus dominiũ, ex *l. ſed interim. in princip. & per totam legem. ff. de donat. inter vir. & vxor.* nec rectè à gloſſ. Paulo, & alijs intelligitur *d. l. ſi mortis.* dum Doctores eam intelligunt, quando in donatione cauſa mortis apponitur promiſſio non reuocandi: quia tunc eſſet donatio inter viuos, non cauſa mortis; eſſet etiam prohibita inter coniuges, *l. vbi ita donatur. ff. de donat. cauſa mort.* Porrò ante orationem diui Marci, qui obtinuit donationem inter coniuges morte donantis præuia traditione effectum ſortiri, donatio mortis cauſa inter coniuges valebat. quia in tempus diſſoluti coniugij conferebatur, *l. ſi cum vxori. in fin. & l. quia ff. de donat. inter vir. & vxor.* atque morte donantis confirmabatur, nulla reuocatione ex pœnitentia donantis præmiſſa.

¶ Secundò, hinc poteſt perpendi ratio ad *l. tam is §. fin. ff. de donat. cauſ. mort. & Regiam l. fi. tit. 4. part. 5.* quibus expreſſim deciſum eſt, filiũfamilias† poſſe patre cõſentiente donare cauſa 8
mortis, quamuis teſtari etiã ex patris conſenſu non poſſit. id etenim contingit: quia donatio cauſa mortis, quoad initiũ, contractui æquiparatur, ſecundũ *communem Doctorũ ſententiã*: cui illud oberit, quod filiusfamilias quẽlibet cõtractum agere poteſt ſine cõſenſu patris, præter contractũ mutui & voti, *l. tã ex cõtractib. ff. de iudic.* Igitur hac in re differt donatio cauſa mortis à cõtractibus. Nec prodeſt reſpondere cũ Iaſ. *in l. ſenium. C. qui teſtam. fac. poſſ. col. pen.* cõſenſũ patris in donatione cauſa mortis exigi à lege, propter patris præiudiciũ, nõ ad ſolennitatẽ actus, cũ id falſum ſit: ſiquidẽ conſenſus patris requiritur in donatione cauſa mortis ad authoritatẽ & ſolennitatem actus, vti fatentur Doctores communiter, teſte Socin. *in l. 1. §. fuit quæſitum. col. 4. ff. ad Trebell.* Et conſtat ex hoc, non poſſe fili[illegible] cauſa† mortis ipſi patrifamilias donare, cũ 9
[illegible] ex priori [illegible] ari, nequeat in cauſa propria, [illegible] *Lucius* [illegible] *l. 1. ff.*

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

l.1.ff. de authorit. tut. vbi gl. & Bart. in hac ſpecie donationis cauſa mortis à filio patri factæ, eandem opinionem tenent, quam communem aſſerunt Imol. in d.§.fuit quæſitum. & Socin. in d.4. col. Corn.conſ.294. vol.1. Dec. conſ.245. col.3. & conſ.279. col.2. idem in l.ſenium.C.qui teſtam. fac.poſſ.col.fin. & licèt ibi quadam diſtinctione vti velit poſt alios, aſſerit tamen eſſe hanc opinionem communẽ, dicens, debere fieri hanc donationẽ authoritate iudicis, quod & Crott. commendat in l. frater. quæſt. 11.ff.de condit.indeb. vbi refert Alexand. in d.§. fuit quæſitũ. & alios Dd. ibi aduerſus Bart. tenent prædictam donationẽ à filio patri factam ex conſenſu patris validam eſſe, quos etiã retulit Dec. in d.conſ.279.& in d. l. ſeniũ. vbi Paul. Caſtrenſ. eandem approbat, & profitetur eſſe communem, Franciſcus à Ripa in d.§.fuit quæſitum.num.2. à priori tamen ſententia non arbitror eſſe recedendum. Nam hic conſenſus patris, vt filius donet cauſa mortis, ab initio actus debet præſtari, vt authoritas Bal. in l.ſi vxor.C.de cond. inſer.colum.2. idẽ Bal. in c. cum conſuetudinis.2.col.de conſuet. Franc.Cremen.ſingul. 69. conſenſus etenim, qui ad actus ſolennitatẽ requiritur, eſt præſtandus ante actum, vel in ipſo actu, Alex. & Iaſ. poſt Imol. ibi, in l.ſi quis mihi bona. §.iuſſum.col.pen.ff.de acquir. hæred. Bald. in l. 1. C. qui admitti.col. pen. & fin.

His verò & illud eſt adiungendũ, Cuman. in d.l.tam is.§.fin. dixiſſe, filiumfamilias bona ipſius filij, etiã patre cõſentiente, non poſſe donare cauſa mortis, atque text. illũ procedere in donatione bonorum ipſius patris, quam ſententiã defendit Crot. in d.l.frater.colum.penultim. & diſputant de ea Iaſ. in d.l.ſenium.num.8. & Dida. à Segu. in l. Imperator.fol.9.ff.ad Treb. admonentes, contrariam eſſe veriorem & communem, à qua non video, cur ſit diuertendum. Igitur dicendum erit, donationem cauſa mortis à filiofamilias factam, nec omnino eſſe ſimilem vltimæ voluntati, cùm nec ex conſenſu patris teſtari poſſit filiusfamilias nec contrahere: ſi quidem contrahere filiusfamilias poteſt abſque cõſenſu patris, ſed aſſumit in hac ſpecie donatio cauſa mortis mediam viam: & ita lex requirit parentis conſenſum, vt explicat optimè Soc. in d.§.fuit quæſitum, ad fin. & idem in l.2.ff.de leg.1.

10 Cæterũ, nec bona † aduentitia, in quibus vſusfructus patri non competit, donare poteſt filiusfamilias cauſa mortis abſque patris conſenſu, cùm patris conſenſus ad authoritatẽ & ſolennitatẽ actus exigatur. ita expreſſim notat Alex. in l.penult.C. qui teſtam.fac.poſſ. Ioannes Crott. in d. l. frater à fratre.13.col. Dicit tamen contrariam opinionẽ magis communẽ eſſe, quàm tenuere Paul. & Iaſ. in d.l.ſenium. col fin. Riminald. & Iaſ. in d.l.pen. Lud. Roman. in auth.ſimiliter.C.ad leg. Falcid ſpeciali 19. Cuman. in d.l.tam is.§.fin. quaſi patris conſenſus exigatur in donatione cauſa mortis ob ipſius patris præiudicium, non ad ſolennitatem actus, quod ſuperiùs improbauimus. Vnde verior videtur Alexand. opinio, quæ maximè coadiuuatur ex l.filiusfamilias. §.fi.ff.de donat. vbi filiusfamilias caſtrenſia bona donare poteſt cauſa mortis ſine patris cõſenſu, quia teſtamentum facere eis poteſt. Igitur illa bona, quorum diſpoſitio in teſtamento ei minimè permittitur, donare non poterit cauſa mortis abſque conſenſu patris. Bona verò aduentitia, etiamſi eorum vſusfructus patri non

11 competat, minimè ſubiacent † teſtamẽto filiifamilias, qui nec de eis teſtari poteſt, vt eſt concors omnium ſententia, in l. pen. C.qui teſt.fac.poſſ. vbi Bart. Corn. Rimin. Alex. & Iaſ. gl. Bart. & cõmunis in l.qui in poteſtate.ff.iſto tit. gl. & Dd. in l.1.§.in filijs.ff.ad Treb. & probatur in d.l.pen. iuncta l.fin.§.filijs autem.C.de bon. quæ lib. pulchre Viglius in §.qui alieno.nu.16.quib.non eſt permiſſ.fac.teſtam. quamuis contrarium teneat Zanetinus in diſput.1.col.17. verſ.vel.dic.in reſponſione ad 7. & defendat eius opinionem Dec. in d.l.pen. & Crot. in l.frater à fratre.col.fin.ff.de cond. indeb. Poteſt tamen filiusfamilias hæc bona aduentitia, in quibus pater non habet vſumfructum, donare inter viuos patris cõſenſu, authent. vt liceat matri & auiæ.in prin. vbi Bart. Paul. & Iaſ. col. 8.in d.l.ſenium. Cuma. in d.l.tam is.§.1. Roman. conſ.512. quam opinionem eſſe communem, aſſerit Aymon Sauilli. conſ.92.

Eſt autem in donatione cauſa mortis adeò neceſſarius

12 expreſſus conſenſus patris, vt non † ſufficiat, filium patre conſentiente teſtari, adiecta clauſula codicillari. Nec enim valeret hæc diſpoſitio, vt teſtamentum, nec vt codicillus, nec vt donatio cauſa mortis, cuius nulla mentio facta fuit, Cyn. Ang. & Raph. in d.l.ſeniam. Iaſ. in l.1.§.ſi quis ita.n.22. & ibi Alciat. nu.18. optimus text. in l.filiusfamil nat erſ. niſi ſpecialiter. ff. de don. Bar. in d.l.tam is.§.fi. Abb. co... non ... ſufficiat clauſula generalis in mo... teſt... nem... ponom...

que alterius vltimæ voluntatis: donatio etenim cauſa mortis, vt vltima voluntas, ſub his verbis non includitur, ex eo quod à filiofamilias fieri non poteſt etiã conſentiente in ſpecie patre, ſi vt vltima voluntas iudicatur. Quod ſi dictũ eſſet, valeat hic actus iure teſtamenti, ſeu cuiuſuis alterius vltimæ voluntatis, vel diſpoſitionis, patre cõſentiente, ipſo etiam præſente, in quẽ actus dirigitur: donatio cauſa mortis cenſeretur validè facta, ex Imol. in d.l.tam is.§.fin. Corn. & Alex. in d.l.ſenium. Quo caſu non eſt neceſſaria ſtipulatio, vt prædicti Doct. ſentiunt, licèt Dec. conſ. 245. col. pen. & Aym. conſ.130.fin.col. exiſtiment neceſſariam eſſe in prædicto caſu ſtipulationem, quod paulo pòſt diligentiùs tractabitur.

¶ Tertiò, hinc ego infero † intellectum ad text. in cap.quã- 13
quam.§.fin.de vſu.in 6. quo vſurarius manifeſtus teſtari prohibetur: poterit enim cauſa mortis donare, Bal. in l.executorem. nu.11.C.de exec.rei iud. Imol. in d.l.tam is.in prin. quamuis dubius, & idem notat Dec. conſ.196. Probus in d.c.quanquam.nu.15. & eſt communis opinio, teſte Ripa in l.2.ff.de leg.1.num.7. & verior ſecundùm Soc. ibi, num.9. Sed gl. in d.c.quanquam. tenet text. illum procedere in qualibet vltima voluntate, quam approbant Doct. communiter, vt fatetur Imol. in d.l.tam is. Vnde idem Bal. parum ſibi conſtans, conſ.294.vol.2. voluit donationem cauſa mortis à manifeſto vſurario factam, non ſeruata canonis forma, nullam eſſe, idem Lapus alleg.125. Laurent. de Rodulphis in tract.de vſuris.q.100. Ioan. Anan. in c.quia in omnibus.col.16.de vſur. Franc. in rubr.iſtius tit.in 6. nu. 34. à qua opinione recedendum non eſt, authore Socin. in d.l. num. 6. eo quod fauorem animarũ concernat dicta prohibitio teſtandi, in d.c.quanquam, à concilio generali facta. Vnde mirum nõ erit, ſi extendatur: tametſi prior opinio maxima ratione iuuetur, cùm in his, quæ initium donationis concernunt, hęc ipſa donatio contractui accedat potiùs, quàm vltimę volũtati. Atque ideo donatio cauſa mortis à manifeſto vſurario facta valebit, niſi fiat iſthæc donatio omnium bonorũ, vel maioris partis: tunc etenim præſumitur in fraudem canonis facta, ex mente omnium, arg.l.omnes.§.Lucius.ff.quæ in fraudem credit. vel niſi fiat in teſtamento, quia eo ipſo vltima voluntas verè iudicatur, Socin. & Hippol. in d.l.2. Domi. in c. quanquam.§.fin. poſt Paul. Lap. & Imol. ibi. quibus accedere videtur Abb. conſ.40.col.2.vol.2. Hic tamen vltimus intellectus procedit, quãdo nec donatarij nec notarij eius nomine interceſſit ſtipulatio: alioqui donatio cauſa mortis etiã facta in teſtamento, vti facta in contractu cenſenda foret, Dec.
conſ.196. Illud verò, quod dici ſolet, eũ, qui teſtari † nõ poſ- 14
ſit, nec donare cauſa mortis poſſe, gl. & Bar. in d.l.tam is.in pri. quod ſing. eſſe exiſtimat Calca. conſ.12.col.2. locũ habet in eo, qui ex defectu naturali teſtari nõ valet, l.1.§.1.ff.de tut.& rat. diſtr. Imol. & Rip. in d.l.2.nu.13.ff.de leg.1. Qui nec inter viuos donare poſſet, gl. ſing. in l.qui id quod.§.mutus.ff.de don. ſecundũ Alex. & Iaſ. in l.diſcretis.C.qui teſtam.fac.poſſ. notat Præpoſ. in c. cùm apud. de ſponſ.col.2. quod maximè notandũ eſſe cenſemus.

Hinc infero intellectum ad † Regiam l.55.Tauri. qua vxor 15
prohibetur contrahere abſque mariti licentia, idem enim erit in donatione cauſa mortis: cùm hæc contractui ſimilis ſit, quoad ordinationem & initium. Is igitur, qui contractũ agere abſq; certa ſolennitate non poteſt, nec donare cauſa mortis poterit, Anch. conſ.384. Abb. conſ.59.in vol. 2. Alex. & Aret. in l.2.in prin.ff.de verb.oblig. Iaſ. in §.1.de actio col.4. Alexand. in d.l.2. col.fin. ff. de leg. 1. vbi Rip. num. 10. idẽ probat dicens hanc opinionem eſſe communẽ, licèt Iaſ. ibi ab ea velit diſcedere.

¶ Quartò, in hanc eandem † diſputationem incidit ratio 16
text. in l.inter mortis.ff.de donat.cauſ.mor. vbi Iuriſconſultus, vt valeat cauſa mortis donatio, exigit præſentiam donatarij, ſicuti & in donatione inter viuos requiritur, quæ ſi abſenti fiat, nemine eius nomine eam acceptante, minimè valet ante abſentis acceptationem, ſiquidem tunc reuocari poterit, gloſſ. communiter ibi probata in l.illud.C.de ſacroſanct.eccleſ. quæ loquitur etiã in donatione, quæ in piam cauſam vel in Eccleſiã confertur. & eam dicit ordinariam. Rom. conſ.295. & Anth.Rube.132. ſic eam intelligẽs. poſt Aret. conſ.17.col.6. ver. ex nono. notat Soc. in l.1.ff.ſi ex nox. cauſ. agat.in prin. & Iaſ. in l. qui Romæ.§. Flauius.nu.22.ff.de verbor.oblig. & probatur in l. abſenti. ff. de donat. l. ſi. ego. & ibi Dec. ff.ſi.cert.pet.l.in omnib. in fin. ff. de act.& oblig.l.ſi quis.in 1.C.de donat. atque hanc eſſe communẽ ſententiam, & freque... cũ in num prædictæ gl. intellectum, fatetur Rub. ... famil... 13 ... atio ... l. Pariſ. conſ. 77. don... 15. lib. 1. Vnde in... Soc. ... quorum ... Rom. in d. conſ... ritur ... Præpoſ. ſuff... ab... rũ poſſ... fructu...

ſi notarius nomine abſentis eam donationẽ acceptauerit,
acquiritur abſenti actio vtilis ſine ceſſione,Bart.*in l.2.ff. rem*
pupilli ſaluam fore.Rom.*conſ*.513.Aret.*conſ.74.col*.3.Corn.*conſ*.50
volũ. 1.*col*.4.Alex.*conſ*. 31.*nu*.16.*vol*.6.Dec.*conſ*.293.Lud.Gozad.
conſ.87.col.3.Nec reuocari hæc donatio poterit,Paul.*conſ*.195.
vol.2.col.3.Gozad.*in d.conſ*.87.Aufr. *in deciſ.capell. Tholoſ*.453.Bal.
in l.cum a ſocero.C.de iure dot.Dec.*in conſ.166.col.fin*.Aret.*d.conſ*.74.
col.3.Socin.iun. *conſ*. 118. *vol*. 2.*col* .*pen*. dicens, hanc *opinionem*
communem eſſe. & idem eſt ex mente omnium, quos alle-
gaui, quidquid tenere velit Hieron. Grat.*conſ*.25. *vol*.1.*col*.
pen. & fi. non intelligens exactè, quid hac in re dictet com-
munis opinio.
17 Eſt tamen neceſſaria, vt actio† vtilis abſenti ſine ceſſione
acquiratur ex notarij acceptatione, ipſius donatarij ratiha-
bitio.Bal. *in l.nec ei.§.ſatiſdatio.q.6.ff.de adoptio*. idem notant Al-
ber.*in l.illud.C.de ſacroſanct.eccleſ*.& ibi Paul.de Caſtr.*col*.2.Alex.
in l.quod meo.col.2.ff.de acquir.poſſeſſ.Paul.Pariſ.*in d.conſ.77.num*.26.
lib.1.late Andr. ab Exea. *in rub.de pact.num*. 188. optimus text.
in d.l.ſi ego.ff.de neg.geſt. Quorum quidem opinio in Franciæ
regno conſtitutione Regia comprobatur,teſte Carolo Mo-
linæo *in d.Alex.conſ*.31.& in additionibus ad Dec.*in l.contractus.*
num.22.ff.de reg.iur.ipſa verò lex manifeſta eſt inter Franciſci
I.conſtitutiones,*num*.133.Paul.*d.conſ.195.col.2.& conſ*. 226. in
18 quo Paul.& Dec. expreſſim notant, ante † ratihabitionem
abſentis,poſſe dictam donationem, quã notarius abſentis
nomine acceptauerit, cuiuſque ratione ficta traditio facta
fuerit per conſtitutum, omnino tolli, ſi per donatorem al-
teri fiat,& rei donatæ traditio in ſecundum donatarium ſe-
quatur. idem Dec.*in l.contractus.num.16.ff.de reg. iur*. Curt. iun.
conſ.55.colum.3.argum.l.quoties. C. de rei vendicat. quã opinionem
ſequitur Galiaula *in rubr.ff.de verbor.oblig.fol.12.colum*.2.dicens,
ita reſpondiſſe in quadã controuerſa quæſtione. idem So-
cin.*in l.1.§.ſi interim.colum.fin.ff.de acquiren.poſſeſſ*. & omnium la-
tiſſimè Andr.Tiraquell.*in tract.de conſtituto.3.part.l.imit.30. num*.
8.&51.quo in loco pluribus auctoribus citatis aſſeuerat opi-
nionem præcedentẽ *in verſic.eſt tamen neceſſaria*. quum ex Bal-
do, Paulo, Alberico,& alijs adnotauimus, veram eſſe,eam-
que frequentiori calculo probari. Eandem opinionẽ tenet
Alberic.*in l.non enim.ff.de adoptionib.col*.1.& Alciat.eam eſſe *com-*
munem aſſeuerans, *in c. cùm contingat.de iureiurand.numer*. 234. li-
cet Corn.*in d.conſ*.50. *& conſ.2.lib.4.col*.2. probare conetur,per
ſtipulationem notarij acquiri abſenti actionem vtilem,etiã
ante acceptationem: nec reuocari poſſe prædictam dona-
tionem,etiam nondum ſequuta ratihabitione, quod eſt
notandum:nam & idem tenent Anton.Rub.*conſ.117.num*.4.
& Galiaula *in d. rub. concluſ*. 12. atque eſſe hanc opinionem
communem,fatetur Carolus *in d.l.contractus.num*.22.Hi verò,
qui ab eo citantur,non tenent in ſpecie opinionem iſtam:
ſed quod facta abſenti donatione ſtipulante notario, ſola
reuocatio donatoris minimè impediat donatarij accepta-
tionem,quod idem tenet Paul.Caſtr. *in d. conſil*. 195. *colum*. 3.
verſ.præterea non intereſt. Bald. *in l.cum à ſocero.verſic.caue tibi. C. de*
iure dot.Dec.*conſ.58.colum.2.& d.conſ. 226. in fin*. Alexand. Are-
tin. & Iaſ. *in d.l.qui Romæ.§.Flauius*. & alij, quorum Andr. Ti-
raquell. meminit *in d.limit.30.num*.49. ex quibus dubio pro-
cul communis opinio in hunc ſenſum deducitur, quod
nomine abſentis ſtipulante notario, etiam ante ratihabi-
tionem,hoc ius quæritur abſenti, vt nec donatio nec ven-
ditio reuocari poſſit,ſola voluntate donatoris aut vendito-
ris.Idem & nos tradidimus *lib.1.variar.reſolut.cap.14.num*. 11.
licèt Andr.Alciat.*in d.c.cùm contingat.num*.238.exiſtimet, ante
acceptationem abſentis poſſe donationem reuocari ab eo,
qui donauit,etiamſi ſtipulatio notarij in fauorem abſentis
19 præceſſerit. Verùm ſi donatarius † tempore donationis præ-
ſens ſit, & taceat,ſcribit Dec.*in rubr.C.de pact*.minimè valere
donationem. Idem aſſerit Tiraquell. *in l.ſi vnquam.C. de reuoc.*
donat. verb. libertis. num. 54. Eſt enim neceſſaria ipſius donata-
rij acceptatio,quod falſum eſt:cùm hæc ſit donatio expreſ-
ſa ex parte donantis,nec ſit tacita, nec præſumpta: & ideo
ſat erit præſentem donatarium tacere, *l.qui patitur.ff.mandati*.
nec gloſſ. *in d.l.illud*.exigit aliud, quàm præſentiam donata-
rij,qui tacens conſentire cenſendus eſt in his, quæ ad eius
vtilitatem ſpectant, *d. l. qui patitur*. Vnde ſufficit præſentia
ſola ipſius,cui donatio fit,Ang.*conſ.183.colum*.2. Curt. iun. *in*
rubr.C.de pact.1.colum. & Franciſc.Purpur. *ibi* & idem *in l.roga-*
ſtis.§.1.ff.ſi certum pet. num.64. Galiaul.[illegible] *ff.de verborum obli-*
gat.[illegible] *colum*.1. Ex quibus conſtat, [illegible] hodie
[illegible]

fieri præſenti & tacenti, nec talis eſt donatio præſumpta,
ſed expreſſa,contra Dec. *in d.rubr. & in conſ. 245. colum. penult.*
& in l. ſenium.colum.4.C.qui teſtamentum facere poſſ. & eundem *in*
l.ſemper.§.qui non prohibet.ff.de regul.iur.& Aretin.*in l.2.colum.2.ff.*
de legat.1. & Alciat. *in rubr. ff. de verborum obligat.num*. 3. Et eſſe
opinionem Ang. *communem*, aſſerit Curt. iun. *in d. rubr. C. de*
pact.& Andr.ab Exea,*in rub.de pact.ff.num*.98.& Alciat.*d.num*. 3.
& Iaſ. *in ea. rubr. de verbor. obligat. colum*. 3. idem Alciat. *in rubr.*
C. de pact. quam etiam Socin. ſequitur *conſil.112.col.4.verſic.ali-*
quando.vol.1.Illud profectò prætermittendum non eſt, quod
Paul. Caſtrenſ. *in dict.conſil.195.lib.2.col*. 3. ſcripſerit,donatio-
nem † abſenti ſtipulante notario factam, & ideo ab initio 20
validam,minimè poſſe à donatario acceptari poſt mortem
donatoris:quia iam alteri, id eſt,hæredibus donãtis, res eſt
acquiſita,atque ideo in præiudicium iuris alteri quæſiti,do-
nationis acceptatio fieri nequit.hoc ipſum probatur *in l. ſi*
ego.§.ſi res.ff.de iure dot.& in l.2.§.ſed ſi quis.ff.de donat. ſubſcripſe-
re Paulo in hac ſpecie Anton.Rube.*conſ*.133.Chaſſan.*conſ*.7.
num.38.& Andr. Tiraquell. *in tract.de conſtitut.limit.30.num*.73.
Quibus minimè accedendum eſſe cenſeo, quippe qui exi-
ſtimem eorum ſententiã falſam eſſe,ea ratione,quòd ante
acceptationem abſentis præfata donatio,quoad donatorẽ,
omnino perfecta ſit,nec reuocari ab eo poſſit,licèt abſenti
quæſita non ſit,*cap.ſi tibi abſenti.de præbend.in 6.l.Ariſto.ff.de donat.*
l. per fundum.ff.de ſeruit.ruſtic.præd. Et fatentur expreſſim idem
Paul.Caſtrenſ. *in d.conſil*.195.Anton. Rube. *conſil. 117.num*. 4.
Corne. & Galiaula paulo antè citati, ſentiunt, ac præmit-
tunt Doct. quorum ipſe memini *d.lib.1. variar. reſolut. cap*. 14.
num.11. Ergo & quo ad donantis hæredes perfecta donatio
cenſebitur,cùm hi defuncti perſonã repræſentent,*l.2. §. ex*
his.ff.de verborum obligatio. Quamobrem hæredes iſti non pote-
runt donatario acceptanti refragari, imò donationi ſtare
tenebuntur,ſicuti & defunctus teneretur. Nec obſtat. *d. l.ſi*
ego.§.ſi res.nam ibidẽ agitur de donatione conditionali,& ad
alium effectũ,quem ipſe explicui *in d.cap.14.num*.16.Similiter
in l.2.§.ſed ſi quis. tractatur de mandato ad donandum, quod
morte mandantis expirat. Hic verò diſputamus de dona-
tione pura,cui nulla conditio appoſita fuerit. Nec item re-
fert,quod ante acceptationem fuerit in re donata ius alteri
quæſitum: quia id procedit, quando ex titulo ſpeciali eſſet
dominium rei donatæ in alterũ tranſlatum, vt in ſingularẽ
ſucceſſorẽ,*l.quoties.C.de rei vend*.tradunt Dec.*in d. conſil*. 226. &
alij à me nominatim relati ſuperiùs,*verſ.Eſt tamẽ neceſſaria*.nõ
idem erit. vbi ante acceptationem dominium tranſlatum
fuerit in ſucceſſorem donatoris vniuerſalem, qui ſaltem
actione perſonali tenetur omnino contractus & donatio-
nes à defuncto factas exactè ſeruare. Hinc † etiam definiri 21
poterit altera quæſtio huic ſimilis,quam Tiraquellus tradit
in d.limitat.30.num.73.& 74.ſcribens ad eius deciſionem,non
poſſe donatarij hæredes,etiam viuente donatore, acceptare
donationem defuncto factam abſenti,notario pro eo ſtipu-
lante,& accipiente conſtitutum:ex eo quidem,quòd hæres
non poſſit,quoad poſſeſſionem, ratificare factum nomine
defuncti. quamuis eo viuente id actum fuerit,*l.3.§.acquirere.*
ff.de bonor.poſſeſſ.l.ſi is.cui.& l.bonorum.ff.rem rat.hab. Angel. *in l. eius*
qui.colum. 2. ff. ſi cert. petat. idem quod Tiraquell. notat etiam
Anton.Rub.*in l.non ſolum.§.morte.num.59.ff. de noui oper. nunciat.*
qui hac in re citat Paul.Caſtrenſ. *in d.conſ*.195.qui in admodũ
diuerſa ſpecie loquitur:ipſe verò hanc ſententiam probo,
quo ad poſſeſſionem & dominium ex ea acquirendum,ete-
nim mortuo donatario ante acceptationem, fateor ex hæ-
redis ratihabitione nec dominium nec poſſeſſionem acqui-
ri.Dominium quidem in defunctum tranſlatũ non eſt, quia
mortuus eſt,priuſquam ratũ haberet,quod eius nomine ge-
ſtum fuit:nec item poſſeſſio,vnde hæres eius acquirere ſola
ratihabitione eã non poterit,*d.§.acquire*. eadem ratione nec
dominium,quod præcedente poſſeſſione acquirendũ eſt.At
quantũ ad hoc,vt donatio valeat, nec reuocari poſſit à do-
nante, vtq; actio vtilis ſine conceſſione acquiratur,opinor
poſſe hæredes donatarij ratam habere acceptationẽ notarij
nomine defuncti factã.Nam in re,quæ ad hæredes pertinet,
poterit hæres ratum habere,quod nomine defuncti fuerit
actum,*l.ſi ſine.§.ſi procurator.ff.rem rat.hab*. Dyn.*in reg.ratum.pen.q.*
de regul.iur.in 6. Dec.*in l.eius qui.§. placebat. col. vlt*. & Curt. iun.
col.4.ff.ſi cert.pet. poſt alios ibi Bart. *in l. bonorum. & in d. l. is cui.*
ff.rem rat.hab. Ex quibus infertur in quæſtione hac poſteriori
tradita per A[illegible]cedraq.eius reſponſionem verã eſſe in his
donationib[illegible] vim requirunt præciſe poſſeſ-
[illegible] Ex priori [illegible]

ſionem

ſionem & traditionẽ:cùm eam minimè contingat per rati-
habitionem hæredis,mortuo iam donatario. [Quamuis in
vniuerſum eandem opinionem,quam probat Tiraq.veram
eſſe,contendat Alciat.in d.c.cum contingat.num.237. etia quoad
effectum donationis irreuocabilis & validæ.]

Quibus omnibus addendum eſt,donationẽ cauſa mortis
22 poſſe † fieri hodie pacto nudo, & ex hoc ſequitur, d. l. ſi quis
argentum. in donatione cauſa mortis locum habere, gl. in l.
cum pater. §. Mæuio. ff. de legat. 2. quam Bart. & Doct. ibi appro-
bant, & dicit eſſe ſing. Bald. in l. vna. §. ſin autem. in fin. C. de caduc.
toll. Paul. in l. qui in poteſtate. ff. de teſtam. Alex. in d. l. 2. ff. de legat. 1.
Corn. conſil. 107. in 4. volum. 2. colum. Iaſ. in d. §. in perſonam. de actio.
num. 61. dicit not. Bald. in l. cum hi. 2. lect. ff. de tranſact. & videtur
ſimilis gloſſ. in l. 2. C. de iure dot. & in l. vt hæredibus. ff. de legat. 2.
quas Bal. allegat. conſ. 248. vol. 5. quam opinionem fatentur
eſſe communẽ Alexand. & Aret. in d. l. 2. col. 2. idem Alexand.
in l. in tempus. ff. de re iudic. Iaſ. in d. num. 61. & ibi Gomez. num. 43.
Corn. in d. conſ. 107. & eam defendit Fortu. in l. iuris gentium. §.
quinimo. ff. de pact. col. penul. & fi. licet diſſentiat Ioan. Ign. in l. 3.
§. quod ad cauſam. ff. ad Syllan. nu. 26. Quinimo ſufficit donatariũ
eſſe præſentem, & tacere. ſicuti Curt. iun. tradit in rub. C. de
pact. col. 2. & alij, quos paulo antè adduxi, aduerſus Dec. qui
conſ. 245. col. pen. & fin. contrarium probare conatur. Regia
verò l. 13. tit. 8. lib. 3. ordin. [l. 7. titul. 10. lib. 5. Recopil.] nec in do-
natione ſimplici, nec in donatione cauſa mortis, præſentia
donatarij requiritur.

His tandem conſtat, quoad initiũ, actus donationẽ cauſa
mortis ſimiliorem eſſe contractui, quàm vltimæ voluntati.
Tametſi quandoque etiam in his aſſumat vltimæ volunta-
tis conditiones, cùm quinque teſtes exigat, nec inſinuatio-
nem requirat, l. fin. C. de donat. cauſa mort.

23 ¶ Secunda principalis cõcluſio: Donatio cauſa † mortis,
quoad effectus, potiùs vltimis voluntatibus, quàm contra-
ctibus accedit. Bal. in d. l. 2. quem ſequuntur frequentiſſimè
Iuris vtriuſque profeſſores, ex quo plura deducuntur.

24 ¶ Primum, dominium rei † donatæ cauſa mortis ſtatim à
die mortis tranſit in donatarium ſine vlla traditione, l. 1. &
2. ff. de public. in rem act. quam dicit ſing. Anan. in c. quia in omni-
bus. col. 15. de vſur. Ioan. Lupi in rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 77.
commendant Alex. & Iaſ. in d. l. 2. ff. de legat. 1. Quod ſi tradita
fuerit res donata à donante ipſi donatario, ſtatim trãsfertur
dominiũ, l. ſenatus. in prin. ff. de donat. cauſ. mort. redit tamẽ ad do-
nantẽ, eo ipſo, quod cauſa donandi ceſſat, vel ipſa donatio
perit & euaneſcit, ſaltem quoad vtilem actionem in rem, l.
ſi mortis cauſa res donata. & l. ſeq. ff. de donat. cauſ. mort. vbi Bar. &
Bald. hoc notare videntur, & Franc. à Ripa in d. l. 2. in 3. concluſ.

¶ Secundò, ex eadem cõcluſione perpendi poteſt, quænã
actio competat ex donatione cauſa mortis. qua in re com-
munis eſt Doct. ſententia, competere actionem ex teſtamẽ-
25 to, ſi donatio fiat in teſtamento vel † codicillis, l. 1. C. de do-
nat. cauſa. mort. Si verò fiat extra teſtamentum vel codicillos,
præmiſſa ſtipulatione, competit actio ex ſtipulatu: ea verò
non præmiſſa, condictio ex l. ſi quis argentum. C. de donat. in quo
video, non omnino etiam quoad effectum hanc donationẽ
cauſa mortis ſequi naturam vltimæ voluntatis. Imò ſi do-
natio hæc fiat in teſtamento, accedente ſtipulatione, vt cõ-
tractus iudicatur, & actionem habet ex ſtipulatu, non ex
teſtamẽto, Salic. in d. l. 1. Deci. conſ. 196. ad fin. & ex mẽte Bart.
in l. tam is. §. fin. ff. de donat. cauſ. mort. ſiquidem & in teſtamento
contractus fieri poteſt, gl. Bart. & alij, in l. hæredes palam. ff. de
teſtam. Bart. in l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de legat. 3. Roman.
conſ. 513. & eſt communis opinio, teſte Nicolao Boërio, deciſ. 353.
col. 2. Non tamen competit tacita hypotheca, l. 1. C. commun.
de lega. pro donatione cauſa mortis: cùm id non ſit in iure
expreſſum, Bal. conſ. 284. vol. 5. quem ſequitur Franciſc. à Ri-
pa in d. l. 2. num. 16.

¶ Tertiò, eadem ratione dicẽdum eſt, actionem ex dona-
26 tione cauſa mortis † competentem, in pluribus bonæ fidei
actioni parem eſſe, licet verè ſtricti iuris ſit, gl. in l. Seia. §. bo-
næ fidei. verb. conſtituto. ff. de don. cauſ. mort. quam vltra Doct. ibi di-
cit ſingularem Roman. ſing. 117. Iaſ. in d. §. actionum. num. 14. de act.
dicit notab. Dec. in c. cum venerabilis. de except. col. 5. Sicuti actio
ex teſtamento: quamuis ſit ſtricti iuris, in multis tamen
actioni bonæ fidei ſimilis cenſetur, l. in minorum. vbi gl. C. in
quib. cau. in integ. reſtit. non eſt neceſſ. Bar. in l. ſi hæres. ff. eo quod certo loco.

¶ Quartò, his proximè accedit quæſtio illa, an donatio
27 cauſa mortis † per alienationem rei donatæ factam à dona-
tore reuocetur. Nam legatum [illegible] à
[illegible]

teſtatore factam, rei familiaris inopia cogente, nõ reuoce-
tur; tamen ſi alienatio voluntariè fiat, cenſetur eo ipſo a-
demptum, l. rem legatam. & ibi Doct. ff. de adim. leg. l. fidei com-
miſſa. §. ſi rem. ff. de legat. 3. Regia l. 17. tit. 9. part. 6. Iaſ. in l. qui poſt. C. de
legat. col. 1. etiamſi alienatio prædicta, quæ ex voluntate facta
fuit, inualida & inutilis ſit, l. legatum. §. pater. hortos. ff. de adim.
lega. etiam ſi rem ipſam poſt venditionem teſtator redeme-
rit. l. cùm ſeruus, & Barto. ibi. ff. de adim. lega. Ang. Paul. & Iaſ. in
d. l. qui poſt. Nec refert an legatũ ſit expreſſim factum, quia
etiã voluntaria alienatione, & ſi inutilis ſit, reuocatur. Imo.
& Alex. & Aret. in l. ſeruum filij. §. idem ſeruus. ff. de lega. 1. licet
diſſentiant ibi Ange. & Pau. & Iaſ. in hoc vltimo. Sic ergo
donatio cauſa mortis expirat per eandẽ voluntariã aliena-
tionem. l. illud. ff. de donat. cauſ. mor. Dyn. in l. Stichum, qui meus erit. ff.
de lega. 1. vbi Bald. Imol. Raph. Aret. Alexand. & Iaſ. in d. l. qui
poſt. 2. col. idem in d. l. 2. col. fin. poſt Alex. ibi. Hippol. in ſing. 136.
dicens text. in l. 3. in fin. ff. de adim. lega. locum ſibi vendicare,
etiam in donatione cauſa mort. Hanc verò opinionẽ Dyni
ſequitur eam profeſſus communem eſſe Alcia. in l. non omnis. ff. ſi
cert. pet. contra Deci. ibi. Nec tamen indiſtinctè vera eſt ſentẽtia
communis, ſiquidem procedit in diſpoſitione ſpeciali de re
donata: nam ſi facta donatione cauſa mortis alicuius rei fiat
generalis hæredis inſtitutio, non cenſetur ex hoc deroga-
tum donationi cauſa mortis: atque ita dicẽdum erit in qua-
libet alia generali diſpoſitione. Ex Aret. conſ. 74. col. pen. quem
ſequitur Aymon Sauilli conſ. 144. nu. 10. quibus illud ſuffraga-
tur, quod facta à viro † vxori alicuius rei donatione, quæ 28
morte viri cõfirmari poteſt, non reuocatur illa donatio per
generalem omnium bonorum viri hypothecam, tametſi
per ſpecialem illius rei donatæ reuocaretur, ita vt per mor-
tem confirmari nequiret. l. 3. C. de leg. l. cum hic ſtatus. §. ſi maritus
ff. de don. inter vir. & vx. & in hac ſpecie Bart. in l. rem legatam. ff.
de adim. leg. Iaſ. in d. l. 3. 2. limit. Anto. à Fano in tract. de pig. 2. par.
memb. 1. n. 4. Quibus vt propoſitã materiam vlteriùs explice-
mus, addendum eſt, † legati reuocationem tacitè fieri, non 29
tantùm per alienationem ſubſecutam ex contractu onero-
ſo, ſed etiam ſi alienatio fiat ex contractu gratuito: nempe
donatione. l. ſi rem legatam. ff. de adim. leg. etiam ſi donatio eiuſ-
modi ſit, vt ex ea dominium per traditionem minimè trãſ-
feratur, l. legatum. §. 1. ff. de adim. legat. Nam alienatio vtcunq;
inutilis facta per teſtatorem inducit tacitam legati præce-
dentis ademptionem, vt paulo antè adnotauimus, & latiùs
in 2. huius Rubr. par. nu. 21. Nec refert quo ad hanc reuocationẽ,
quòd poſſeſſio rei legatæ tradita non fuerit virtute aliena-
tionis ſecutæ, text. optimus in d. l. legatum. §. pater. hortos. ff. de
adim. lega. vbi traditio facta virtute donationis, nõ tranſtulit
dominiũ in donatarium: & tamen remanẽte dominio apud
donatorem exiſtimat Iuriſcõſultus legatum rei donatæ ex
donatione ipſa reuocari: quinimo & in cauſa libertatis ma-
numiſſio, data ſeruo in teſtamento, reuocata cenſetur per
ipſius ſerui alienationem, venditionem, aut donationem
alteri poſt teſtamentum factam. l. verum eſt. ff. de manumiſſ. teſt.
quod ſi libertas data fuerit in teſtamento verbis directis,
hoc addito, quòd ſeruus manumiſſus ab illo die teſtamenti facti ſit liber.
adhuc libertas iſta effectum non habebit in vita teſtantis.
donec ipſe mortem obierit: atque imò expreſsè vel tacitè
reuocari poterit, ſicuti probat text. fin. iuxta intellectum gl.
Iac. de Are. Oldr. Albe. & Plumbini in l. qui duos. §. vlt. ff. de ma-
nu. teſt. quo in loco Alb. cenſet, eam eſſe rationem: quia hæc
manumiſſio facta fuit in teſtamento, cuius hæc eſt propria
natura, vt ante diẽ mortis nullã habeat firmitatẽ. Hinc ſa-
nè non † incongruè quęritur ad interpretationẽ tex. in l. no- 30
ſtram. C. de teſtam. an ea conſtitutio admittẽda ſit in teſtamẽto
inter liberos vel ad pias cauſas. Nam agitur inibi de quadã
tacita reuocatione teſtamenti: quoties teſtator teſtamentũ
iam clauſum ſigilloque ſignatum ipſe aperuit, tollẽs ab eo
ſigilla, vel ſcindens linũ: videtur etenim teſtamentũ illud
reuocare, ac velle inteſtatus decedere, illudq; rũpere teſta-
mentũ: qua in re eſt cõſiderandũ ſecundũ Alex. Iaſ. & alios
in d. l. noſtram. quod plus operatur factũ illud ad reuocationẽ
teſtamenti, quã cancellatio, inductióve, quia per hoc factũ
totũ teſtamentũ rumpitur: nec eſt tractandũ in hac ſpecie,
an hoc teſtator fecerit, vt aliud teſtamentũ teſtator cõde-
ret, quod tamẽ perficere nõ potuit: etenim tũc nihilominus
inteſtatus morietu[illegible] nulluſq; locus erit deciſioni Ba[illegible] in l. ſi
iure. in fin. ff. de leg. 3. cũ in caſu tradito per Bart. diuerſa ratio ſit
ex eo [illegible] teſtamẽti nec perficitur, nec [illegible]
[illegible] Rom. [illegible] in § [illegible]

teſta.inſtr. Deinde ſi ruptis ſigillis iuxta prædictã cõſtitutionẽ noſtrã, teſtator coram ſufficienti ad teſtandũ nuncupatiue numero teſtiũ dixerit, vel coram tabellione ſolenniter, ſe velle decedere cum illo priori teſtamento, cuius ſigilla ruperat abſolute vel cõditionaliter, illud teſtamentũ erit adhuc ſeruandũ ſecundũ ea, quæ hoc tit. ſcribimus *in c. cum tibi. n.5.* His deniq; pręmiſſis, quoad propoſitã dubitationẽ, Ang. & Alex. *in d. l. noſtram.* exiſtimant eius deciſionẽ non procedere in teſtamẽto inter liberos ex ea ratione, quod teſtamẽtum conditũ inter liberos non tollatur per ſecundũ, niſi in eo fiat mẽtio primi. text. optimus *in auth. hoc inter liberos. C. de teſtam.* Huic ſententiæ ſuffragatur tex. optimus *in l. proximè. ff. de his quæ in teſta. delen.* vbi glo. Bart. & Doct. adnotarunt, cancellationẽ vel inductionẽ fauore piæ cauſæ pręſumi inconſultè factã fuiſſe: atq; ideo minime præiudicare cauſæ pię vt cauſæ libertatis. idẽ notãt Abb. *in c. 3. col. 1. de fid. inſtrũ.* & Corſet. *in ſing, verb. cancellatio.* Ex hac tamẽ inductione nõ omnino cõuincitur idẽ eſſe in caſu *d. l. noſtrã.* quia factũ, de quo inibi, magis vrget ad ſignificandam mutationẽ voluntatis, conſultò quidẽ non temere factam, quã teſtamenti cãcellatio. Nec *auth. hoc inter liberos.* concludit, cùm loquatur in ſecundo teſtamento, ex quo fauore liberorũ, & piæ cauſæ, non præſumitur mutatio primi: ſed in præſenti caſu fit eiuſdẽ teſtamenti mutatio per eius inciſionẽ aut ſigillorum fractionẽ per actum ſanè facti, qui potentior eſt quã actus verbi. Item in hac ſpecie *l. noſtram.* factũ ſpecialiter pertinet ad teſtamẽtum conditũ inter liberos: *in dict. auth. hoc inter liberos.* verbalis actus generalis eſt, vnde mihi verior videtur opinio Pau. Caſt. & Cornei *in d. l. noſtrã.* qui exiſtimant, eam conſtitutionẽ procedere, etiam in teſtamento inter liberos, & ad piam cauſam. quod probatur ex eadẽ ratione, & quia teſtamentũ illud per factum, de quo inibi mentio fit, rumpitur.

31 ¶ Quintò, ex his deducitur, locũ † eſſe Falcidiæ in donationibus cauſa mortis. gloſſ. per tex. ibi *in l. donationib. C. ad l. Falc.* vbi *Bal. Saly. & alii, Roma. cõſ.* 75. Ex ea tamẽ *l. iuncta l. donationes quas parentes. C. de dona. inter vir. & vx. §. pen.* id intelligendũ eſt, quando donatio cauſa mortis fit in teſtamento, vel codicillis, non autẽ ſi fiat extra teſtamentum & codicillos, ex his quæ notat Io. Hannibal. *in l. poſt contractum. ff. de donat. num.* 348.

¶ Sextò, hinc etiam oritur ratio tex. *in l. Marcellus. in princ. ff. de donat. cauſ. mort.* vbi ſolennitas, teſtamento vel codicillis
32 † remiſſa, cenſetur à donatione cauſa mortis ſublata, non tamen augetur in donatione cauſa mortis, tametſi in vltimis voluntatibus aucta fuerit lege noua. dicit *ſingul.* Roma. *ſingul.* 523. Ex quo infero Regiam *l. 1. tit. de teſtam. lib. 5. ordina.* [*l. 1. tit. 4. li. 5. Recopil.*] *adiuncta l. 3. Tauri.* [*l. 1. tit. 4. lib. 9. Recopil.*] procedere in donatione cauſa mortis. Sed ſi remittatur à teſtamentis certa ſolennitas, vel pars ſolennitatis iure requiſitę, non cenſetur proportione eadẽ vel tanta pars remiſſa à ſolennitate, quæ in codicillis vel in donatione cauſa mortis requiritur. Quo fit, vt ſi lege noua in teſtamento ſufficiant quinq; teſtes, non ex hoc in codicillis vel donatione cauſa mortis ſufficient tres. Bart. *in l. 2. ff. de leg. 1.* cuius opinio communis eſt, vt fatentur nouiores ibi. & Alber. Brunus *in tract. de forma & ſolenni. § vlt. q. 10.* cui mirè conuenit Regia *l. 3. Taur.* ex qua manifeſtũ eſt ſolennitate iuris à teſtamẽto nuncupatiuo remiſſa per *d. l. 1. tit. de teſtam. li. 5. ordinat.* nihilominus in codicillis ſolennitatẽ eandẽ, quę in teſtamẽto nuncupatiuo requiritur, ſeruandã eſſe, non minorẽ. Verũ Franc. à Ripa *in d. l. 2. in fi. & in tract. de peſte. 2. part. partic. 2. in fi.* Barto. conatur reprehendere ex *d. l. Marcellus.* quę ipſi minimè patrocinatur: cũ id tantũ probet, ſolennitatis remiſſionẽ factã à teſtamentis, videri eandem factam à codicillis, nõ tamen minorem proportione. Vnde licet tempore peſtis teſtamentũ fieri poſſit coram quinq; teſtib. *l. fi. C. de teſta.* ex qua hoc argumẽtis quibuſdam deducunt Bal. Saly. & Iaſ. ibi Deci. *conſ.* 284. Rube. *conſ. 165. & conſ. 72.* Ripa *in d. part. 2. col. 2.* licet Paul. Areti. & Alex. ac Riminal. *in d. l. fi.* contrariũ opinentur, & ibi frequentiori Doct. calculo recipi Alex. Ripa, & Rube. fateantur: quod non eſt admodũ expeditũ, nec iure admittendũ, ſi peſtis ita grauis ſit, vt facta diligenti inquiſitione maior teſtiũ numerus reperiri non valeat: donatio tamen cauſa mortis tempore peſtis ritè non fit coram tribus teſtibus, in quo fallitur Ripa contrarium opinatus.

¶ Ter[illegible] principalis conclusio: Don[illegible]o cauſa mortis, quoad eius † confirmationẽ, potiùs contractibus quàm le[illegible] [illegible]t. Nam legata requirunt hæredit[illegible] [illegible] vt [illegible] [illegible] *iur.* Do[illegible] in piam [illegible] Dei, [illegible] [illegible] Nam is, [illegible]

ſola morte abſque aditione confirmatur. gloſſ. *in l. legatum. §. pen. ff. de his quib. vt indig.* quam Bar. ibi probat. Dicit *ſingul.* Alex. *in l. 2. col. 2. ff. de legat. 1.* Imol. *in l. fin. ff. de donat. cau. mort.* Alex. *in l. qui Romæ. § Flauius. n. 10. ff. de verb. oblig.* dicit eſſe hanc *opinionem communem* Paul. à Monte Pico. *in l. quartam col. 2. ff. ad leg. Falci.* Ripa *in d. l. 2. col. fi.* dicens poſt Imol. *in dict. l. fi.* hoc eſſe verum, quando donatio fit extra teſtamentũ. nam ſi in teſtamento fiat, aditionem hæreditatis requirit. atque ita intelligenda eſt communis aſſertio, quam exiſtimant dubiam eſſe Imol. *in d. l. fin.* & Anani. *in c. quia in omnib. de vſur. 14. colu.* Eo autẽ caſu quo aditio hæreditatis neceſſaria non eſt, donatarius agere debet aduerſus curatorem hæreditati iacenti petitum, & datum, vel contra hæredes inteſtati. Bald. *in l. cum verum. C. de fidei com.* Ripa *in d. col. fin.* Iure autem Regio, etiam ſi donatio cauſa mortis fiat in teſtamento, non requirit præciſe aditionem hæreditatis, iuxta Regiam *l. 1. tit. de teſtamen. lib. 5. ord. na. in fin.* [*& l. 1. tit. 4. lib. 5. Recopil.*]

Reuocatur † verò donatio cauſa mortis per pœnitentiam 34
donantis. *l. mortis cauſa. in 4. ff. de donat. cauſ. mortis.* etiam ſi ſit per donatarium accepta, ſicuti probatur ibi & *in l. 2. iuncta gloſ. ff. eod. tit.* etiamſi nõ conualuerit donator: quod ex *d. l. mortis.* cõſtat: quamuis Barb. *conſ. 54. vol. 2.* tenere velit, donationẽ cauſa mortis ab ipſo donatario acceptatam, vel cui ſtipulatio acceſſerit, reuocari per pœnitentiam non poſſe.

Secundò, reuocatur donatio cauſa mortis ſecuta donantis valetudine. *l. ſi mortis cauſa res donata. ff. de donat. cauſ. mortis.* quod procedit, quãdo donatio fuit facta occaſione inſtantis periculi. *l. 3. cum gloſſ. & legib. ſeq. ff. de donat. cau. mortis.* quòd ſi donatio fiat nullo inſtante periculo, eſt neceſſaria expreſſa reuocatio, vel mors donatarii contingens priùs quã donator decedat. Paul. Caſtr. *in d. l. 3.* Nec ſatis erit, donatorem in aliquod mortis periculum incidere, ac demũ ab eo euadere. Paul. Iaſ. & Deci *in l. non omnis. 2. col. ff. ſi cert. pet.* vbi Alciat. per tex. vbi aſſerit ex ſequenti valetudine reuocari donationẽ cauſa mortis factam, inſtanti periculo, eamque opinionem communem eſſe fatetur, Decio paululum refragante.

Ex quibus eſt intelligenda Regia. *l. fin. tit. 4. par. 5.* quæ expreſſim probat donationem cauſa mortis reuocari, ſequenti donatoris valetudine, vel per pœnitentiã, aut donatario pręmoriente. Eſt verò notandũ cõtingere poſſe donationẽ cauſa mortis, nec per pœnitentiam nec præmoriente donatario reuocari, ſi facta & concepta ſit donatio ab exiſtenti in aliquo mortis periculo in hunc modum, vt donata res omnino non reddatur, donatore ex illo periculo moriente tex. à gloſ. & Dd. ibi ita intellectus *in l. ſi alienam. § Marcellus. ff. d donat. cauſa mortis.*

Item, donatio hæc cauſa mortis, etiam ſi expreſſim donator pœnituerit, minimè ceſſat, nec reuocatur donatore ipſo decedente ſine aliquo hærede ex teſtamento, nec ab † inte- 35
ſtato, *argum. l. 1. ff. qui ſine manumiſſ. ad liber. perue.* vbi ſi ſerui venditor cum pacto, vt poſt certum tempus liber fiat, abſque hærede deceſſerit, ſeruus liber poſt tempus efficitur, licet vẽditor illã voluntatẽ mutauerit. & in ſpecie iſta hoc aſſerunt Ang. *in diſputat. Aſtenſis miles.* idem Angel. Imol. Aretin. & Alexand. *num. 10. in l. qui Romæ. § Flauius. ff. de verb. oblig.* idẽ Alex. *in l. 2. ff. de legat. 1.* idẽ & Soci. *fi. col. in l. nõ omnis. ff. ſi cert. pet.* Hippol. *in ſingu.* 63. Alexan. *in l. quotiens. colu. 3. ff. de legat. 1.* Sed ex aduerſo oppoſitam ſententiam probant Iaſo *in d. § Flauius. nu.* 31. Idem Iaſ. & Deci. *in d. l. non omnis. col. 3.* Ripa. *in d. l. 2. col. fin.* & præ cæteris Corne. *conſ. 68. colu. 5. vol. 3.* quãuis dicat in praxi durũ eſſe à ſententia Ange. recedere: manifeſtè tamen oſtendam Cornei diſputationem, ſecutus opinionem Ange. quam frequentiùs receptam eſſe exiſtimo, minimè veram eſſe, imò prorſus aduerſam Iuriſconſulto *in d. l. 1.* cui ipſa communis opinio innititur. Scribit enim Paulus.

Si ſeruus venditus eſt, vt intra certum tempus manumittatur, etiamſi ſine hærede deceßiſſet & venditor & emptor, ſeruo libertas competit, & hoc diuus Marcus reſcripſit.

His mehercule verbis includitur caſus, quo venditor cũ hærede deceſſerit: ſi quidẽ dictio, *Etiam*, includit & implicat caſum minus dubium. *l. ſi contendant. ff. de fideiuſſ.* *gloſſ. in clemen. 2. verb. eccleſiæ. de hæred.* Subdit ſtatim Paulus Iuriſcõſultus *in d. l. 1.*

Sed & ſi mutauerit voluntatem venditor, nihilominus libertas competit.

Igitur hic verſiculus eſt intelligendus, ſiue venditor deceſſerit cum hærede, vel ſine hęrede, ſicuti principalis eiuſdem legis pars loquitur. Dictio etenim, *Sed & ſi*, aduerſatiua eſt, & in ſpecie [illegible]cedenti intelligenda gloſſ. & Bar. *in l. marit. § fin. ff.* [illegible] *fertur*, et venditio ſeruo, vt poſt certũ diem

[illegible] Ex priori [illegible] B [illegible]

diem manumittatur, eum ſeruũ manumiſſum cenſeri poſt diem illam, decedente ante diem venditore cũ hærede, vel ſine hærede, licet voluntatem mutauerit: quia mutatio voluntatis debet adeſſe eo tempore, in quod manumiſſio confertur. textus elegans *in l.1.C.ſi mancip. ita fuerit alienatum.* Cuius hæc ſunt verba:

Si Patroclus poſteaquam te Hermiæ donationis cauſa dedit lege dicta, vt ſi quindecim annis continuis ſeruiſſes, ad libertatem perducereris: ſi modò Patroclus non contrariæ voluntatis fuerat, aut etiam ſi iam deceſſerat: ad libertatem perueniſti.

Quibus verbis conſtat, perpenſa alternatiuæ dictionis conditione, decedente venditore vel donatore ante diem manumiſſionis, mutationẽ voluntatis minimè obeſſe manumiſſioni. idem probat tex. *in l. mancipia. ff. qui ſine man.*

Mancipia, inquit Papinianus, *mater filiæ donauerat, vt filia curaret ea poſt mortem ſuam libera eſſe: cùm donationis legi non eſſet obtemperatũ: ex ſententia conſtitutionis diui Marci, libertatem obtingere matre conſentiente, reſpondi, quòd ſi ante filiam mater deceſſerit, omnimodo.*

Vbi Accurſ. addit, *etiam ſi mater mutauerit voluntatem.* Ergo *in d.l.1.* ſiue cum hærede ſiue ſine eo deceſſerit venditor ſerui, idem erit, nullaque conſtituitur differentia, atq; ideo communis opinio probatione deſtituta refellitur, & eam nouiſſimè reprobat And. ab Exea. *in Rub. ff. de pact. nu.159.*

Fit autem donatio cauſa mortis expreſſim, ita vt dubitari
36 neceſſe non ſit. Quod ſi non † dicatur eam fieri cauſa mortis, fiat tamen ab exiſtenti in aliquo periculo, ita vt donet poſt mortem: his quidem verbis donatio cauſa mortis cenſetur. *l.2. ff. de donat. cauſ. mor.* & Bar. ibi, Bal. & præ cęteris Alex. *nu.6. in l. quæ dotis. ff. ſolut. matrimon.* & Guil. Bene. *in c. Raynutius. iſto tit. verbo, teſtamentũ. 4. nu.23.* Sed ſi fiat ab eo, qui nullo periculo conterritus eſt, his tamen verbis: *dono poſt mortem.* eſſe donationem inter viuos, Oldrad. opinatur *conſ.139. ex §. poſt mortẽ. Inſtitut. de inutil. ſtipul. l. nam & ſi moriar. ff. de condict. indeb.* Bald. *in l.2. C. de iure dot.* Guli. Bene. *in d. nu.23.* Hæc tamẽ opinio procedere nõ poteſt ex *l.2. ff. de donat. cauſ. mort.* & probatur ea ratione, quod donatio cauſa mortis dicitur, vbi donator vult magis ipſum quã donatariũ rem donatã habere, ipſumq́; donatariũ magis quã hæredem. *l.1. ff. de donat. cauſ. mort. & l. ſenatus. ff. eo tit.* qua ratione hanc vltimã opinionẽ tenent Alberi. *in d.l. nã & ſi cum moriar.* Iaſ. *in l. quæ dotis. num.43. ff. ſolut. matrim.* idem Iaſ. *conſ.6. vol.3. col.* Prima verò opinio locũ habere poteſt, quãdo mors eſſet dilationis cauſa adiecta, ex iuribus ibi allegatis, vtpote ſi verbis executionẽ donationis inducentibus mentio mortis fieret. Socin. *conſ.53. volu.1. colum.3.* Alexand. *conſ.14. vol.1. colu.2.* Baldus *in d.l.2.* Boerius *deciſione 353. num.12.*

Ex quibus apparet, non omnino eſſe eam donationẽ cauſa mortis, in qua mentio mortis facta ſit. Nempe ſi fiat mortis mentio in verbis executionem actus inducentibus, quod etiam probauimus *in 2. huius Rub. par. n.13.* Erit & alius caſus, in quo etiam facta mentione mortis in ipſa diſpoſitione, erit donatio inter viuos ſi fiat alicui, & eius hæredibus. Hæc enim adiectio donationi cauſa mortis non conuenit cũ illa: *donatario præmoriente, ad hæredes minimè tranſmittatur*: ergo eſt hęc donatio inter viuos. Bald. *in l.2. C. de iure dot. col.3.* Alex. *conſ.14. vol.1. n.12.* Aret. *conſ.74. col.3.* Claudi. *col.4.* & Iaſ. *n.48. in d.l. quæ dotis.* Ferra. *caut.30. in fin.* Boëri. *deciſ.353. nu.12.* Iaſ. & Deci. *in l. non omnis ff. ſi cert. pet.* Bal. *conſ.108. volum.3.* Andr. ab Exea. *in rub. ff. de pact. num.504.* quorũ opinio in praxi frequentiſſimo autorem conſenſu potiùs obtinebit, quã contraria, quæ ab eodẽ Bald. probatur *conſ.391. 3. vol.* & Alciat. *in d.l. non omnis. 3. colum.* & eam defendit Deci. *conſ.470. col. pen.* quaſi prædicta adiectio hæredum hunc ſenſum habeat, vt præmoriente donatore, donatio ipſi donatario & eius hæredibus competat.

Cęterùm donatio, in qua mentio mortis non fit, etiã ſi ab ægroto vel conſtituto in aliquo periculo fiat, inter viuos eſt cenſenda. *l. Seia. §. cùm pater.* & ibi Barto. & Pau. hoc exiſtimãs eſſe ſingulare. *ff. de donat. cauſ. mort.* Imol. Alexand. *nu.7.* & Iaſ. *nu.26. in d.l. quæ dotis.* & Soc. *conſ.53. col.1. vol.2.* Rom. *conſ.229.* Hoc tamen eſt verum, ſi talis donatio inter viuos valere poteſt. Nam ſi vt donatio cauſa mortis procedere valeat, non tamẽ vt donatio inter viuos, prȩſumenda erit potiùs donatio cauſa mortis. *l. apud Celſum. §. Iulianus. ff. de doli except.* quã dicit Sing. Socin. *conſ.13. colum. penult. volum.1.* Roman. *in dict. l. quæ dotis.* not. Corn. *cõſil.124. volumin.4.* & Ripa *in tracta. de peſte. 2. part. num.170.* Socin. Iunior. *conſ.21. volum.2. in addit.* tametſi gloſſ. *in d. §. Iulianus.* exiſtimet ibi factam fuiſſe mentionẽ mortis, quã Iaſ. ſequitur *in l. quæ dotis.* & ibi Alex. *nu.13.* dic[illegible] in iudicando & conſulendo ab eius [illegible] non [illegible] dendum. Eſt tamen prima opinio maximè notanda. Porrò & coniecturis quibuſdam, nulla facta mentione mortis, poſſumus deprehendere donationem cauſa mortis: nempe ſi donator vtatur verbo, *relinquo.* Dyn. *in l.1. C. de reuo. donat.* & Gui. Pap. *ſingu.457.* vel ſi facta donatio ſit ab infirmo, vel ab exiſtente in aliquo periculo, facta ipſius infirmitatis vel periculi mentione. Corn. *conſ.124. vol.4.* & Ripa *in d.2. par. num.175.* optimus text. *in l.2. ff. de donat. cauſ. mort.*

¶ Eſt & alia vltima † voluntas, cuius meminit *l. licet. C. de* 37
pact. vbi Dd. omnium conſenſu eam appellant vltimã voluntatem innominatam, & in genere: atque ita Accurſ. eam legem intellexit: & Angel. *in l.3. §. gener. ff. de acqui. poſſ. colum.1.* licet Deci. *in d.l. licet. colum. fin.* contendat, illam legem loqui de donatione cauſa mortis reſpectu militum, in quo à cõmuni ſententia diſcedit.

Mortis autẽ cauſa capio † eſt acquiſitio occaſione mortis 38
alicuius, quæ ſpeciale nomen non habet. *l. qui precio. l. mortis cauſa capitur. l. inter. mortis. ff. de donat. cauſ. mort.* Bar. *in d.l. qui precio.* Bal. *in auth. ſi quas ruinas. C. de ſacroſ. eccl. n.7.* is etenim mortis cauſa capit, qui aliquid conſequitur cauſa conditionis implendæ ab hærede, vel legatario, aut ſtatulibero. Ex quo Bart. infert *in d.l. mortis cauſa capitur.* patre accipiente rem ali-
quam in emphyteuſim † pro ſe & filiis, mortuo patre filios 39
aliam emphyteuſim conſequi à domino directo ex mortis cauſa capione, & ideo inter eos eſſe locum iuri accreſcẽdi, quod alioqui in contractibus propriis locum non habet. *l. ſi mihi & Titio. ff. de verbor. oblig.* competit tamen in mortis cauſa capione. *l. Thais. §. Stichus. ff. de fideicom. liber.* quam opinionem mirè exaltat Iaſ. *in l.2. C. de iure emphyt. nu.210.* ex ea colligens, non poſſe patrem priuare aliquem filium hoc iure emphyteutico: cùm id non à patre, ſed à vero domino filius occaſione mortis patris capiat. quam illationem Bart. aſſeruit *in l. & iuriſiurandi. §. ſi liberi. ff. de oper. liber.* Feder. *conſ.228. Factum tale* eſt. & alij quos adducunt Ioan. Crot. *in l. ſi conſtante. 2. lect. col.7. ff. ſoluto matrim.* & Iaſ. *in d. n.210.* dicens hanc opinionem eſſe *communem*, quam latiſſimè omnium explicat Andr. ab Exea *in Rubr. de pact. n.211.* Curt. *in tractat. de feudis. 4. part. prima regu. quæſtione penult. verſ. ex prædicta.* Zaſius *tit. de feudi alienat. fol.6.* id verò quod Bart. opinatur, hanc eſſe mortis cauſa capionem, falſum eſt manifeſtè: quia filij hanc emphyteuſim capiunt ex vero, ſpeciali, & nominato titulo emphyteuſis. Si-
cuti & in feudo † vocati cenſentur, & inuitati ab ipſo pri- 40
mo concedẽte ipſi filij poſiti in diſpoſitione & ab ipſo domino titulum, ius, & cauſam capiunt. text. *in c. vnico.* & ibi Iſern. & Bal. *de feudo Marchiæ. c. vnico. de gradib. ſucceſſ. in feud. & in c. vnico. de natura ſucceſſ. feud.* Et licet idem Bart. *conſ.58. & in d.l. ſi mihi & Titio. n.5.* eandem deciſionem repetat, quam ipſe *in d.l. mortis.* ſcripſerat, ab ea tamen recedere videtur: dicens in prædicto contractu filios emphyteuſim conſequi ex prima cõceſſione, & ex illo contractu: quod pulchre animaduertit Carolus Molinȩus *in conſuet. Pariſien. tit.1. §.22. q.25.* Quod verò
Bart. dixerat inter filios † eſſe locum iuri accreſcendi, id re- 41
cipiendum eſt omnino non ex proprio iure accreſcẽdi: ſed vi taciti pacti, & lege conceſſionis: vti notat Alex. *in d.l. ſi mihi & Titio. col.5.* Curt. Senior. *conſ.49. col.3. & in 2. arti. fundamento 11. & conſ.50. col.7 & 8.* Curt. Iun. *in tract. de feudis. 2. part. q. fi. verſ. ſecundo principaliter.* Iaſon. *conſ.117. col.7. vol.4. idem in l. re coniuncti. ff. de legat. 3. n.230.* & ſenſit Bart. *in d.l. ſi mihi & Titio. n.5.* vbi Aret. & Iaſ. eandẽ materiã explicant. Imò ſatis dubium eſt, an in mortis cauſa capione ſit locus iuri accreſcẽdi: nam id falſum eſſe cẽſet Mattheſil. *not.153.* quod modò nõ diſputo.

¶ Poſtremò illud omittendum non eſt, quemlibet † teſtari 42
poſſe, atque in vltima voluntate bona propria poſt mortem diſtribuere, niſi ſpeciatim à lege prohibitus ſit. *l. ſi quæramus. ff. iſto tit.* Abb. *in hac Rubr.* Ancharan. Imol. & Barba. *in c.2. eod. tit.* latiùs Franciſc. *in rubr. huius titu. lib.6. Regia* l.13. *tit.1. part.6.* ex quibus plures perſonæ colligi poſſunt, quibus eſt interdicta libera teſtandi poteſtas.

Iure autem antiquo damnatus † ad mortem, in metallũ, 43
ad beſtias, vel deportatus, libertatem & ciuitatẽ amittebat, & ideo teſtari non poterat. *l. qui vltimo. ff. de pœnis. l. eius qui. §.1. & l. qui à latronib. §. fin. ff. iſto tit. l. ſi quis filio exhæred. §. ſed & ſi quis. ff. de iniuſt. rupt.* quod in his qui ingenui naſcuntur iure Codicis abrogatum eſt: cũ nemo bene natus ſeruus † pœna afficia- 44
tur. *Auth. ſed hodie.* nullusq; locus er[illegible] *um & vxor.* qua procedit etiam *de leg.3.* cũ in caſu tradito per Bart. diue *in d.l. eius qui. §. fin.* [illegible] atio teſtamẽti nec perficitur, nec [illegible] Rom. [illegible] uiritur *in §. ſæpo* [illegible]

damnatis ad mortem. quod apertiùs apparet ex *auth. de nupt. §. quod autem.* quę eſt in nouellis conſtitutionibus, *num.* 22. quo fit vt receptum ſit etiam hodie iure Cæſareo, damnatum ad naturalem mortem minimè teſtari poſſe. Bart. *in d. l. qui vltimo. & idem in d. l. eius. §. ſi.* & ibi Paul. Imol. & Aretin. dicens hanc eſſe *communem opinionem*, quam probat gloſſ. *in d. auth. ſed hodie.* & repetit Bart. *in d. l. ſi quis filio exhæredato. §. irritum. Regia l.* 15. *tit.* 1. *part.* 6. Prima verò opinio recepta fuit lege lata in Taurino conuentu à Regina Ioanna Caroli Cæſaris matre. *l.* 4. [*hodie l.* 3. *tit.* 4. *lib.* 5. *Recopilat.*] Ex qua ceſſat & illa dubitatio, an damnatus in perpetuum carcerem teſtari poſſit: qua in re Bar. *in.* 2. *ff. de his quæ pro nõ ſcript.* aſſeruit, eum teſtari non poſſe. text. *in l.* 1. *C. qui non poſſ. ad libert. peruen.* vbi hoc notat Baldus & idem Imol. *in l.* 2. *colu.* 3. *ff. de public. iudic.* Baldus. *conſil.* 448. *volum.* 1. Gulielm. Benedict. *in c. Raynutius. verb. mortuo teſtatore.* 1. *num.* 129. Barb. *colum.* 10. Imol. *nu.* 23. *in c. quia ingredientibus. iſto tit.* Hippol. *ſingul.* 565. quam ſententiã in laicis *communem* eſſe exiſtimat Abb. *in hac rubr.* 2. *colum.* dicens etiam in clericis veriorem eſſe. Lege autẽ Taurina ab hac opinione prorſum diſceditur, quod in ſpecie aſſerit Ioan. Bernar. à Luco, vir moribus & doctrina excellens, atque Galaguritanæ eccleſiæ antiſtes ornatiſſimus *in pract. crim. c.* 29. *in fin.* Quin & ipſe opinor ante præfatam legem damnatum in perpetuum carcerem teſtari licuiſſe. ſecutus Alberic. *in l. aut damnum. §. ſi. ff. de pœnis.* Anchar. & Franciſ. *in c. quãuis. de pœnis. in* 6. Bal. *in l.* 1. *in repetit. col.* 4. *C. de ſacroſanct. eccleſ.* Abb. *in c. tuæ. de pœn.* Franciſc. *in rubr. iſto tit. in* 6. *verſ.* 10. quorum opinio manifeſtiſſimè comprobatur ex eo, quòd frequentiſſimo omnium conſenſu hodie nemo inteſtabilis ratione pœnæ efficitur, niſi ad mortem damnetur. Igitur ſi damnatus in metallum teſtari poteſt: cur damnatus in perpetuum carcerem nõ teſtabitur? Nec quicquam facit *d. l.* 1. *C. qui non poſſ. ad libert.* cùm in ſeruis loquatur, & præterea ſtatuta fuit ante iura authenticorum & Iuſtiniani Nouellas.

Præmiſſa tandem Taurina lege dubium eſt, an damnatus ad mortẽ naturalem teſtari poſſit circa illa bona, quæ cùm alioqui fiſco regio competerent, reſeruantur tamen filiis, ac deſcendẽtibus ab ipſo delinquente, aliiſq; perſonis, quarũ meminit *Authent. bona damnatorum. C. de bonis proſcript. leg.* 5. *tit.* 31. *leg.* 8. *tit.* 10. *leg.* 6. *tit.* 7. *par.* 7. in quo illud iure reſpondendũ eſt, poſſe hunc damnatum inter illos, quibus prędicta bona præſeruantur à lege, teſtari, ita vt prelegare minimè poſſit, nec vnum ex vocatis à lege hæredem inſtituere, cęteris excluſis, vti probat efficaciter Rod. Zuares *in repetit. l.* 9. *tit. de legat. lib.* 3. *Fori.* 10. *limitat. in. ſi.* cuius reſponſum coadiuuatur ex eo, quòd nec damnatus ad mortẽ poterit ad piam cauſam teſtari de illis bonis, quæ per *Authentic. bona damnatorum.* quibuſdam ibi nominatis deferentur. Bartol. & alii Doctor. *in l.* 1. *Cod. de ſacroſanct. eccleſ. in repet.* 4. *quæſt. num.* 26. & eſt communis opinio teſte Panormitano *in hac Rubric. fina columna.*

[Cęterùm poſt huius operis tertiam editionem legi eruditiſſimos in partitarum leges commentarios Gregorij Lopez, in quibus ad *leg.* 5. *tit.* 31. *par.* 7. ab opinione Roderici plane vir eruditiſſimus ex Taurina conſtitutione diſcedit, & apertiùs ac verè cum iudicio Tellus Ferdinandus *ad prædictam leg.* 4. *Tauri. n.* 14. cuius hac in quæſtione diſputatio mihi profectò, quod ingenuè fateor, ſummopere placet, vt libenter eius opinioni aſſentiar: Illud tamen addiderim, probari fortaſſis poſſe Roderici opinionem, eo caſu quo ipſe videor in prima editione intellexiſſe, etiam ſi is auctor generaliter reſponderit, eiuſq; ſententiam fuerim ſedulò ſequutus. Exiſtimo ſiquidem, vbi ex lege damnati bona fuerint fiſco delata, & ea ſpeciali fauore filiorum, ipſis reſeruẽtur, locum eſſe opinioni Roderici. Sed & tunc minimè agẽdum erit de ipſius damnati libera, quo ad ea bona, facultate teſtandi. Atque ideo is caſus non videtur ad Taurinam conſtitutionem neque ad Roderici reſponſum pertinere rectè poſſe, cùm illic agatur de teſtandi facultate damnatis permiſſa, quo ad ea bona, quæ fiſco deferuntur à iure in caſu Taurinæ legis, damnatus ad mortem, libera facultate meliorandi vnum ex filijs vti poterit.]

45 Prohibetur etiam teſtamentum † condere filiusfamilias circa bona aduentitia, etiam conſentiente patre. *l. qui in poteſtate. l. fil'usfamilias. ff. iſto* [illegible] conclusio: Dona[illegible] *ſtam. face. poſſ. Regia l.* 13. *tit.* 1. *par* [illegible] confirmationẽ, potiùs contractibus q[illegible]ctũ non [illegible] *gat. f.* [illegible] dit. Nam legata requirunt hæredit[illegible] adit[illegible] [illegible] Doc in piam [illegible] Dei, [illegible]

aduentitia velit teſtari, licèt eorum vſusfructus patri non ſit quæſitus, tametſi in piã cauſam patre conſentiente indiſtinctè teſtari valeat *c. licet. de ſepult. in* 6. Calde. *conſ.* 10. *huius tit.* Abb. *hic n.* 10. Dom. *in d. c. licet.* Angel. Sali. Roman. Alex. Deci. & Corne. poſt Bal. *in d. l. ſeniũ.* Freder. *conſ.* 298. Bald. *in l.* 1. *col.* 2. *& in repet. colu.* 6. *C. de ſacroſanct. eccleſ.* quorũ opinio communis eſt, vt aſſerunt Alexand. *l.* 1. *§. hoc autem Senatuſconſultũ. ff. ad Trebel.* Iaſ. & Dec. *in d. l. ſenium.* & verior de iure ſecundũ Laurẽt. Calca. *conſil.* 12. *colum. penult.* Et licèt res ſit digna diſputatione, cõmunis tamen opinio defendi poteſt: rectè perpenſis verbis *d. c. licet. §. ſi.* iuncta glo. ibi. atque ita in conſulendo & iudicando erit exactè ſeruanda: etiam ſi refragentur Ioan. Andr. *in c. ſi pater, iſto tit. in.* 6. Franc. *in rubr. colum.* 21. Anchar. *in d. c. licet. & in c.* 2. *infr. eod.* & alij quos Alex. Iaſ. & Deci. referunt. Nec admittenda eſt diſtinctio Bar. qui *in. l. qui in poteſtate. ff. eod.* cõmunẽ intelligit, in bonis aduentitiis, quorũ vſusfructus patri non quæritur, nõ in aliis. Nam & ſi non deſint, qui in eandem iuerint ſententiam, Bar. cõmentum ratione omnino deſtituitur, & ideo hactenus nondũ eſt receptũ. Hic profectò ſiſtendũ eſt, ſi quidem *l.* 5. *Tauri* [*& l.* 4. *tit.* 4. *lib.* 5. *Recopil.*] cautũ extat, filiũfamilias teſtari poſſe libere, patria poteſtate non impediente de bonis illis, quorũ proprietas patri nõ ſit iure quæſita, nec patris conſenſus eſt neceſſarius. Vnde in his regnis non eſt anxiè inquirendũ de teſtamento filiifamilias, modò filiusfamilias teſtetur ſeruata iuris ſolennitate, ex Bart. *in l.* 1. 5. *q. princip. C. de ſacroſanct. eccleſ.* Alexand. *in l. ſi quis priore. colum.* 3. *ff. ad Trebell.* notat. Iaſ. *colum.* 1. *per text. in l. ſi quãdo. C. de inoffic. teſtament. Regi l.* 5. *tit.* 1. *part.* 6. Nihilominus de filiofamilias clerico dicemus aliqua *in c. quia nos. infr. eod. tit.*

FINIS.

HACTENVS TRACTAVIMVS

EA, QVAE AD HVIVS TITVLI QVALEMQVAlem cognitionem pertinere videbantur. Nunc verò, Deo duce, ipſas Conſtitutiones interpretabimur.

EX CAPITE QVORVNDAM I.

SVMMARIA.

1 *Preſbyter propria bona habens in epiſcopum eligi poteſt, & illa bona iure retinet: atque inibi explicatur, quis fuerit auctor canonis, manifeſta.* 12. *quæſt.* 1.
2 *Clericus habens patrimonium poteſt id conſeruare, & reditus eccleſiaſticos in proprios vſus expendere.*
3 *Eccleſiaſtica bona pauperum alimentis deſtinata, diuitibus non ſunt concedenda.*
4 *Pauperibus eccleſiæ bona diſtribuenda ſunt.*
5 *Epiſcopus habens patrimonium, poteſt in eo quem voluerit hæredem inſtituere, etiam omiſſa propria eccleſia, & num.* 25.
6 *Reſtituitur litera Canonis, epiſcopus qui filios,* 12. *q.* 2.
7 *Emptum ex pecunia eccleſiæ, non tamen eius nomine, an eccleſiæ domino acquiratur.*
8 *Acquiſita per prælatum, an præſumantur ex reditibus eccleſiæ habita, & quid de acquiſitis per vxorem matrimonio conſtante.*
9 *Bona relicta per prælatum, an cenſeantur acquiſita ab eo poſt dignitatem obtentam.*
10 *Textus in can.* 11. 12. *q.* 5. *& in hoc can.* 1. *ex epiſtolis diui Gregorij reſtituũtur.*
11 *Prælatus an inuentarium teneatur de rebus eccleſiæ facere.*
12 *Iudicis arbitrium plurimum verſatur in inquirendo, an bona per prælatum quæſita ex eius induſtria an ex reditibus eccleſiæ obuenerint.*
13 *Quæſita per prælatum ex eius induſtria, & cauſa perſonæ, an ſubjiciantur teſtamento & liberæ diſpoſitioni.*
14 *Conſilij verba quandoque præceptum inducunt.*
15 *Exhortationis verba, quando præceptum inducant.*
16 *Eccleſia inſtituta hæres à prælato, an teneatur alienationem rei eccleſiæ per eum factam approbare, & quid in filio hærede.*
17 *Eccleſia inſtituta hæres, an teneatur eo modo quo extraneus inuentarium facere.*
18 *Inuentarij conficiendi tempus ſi eccleſiæ vel pupillo elapſum, reſtituuntur vterque, & num. ſeq. quædam de inuentarij confectione.*
19 *Hæres inuentarium non conficiens non tenetur ad legat.* 1. *vltra vires hæreditarias, de quibus conſtat ex confeſſione legatariorum.*
20 *Hæres non conficiens inuentarium, an in foro animæ teneatur vltra vires hæreditarias.*
21 *Conſcientiæ forum à iudiciali nullam habet diſcrimen, & num. ſeq.*
23 *Teſtator an poſſit remittere hæredi confectionem inuentarii.*
24 *Iuratur in litem contra non conficientem inuentarium.*
26 *Monachus factus Epiſcopus an liberetur à religionis regulis & ſtatutis.*
27 *Qui ſe & ſua obtulit eccleſiæ ſeculari, an poſſit ad aliam eccleſiam tranſiens, bona illa ſecum deferre.*
28 *Monachus à primo monaſterio ad ſecundum recedens, an deferat ſecum bona primo monaſterio iam quæſita.*
29 *Legatum conditionale adquiritur capaci, tempore exiſtentis conditionis.*
30 *Tranſmiſſio in legatis & contractibus diuerſimodè operatur.*
31 *Hæreditas qua* [illegible] *acquiratur ſine ipſius mo-* [illegible]

CAPVT I.

Quatenus de Eccleſiaſticis rebus teſtari liceat.

PRimò,ex hoc cap.colligere licet poſt Panorm.poſſe cle-
ricum habere propriũ,ac licitè in epiſcopũ eligi,&deni-
que electum ad tantũ dignitatem illud retinere: quod Gra-
1 tianus ex†concilio Agathenſi.*c.*48.comprobat *in c.epiſcopi* 12.
*q.*1.plures ad id auctoritates doctiſſime cõgerens.item pro-
batur *in cap.manifeſta.ead. quaſt.*ex Græcis Synodis,quas Mar-
tinus Bracharen.epiſcop.collegit ſub Honorio Papa primo.
*c.*15. à quibus plurima decreta per eundẽ Gratianũ deſum-
pta fuere, quæ tamen falſò,in vulgatis codicibus Gratiani,
Martino Papæ tribuũtur , atq; is error frequẽtiſſimus eſt in
eo libro,& maximè *in d.c.manifeſta.* Cęterũ,quãuis nouus ille
populus eccleſiæ catholicæ,ſub fortiſſimis ducibus felicif-
ſima Apoſtolorũ charitate,res omnes cõmunes haberet,ea-
rumq́; diſtributio fida ſinceritate perageretur,vti perhibet
teſtimoniũ liber Actuũ Apoſtolorum *c.*2.*&.c.*4.non tamen
damnandus eſt,imò ad clericatũ recipiendus is,qui propria
bona habere curet,& retinere contendit.*c.certè.& ſeq.*12.*q.*1.
diuus Auguſtinus *ſermone* 52.*&*53.ad fratres in eremo.Quin-
imo clericus habens eccleſiaſticum beneficiũ, & patrimo-
2 nium,poteſt in proprios†vſus beneficij reditus expendere,
& licitè propria bona conſeruare, auctore Innocentio.*c.epi-
ſcopus.de præben.* quem Abb.ibi ſequitur.idẽ Abbas in diſputa-
tione incipiente,*Titius clericus.* 4.*dubio.& in c.* 3.*de pign.*idem Ab-
bas & Cardinalis *col.fin.in c.poſtulaſti.de reſcript.& ibi Felinus nu.*6.
*Socin.conſ.*91.*vol.*3.hoc ipſum ex verbis Thomæ deducere co-
natur Caietanus *in* 2.2.*q.*185.*artic.*7.*reſponſ.ad* 3. dignè etenim
ſacerdos,ſeruiens altari & eccleſiæ,illam mercedem perci-
pit,quæ à canonibus aut prælatis ſibi diſtribuitur.*c.penult.*1.
*q.*2. ex concilio Agathenſi.*c.*36.*& c. cum ſecundum. de præbend.*
igitur poteſt ſtipendia ſanctis laboribus debita, & in præ-
mium conceſſa in alimenta vſusq́ue neceſſarios ipſius, ſa-
cerdos eccleſiam habens licitè expendere. Nec oportet ab
hac ſententia diſcedere:nam & eam eſſe *communem* fatentur
Decius *in d.c.epiſcopus.* Felin.& Barba. *col. penult. in d.c.poſtulaſti.*
quo in loco idem Barb. & Dec. ab hac opinione diſcedunt.
quibus ſuffragantur duo.Primum quod ex Hieronymo ad
Damaſcũ Gratianus retulit.2.*q.*2.*cap clericos.*Is enim inquit:

*Clericos autem illos conuenit eccleſiæ ſtipendiis ſuſtentari,quibus paren-
tum & propinquorum nulla ſuffragantur bona.Qui autem bonis parentum,
& opibus ſuis ſuſtentari poſſunt , ſi, quod pauperum eſt , accipiunt , ſa-
crilegium profectò committunt.*

Idem ex Hieronymo repetitum eſt *in reg. monachorum,c. de
paupertate.*Alterum ex Proſp.adducitur.12.*q.*1.*c.illi autem*,dum
Proſper ſcribit:

*Illi autem,qui tam infirmi ſunt,vt ſuis rebus renunciare non poßint , ſi
ea,quæ accep[illegible]uri erant,diſpenſatori relinquunt nihil habentibus conferen-
da ,ſine peccato poßidens ſuas , quia & ipſi quodammodo ſua relinquunt,
quando proprijs contenti rebus,nihil eorum,quæ labori vel ordine ſuo deberi
arbitrantur,accipiunt.*

His igitur ſententia cõmunis improbatur,quibus ſatisfa-
cere oportet,ne tot ſacerdotum animas in diſcrimen cõji-
ciamus:tutiſſimam aſſertionem anxiè nimis omittentes.

Prima etenim auctoritas Hieronymi vel conſiliũ potiùs
3 quàm præceptum exprimit, vel probat illa bona , † quæ ex
reditibus eccleſiaſticis pauperum alimentis vetere inſtitu-
to deſtinantur,non debere diſtribui in alendis clericis,qui
ex parentum bonis vel à proprinquis commodè victum &
veſtitum aliaq́ue ſibi neceſſaria conſequi poſſint,nõ tamẽ
loquitur de his bonis,quæ in obſequij & laboris mercedẽ
dignè presbyteris debentur,iuſtus etenim eorum labor pro
operis mercenariis hæc ſtipendia petit:quo fit,vt apud Hie-
ronymum ipſe accipiã *ſtipendia*,pro *decimis, oblationibus*, & aliis
rebus,quæ à Chriſtianis viris in eccleſiam conferuntur:nõ
autem pro *mercede* , quæ ab eccleſia clerico miniſtranti &
ſeruienti in cultu diuino exhibenda eſt. Aut,ſi malis,ita ac-
cipienda ſunt verba Hieron. vt verè locum habeant , data
maxima & extrema in pauperibus inopia , vt intellexit
Thom.2.2. *q.*185.*art.*7.*ad* 3. quo caſu clerici peccarẽt in abu-
4 ſu,non ſubuenientes † pauperibus ex illis bonis,nec tamen
tenerentur ad reſtitutionem:quod Caietan. ibi probat, &
nos alibi dicemus.Proſperi verò dictum eſt referendum ad
illud tempus,quo incipiebat floreſcere catholica eccleſia,&
Apoſtolicis conſilijs propenſiſſima erga Deum religio vte-
batur ſpretis mundani faſtus cupid[illegible] [illegible]uo clericorum
vita mundiſſima, [illegible]

ctrinam referebat: ſicuti diuus Hieronymus ad Nepotianũ
pientiſſime admonet :& idem in Epiſtola ad Pammachium
de morte vxoris. & Grati.*in c. paſtor.*1.*q.*2.eandem Innocen. *opi-
nionem* aſſerit *communem.* & eam ſequitur Syluest. *verbo clericus.*
4.*q.*16.Soci.*conſ.*91.*vol.*3.*col.*4.Abb. *in diſput.* 4. *dubio* 4. Eandem
probat Domi.Soto.*lib.*10.*de iuſti. & iure.q.*4. *artic.* 3. *ad fin.*

Secundò,ex eodẽ capite colligo, † Epiſcopũ in bonis pa- 5
trimonialibus,& in his, quæ ab eccleſia non habuit , teſta-
mentũ facere poſſe, & hæredẽ quem velit inſtituere , ita vt
eccleſiam non teneatur hęredem relinquere.Abb.hic pro-
bat hoc ipſum *can .*40.*Apoſtolor.*à quo Grat.aſſumpſit.*c.ſint ma-
nifeſta.*1.*q.*1.ibi *ſicut voluerit.* quę verba ſunt etiam *in cap.quia nos.
iſto tit.& in c.*1.*tit.prox.*infrà ,vbi idem epiſcopis& presbyteris
ſtatuitur. ad idem text.*in c.fixum.*12.*q.*5.*& in c.quicunque.*12.*q.*3.
notat gloſſ.in capit. epiſcopus qui filios. 12. *q.*2. etiã ſi epiſcopus filijs
& propinquis careat. quã opinio. Imola præ cæteris aſſerit
in d.c.quia nos. vbi Barba.*nu.*7.& hic *col.* 3.aſſerit eandẽ *cõmunem*
eſſe.& *in tract.de peſte.* Card.1.*parte q.* 3.*nu.* 76. eandem ſenten-
tiam ſequitur Abb.*in c.ſi quis epiſcopus.de hæret.* vbi gloſſ.Anton.
& cæteri Dd.communiter hoc ipſum approbant. His tamẽ
refragatur tex.*in d. cap.ſi quis epiſcopus.* dum diſiunctiuè dixit,
epiſcopũ inſtituentẽ hæreticos aut extraneos à ſanguine,
eſſe excommunicandũ poſt mortem : ergo non poteſt ex-
traneos à ſanguine inſtituere hęredes.Is verò tex.ita intel-
ligendus eſt,vt in eo epiſcopo locum habeat,qui hæreticos
conſanguineos aut extraneos hæreticos hæredes inſtituit.
glo.recepta communiter ibi.&Rom.*ſing.*735.dicens idẽ eſſe
in quocunque alio Chriſtiano,quod in epiſcopo.textus op-
timus *in c.ſanè profertur,verſic.item multi.*24.*q.*2.*gloſſ.inſignis in c.Iu-
dæis.in* 2.*De Iudæis.* Præterea aduerſus communem opinionẽ.
tex.eſt *in c.Epiſcopus qui filios.*12.*q.*2.inquit enim ille canon:

*Epiſcopus, qui filios aut nepotes non habuerit , alium quam eccleſiam
non relinquat hæredem.*

Ergo eccleſiam tenetur inſtituere hæredem.Sed ille tex.
conſiliũ non neceſſitatem inducit,ſecundũ gloſſ.& *commu-
nem.* Quod ſi attendamus ad verba illius text.quæ multo in-
tegriùs extant *in conſ.Agathenſi.c.* 33. parum oberit ille canon
opinioni iam diu receptæ:ita enim legitur;

Epiſcopus † qui filios aut nepotes non habens alium quàm eccleſiam re- 6
*liquit hæredẽ, ſi quid de eccleſia non in eccleſiæ cauſa aut neceßitate inſum-
ſerit,quod diſtraxit,aut donauit,irritum habeatur. Qui verò filios habens,
de bonis,quæ reliquit,ab hæredibus eius indemnitatibus eccleſiæ conſulatur.*

Hactenus igitur ille text.non cogit præciſe Epiſcopum
filiis carentẽ eccleſiã inſtituere. Vnde ſententia Dd. verior
eſt,& expreſſim optime Henric.ſequitur *in d.c.ſi quis epiſcopus.*

Tertiò ex vltimo *huius c.* verbis probatur , res emptas à
prelato e pecunia eccleſię,† dominio ipſius eccleſięacquiri, 7
etiam ſi proprio prelati nomine fiat emptio.Abb.Doct.hic.
& idem ferè ſtatuitur *in c.fixum.*12.*q.*5.*c.*1. *c. inquirendum. de pe-
cul.clerico.*Verùm in his iuribus id tantũ dicitur,debere præ-
dictas res in iura Eccleſię conferri:non tamẽ eſſe à die em-
ptionis in eccleſiæ dominium tranſlatas : & ideo Hoſtiem.
*in d.c.inquirendum.*fatetur hanc tertiam concluſionem apertè
in iure non probari;licèt Doctorum maxima authoritate
ſatis ſit præmunita.*Communis* tamen *aſſertio* ex verbis *huius c.*
etiam refragante Hoſt.optimè colligitur.*& in auth.licentiam.
C.de epiſc.& cler.*Nec oberit iuris ciuilis regula dictans,emp-
tum ex pecunia aliena ementi acquiri,non ei cuius eſt pe-
cunia,*l.ſi ex ea.C.de rei vendi.* quia in eccleſia erit ſpeciale, vt
emptum ex eius pecunia non ementis ſed eccleſiæ domi-
no acquiratur.gl.ſing.ſecundùm Cardin.& Barb.ibi,*colu.*1.
*in d.c.inquirendum.*quo in loco cęteri Dd.idẽ approbãt,quibus
accedit Regia *l.*40.*tit.*5.*part.*5.*gloſ.in c.apoſtolicos.*11 *q.*2. Corſ. *in
ſing.ver.emptio.* Rom. *in auth.ſimiliter.C.ad leg.Falcid.col.*6.Bal.*in l.
ſi quis presbyter.C.de epiſcop. & cler.* Aret.*in l.cùm hæredes.in prin.ff.de
acquir.poſſ.gloſſ. in l.vxor marito.ff.de don.int.vir.& vx.& in l.*2.*ff.quan-
do ex fact.tu.& in l.ſi vt proponis.C.de rei vend.* vt idem dicitur in re
empta ex pecunia militis, ſicuti in re empta ex pecunia pu-
pilli aut minoris.*l.*2.*ff.quando ex fact.tut.l.*3. *C. arbit. tute.* Idem
videtur in prælato,qui emit ex pecunia eccleſiæ gloſſ. *in l.*
1. *C.ſi quis alteri vel ſibi.* cuius opinionem aſſerit *Communem* eſſe
Ripa *in l.ſenatuconſulto.num.*16.*ff.in quib. cauſ.pig.vel hypoth.* Eſt ta-
men dubium,an ſit dicendum,quando res pecunia eccleſię
emitur,ſuppreſſo nomine eccleſiæ ab eo qui eccleſiæ præ-
latus non eſt,nec adminiſtrationem rerũ eccleſiæ tractat:
fin[illegible] argumento minoris ad eccleſiam.c.1.*& c. auditis. de in*
[illegible] *[illegible]notrophos.C.de epiſ[illegible] in* [illegible] *Regia l.fina.tit.par.*
[illegible] aſſe-
[illegible] ratio[illegible]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

runt, non eſſe idem: imò rem ex pecunia eccleſiæ emptam ab eo, qui rerũ eccleſiæ adminiſtrationem non gerit, effici ementis, non eccleſiæ, nec vendicari ab eccleſia poſſe, niſi in ſubſidiũ: ſicuti in re empta ex pecunia minoris. idẽ eſt *l. 3. ff. de rebus eor. in princ. l. filiæ.* & ibi Bart. *ff. de ſolut.* Pariſ. *conſ.* 80. *lib. 1. num.* 19. quo in loco hanc dubitationẽ explicat Regia, *l.* 46. *tit. 5. p. 5.* quæ expreſſim in eccleſia & minore, Bart. Cyni, & aliorum opin. recepit, licet in pecunia militis abſq; vlla diſtinctione probet, rem ex ea emptam, etiã ab eo, qui militis res non adminiſtrat, effici ipſius militis: quod Cyn. Bar. & alij, exceptis Gul. de Cu. & Bal. *in d. l. ſi vt proponis.* in ſpecie adnotant. Et quamuis præfatis in locis Bern. & Accur. à milite ad eccleſiã argumententur, atque latiùs Euerard. *c.* 27. Id tamẽ argumentũ ita recipiendũ eſt, vt nimiũ à regulis iuris non diſcedamus: quo fit Bar b. ſententiã *in d. c. inquirendum. col.* 2. à vero diſſentire: dum idem in eccleſia quod in milite dicendum fore exiſtimat.

Quartò, ex *eodem c.* colligo, omnia bona, quæ prælatus ha-
8 bet, pręſumi† acquiſita fuiſſe ratione bonorũ eccleſię, & ob id pro eccleſia eſſe maximã iuris pręſumptionẽ, & epiſcopi hęredes probare debere, bona ab epiſcopo relicta ex patrimonio, alióve titulo, quã eccleſię cauſa obueniſſe. quod ſuaderi poteſt ex *l. Quintus. ff. de don. inter vir. & vx. l. etiam. C. eod. tit.* Regia *l. 2. tit. 14. part. 3.* quibus conſtat, res, quę penes vxorẽ mortuo marito reperiuntur, pręſumi eſſe ipſius mariti, & ideo oportet ipſam vxorẽ contrariũ probare. qua in re ſunt qui id intelligant verũ eſſe in his rebus quas cõſtat, vel probat mariti hæres fuiſſe acquiſitas matrimonio conſtante: hæ etenim res præſumuntur acquiſitæ ex bonis mariti, ne fiat locus ſuſpicioni libidinis & adulterij: cuius cauſa eas vxor acquiſierit, vt inquit ipſa lex. Hic verò probatione ceſſante, non eſt locus præfatæ pręſumptioni: ita viſum eſt Bal. *in l. ſi vxorem. C. de cond. inſer.* Sal. *in d. l. etiam & in d. l. Quintus.* Aym. Sauil. *conſ.* 61. *n.* 7. Alex. *conſ. 42. vol.* 5. Alciat. *de præſump. reg. 3. præſump. 26. n. 6.* Quibus tamẽ obſtat Aret. qui contrariũ reſpondet, *conſ.* 31. poſt Alber. *in d. l. etiam.* dicens, præſumi illa bona cõſtante matrimonio quæſita fuiſſe, & ex mariti bonis. Nam cũ bona reperiantur tẽpore diſſolutionis matrimonij penes vxorẽ, præſumendũ eſt, bona illa eſſe mariti, cui ſubdita fuit in coniugali conſortio ipſa vxor: ex eo etiã quòd feminæ non ita honeſtè ac licitè patrimoniũ ex induſtria ſolent acquirere, ſicut viri. Et præterea cũ ad maritorũ conſortiũ accedunt, res, quas ſecum deferunt, in libellũ & repertoriũ redactas, maritis tradunt. *l. ſi ego §. fi. ff. de iur. dot.* Ex quibus, quamuis ceſſet ratio pręſumptionis. *d. l. Quintus.* adſunt tamẽ aliæ coniecturæ, quibus opinio Aret. potiùs, quã contraria placet. Nec ſequitur, res matrimonio conſtante acquiſitę, pręſumuntur ex bonis eſſe mariti: ergo bona quę vxor poſſidet, acquiſita fuerunt ante matrimoniũ, id verò conſequitur optimè: igitur ante matrimoniũ res habitas ab vxore ipſius eſſe, non mariti cenſendum eſt. Atq; in his regnis omnia bona, quæ reperiuntur tẽpore, quo matrimoniũ ſoluitur, iudicantur eodẽ matrimonio cõſtante acquiſita, & ob id communia ſunt. *l. 203. ſtyli.* Minimè tamen inficior Salic. opinionẽ poſſe admitti ex aliquot cõiecturis, quę animum iudicantis inducerẽt ad credendũ, vxorem bona illa, quæ poſſidet, ante coniugiũ habuiſſe. quod Alciat. poſt Aret. animaduertit. In prælato tandem id apertiſſimi iuris erit, res acquiſitas poſt dignitatem adeptam, præſumi cauſa eccleſiæ habitas fuiſſe. tex. gloſſ. & Doct. *in c. 1. de pecu. cleric.* id etiã in hoc capite omnino probatur. Ad id tandẽ diſputatio
9 tẽdit, † an in dubio res pręſumãtur acquiſitę ante dignitatẽ, an poſt? qua in re Gofred. *in tit. in ſumma. tit. de ſucceſſ. ab inteſt.* ſcribit, epiſcopi hęredibus incumbere probationẽ, eccleſia poſſidẽte, ac è contrario poſſidẽtibus ipſis hæredibus, oportere eccleſiã probare, res illas acquiſitas fuiſſe poſt dignitatẽ; idem Abb. hic, & *in c. 3. de pecu. cleric. in fi.* Barba. *in c. 1. col. fin. de pecu. cleric. tex. elegans in c. 1. 12. q. 5.* vbi hęc aſſertio Gofredi pro-
10 bari videtur. Obiter tamen admonendus lector eſt, † illius canonis inſcriptionem deprauatam eſſe: ſiquidem is canon eſt apud diuum Gregoriũ in epiſt. ad Deodatũ epiſcopum Mediolanenſem. *libro epiſtolarũ 10. epiſt.* 43. in lib. verò decretorũ Gregorio ad Lucidũ epiſcopũ falſò tribuitur: conſtat itẽ ex eadem epiſtola, Luminoſam, cui bona quædẽ Conſtãtius epiſcopus re[illegible]rat, fuiſſe filiã fratris eiuſdẽ epiſcopi. Nam dum le[illegible] ite[illegible] deferr[illegible]um L[illegible] e Dei, & fratrib[illegible]cere ne. Huc [illegible]tio mo[illegible] [illegible] Nam is, [illegible]

noſa in eadem epiſtola tractatur. Item ex epiſtola apparet, bona quæ epiſcopus ille Luminoſæ reliquit, immobilia fuiſſe, cùm ex Gratiano mobilia eſſe colligatur. Addit præterea diuus Gregorius, bona illa non eſſe auferẽda à legataria, niſi eccleſiæ actores probauerint, poſt ipſam dignitatem ab eodem epiſcopo acquiſita fuiſſe: quibus verbis adhuc Gofredi ſententia fortior redditur, quã Abbas etiã ſequitur *in repet. c. cùm eſſes. iſto tit. nu.* 24. Salicet. *in d. auth. licentiã. glo. in c. ſint manifeſtæ. 12. q. 1. & in d. c. 1. q. 5.* Bertac. *de epiſcopo. 4. lib. 4. par. nu.* 6. Rom. *conſ. 159. fina. col.* Ecce qua ratione Gofred. nitatur ad concordiã reducere canonem illum, & huius primi cap. verba, quæ eiuſdem auctoris ſunt, diui nempe Greg. Papæ primi, *lib. 7. epiſtolar. epiſt.* 52. ad Anthemiũ Campanũ ſubdiaconũ teſtamẽto Importuni Attellanæ ciuitatis epiſcopi: cùm tamen inſcriptio vulgaris caput hoc dictet eſſe Gregorij Papæ III. ad Antonium ſubdiaconũ. Nec eadẽ omnino litera eſt vtrobiq;: ſcriptum enim eſt *in hoc c. Hortamur igitur, vt ſolicitè diſcutias, & quicquid ipſum habuiſſe patuerit, a qualibet perſona detineri nullatenus patiaris, niſi hoc ſolum, quod eum ante epiſcopatus ordinẽ proprium habuiſſe conſtiterit.* Apud Gregoriũ verò; *Hortamur ergo experientiam tuã, vt ſolicita inquiſitione diſcutias, & quicquid eccleſiæ ipſius eſſe patuerit, à qualibet perſona detineri nullatenus patiaris, niſi hoc ſolum, quod eum ante epiſcopatus ordinem proprium habuiſſe conſtiterit.* Quod ſi hæc litera vere eſt ipſius Gregorij, minimè in hoc tex. probatur quarta hæc Doct. adnotatio. Cæterũ Io. And. *in c. 3. de pecu. cler.* omnino contẽdit in dubio bona ab epiſcopo vel prælato dimiſſa, ex præſumptione iuris canonici cẽſeri poſt ipſam dignitatem acquiſita fuiſſe, ſiue poſſideat eccleſia eadem bona, ſiue prælati hæres. idem Ant. Card. & Io. ab Imo. *in d. c.* 3. vbi Abb. hanc eſſe *Communem ſententiam* profitetur. quam parum ſibi conſtans ſequitur Barbat. hic *num.* 2. Henric. *in fin. de pecu. cleric.* Anchar. *col.* 2. Imol. *col. 3. in c. cum in officijs, iſto tit.* Bal. & Alberic. *poſt gloſſ. in auth. licentiam. C. de epiſcop. & cler.* Aret. *conſ. 31. colu. pen.* quam opinionem etiam fatentur communem eſſe Corn. *conſ. 314. vol.* 3. Socin. *conſ. 91. colum. 3. volu.* 3. & Albe. *in d. auth. licentiam.* vbi pro hac communi opinione eſt text. inſignis. & *in auth. de eccleſ. tit. §. interdicimus. colum. 9. & in c. ſint manifeſte. 12. q. 1.* Eandem ſententiam
† coadiuuat ratio illa: nam licet ſit dubium, an epiſcopus 11
vel prælatus teneatur repertorium ſeu inuentarium rerũ eccleſiæ facere, quibuſdam dicentibus eum ad hoc teneri, quia tutor: ſimilis eſt gloſſ. *in cap. qualiter. in 2. verbo. redde. de accuſatio. & in c. auditis. de in integ. reſtit. & in c. nulli. de reb. eccleſ. & in c. ea quæ. de offic. Archi.* & in ſpecie gloſſ. *in cap. manifeſta. 12. q. 1.* Paul. Caſtr. *in l. orphanotrophos. C. de epiſ. & cler.* Bertach. *de epiſco. lib. 4. par. 4. nu.* 28. ſentiunt Anchar. Imo. & alij Dd. *in d. c. cum in officiis.* Aret. *in d. conſ. 31. col. pen.* Alijs verò contrarium aſſerentibus eo quòd nullibi in iure cautum ſit, prælatũ teneri ad conficiendum inuentarium rerum eccleſię. ita Abb. elegãter *in q. 3. dubio* 4. Felin. *in d. c. cum deputati. col. fi. de iudiciis.* Barbatius *in d. c. cum in officiis. nu.* 10. Nec omnino procedit ſimilitudo prælati & tutoris. vt notat gl. *in c. fi. q.* 3. Abb. *in d. c. auditis idem in c. 2. de donat.* nouiores, maximè Dec. *in c. reprehenſibilis. de appellat.* Anani. *in d. c. qualiter. in prin. col. pen.* Bal. *in l. fi. ff. de tuto & curato. datis ab his.* Feli. *in d. c. cum deputati.* Tamẽ epiſcopus tenetur tempore, quo dignitatẽ illam conſequitur, inuentariũ facere rerũ, quas ipſe ex patrimonio alióve titulo acquiſiuit. tex. *in c. de Syracuſanæ. 58. diſtin. c. manifeſta. & c. ſint manifeſtæ. 12. q. 1.* quod Abbas *in d. dubio.* 4. cõcedere videtur. Igitur ſi prædictũ inuentariũ non fecerit epiſcopus, pręſumptio fraudis minimè ceſſat: & ob id opinio Ioannis Andr. potiùs quàm Gofredi mihi placet. Non obſtat text. *in c. 1. quæſt.* 5. quẽ pro Gofredo Abbas & cæteri eius ſequaces allegant: quia vt conſtat ex epiſt. diui Gregorij, non tantũ præſumptio poſſeſſionis pro ipſa legataria, ſed & fama detulit ad Rom. Põtificẽ, illa bona, de quibus erat controuerſia, ante epiſcopatũ quęſita fuiſſe: & hic eſt verus intellectus illius canonis.

Secũdò, poteſt Gofredi opinio maximè procedere, quãdo conſtaret tempore promotionis ad epiſcopatũ, ipſum promotũ bona aliqua habuiſſe: ita vt ex hoc & ex poſſeſſione oriatur pręſumptio quædã ad transferendũ probandi onus in actorẽ, qui eccleſia non poſſidẽte, nomine eccleſiæ illa bona petiit: ſecundũ Ioan. Andr. & alios, qui cõmuniter ſic intelligunt opin. Gofredi. Eſt deniq; maxima iuris can. preſumptio pro eccleſia, vt bona relicta à prælato cenſeantur [illegible] eccleſiæ factura, [illegible] bonis acquiſita. quod & Dyn. no[illegible] *in regulam.* Ex priori [illegible] Hęc verò pręſũptionibus [illegible] *Lucius.* 2. [illegible] [illegible]gnitatem, 12
[illegible] habe-

habebat patrimoniũ, iudex arbitrabitur, attenta quantitate & qualitate patrimonij, & rerũ eccleſię, an bona poſtmodũ acquiſita ſint eccleſiæ aut epiſcopi hęredibus adiudicanda, vel inter eccleſia & hæredes diuidenda. tex. quem gl. ibi intellexit *in c. 12. q. 4.* dicit ſing. Roman. *ſing.* 267. Barb. *in tract. de præst. Cardin. 1. par. q. 3. n.* 47. commendat Abb. *in c. 3. de pecu. cler. & in repet. c. cùm eſſes. iſto tit. num.* 24. Item ſi pręlatus geſſit negotia publica in aliquo magiſtratu, ex quo percipiebat aliquot reditus: his perpenſis iudex arbitrabitur, an bona per eũ acquiſita fuerint ex illis reditibus empta. *argum. text. in c. quæ nos & in c. relatum. in 2. iſto tit.* quod prædicti Doctores fatentur, & explicat, alias notantes cõiecturas, Corn. *conſ.* 314. *vol.* 3. Cardin. *conſ.* 79. *in fine.* Socin. *conſ.* 91. *vol.* 3. Nicol. Boer. *deciſ.* 20. Quibus illud addere omittã, quod Andr. Alciat. ſcripſit *reg. 1. deſumpt. 29. præſumpt.* ad finẽ dicens, res emptas à fratre, vel conſanguineo Epiſcopi, quẽ ipſe prælatus procuratorẽ conſtituerat ad percipiendos reditus eccleſiaſticos, non præſumi emptas fuiſſe ex reditibus eccleſiæ: ratio enim pręſumptionis, quę in ipſo epiſcopo conſideratur, ceſſat in conſanguineo epiſcopi, qui quidem conſanguineus potuit ex proprio labore, induſtria, aut patrimonio res illas acquirere. Erit tamen à iudice attentè ac diſcretè perpendendum, an ex hoc fraus fiat eccleſiæ.

Cæterùm, dubiũ illud explicare oportet, an quæſita per
13 epiſcopũ poſt dignitatẽ, † ex propria tamen induſtria ſint eiuſdẽ, ita vt libere valeat de eis teſtari? & in presbyteris, qui curã habent animarũ in aliqua eccleſia, aliáve obtinent beneficia eccleſiaſtica, expreſſim id eſt ſtatutũ, eiſq; permiſſum eſt libere de ita acquiſitis bonis teſtamentum facere. *c. quia nos. cap. relatum. in 2. iſto tit.* etiã ſi presbyter ea bona fuerit conſequutus ratione ordinis ſacri, nullo tamen prætextu beneficij, vel bonorũ eccleſię: nempe pro celebrandis miſſarũ ſolennibus, aut ex ſtipendio alicuius prælati, alteriúſve, cui presbyter vti capellanus ſeruit. Cynus & Dd. *in authent. licentia. C. de epiſcop. & cleric.* Hoſtien. Anto. Anchar. Cardin. & Imo. *in d. c. quia nos.* Abb. *in c. cum officijs. col.* 2. & ibi Barba. *colum. 4. iſto tit.* Boer. *deciſ.* 20. Sylueſt. *verſi. clericus.* 4. §. 8. Abb. *in repet. c. cùm eſſes, iſto tit. n.* 29. Domin. *in c. præſenti. de offic. ordin. in* 6. Bologn. *in conſ. Ananiæ* 87. ex quibus conſtat, hanc opinionem eſſe *communem*: quod Barbat. fatetur *in d. c. quia nos. col. fin.* Corn. & Socin. paulo pòſt citãdi. In epiſcopis verò Iacob. Butrig. *in l. ſacroſanctæ. C. de epiſc. & cleric.* diuerſum opinatur, dicens, ipſos teſtari nõ poſſe de bonis poſt epiſcopatũ, etiam ex propria induſtria perſonæ, vtcunq; acquiſitis. cui ſuffragari videtur textus *in d. authen. licentiam.* dicens, Epiſcopo acquiri bona ei poſt epiſcopatũ obuenientia à cognatis, cæteris bonis ipſi eccleſię reſeruatis. Prętereà textus hic, & *in tit. 1. 12. quæſt.* 5. ſolũ permittit epiſcopis teſtari de bonis, quæ habuerũt ante epiſcopalem dignitatẽ: acquiſitis poſtea negant omnino iura Pontificia teſtandi licentiam, niſi bona illa iure ſanguinis acquiſierit. Eandem opinionem Iacobi defendit Barb. hic. & latiùs idem *in tract. de quæſt. Cardin. parte* 1. *q.* 3.

Sed ſi rationem prædictorum canorũ conſideremus, idẽ erit dicendum in epiſcopis, quod in presbyteris eccleſiarũ rectoribus: ea etenim quæ poſt dignitatẽ à prælatis acquiruntur, ex eo eccleſiæ à canonibus adiudicantur, quòd pręſumatur, ex bonis ac reditibus eccleſię acquiſita fuiſſe. text. iuncta gl. *in c. 1. de pecul. cleric.* quam rationẽ iam ſuperiùs notauimus, & probatur efficaciter *in c. fixum. 12. quæſtio.* 5. Vnde textus *in hoc cap. & in dict. authen. licentiam.* ita intelligendi ſunt, vt idem dicamus de rebus, quas conſtat epiſcopũ ex induſtria propria nactũ fuiſſe, quod de illis, quæ manifeſtè ei iure ſanguinis obuenerũt: atq; ita idem prorſus in epiſcopo, quod in cæteris presbyteris notat Abbas hic *in fine. ex gloſſ. vltima* idem Abbas *in c. cum in officijs.* Corneus *conſ. 314. col. 3. vol.* 3. dicens cõmuniter reprobari opinionẽ Iacobi Butrig. idem teſtatur eandẽ *Communem* ſecutus Socin. *conſ. 91. 3. vol.* & Sylueſt. *verb. clericus. 4. quæſt.* 6. Ex qua opinione infert Socin. poſſe Cardinalẽ teſtari de illo ſtipendio, quod à Romano Pontifice datur ratione Cardinalitij galeri, cũ id non detur reſpectu alicuius eccleſiæ, ſed perſonæ ipſius Cardinalis, qui ipſũ Romanũ Pontificẽ in regimine eccleſiæ, cõſilio, & induſtria coadiuuat. Hinc etiã ipſe infero, epiſcopos teſtari poſſe de his bonis, quæ acquirunt ex his, quæ ipſis offeruntur, & dãtur ab his, qui ſacris ordinibus initiantur & inſigniũtur.

Gloſ. *in verbo, Hortam*[illegible] du[illegible] exponi[illegible] *[illegible]pimus.* eſt prænotanda: quia † lic[illegible] faſtus cup[illegible] inducant pra[illegible]
14 ceptum. *c. q*[illegible] nulli[illegible] *nem* [illegible]

optimus tex. in c. 2. de ſpon. ex quo colligunt ibi Ant. Abb. Præpoſ. & Feli. per hæc verba; *moneas, & inducas*; ſimpliciter in reſcripto Principis appoſita, non concedi poteſtatẽ compellendi ei, qui nullam ad compulſionem iuriſdictionem habebat. *c. ex literis. in 2. de ſponſ.* idem notat vltima gl. *in c. cum noſtris. de conceſſ. præben.* Ioan. And. Anch. Domin. & Fran. *in c. ſi pauper. de præben. in.* 6. & Ioan. de Imo. *in d. cap. cum noſtris. pen. col.* aſſerit hanc opinionem mentè tenendam eſſe: contrariam tamen magis *Communem* cum Archid. *in d. c. ſi pauper.* quod ipſe non habeo expeditum. Nam & Cardin. *in clem. 1. q. 11. de offi. deleg.* primam ſententiam ſequitur. Verùm † ſi verba ex- 15
hortationis ſint adiecta rei aut diſpoſitioni, quæ ex propria natura neceſſitatẽ obtemperandi præ ſe fert, pro præceptis aſſumuntur, ita gl. hic cui ſimili. *in clem. 1. de teſt.* vbi Cardin. & Imola. *in c. ad aures. de æta. & qualita.* Fel. *colum.* 6. Deci. *numer.* 13. *c.* 1. idem Felin. *in c. nam concupiſcentiam. col. 1. de, conſtitutionibus.*

Gloſſa in verbo, *patiaris*, probat eccleſiam prælati hæredẽ omnino debere approbare pro ea parte, qua ſit hæres, alienationẽ rei eccleſiaſticę factam ab † ipſo prȩlato abſq; iuris 16
ſolennitate, vel eo caſu, quo alienari res illa nõ poterat, niſi inuentariũ fecerit: tunc etenim eccleſia alienationẽ ratam habebit ex ea quantitate, quã ab hæreditate accepit ſimilis gloſſ. *in c. epiſcopus qui filios. 12. quæſt.* 2. quas *Cõmuniter* Docto. hic approbant. Bart. *in l. cum. vir. 2. col. ff. de vſucapi.* Alexand. *conſil. 30. col. 2. vol. 6. l. 1. ff. de except. rei. vend. l. venditrici. C. de rebus alien. non alienan. l. cum à matre. C. de rei vend. l. ſi. §. in computatione. C. de iure delib.* quibus adde Pariſ. *conſ. 63. lib.* 1. Et idẽ erit in filio hærede, qui etiam cõfecto inuentario tenetur ſtare alienationi rei propriæ per patrẽ facta, eo caſu, quo pater alienare non potuit, facta ad hoc, ſi neceſſe id fuerit, cõpenſatione legitimæ cũ ipſa re alienata. gloſ. & ibi Doct. *in d. l. cum à matre.* Abbas, & Imo. & Dd. hic *Regia l. 24. tit. 13. par.* 5. & eſt *Cõmunis opinio*, teſte Iaſo. *in d. §. in computatione.* aduerſus gloſ. ibi. eandem etiam ſententiam communem defendit Rodericus Zuar. *in repet. l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. teſtam. 7. extenſione, colum.* 8.

Eadem gl. verbo *patiaris*. fatetur eccleſiã alicuius hæredẽ nõ † conficientem inuentarium teneri vltra vires hæredi-
tarias ad debita & onera defuncti: ſicuti quilibet extraneus 17
tenetur inuentario non confecto, ex *l. ſi. C. de iure delib.* in quo gloſſ. iſta ſingul. eſt ſecundũ Abb. & eam ſequuntur. Imo. Anton. & Barba. hic idem Imo. *in c. 1. de ſolutio.* Salicet. *in auth. ſed cum teſtator. C. ad leg. falcid.* Iaſ. dicens, hanc opinionem eſſe communem *in l. ſi. §. fin. C. de iure delib.* reſtituitur tamen eccleſia ad conficiendũ hoc inuentarium aduerſus lapſum temporis ſecundùm eos. Et probatur hæc concluſio *in authen. de hæred. & fal. §. pupillis.* vbi ſtatuitur pupillum teneri vltra vires hæreditarias, ſi non confecerit inuentarium, nec petierit reſtitutionem ad id conficiendum: ergo eodem iure eccleſia tenebitur. notat Roman. *in rub. ff. de acquir. hæred.* Contrariũ tamen, † imò eccleſiam vltra vires hæreditarias nõ teneri, 18
etiamſi inuentariũ nõ cõfecerit, aſſerit Cardin. & Ab. hic & *in d. cap.* 1. Bartol. *in l. 1. nume. 46. Cod. de ſacroſanct. eccleſ.* Bald. *in l. fin. in princip. C. de iure delib. colum.* 1. Ab. *in repet. cap. eccleſia S. Mariæ. de conſtit. nume.* 18. Ang. *in authen. de aliena. & emphyt. §. ſi verò quilibet.* idem Ang. *in d. l. fina. §. ſi verò poſtquam.* Anani. *in c. in literis. colu. 6. de rapto.* Feli. dicens hanc *Opinionem communem* eſſe *in c. de quarta. de præſcript. col.* 3. idem profitetur Aret. *in rubric. ff. de acquiren. hæred. col. penul.* pro quibus adduci ſolet. tex. *in l. 1. §. an bona. ff. de iure fiſci.* vbi fiſcus hoc priuilegium habet: ergo & eccleſia. *arg. gl. in cap. 1. de in integ. reſtit.* Item ſuadetur hoc ea ratione, quod præſumptio ſubtrahẽdi res hęreditarias, ex qua ſtatuitur obligatio hæredis non facientis inuentarium vltra vires hæreditarias ad legata & onera defuncti. tex. *in authen. de hæred. & falcid. §. ſancimus.* ceſſat in eccleſia: igitur ipſa obligatio ceſſabit.

His verò reſpondetur, & primò textum *in d. § an bona.* nõ habere locum, quando bona non deueniunt ad fiſcum, nõ iure hæreditario: ſed iure douolutionis, quia vacantia ſunt vel alio ſimili titulo, vt explicat. Bar. *in d. rubric. ff. de acquir. hæredit.* illi autẽ qui non ſunt veri hæredes, ſed vniuerſali alio titulo ſuccedunt, non tenentur conficere inuentariũ. Innocen. *in cap. in præſentia. de probat.* Franciſcus Porcellinus *in tractat. de inuentario. cap. 4. ad finem.* Secundò reſpondeo, argumentũ illud ratione ceſſante minimè conuincere. Nam & in pup[illegible] ceſſat illa ratio, & tamen in eo locum habet iu[illegible] argumen[illegible] oſit[illegible] Clerici [illegible] *c. 1. c.* [illegible] enſentur, [illegible] *rũ* [illegible] *crophos* [illegible] *in §* [illegible] *c. Re*[illegible] *l. fin* [illegible] eadem con[illegible] [illegible]c ratio[illegible] vltima [illegible]

& principalis dictæ deciſionis in præſumptione fraudis cõſiſtit: dictione etenim, *forte*, qua Iuſtinianus ibi vtitur, cauſam impulſiuam legis non principalem inducit tex. & ibi gloſſ. Imo. & alij *in clemen.1.de appella. gloſſ. in l. in cõmodato. §. ſicut. ff. commod.* Alexãd. *in l. in ratione. §. quod vulgo ff. ad leg. falcid. num.13.* Felin. *in c.2. col. fin. vt lit. non conteſt.* Dec. *in cap. ſuper literis. col.8. de reſcript.* quibus diligenter inſpectis quæſtio iſta dubia cenſetur. Niſi dixerimus primam opin. quã gloſſ. hic aſſeruit, quo ad creditores hæreditarios procedere, cũ quibus hæres, qui ſine repertorij auxilio adit hæreditatem, quaſi contrahit. *l. apud Iulianũ. §. fi. ff. ad Trebellia.* & ideo adhuc ceſſante qualibet fraudis ſuſpicione tenetur eis ſatisfacere, vt defunctus tenebatur, etiã vltra vires hæreditarias. Secunda verò opinio poterit admitti quoad legatarios, quibus hæres non conficiẽs inuentariũ integra legata ſoluit etiam iure canonico. *c. Raynaldus ad fi. iſto tit.* ex pręſumptione fraudis & ſuſpicionis, quæ in eccleſia & eius miniſtris ceſſat, atque ita dubiũ iſtud diſſoluunt Alexand. & Corn. *in d. l. §. fina.* & Aretin. *in d. rubr. ff. de acquir. hæredit.* quibus accedit Bald. *in l. filium. C. famil. herciſc.*
19 *col. penult.* dicens † hęredẽ non conficientem inuentariũ non teneri ad ſoluendũ legatarijs integra legata, ſi ex legatariorũ confeſſione conſtiterit patrimoniũ hęreditariũ ſufficiẽs non eſſe ad integram ſolutionẽ, idem Alexand. & Aretin. *2. col. d. rubr. ff. de acquir. hæredit.* & Iaſ. *in l.1. §. ſi is qui quadraginta. ff. ad ſenatuſ. conſ. Trebellia.* & quamuis Socin. ibi dubitet, Baldum ſequuntur Alexand. & Iaſ. *in l. fi. §.1. C. de iure deliber.* Felin. *in c. quoniam. de probat. nu.30.* & Catelli Cotta *in vlt. Memor. dictione, Inuentarium.* vbi plures citat de hac deciſione dubitantes, qua in re miror Gualdẽſ. *de arte teſtan. tit. de acquir. hæred. caute.8.* hãc ſententiã Bald. etiã in creditoribus intellexiſſe, quod à ſenſu Bald. valde alienũ eſt. Ex his etiã quęſtio illa diffiniri poterit: an hæres nõ cõfecto inuentario in animæ & cõſcien-
20 tiæ iudicio ſit obligatus † ad ſoluenda onera defuncti vltra vires hæreditarias. Nam Bart. *in d. rub. ff. de acquir. hæred.* & alij, quos ibi referunt Alexand. & Iaſ. Bal. *in d. l. filium quem habentẽ. col. pen.* idem Bartol. *in l.1. num.45. C. de ſacroſan. eccleſ.* Ioa. And. & Docto. *in c. quanquam de vſur. in 6.* Felin. *in c.1. de conſtit. num.44.* tenent in foro conſcientiæ hęredem non confecto inuentario, minimè eſſe obligatũ ad onera hęreditaria, vltra vires patrimonij à defuncto relicti, quaſi in eo foro præſumptio fraudis ceſſet, quã opinionẽ cõmunem eſſe fatetur Iaſon. *in d. rubr.* & Carol. Ruin. *in conſil.20. lib.4.* Rurſus Feder. de Sen. *in conſil.21.* & Paul. de Caſt. *in ead. rub.* diuerſum opinantur, ac
21 nullũ eſſe inter † conſcientiæ forum & iudiciale diſcrimẽ exiſtimant. Lex etenim humana, quę iuſta eſt, etiam in foro animæ eſt ſeruanda. gloſſ. recepta *Cõmuniter. in c. quæ in eccleſiarum. de conſt.* Thom. *2.2. q.96. art.4.* Ea verò lex ciuilis, quæ non confecto inuentario cogit hæredẽ hæreditaria onera ſubire, iuſta eſt, nec in præſumptione conſiſtit, vt modò diximus: ergo in iudicio interiori ſeruabitur. Verùm iſthæc
22 ratio † quoad creditores admittenda eſt, ita vt in eis locus ſit opinioni Frederi. Sed quoad legatarios communis ſententia ſibi locum vendicabit, quod viſum eſt Aretin. *in d. rub. ff. de acquir. hæred.*

23 His proximum eſt, † quod notant Paul. Are. & Alex. *in l. nemo poteſt. ff. de lega.1. l.* Bal. *in l. fin. §. cũ igitur. col. pen. C. de iure deliber.* Iaſ. *in d. l. nemo poteſt. lect.1. n.55.* & ibi Crot. *col.19.* Dec. *conſ.418. colu.3.* Aymon. *conſil.174.* Ferd. Loazes Illerdenſis pręſul. *in l. filius fam. §. diui. ff. dẽ leg.1. nu.71.* Guido. Pap. *conſ.63. col. pen.* vnanimi conſenſu dicentes, teſtatorẽ non poſſe remittere hæredi confectionem inuentarij in præiudiciũ creditorũ, quibus ipſe teſtator præciſe ſatisfacere tenetur, nec poteſt eis præiudicium inferre. Poterit tamen teſtator prędictam remiſſionẽ facere in pręiudiciũ legatariorũ, quod expreſſim notant Paul. & Aretin. Alex. Dec. Aym. paulo ante citati, & Bal. *in l. cum tale. §. Titius. ff. de condi. & demonſt.* quorum *Opinio Cõmunis* eſt, ſicut Alex. aſſeruit *in d. l. nemo poteſt. col.5.* & Aym. *d. cõſ. 174. col. fi.* Tametſi Bald. *in l. fi. C. arb. tut.* contrarium teneat, cui aſſentiuntur Iaſ. *in d. l. nemo. 1. lect. in fin.* Crot. *ibi. 19. col.* & Guido Pap. *d. conſ.63. col. pen.* Quin & Aymon *in d. con.147.* reſpondit, teſtatorem poſſe hæredẽ grauare, vt etiam confecto inuentario eius beneficio nõ vtatur, ac teneatur creditoribus & legatarijs ſatisfacere, perinde ac ſi inuentarium non feciſſet, quod notandũ eſſe exiſtimo. His verò alia proximè
24 aptari quæſtio poterit. Nã iure ſatis compertũ epiſcop[illegible] † iuramenti [illegible] lite [illegible] deferr[illegible] d. c. [illegible] e Dei, [illegible] conficere ne. Hũc [illegible] o mo[illegible] Iaſ. in l. actio[illegible]. Nam is, [illegible]

dubiũ an idẽ ſit dicendũ contra eum, qui ſe hæredẽ eſſe alicuius exiſtimans, eius hæreditatẽ obtinuit, vel ea ratione, vt deliberare poſſit, dè hęreditate adeunda bona accepit: qui quidẽ hęreditatem omittens, aliáve de cauſa à veris hęredibus conuenitur, controuertitur, ſit ne locus iuramento in litem aduerſus eum, qui repertoriũ facere omiſerit? & Raphael Fulgoſ. *in l. vlt. §. ſed ſi post deliberationẽ. C. de iure delib.* ſcribit locum eſſe delationi iuramenti in litem aduerſus eum, qui hęreditatem alicuius defuncti eiuſq; bona accepit atq; occupauit, nec tamen inuentariũ confecerit: etenim ſi poſtea contra eum actum ſit petitione hęreditatis, & obtentũ, cogeudus erit reddere rationẽ bonorũ per inuentarij ſeriem, aut contra ipſum in litem iurabitur, ſicuti aduerſus tutorẽ, qui repertoriũ facere omiſerit. Sic enim Iuſtinianus ſcribit:

Si quis autem temerario propoſito deliberationẽ quidem petierit, inuentarium autẽ minimè conſcripſerit, & vel adierit hæreditatẽ, vel minimè eã repudiauerit: non ſolũ creditoribus in ſolidũ teneatur, ſed etiam legis Falcidiæ beneficio minimè vtatur: quod ſi poſt deliberationẽ recuſauerit, inuentario minimè conſcripto, tunc res hæreditarias creditoribus vel his, qui ad hæreditatem vocantur, legibus reddere compelletur, quantitate earũ ſacramẽto res accipientium manifeſtanda, cum taxatione tamen à iudice facienda.

Hactenus Codicis text. quo Fulgoſ. prædictam opinionẽ deducit. Accurſius tamen verbo. *ſacramento*, eam deciſionem viſus eſt intelligere, non de iuramento in litem circa rerũ quantitatem: ſed de iuramento in litem quoad ęſtimationẽ rerum, quas habuiſſet reus ipſe ab hæreditate conſtiterit. In litem, inquit, ſi non reſtituat omnes res, quas conſtat eũ habuiſſe: & licet Corn. exponat Accurſij verbũ, *conſtat*, id eſt, *per iuramentum in litem*, ea expoſitio admodum eſt violenta, & ſenſui gloſ. & Docto. omnino contraria. Nam vera conſtitutio ipſa Iuſtiniani & gloſſ. iuramento in litem loquuntur, text. quidem quoad rerũ quantitatem. gloſſ. quoad earum æſtimationẽ: quæ admodum diſtincta videntur. Nos verò exiſtimamus, iuramentũ in litem, quoad rerum hęreditariam quantitatẽ non confecto inuentario, deferri actori aduerſus eum, qui bona defuncti & hæreditatẽ eius accepit, in ea ſpecie tantùm, cuius mentio fit *in d. §. ſi quis autem.* id etenim negari non poteſt: quandoquidem ea conſtitutio ſatis expreſſa eſt abſque vlla interpretũ calumnia: idemque aſſeuerant inibi dicentes id ſpeciale eſſe in eo caſu Petrus à Bella pertica, Cynus, Alexand. & Corne. quorũ ſententiam quicquid gloſſ. dixerit, ita eſſe accipienda cenſeo, vt in ſpecie *d. §.* non confecto inuentario iuramentum deferatur in litem, taxatione iudicis præmiſſa ſuper quantitate bonorũ ipſius hæreditatis, non ſuper æſtimatione. Hoc autem idcirco ſtatutũ fuiſſe opinamur ob temeritatẽ illius, qui abſque bonorũ & rerũ repertorio hæreditatem nondũ certus de eius acceptatione receperit, eiuſq; res occupauerit. Item eo quòd maxima ſit doli præſumptio aduerſus eum, qui repudiat hæreditatẽ, quam ſemel obtinuit, & accepit cũ termino & facultate deliberandi: forſan enim ex ea plura ſurripuit. Atque ideo ęquiſſimũ eſt, quòd rationẽ bonorũ hæreditariorum ex repertorio reddat. Nec eadẽ conſtitutio in vniuerſum accipienda eſt, nec extendenda ad quæcunque bona defuncti, vel hęreditatem alterius obtinentem: ſi quidem quod de tutore Fulg. adducit, maximè verũ eſt propter conſeruandũ pupilli & minoris patrimonium, quod nullum alium pręter tutorẽ defenſorem habet, in quo maior eſt pręſumptio doli. vnde Fulg. opinio admittenda non eſt extra caſum *d. §. ſi quis autem.* vel forſan erit eidem locus aduerſus eum, qui mala fide verã hæreditatem alienam, nec ad eum pertinentẽ, iniquiſſimè occupauerit.

Gloſſa penultima duplici intellectu textus interpretatur, quorum prior minimè conuenit literæ qua exprimitur, † hunc Epiſcopum potuiſſe iure optimo teſtari de re- 25
bus proprijs: igitur non erat monachus, nec renunciauerat proprijs bonis religionem profeſſus, quia tunc teſtari non poſſet. Poſterior autem intellectus apparet ex his, quæ iam ſatis latè tradidimus. Nam epiſcopus teſtari non poterat de acquiſitis poſt ipſam dignitatem, ipſius eccleſiæ cauſa, & ex eius bonis: quod in dubio præſumitur. Poteſt tamen de his bonis, quæ vel ante dignitatem epiſcopalem habuit, vel poſt dignitatem acquiſiuit, quæ tamen probantur ex perſonæ induſtria, vel aliàs quàm ex redditibus eccleſiæ acquiſita fuiſſe, ſaltem ſufficientibus coniecturis, quæ pon[illegible] hęredẽ aut legatarium defend[illegible]nt. Ex priori [illegible] Hęc verò [illegible] gloſſ. colligitur [illegible] *l. Lucius. 2* [illegible] urere eccleſiæ
cuſus

cuius curam gerit, etiam ex induſtria perſonæ aliqua bona adſequatur, cuius aſſertionis difficultas tria expoſcit.

Primum, an monachus factus epiſcopus ſit immunis ab oneribus religionis.

Secundum, an bona per eum quæſita poſt obtentam dignitatem ex induſtria acquirantur monaſterio an eccleſię.

Tertiũ, cui monaſterio ſint adiudicanda bona illius monachi, qui facta profeſſione, ad aliam religionẽ tranſierit.

Quoad primum communiter traditur monachũ factum
26 epiſcopũ, nec † à delatione habitus nec à tribus votis ſub-
ſtantialibus liberũ eſſe, quod probatur *in c. clerici officia. de vita & honeſt. cleri.* vbi ſtantuitur, monachũ factum epiſcopũ debere monachi habitum deferre. gl. *in c. noua.* 15. *q.* 7. *& in c. de monachis. in* 16. *q.* 1. adeò vt talis monachus habitũ religionis dimittens, & exteriorẽ epiſcopalem tunicam aſſumens, ſit excommunicatus, quod Syluеſt. ſentit. verbo, *religio.* 7. *q.* 11. arg. tex. *in c. ne cleric. vel monach. in 6.* notat in hac ſpecie Iaſ. *in authen. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccleſ. col.* 2. quod apud me dubiũ eſt, non enim eſt aliquo canone excõmunicatio indicta monacho, qui prætextu epiſcopalis dignitatis non dimiſſo habitu monachorũ, aſſumit albam illam & candidã veſtẽ, quæ ab epiſcopis exteriùs defertur, tametſi male faciat monachus epiſcopus ea vtens. Ab his verò, quæ ſubſtatialia vota ſunt, non eſt exemptus monachus per dignitatẽ epiſcopalem, licet à prohibitione carniũ, à iuriſdictione abbatis, ab alijſque ipſius religionis ſtatutis ſit liber. glo. *in d. c. de monachis. & in c.* 1. 18. *quæſt.* 1. Iaſ. *in d. authen. ingreſſi.* 2. *col.* Cardin. *in Clem.* 2. *in princ. quæſt.* 2. *de cenſib.* id autem, quod dicitur *in d. c.* 1. exemptũ eſſe monachũ epiſcopũ à iuriſdictione abbatis: non eſt ex eo quòd ſit exemptus à voto obediẽtiæ, quia adhuc illi ſubiectus eſt: ſed quia abbatẽ nõ habet, cui obediat, dicimus eũ à iuriſdictione prælati regularis liberũ eſſe, ex diuo Thom. 2. 2. *q.* 185. *art.* 8. ibi tamen idem Thom. aſſerit aduerſus præmiſſam ſolutione, monachũ factum epiſcopũ ſubditũ eſſe omnibus religionis regulis & ſtatutis, quæ officiũ epiſcopale minimè impediunt, à reliquis verò eximi. quamuis ex cauſa poſſit epiſcopus monachus ſibi indulgere, ſicut prælati religionũ. Atq; ex hoc notat ibi Caiet. à ieiuniis, à prohibitione eſus carniũ non eſſe monachũ factum epiſcopũ omnino exemptum. Et infert eum peccare mortaliter, ſi in ſexta Feria, qua dies natalitius Domini noſtri Ieſu Chriſti ab eccleſia colitur, carnes comederit. *c. explicari. de obſer. ieiunio.* eandẽ ſententiam Thomæ probat Syluеſt. *verb. religio.* 6. *q.* 10. Idem verò Caietan. in opere. 27. *q. c.* 22. à cõmuni ſententia parũ diſcedens, aliter opinionẽ diui Thomæ intellexit, dicens monachũ per epiſcopalẽ dignitatẽ non eximi à tribus votis ſubſtantialibus: à regulis autẽ & ſtatutis, quoad obligationẽ legalẽ, & eius coactionẽ, immunem eſſe: non tamẽ quoad morale vinculũ ipſorum ſtatutorũ: quaſi monachus epiſcopus teneatur ex morali vinculo ſeruare ſtatuta religionis, & regulas ipſius ordinis monachorũ: à pœnis verò ipſorũ ſtatutorũ ac ſubinde à mortali peccato liber ſit, cũ coactioni legali non ſit ſubiectus: quod ipſe Caieta. latiùs tradit, dicens, monachũ epiſcopũ non peccare mortaliter, ſi ſexta feria, qua natiuitas Domini celebratur, carnes cõederit, idem probat Dominic. Soto *l.* 10. *de iuſtitia & iure, q.* 5. *art.* 7. & hoc verius eſſe exiſtimo, attenta frequẽtiori noſtrarũ ſententia. His ergo cõſtat, monachũ epiſcopũ teſtari nõ poſſe, cũ id repugnet paupertatis voto, à quo non eſt liber, ſecundũ cõmunẽ hic. Bal. Paul. & alios *in auth. licentiam. C. de epiſcop. & cler.* & Thom. *in artic.* 8. Iaſ. *in d. auth. ingreſſi.* 2. *colum.*

Ad ſecundum præmitto eũ, qui ſe & ſua bona obtulerit
27 eccleſię † ſeculari, res illas, quas obtulit, ſecum ad aliam ec-
cleſiã transferre poſſe, in quam ſeipſum licitè confert tex. vbi Anton. Abb. & Imol. *in d. c.* 3. *de renunciat.* Cardin. Abb. Imol. & Docto. *in c. quod à te. de cleric. coniug.* Is autẽ, qui à monaſterio ad epiſcopatum tranſit, bona ante tranſitũ acquiſita monaſterio verè acquiſiuit: illa autem quæ poſtea habuerit, etiã ex induſtria perſonę, epiſcopali eccleſię acquirit. *c. ſtatutum.* 18. *quæſtio.* 1. Ioa. And. Abb. & Docto. hic Communiter, quod ex ſequenti diſputatione apertiùs explicabitur. Maior verò eſt dubitatio, quãdo monachus tranſit à primo monaſterio ad alterum diuerſę religionis in caſu à iure vel
28 à Romano Pontifice permiſſo, & tunc bona tacitè † primo
acquiſita transmitti ad ſecundum cum perſona, aſſerunt Archid. *in c.* 17. *q.* 4. Collecta. *in c.* 3. *de renunciatio.* Hoſtien. Ioan. And. Anto. Henric. C[illegible] Abb. *in d. c. quod à te.* à quib. adducitur tex. *in c.* [illegible] nem [illegible] *in auth*[illegible]

ſcop. §. fi. collat. 9. quæ tamen iura locum habent, quando ſecũdum monaſteriũ compellitur recipere monachum, vt ipſe pœnitentiam agat alicuius criminis per eum commiſſi: & præterea in eo caſu bona, quoad vſumfructum cum perſona tranſmittuntur, nõ quoad dominiũ, ſed ad vitam ipſius monachi: ex Imo. *in d. c. quo ad te.* & Hoſti. *in ſumma de cler. coniug. §. fi.* Nos verò loquimur, quãdo ex licentia iuris vel principis libentiſſimè à ſecundo monaſterio monachus recipitur, quod diſtinctũ eſt. Item adducitur pro Archidiac. ſententia text. *in d. c. ſtatutũ,* 18. *q.* 1. quẽ Abb. inducit ex eo quòd ſpes ſuccedendi parentibus, monacho cõpetens, tempore, quo primũ monaſteriũ fuerit ingreſſus, tranſit cum monacho ad ſecundũ monaſteriũ: & tamen illa ſpes ſuccedendi quæſita fuit primo monaſterio. Cui inductioni reſponderi poteſt, ſi aduertamus ſpem ſuccedendi ante mortẽ non eſſe verè acquiſitam, ita vt illa hæreditas, quã expectamus, inter bona iam quæſita cõnumerari valeat. Nam *in d. c. ſtatutũ.* pater monachi non obiit mortem, tempore, quo monachus prioris monaſterij religionẽ profitebatur, ſed poſteameodẽ monachò ad monaſterium ſecundũ tranſlato: atque ita animaduertit Corne. *conſ.* 89. *volum.* 2. ſenſit gloſ. *in d. c. ſtatutum.* dicens illã ſpem ſuccedendi primo monaſterio quæſitã deficere, ex eo quòd perſona monachi ab illo monaſterio diſcedit ante veram acquiſitionem. Ex quo infertur, verũ eſſe quod Paul. & Cardin. *q.* 16. *in Clemen. fin. de electio.* & ibi Imo. *col.* 2. Bo-
nifac. *nu.* 38. reſpondent, dicentes, legatũ † factum monacho 29
ſub conditione, acquiri illi monaſterio, in quo monachus vitã agit tẽpore euenientis cõditionis, & non alteri, in quo tempore facti legati cõmorabatur. Itẽ Felin. *in c. in præſentia. de probat. nu.* 56. & Collect. *in c. cũ in officijs. iſto titul.* quamuis ſit ſecùs in promiſſione facta ſub conditione: in qua attenditur quoad tranſmiſſionem tempus contractus. Nam in vl-
timis voluntatibus ſpes non † tranſmittitur ad hæredes *l. cũ* 30
hæredes ff. quando dies legat. cedat. In contractibus verò bene trãſmittitur *l. filius familias. ff. de verbor. obligat.* vnde ſi eo tempore, quo monachus eſt in primo monaſterio, ei ex alteriusmor-
te deferatur hæreditas, ipſi † monaſterio fit acquiſitio, nec 31
tranſit hæreditas ad ſecundum cum monacho ipſo, ita vt ſi ſit parentũ hęreditas, tranſmittatur in monaſteriũ primũ, etiã mortuo monacho hæreditate non adita, ac poterit aditio fieri à monaſterio. Cynus *in l. Deo nobis. C. de epiſcop. & cleric.* Baldus *conſ.* 494. *vol.* 5. Guil. Bened. *in cap. Raynutius. de teſtam. verbo mortuo. in* 2. *num.* 150. Imo. idẽ erit dicendũ in alia quacunq; hæreditate monacho delata, vt monacho mortuo ius adeundi in monaſteriũ tranſmittatur, & monaſterio acquiratur ſine aditione monachi. Ioa. And. Anto. Abb. & Doct. Communiter *in d. c. in præſentia.* & hæc eſt opinio cõmunis apud iuris Põtificij profeſſores, vt teſtantur Soc. *conſ.* 183. *lib.* 2. *col.* 1. Corneus *in d. c.* 282. *lib.* 3. Idẽ Corn. *in d. con.* 88. 2. *col.* & Alex. dicens fortè eam veriorẽ eſſe *in l.* 1. *nu.* 29. *ff. de vulgar.* & inibi Ripa. *num.* 150. vbi Bart. *num.* 24. contrariũ probat, & Soc. ibi & idẽ Soc. *conſ.* 52. *vol.* 4. dicẽs Barto. ſententiã à iuris Cæſarei interpretibus frequentiori calculo receptã eſſe. Tutior tamen eſt opinio præcedens, teſte Guliel. Benedict. *in cap. Raynutius. tit. de vulgari. num.* 91. eã ſequitur Bald. *conſ.* 494. *vol.* 5. Nec poterit monachus ad aliud monaſteriũ tranſlatus adire hæreditatẽ in præiudiciũ primi monaſterij, cui delata fuerat.

Quod ſi velis effugere Bartoli opinionem, poterit monaſterium primum petere reſtitutionẽ in integrum aduerſus omiſſam aditionẽ hæreditatis, cũ monachus ad ſecundum monaſterium tranſiens eſſet cogendus, hæreditatem illam adire, quòd Corn. conſuluit *d. con.* 88. Tametſi per hoc non ſit cautum illi damno, quod immineret monaſterio, attenta Bart. opinione, ſi monachus iam mortuus eſſet, non adita hæreditate: quo fit, vt Canoniſtarum opinio ſit potiùs admittenda, quicquid dixerit Socin. *conſil.* 51. *col. fi. volum.* 4.

Hactenus verò id egimus, vt opinio Abb. & aliorum *in d. c. ſtatutum.* minimè probetur. Eſt denique in hac ipſa quæſtione alia & ſecunda opinio, quæ aſſerit, bona acquiſita à monacho ipſi monaſterio ex eius profeſſione, ita religioni & monaſterio illi acquiri, vt eorum proprietas ad aliud monaſterium, quo ſe monachus transferat, nequaquam pertineat, niſi quatenus ad ipſius monachi alimenta ſint neceſſaria. Hoſtien. *in ſumma titu. de cleric. coniug. §. fina.* Imol. *in d. c. quod ad te. col.* 4. optimus tex. *in auth. de monachis. §. ſi verò delinquens. colla.* [illegible] *in c. ſi quis rapuerit.* 27. *quæſt.* 1. [illegible] *ſ. ſexto* Cal- [illegible] *volu.* 2. Paul.

Caſtr.*in l.1.§.ſi quis.in 2.ff.depoſiti.idem in l.inter antiquos.C.de vſufru.*
vbi Bald.& Salicetus idem notant,& Petrus à Perufio *in d.c.*
*quod à te.*Sylueſt.*verbo,religio.*4.§.10. Florent. 3.*par.tit.*16.*c.*4.§.
3.Soc.dicens hanc *Opinionẽ Cõmunẽ,dicto conſ.* 52. *volu.*2.cui opi-
nioni conſentirevidetur Conſtant.Harmen.*lib.*5.*tit.*4.*in fine.*
Hi etenim omnes vnanimi iudicio negãt,quoad proprie-
tatem, bona, quæ monachus tempore profeſſionis primæ
habebat ad ſecundũ monaſterium pertinere. Nam illa bo-
na,quę monachus acquiſiuit,dum in primo moneſtario ha-
bitauit, non tranſire ad ſecundũ, fatentur Dd.qui primam
ſententiam defendunt,maximè Abb.& Cardin.&probatur
idem *in d.cap. ſtatutum.* Apud Gallos conſuetudine & praxi
ſublatæ & antiquitate ſunt deciſiones tex. *in auth.ingreßi.C.de*
ſacroſ.eccl.& in l.Deo.nobis.C.de epiſc.& cler. Nã bona ingredien-
tis religionem, niſi ex pacto mona ſteriis reſeruentur, ad
conſanguineos proximiores pertinent: nec monaſteriũ ex
perſona monachi ſuccedit patri,nec matri,nec conſangui-
neis inteſtatis:quemadmodum teſtatur Rebuffus *in proœmio*
*Regiarum conſtitutionũ,gl.*5.*n.*21.& 22.qui &alios authores citat.

EX CAP. QVIA INGREDIENTIBVS.

SVMMARIA.

1 *Abbatiſſa teſtari non poteſt.*
2 *An prælatus monaſterij eligi poßit is,qui eiuſdẽ religionẽ profeſſus nõ fuerit*
3 *Profeßio tacita in religione aliqua non ſufficit,ſed expreſſa requiritur.*
4 *Beneficium regulare an ſit conferendum clericis ſecularibus.*
5 *Beneficia ſecularia an poßint conferri religioſis.*
6 *Monachus teſtari non poteſt poſt profeßionẽ,cõtrariũ deciditur numero* 10.
7 *Quis fuerit huius canonis author.*
8 *Teſtamentum factum ante profeßionem,an ſecuta profeßione rumpatur.*
9 *Legitima monaſterio relinquenda à monacho teſtante.*
11 *Teſtamento minimè rupto per profeßionem,an ſtatim profitentis bona poßint ab herede peti.*
12 *Filij an poßint viuente patre,qui religionem fuerit profeſſus,legitimam portionem petere.*
13 *Pater legitimans filio aßignari poteſt poſt religionis profeßionem.*
14 *Vſusfructus, quẽ pater habet in bonis aduentitijs filij,an reuertatur ad proprietatem,patre religionem profitente.*
15 *Filiusfamilias ſui iuris efficitur,ſi pater monaſterium ingreditur.*
16 *Teſtamentũ factũ ante profeßionẽ, non poteſt poſt eam mutari & reuocari.*
17 *Papa poteſt monachis licentiam teſtandi concedere.*
18 *Papa an poßit votum ſolenne continentiæ, propria diſpenſatione remittere.*
19 *Obligatio voti an ſit ex lege diuina.*

CAPVT II.

De perſonis quæ teſtari poſſunt.

1 PRincipaliter ex hoc cap. in ſumma deducitur,Abbatiſ-
ſam † non poſſe teſtamentũ facere, etiam vt de patri-
monio diſponat,licèt habitũ monaſticũ non acceperit.Cui
concluſioni obſtant duo.Primum, quòd in prælatum mo-
naſterij non poteſt aſſumi is,qui eandem religionẽ expreſ-
ſe profeſſus non ſit.text.*in nullus.de elect.in* 6.Secundum,quòd
ingreſſus monaſterium poteſt libere teſtari, interim dum
nõ profitetur.*Authen.ingreßi.authen.ſi qua mulier. Cod.de ſacroſanct.*
eccleſ.& not.in l.generali.C.eo. tit. & in c.beneficiũ.de reg.iur. in 6.
2 His verò obiectionibus quidã reſpondent, † hanc femi-
nam, ex eo quòd conſenſerit ſe ipſam in Abbatiſſam eligi,
profeſſionẽ tacite feciſſe.*c. vidua.de regula.* quia ſe immiſcuit
actui profeſſionẽ exigenti, & qui ſolis profeſſis conuenie-
bat,quod etiam probatur *in cap.*1.*de regul.in* 6.*in princ.*quo cau-
tum eſt,in monaſterio,vbi habitus profeſſorum& nouitio-
rum ſunt indiſtincti, profeſſionẽ factam cenſeri ab eo, qui
per annum integrũ habitũ illius religionis geſſerit, neque
impedit hãc profeſſionẽ diſtinctio latens ipſius habitus.tex.
in clemen. fina. de regular. ſufficit tamen diſtinctio latens ad in-
ducendam profeſſionẽ,quæ tacitè facta cenſetur ab eo, qui
ſcienter profeſſorũ habitum per triduum geſſerit in ea re-
ligione,quã ante annũ probationis profiteri quis poteſt.*cap.*
conſtitutionẽ,ad fin.de regul.in 6. neq; requiritur ad hanc profeſ-
ſionem inducendam diſtinctio patens in ipſis veſtibus mo-
nachorum: nempe in ſciſſura, colore,vel forma, & licèt
hunc articulum confusè tractet Sylueſt. *verbo,religio.*3. §. 19.
gl. *Communiter* recepta *in d.clem.ſi.verbo,deinceps,*hoc ipſum pro-
bat,& latiùs explicat.
3 Hæc tamen ſolutio non procedit, quia profeſſio † tacita
non ſufficit, ſed expreſſa requiritur, vt quis eligi poſſit in
Abbatẽ alicuius monaſterij, *tex.in d.cap.nullus.* & idem quoad
Abbatiſſã,tex.*in d.c.indemnitatibus,de elect.in* 6.Et ideo Ioa.And.
Abb.& Dd.hic magis c[illegible] *d.c.nullus.*intelligunt
in electione. Hũc [illegible]tio mo[illegible] *lib.*[illegible] no-
ſtulatione. Nam is, [illegible]

eligi non poteſt in Abbatẽ, poſtulari tamen poteſt, aut per
collatione ſeu prouiſione ad hanc dignitatem aſſumi.idem
notat Ioan.de Selue.*in tractat.de beneficio,* 3.*par. q.* 51. Oportet
ergo fateri in hac decretali hanc dignitatẽ non eſſe ex his,
quæ ſolent per electionẽ dari:nam tunc ſolus Rom.Ponti-
fex poſſet eam concedere alicui in electorũ præiudicium.
Poteſt etiã dici non incongruè tempore capitis potuiſſe in
Abbatẽ eligi presbyterũ ſecularem,aut diaconum,vel ſub-
diaconum,licet electionis tempore profeſſio minimè con-
tigerit, ex Gregor. *epiſt.*11.*lib.* 3.*epiſt.*cuius meminit Gratia.
*in c.presbyteros,*16.*q.*1. tametſi poſtea ſtatutũ fuerit contrariũ
in c.nullus.& in c.indemnitatibus,de elect.in 6.*& in cap.cùm ad noſtram.*
*c.officy,eo tit.ſupra.&in clemen.*1.*de elect.*Vnde beneficia regularia
ſecularibus clericis non† ſunt cõferenda,tex. *in clemen. ne in* 4
agro. §.ſane.in 2.*de ſtatu monach.* Ægid.à Bellame.*deciſ.*76. *optimus*
tex.in c. cum de beneficio de præhen. in 6.probans reſcriptũ Rom.
Pontificis,clerico ſeculari conceſſum, vt Prioris dignitatẽ
obtineat, eſſe intelligendum de Prioris dignitate,quę ſecu-
laris ſit,non de regulari.Solet tamen beneficiũ regulare ſe-
culari clerico concedi à Romano Pontifice in cõmendam
ad certũ tempus, intra quod religionẽ profiteatur,& ſecu-
ta profeſſione illud habeat in titulum: ſicuti teſtatur Ioan.
Staph.*de lit.grat.& iuſti.fol.*21.*col.*1.Ludo.Gomez.*in regu.de infir-*
*mis reſig.q.*13.*n.*7.*idem in tract.de expect.num.*71. Sic è cõuerſo be-
neficia ſecularia non ſunt concedenda † religioſis, *d.c.cũ de* 5
*beneficio.c.*2.*de ſtatu monach.in c.in noua actione,*16.*q.*7.*c. monachus. &*
*c.placuit.*16.*q.*1.quod procedit in beneficijs ſimplicibus:nam
ad epiſcopatũreligioſus poteſt.*c.*1.18.*q.*1.*c.ſi Abbatẽ. c.ſi religio-*
ſus.c.quorundã de elect.in 6.*clem.* 1. *de elect.in fi.*in quo omnes con-
ueniunt. Item ad eccleſiã parœcialẽ aſſumi poteſt religio-
ſus,modò id fiat ſuadente vtilitate, nec paſſim,nec temere,
&ex licentia prælati ipſius monachi,tex.quẽ ita intelligunt
gl.& Dd.*in c.quod Dei timorem.de ſtatu monach.c.parœcia.vbi gloſ.*16.
*q.*1.& eſſe hanc *Communem Opinionem* aſſerunt Abb.*in d.c. quod*
*Dei timorẽ col.*2.& Selua.3.*part.de benef.q.*70.Verũ deciſio Rotæ
*in nouis.*483. contrariã ſententiam probat dicens,non poſſe
beneficiũ ſeculari conferri monacho aut religioſo abſque
diſpenſatione Rom.Pontificis,vel Epiſcopi, cui monachus
ille ſubditus eſt:idem notat Alex.*conſ.*70.*ad fi.volu.*3.imò nec
ſolet frequenter id concedi,vt ſcribunt Io.Staph.*de lite.grat.*
*& iuſt.fol.*20.*col.*2.& Lud.Gomez.*in tract.de expect.n.*70. tametſi
idem Staph.primã & communẽ ſententiam ſequatur *in eod.*
*lib.fol.*86.*col.*1.*&* 2.His accedit tex.*in c.beneficiũ.de reg.iur.in.*6.
Secunda autem obiectio ex eo ceſſat,quòd † profeſſione 6
ſecuta monachus teſtari nõ poteſt.*auth.ingreßi. C.de ſacroſanc.*
eccleſ. auth. ſi qua mulier. C.eo tit. gl. hic vlt. Profeſſio verò tacitè
facta fuit à Sirica, cuius hîc fit mentio, per aſſumptionem
huius dignitatis, poſtquã ſolenni more Abbatiſſa ab Epi-
ſcopo fuit ordinata: quod manifeſtiùs conſtat ex epiſtola
diui Gregorii † ad Ianuarium epiſcopum Caralitanum, *lib.* 7
*epiſt.*7.*epiſt.*7.à qua,*cap.quia ingredientibus,* 19.*q.vlt.*& iſtudaſſum-
pta fuere,cõciſe nimis: ſiquidẽ à Gregorio huius rei ſeries
longiori narratione tractatur. Cæterũ, ingreſſus monaſte-
riũ ante profeſſionẽ teſtari poteſt:imò& ſi teſtamentũ ante
ingreſſum fecerit,per profeſſionẽ non reſcinditur,neq; rũ-
pitur.*auth.de monachis.§.illud.§.nunc autẽ.ſub c.ſi qua mulier.*19.*q.vlt.*
auth.nunc autem.C.de epiſcop.& cler.& in auth.ſi qua mulier.C de ſacro-
*ſan.eccleſ.*vbi probatur, monaſteriũ portionem legitimã ob-
tinere in bonis profitentis,etiam qui filios habeat, quando
is ante ingreſſum de bonis proprijs minimè diſpoſuerat:
qua ratione, teſtamentum ante profeſſionem † factũ ab eo, 8
qui cogitauit & animo conceperat ingreſſum religionis,
per profeſſionem non rumpitur,nec monaſterio aliqua in
eius patrimonio portio cõpetit,Bartolus *in d.auth.ſi qua mulier*
num. 7.Bal.2.*col.*Paul.Caſtrenſ.poſt Iacob. Butri. *ibi.* quorum
opinionẽ dicit eſſe veriorem Imo.*in l.*1.*ff. iſto tit.num.* 12. vbi
Aret.*num.*5.eandem approbat Anton. Roſel.*in d.authen.ingreßi*
num. 16. Abb.*num.* 61. *in cap.in præſentia. de probat.* & eſſe hanc
Opinionem Communem fatentur Dec.*conſ.*31.*colum.*2.& Ripa *in l.ſi*
*vnquam.C.de reuocan.donat.quæſt.*35.Sunt tamen qui exiſtiment,
teſtamentum vtcunq; factum profeſſione religionis rum-
pi tanquã agnatione poſthumi, *l.poſthumorũ. ff. de iniuſt. teſtam.*
Monaſterium etenim loco poſthumi cenſetur.*Authen.niſi ro-*
gati.C.ad.Trebellia. Vnde oportet,ne hoc teſtamentum rum-
patur,portionem † legitimam titulo inſtitutionis monaſte- 9
rio relinqui,vt not.Frede.*con.* 156. *gl.in d.auth.ſi qua mulier. &*
in d.§.illud.& in d.c.ſi q[illegible] n,Raphael.Fulgoſ.*in d.*
[illegible]*Lucius.*2.[illegible] ſecundùm Imo.
in d.

10 *in d.l.1.ff.iuſto tit.num.*11. & Iaſ. *in d.authent.ſi qua mulier.num.* 17.
Sed hæc ſententia iure non probatur,† quia teſtari poteſt
ex legis permiſſione ingreſſurus religionẽ, vt *in d.§.illud. &*
in d. c. quia ingrediẽtibus. igitur lex ipſa expreſſim ſtatuit tale te-
ſtamentũ rumpi non poſſe per ingreſſũ religionis, alioqui
vana foret teſtandi licentia,quæ volente religionem profi-
teri liberrimè à legibus & canonibus cõceditur,ex his quæ
tradit Conſtanti.Harmenop.*lib.5.tit.4.*nec valet argumentũ
ab agnatione poſthumi, quia monaſteriũ non ſortitur filij
vel ſucceſſoris locũ in his bonis, quæ monachus ante pro-
feſſionem proprio teſtamento diſtribuerat.*auth. ſi qua mulier.*
quibus rationibus refellitur præfata opinio, atq; ex eiſdem
minori negotio tollitur in hac re quod Sali.*in d. authen. ſi qua*
*mulier.*probari nititur,dicẽs teſtamentũ etiã factũ ab eo, qui
cogitauerat religionis profeſſionẽ etiam portione legitima
monaſterio titulo inſtitutionis dimiſſa per profeſſionẽ rũ-
pit quaſi per capitis diminutionẽ,*l.cõficiuntur,§.poſt.teſtamentũ,*
*ff. de iure codicill.§.alio autẽ modo,& §.ſeq. Inſti.quib.mod.teſt.infir.*Nã
& ſi teſtator ſe in adoptionẽ alteri dederit,& in ea mortem
obierit,irritũ fit eius teſtamentũ:quod ibidem probatur,&
Regia *l.18.tit.1.part.6.*eandẽ opinionẽ exiſtimat eſſe veriorẽ
Ful.*col.*7.&Iaſ.*nu.*21 *in d.auth.ſi qua mulier.*& defendit eã Rom.
conſ. 237. Huius verò ſententiæ ratio apertiſſimè tollitur ex
eo,quòd conſtat iure ciuili hanc capitis diminutionem,quę
per religionẽ contingit,irrita non facere teſtamenta,tex.*in*
*d.§.illud,& in d.auth.ſi qua mulier.*Vnde in hac controuerſia fre-
quentiùs recipitur Bart.diſtinctio,quã primò retuli,ita vt ſi
nulla religionis cogitatione teſtamentũ conditũ fuerit, ſe-
cuta profeſſione reuocetur, quaſi ex noua voluntate, *arg.l.*
ſancimus,C.iſto tit. eandẽ Bartol. diſtinctionẽ Dec. defendit *in*
*c.in præſentia.de prob.nu.*61. vbi Imo.*fi.col.*dicit eam eſſe *veriorẽ,*&
ab ea nõ eſt recedendũ in iudicãdo,nec in cõſulendo,ſecũ-
dum Fulg. & Iaſ.*in d.auth.ſi qua mulier,n.*21. licèt Ant. Abb.*n.*52.
& Feli.*nu.*54.teneãt, minimè reuocari teſtamentũ per pro-
feſſionem,etiã ſi fiat ab eo, qui nullam præmiſit religionis
cogitationem. Nec *l.ſancimus.* Bart. opinionẽ probat,quã &
Aret.reprobat *in l.1.ff.iſto tit.numer.*4. nouaq; adducta Leonis
conſtitutione. Viglius *in prin.quib.mod.teſt.infirmentur.* Ipſe verò
quamuis videam Bart.diſtinctionem magis *Communiter* reci-
pi,mallẽ Abb.& Areti.concluſionẽ defendere,aut Bart. ſe-
qui ad effectum,vt teſtamentũ factum ab eo,qui religionis
profeſſionẽ minimè cogitauerat, profeſſione ſecuta rum-
patur ſolũ,quoad legitimã portionem monaſterio compe-
tentem,quod placuit Ant.*in d.c.in præſentia.* His verò addendũ
in dubio ex interuallo temporis à teſtamento ad religionis
profeſſionẽ,præſumi iudicis arbitrio religionis profeſſionẽ
teſtatorem præmeditatũ fuiſſe vel non, quod ab omnibus
probatur. Sed & illud erit obſeruandũ, teſtamentũ factum
ab ingreſſo religionem,tamen ante profeſſionem,etiã ſine
conſenſu prælati validũ eſſe, nec profeſſione reuocari, vt-
pote factũ eo tempore, quo teſtator liberã habuit teſtandi
poteſtatem:in cuius concluſionis probationẽ eſt tex.opt. *in*
c.4.de regulari.in 6. quamuis contrariũ teneat Roderi. Zuares
in allegat.29.col.vlt. poſt Arch.*in c.nunc autẽ,19.q.3.*Sic etiã facto
11 teſtamento,quod †per profeſſionẽ rumpi non poſſit,ſtatim
ipſa facta profeſſione bona hæreditaria ad inſtitutũ perti-
nere,ſi monaſteriũ ſit bonorũ incapax,quòd ſi capax ſit bo-
norũ,ipſã hæreditatẽ morte naturali ipſius monachi ad hæ-
redẽ pertinere,in eius verò vita ad monaſteriũ,notant Ant.
Abb.*n.*58.& Dec.97.*in d.c.in præſentia.* Imol.*in d.l.*1.vbi Aretin.
n.6. dicit hanc opinionẽ eſſe *Cõmunẽ.*& idem not. Ant.Rube.
*conſ.*155.Alex.*conſ.*13.*vol.*3. dicens hanc opinionẽ cõmunem
eſſe. Bart.*n.9.*& alij,quos ibi retulit Iaſ.*n.* 26. *in auth. ſi qua mu-*
*lier.*idem Bart.*in l.res vxoris,C.de donat.inter vir.& vxor.*idem in ſi-
mili quæſtio.*in tract.minori,3.part.verſic.iſti hæredes.* Soci. *conſ.* 92.
*vol.1.*dicens fideicommiſſum relictũ ſub illa conditione, ſi
inſtitutus deceſſerit ſine liberis,ſtatim deberi fideicõmiſſa-
rio,eo quòd inſtitutus profitetur religionẽ, quæ etiã com-
muniũ bonorũ incapax ſit:atque ita eſt intelligendus tex.
*in auth.niſi rogati,C.ad Trebellian.& c.in præſentia de probat.*vbi hæc
eſt *Communis ſententia.*quam tuetur eleganter Fortun.*in l.Gal-*
*lus.§.& quid ſi tantum,ff.de liber.& poſthum.collat.*32.ex quibus cõ-
ſtat prima communis ſententia,quæ probatur *in l.Statius, §.*
Cornelio.ff.de iure fiſci. quã Bart. vbiq; ad eandem concluſionẽ
inducit. eandem opinionem ſcribit communem eſſe Ro-
deric.Zuares *in d.allegata.20.col.7.* Igitur ſi monaſteriũ capax
bonorũ eſt invita mo[...] hærede inſtituto,bona
hæreditaria poſſi[...] nem [...]lacu[...]

tris religionẽ profitentis filio legitimã† bonorũ portionem 12
minimè deberi, nec monaſteriũ cogi poſſe eandem partem
filio poſt profeſſionem patris,eo viuente,tradere. gl. Bar.&
Dd.*in d.auth.ſi qua mulier.*per text.vbi,quo probatur poſt mor-
tem patris filium poſſe legitimam portionem à monaſterio
petere,ſi pater ante obitum bona propria non diuiſerat in-
ter filios;quã opinionem teſtantur eſſe magis *Communem* Sa-
lic.& Iaſ.*in d.auth.ſi qua mulier.col.*14.Dec.*d.c.in præſentia.num.*67.
& eſſe veriorem Abba. *in c.cum ſimus. de regul.* Alex. *in l. ſi cùm*
dotem,num.13.ff.ſolut.matr.& Fel.*in d.c. in præſentia.numer.*56. Qui-
bus refragatur tex.*in d.c. cùm ſimus.* quo probatur tradendam
eſſe filio portionem legitimam ex bonis patris religionem
profeſſi,ſtatim non expectata patris morte. Nec oberit, ſi
quis dixerit in eo cap. patrem mortuum eſſe, cùm de eius
ſucceſſione mentio fiat. Nam monacho viuenti ſucceſſio
datur,*c.ſi.30. quæſt.* 3. & ex integra decretali conſtat patrem
viuere eo tempore,quo portio legitima filio tradenda erat.
Vnde text. *in d.c.cùm ſimus.* probat hanc ſecundã opinionẽ,&
eſt ſingul.ſecundũ Abb. ibi,commendat Bald.*in d.auth.ſi qua*
*mulier.col.fin.*idem Ioan.And. & Doctor. *in d.c.cùm ſimus.*gloſſ.
quæ alibi non eſt ſecundũ Abb.ibi.*in capit.tranſmiſſa.qui filij ſint*
legitimi Singularis ſecundũ Aretinũ *in l.1.num.6.ff.iſto.titu.*quam
opinionem defendit Corſet.*in ſingu.verbo,legitima.*Anan.*in cap.*
*2.col.pen.de delict.puero.*Pyrrhus poſt conſuetudines Aureli *c.2.*
*colu.*4.Bal Nouell.*de dote par.1. colum.* 3. dicens hanc *Opinionem*
Communem:pro qua induci poteſt tex. *in d.auth.ſi qua mulier.*qui
permittit patri religionem profeſſo † portiones legitimas 13
filijs aſſignare : quod minimè permitteretur, ſi bona illa à
monaſterio patre viuente quo ad legitimas filiorum por-
tiones auferri non poſſent. Nec inficior rem dubiam eſſe,
fateor tamen opinionem vltimam æquiorem eſſe, & vtro-
que foro ſeruare oportere,propter maxima æquitatem, cui
innititur iſthæc opinio, vt fatetur præter alios Abbas,*in d.c.*
*in præſentia,nume.*59. Poteſt etenim tex.*in d.auth.ſi qua mulier*, dũ
innuit expectandã fore mortem patris religionẽ profeſſi,
intelligi,vt loquatur enunciatiuè, quaſi mortuo patre non
facta inter filios diuiſione bonorũ, nec ab ipſis filijs petita
ſit à monaſterio danda filijs portio legitima. Quòd ſi no-
ſtrates in hac ſententia non falluntur, in ſimili quæſtione
erit dicendũ,vſumfructũ,quem pater † religionem profeſ- 14
ſus habuit in bonis filijfamilias ratione patrię poteſtatis,ad
ipſum monaſteriũ non tranſire, ſed ſtatim profeſſione ſe-
cuta ad proprietatem redire:cũ ſit patria poteſtas extincta.
Martinus Silima. Salice.*q.*7.Iaſ.*col.fin.in auth.ingreſſi.C.de ſacroſã.*
*eccle.*Cynus & Alber.*in authen.idẽ eſt.C.de bonis quæ liber.*Hippol.
*ſingul.*668.& hæc eſt *Cõmunis opinio* authore Saliceto *in d. authen.*
*idẽ eſt.*Tametſi glo.ibi teneat,vſumfructũ ad monaſteriũ vi-
uente patre pertinere,quã ſequuntur ibi Bald.Paul.&Corn.
ac Dec.*in d.c.in præſentia,num.*66.& Bart.*in d.authen.ingreſſi, in re-*
*pet.nu.*49. Ant.Roſellus illic *num.*18.Guid.Papę *q.*595.Auguſt.
Berous *in dict.c.in præſentia,num.*158.Io.Lup.*in rub.de donatio.§.*52
& Fulg.dubius tamen *in d.auth.idem eſt.*Nam & idem Bart. *in*
dict.authent.idẽ eſt. aſſerit dimidiã vſusfructus partẽ ad mona-
ſteriũ pertinere,alterã verò dimidiã ad filiũ,*argu.l.cũ oportet.*
*§.cũ autem,C.de bon.quæ lib.*idem notat Abb.*in d.c. in præſentia,nu.*
*57.& in d.c.cum ſimus.*Ego equidẽ non video,cur integre vſuſ-
fructus ad filiũ non pertineat,ſtatim facta profeſſione,cũ&
ipſe filius ex patris bonis petere poſſit legitimã portionem
adhuc viuente patre, ac ſi is mortẽ obiiſſet. Qua ratione in
prima & ſecunda huius operis editione conatus ſum Sili-
mani opinionẽ probare,nõ ignarus, eam dubiã eſſe,certus
tamen æquitatẽ quandã præ ſe ferre,quæ iure quidem poſ-
ſet ſaltem Pontificio defendi. Cæterũ Arius Pinellus Luſi-
tanus,cuius diligentiã & candorem in aliorũ ſcriptis per-
ſcrutandis non poſſum non mirari.*in l.1.C.de bonis quæ l.1.par.*
*nu.*47.egregio,perfecto,& eruditiſſimo examine quæſtionẽ
iſtam expendens gloſſ.opinionem ſequitur *in d.auth.idem eſt.*
Silimani ſententia reprobata, quæ fortaſſis aliorũ authorũ
ſuffragio nec omnino deſtituitur,nec prorſus repulſam pa-
titur.Exiſtimo etenim diſtinguendã eſſe opinionem.gl.*in d.*
auth.ingreſſi.ab illa,quã gl.expreſſim tradit *in d.auth.idem eſt.* Si
quidẽ prior verũ eſſe contendit, per ingreſſum religionis,
vſumfructũ,quẽ monachus habebat, minimè fuiſſe extin-
ctũ,imò eundẽ monaſterio quoad vtilitatẽ deberi&acquiri.
Quod ipſe fateor rectiſſimi iuris eſſe, ſequutus glo. Cyn.
*n.*12.Albe.*n.*22.Bar.*n*[...] *auth.ingreſſi.* Inno.*in d.c. in*
præſe[...] quorum *Opinio Com-*
[...]*gno. Soc.conſ.10.lib.1.*

in 6.q.& Io. Crot. *in l. Gallus. §.& quid ſi tantum,n.30.ff. de lib. & poſth.* Qui denique authores Silimani ſententiã non videtur
omnino improbare,quum nec de ea in ſpecie tractauerint.
Sec nec ipſe Silimanus communem hanc opi. negat : imò
eam admittit in vſufructu,quem quis alia ex cauſa,quã iure
patriæ poteſtatis habet eo tẽpore,quo religionẽ profitetur
Quo tẽdunt omnia, quæ à præcitatis authorib. traduntur.
poſterior autẽ gl. cẽſet vſumfructũ patri iure patriæ poteſtatis competentẽ,ſi pater ipſe religionẽ profiteatur,adhuc
ipſo viuẽte quoad vtilitatẽ monaſterio acquiri , non filio:
quod Silimanus & qui eum ſequuti ſunt negãt: tametſi gl.
opinio recepta fuerit ab his,quorũ paulo ante mentionem
fecimus,dũ adduximus gl. *in d.auth.idem eſt.* reliqui verò authores,ni fallor ipſe,Silimano minimè refragãtur.Nã Cyn.
& Alb. *in d.auth.idẽ eſt.* Silimani diſtinctionẽ referũt,lectorẽque remittũt ad ea,quæ ipſi ſcripſere *in d.auth.ingreſſi.* quo in
loco ipſi gl. illius conſtitutionis , quæ Silimano nõ obſtat,
ſimpliciter ſequũtur: atq; ideo potiùs videtur Silimani diſtinctionẽ admiſiſſe, quã reprobaſſe.Sed & Alex.*in con.139.
lib.2.n.5.*atq; idẽ Cępol *con.22.n.4.* quãuis meminerit gl. *in d.
auth.idẽ eſt.* eorũ tamẽ rationes generalẽ quæſtionem attingũt,quæ ab Accu.*in de auth.ingreſſi.*fuit expedita. His accedit,
15 †quod paulo antè obiter adnotauimus,nempe filiũfamilias
per profeſſionẽ religionis à patre factã effici ſui iuris, & à
patria poteſtate liberum eſſe.Sicuti exiſtimant,& verè Dy.
Bar.Bal.Ang.& Fulg.*in l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui.*Abb.*in
c.2.de reg.* quorũ *Opinionem Communẽ* eſſe pulchra tradita illatione aſſeuerat Emanuel à Coſta.*in c.ſi pater,de teſtam.in 6. par.
2.in verb.teſtatore mortuo,n.9.& ſeq.*ex Decio *in c.in præſentia. de probat.n.66.* Alb.*in d.auth.ingreſſi,*& Corneo *in d.auth.idẽ eſt.* Id verò,
quod poſt Bar.& cõmunẽ diximus monaſteriũ viuẽte monacho,qui ante profeſſionẽ hæredem aliũ inſtituerat,bona
teſtatoris obtinere,iuſteq; poſſidere,& eis vti & frui poſſe,
intelligendũ,niſi teſtator expreſſim in teſtamento cauerit,
velle hęredẽ inſtitutũ bona accipere,eiſq; vti & frui ſtatim
poſt religionis ingreſſum.Nã tunc monaſteriũ,etiã viuente monacho teſtatore,excluditur authore Imo.*in l.1.n.14.ff.
de teſt.* idẽ probat eo nõ citato Lud.Gozad.*conſ.41.n.11.& 17.*
16 His etiã adiungere libet , teſtamentũ† factũ ante profeſſionẽ,poſt eam mutari aut reuocari non poſſe: ſiquidẽ profeſſus teſtari non valet,etiã ſi profeſſus fuerit eã religionẽ,
quæ cõmunia bona habere poſſit : quod hic probatur, & *in
d.c.quia ingredientib.& in auth.de monachis,§.illud,*& in ſpecie not.
Abb.*in d.c.in præſentia,n.61.*Imo.& Ang.*in l.1.ff.iſt.titul.*Iaſ. *in d.
auth.ſi qua mulier.n.27.*contra Bar. ibi. cuius opinionẽ & Dec.
reprobat *in d.c.in præſentia,n.68.*& Rube.*conſ.155.col.fi.*tradit late Auguſt.Bero.*in d.c.in præſentia.n.537.*qui Bar. ſententiã falſam eſſe cenſet.rurſus & idem Deci.*in d.auth.ingreſſi,nu.13.* à
Bart.diſcedit , etiã ſi opinionẽ Bart.ſequuti fuerint Aretin.
n.5.in d.l.1. Roder.Zuar.*in alleg.20.fol.pen.*Ant.à Roſel.*in d.auth.
ingreſſi.col.vlt.*Ant.Butrig.*in c.in præſentia,n.34.& in con.79.* Guil.
Bened.*in c.Raynutius,de teſt.verb. mortuoq; teſtatore in primo, n.279.
& ſequentib.*quorũ authoritate non poſſum à priori ſententia nec tranſuerſum,quod aiunt,digitum diſcedere,quippe
qui exiſtimem Barto. maximè aduerſari iuris Pontificij &
Cæſarei conſtitutionibus , earumque veris & proprijs rationibus. Vnde licet reuocatio teſtamenti fiat in fauorem
monaſterij,ea minime valebit,nec iure ſubſiſtet: quod expreſſim Auguſt.Bero.adnotauit ex eorũ mente,qui priorem
opinionẽ probarũt.tamẽſi Iaſ.*in d.auth.ſi qua mulier,n.33.* poſt
Bal.*ibid.nu.8.* & Paul. Caſt.*col.pen.* Deci.*in d.c. in præſentia.nu.68.*
reſpondeant,teſtamentũ factũ ante profeſſionẽ etiã pręuia
cogitatione ingreſſus,poſſe ab ipſo monacho reuocari,poſt
profeſſionẽ,in fauorẽ tamen monaſterij : iuxta deciſionẽ,
quæ traditur *in d.auth.ſi qua mulier.* quæ tantùm abeſt ab huius
opinionis probatione,vt minimè dignũ ſit , eam induci ad
propoſitæ quæſtionis diffinitionẽ : cũ in propria ſpecie, &
caſu ſit ſeruãda,nempe cũ inter proprios liberos legitimos
& naturales,quibus pater nocere nõ poteſt, monachus teſtari vult , & propria bona inter eos diuidere. His etenim
nuſquã potuit pater præiudicare,quo ad portionẽ legitimæ
debitam. Monaſterio autẽ potuit per teſtamentũ factũ cogitatione præmiſſa ipſius ingreſſus præiudicare, etiã tacitè
inſtituendo extraneũ ante profeſſionem. Quod non impedit *d.auth.ſi qua mulier,* nec regia lex ei ſimilis *in l.17.tit.1.part.6.*
17 Solet tamen Romanus P[illegible]† monachis concedere
ius teſtandi,ita vt modi[illegible] *lib*[illegible]to diſtribuatur , etiã ad hoc a[illegible]

ſu:ſicuti aſſerit Io. Staphi.*de lit.grat. & iuſt.fol.188.col.2.* Poteſt
enim Papa licentiã teſtandi religioſis concedere:*arg.l.ſi quãdo,in pr.C.de inof.teſt.*& reſpõdit Soc.*con.13.vol.1.* Fran. *in rub.iſto
tit.in 6.col.pen.* Iaſ.*& alij per eũ adducti in auth.ingreſſi.2. col. C. de ſacroſ.eccl.* Bal.*in d.l.ſi quando,* Barb.*in c. cũ in officijs,iſto tit.col.pe.* Bapt.
de S.Seuerino.*in tract.de penſionib.q.19. in fi.* quibus accedit illa
ratio,quòd Papa poteſt monachũ à voto cõtinentiæ eximere,propria diſpenſatione. Inn.Io.And. & alij *in c.cũ ad monaſteriũ,de ſtat.mon.* vbi Abb.*3.col.*& Soc.*d.conſ.13. n.19.* aſſerunt
hanc *Opinionẽ eſſe Communem,* quã Caiet.profitetur *2.2.q.88.art.
11.* Io.Mai.*in.4.d.38.q.14.*& ibi Durand.*q.3.*Palu.*q.4.art.4.cõcl.
11.* & Card. à Turrecrem.*in d.c.de illo clerico,32.d.*& probatur
plurib.rationibus,quas adduçit Tho.hãc partẽ ſecutus *in diſtinct.58.q.1.art.4.* tradit multa ad hãc opinionẽ Claudius Spẽçeus *lib.5.De incontinẽtia.c.4.& ſequentib.*& hęc eſt magis cõmunis opinio ſecundũ Fel.*in c.ſi quando,col.3.de reſcrip.* qui plures
authores huius ſententiæ diligenter cõgeſſit,& idẽ fatetur
Pariſ.*con.68.vol.4.n.148.* ſemper enim in his votis authoritas
Romani Põtificis excepta cẽſetur,*c.1.c.debitores, c.venientes,de
iureiur.*gl. vbi late Fel.*in c.conſtitutus,de reſcrip.*Abb.*in c.quanto,de
iureiur.poſt.gl.ib.*Thom.*2.2.q.99.art.pen.* Poterit ergo Rom.Põtifex,ſi id viderit expedire reipublicę,aut animarũ ſaluti, voti
obligationẽ remittere, quoad continentiã : ergo & quoad
paupertatẽ.Ant.Rub.*conſ.147.* Nec † me latet diuũ Thom.2. 18
2.q.88.art.11. pręuia maxima deliberatione aſſerere Rom.Põtificẽ nõ poſſe propria diſpẽſatione cõtinentię ſolẽne monachorũ votũ tollere,ex authoritate *cap.cum ad monaſt.de ſtat.
monach. in fi.* vbi Papa profitetur,nõ poſſe ipſum voti obligationẽ tollere,dũ dixit cõtra caſtitatẽ aut paupertatẽ monachorũ Rom. Pontificem licentiã indulgere non poſſe. idẽ
gl.*in c.ſunt quidam,25.q.1.gl.in d.c.cùm ad monaſterium.*& Altiſiod.
*li.3.tract.22.*Card.à Turrecrem.*in libello ſeptuaginta trium quæſtionum,q.35.*Almain.*in tract.de poteſt.Papæ.c.25.*Sylue.*verbo,votum 4.
§.5.*& Ambro.Cathar.*cõtra Caiet.lib.6.c.2.*& diligẽter Rober.
Arbor.Epiſcopus in tract.*pro tuendo ſacerdotũ cœlibatu.4.Tom.* ex
eo etiã,quòd ſeruare ſolenne votũ,quo quis ſeipſum tradidit religioni,ſit iuris diuini: cui propria diſpenſatione non
poteſt Rom. Pontifex derogare:& eadẽ ratione, quæ ex d.
Decretali colligitur,idem erit dicendũ in voto paupertatis,
hãc opin.D.Thomæ defendi optimè, ac probat Domin.Soto.*lib.8.de iuſtit.& iur.q.4.art.2.* qui ex eod.Thom.& alijs deducit,hãc diſpenſationẽ permitti ſuper cõtinentia ſacerdotũ.
Oportet tamen prima opinionẽ defendere , ne quæ paſſim
fiant,euertãtur omnino,licèt Reipublicæ Chriſtianę maximè cõueniat, ſummũ eccleſiæ principẽ hiſce iuribus raro
& ex euidẽti vtilitate Catholicę religionis vti.Sed verba illa
c. cùm ad monaſt. vel procedũt manente ipſo voto:non enim
poſſet Papa monacho indulgere,vt exiſtens monachus vxorẽ duceret:poſſet tamen eũ eximere à voto & religione,vt
ſic exemptus vxorem ducere valeat,& propriũ patrimoniũ
habere, & teſtari:vel intelligenda ſunt ex modeſtia Rom.
Pont.ad conuincendũ illũ Abb. ne exiſtimaret ſeipſũ monachis licentiã concedere poſſe aduerſus votũ paupertatis.
Id verò,quod† dicitur,voti obligationem eſſe iuris diuini, 19
atq; ideo nõ poſſe tolli per principẽ eccleſiæ, nõ procedit:
quia hæc obligatio prouenit ex voluntate humana,licèt ex
iure diuino ſit executioni tradẽda:actus verò humani Principibus ſubjiciuntur,vt conſtat.Hinc enim fit,votũ filij parentis iudicio ſubmitti, qui id poteſt irritũ facere. Mirũ ergo non erit , ſi Rom. Pontifici votũ ſubjiciatur , vt is poſſit
eius obligationem remittere, ſi id viderit expedire reipublicæ:ſicuti probat Io.à Medina *in tract.de confeſſione,c.de diſpẽſatione ſuper reuelanda confeſſione.* Præterea iuris diuini eſt obligatio voti in communi & generali obligatione, quia tenemur vota ſeruare iure diuino :non tamen peculiare quodlibet votum eſt iuris diuini.Sic obedire legibus præceptum
eſt à Deo,lege diuina: non tamen quælibet lex humana eſt
ius diuinum , qua ratione paſſim omniũ conſenſu receptũ
eſt,poſſe licitè & iure diſpẽſare Romanũ Pontificẽ in voto
ſimplici,etiã continentiæ & religionis. Quod & idem Domin.Soto.*in d.q.4.art.1.* longiùs explicat & probat.

EX CAP. NOS QVIDEM. III.

SVMMARIA.

1 *Executioni vltimarum voluntatũ annus præſcribitur , à die monitionis, à iudice facta , iure Nouellarum tantùm ſex menſes à die inſinuationis teſtamenti, & num.3.*

2 *Voluntas teſtatoris eſt executioni mandanda intra tempus ab eo diffinitum, à do*[illegible]*ta hæreditatis*[illegible]

[illegible] *Lucius.2.in vltima*[illegible]*us à die monitionis.*

4 *Tempus*

4 *Tempus datum ab epiſcopali conſtitutione ad executionem vltimæ voluntatis, currit ab aditione hæreditatis.*
5 *Executor hæredem compellere poteſt, vt adeat intra tempus conſtitutum.*
6 *Impedito & ignoranti non currit tempus.*
7 *Tempus datum ad executionem vltimarum voluntatum non currit ignoranti nec impedito.*
8 *Poteſtas exequendi vltimam voluntatem, an ante annum transferatur in Epiſcopum.*
9 *Ad exequenda legata pia, quod tempus datur à iure.*
10 *Electio an poſſit fieri ex vltima voluntate vltra tempus datum ad eius executionem.*
11 *Executore nullo per teſtatorem nominato, cui competat executio, atq; etiam reſtitutio malè ablatorum.*
12 *Monaſterium, quod non poteſt in loco per teſtatorem electo conſtrui, alibi eſt conſtruendum.*
13 *Pecunia reſidua cõſtructo opere, per teſtatorem iniuncto, an ſit hæredi adiudicanda.*
14 *Legatum pro dote alicuius quale ſit, diſputatur ad partes.*
15 *Legatum puellæ, vt nubat, an purum, conditionale, vel ſub modo ſit diſputatur ad partes.*
16 *Dotis legatũ quãdo ſoluendũ, & in quos ſumptus impendendũ, & numer. 18.*
17 *Statuto quod filia dotata, exiſtentibus maſculis, non ſuccedat ſatisfit, ſi pater filiæ pro dote leget.*
19 *Legatum ad eccleſiæ ædificium non effici caducum, ex eo quòd locus non fuerit ædificationi deſignatus.*

CAPVT III.

De executione vltimarum voluntatum.

DEducitur hęc decretalis ab Epiſtola diui Gregorij *lib. 3. epiſt.* 10. ad Ianuariũ epiſcopũ Caralitanũ, & ex *epiſt.* 8. ad eundem. Ex quibus addi poſſunt aliqua, quæ hîc deſunt ad perfectã cognitionẽ huius controuerſiæ. Habet eandẽ hoc
1 caput in ſumma, annũ præſcribi ad executionem † vltimarũ voluntatũ: idq; tempus cedere à die mentionis per iudicem factæ, ad idem *auth. hoc amplius. C. de fideic.* cui aſſertioni objicio ea, quæ in Nouel. ſtatuta ſunt, nempe ad exequendã vltimã voluntatẽ ſex menſes dari à die inſinuationis teſtamenti, *auth. de eccleſ. tit. §. ſi autẽ legatum.* Rurſus *ibi in § ſi quis ædificationẽ.* quinque anni conſtituuntur ad exequendam vltimã volũtatem. Quamobrẽ ad intellectũ huius capitis libet aliquot axiomata proponere: quibus exponemus aliqua ex parte tractata *De executione vltimarum voluntatum.*
2 ¶ Prima concluſio: Teſtatoris voluntas † eſt executioni mandanda intra tempus ab eo diffinitũ, idq; currit à die aditæ hęreditatis. Abb. hic 2. *col.* probat hoc ipſum tex. *in l. ſtatuliberos, § ſi quis hæredi. ff. de ſtatuliber.* quẽ dicit eſſe ſolennẽ Bart. *in l. genero, ff. de his, qui not. infa.* & cẽſetur is ab omnibus *Sing.* ſecũdũ Alex. *in l. ſi mihi & tibi. § 1. ff. de legat.* 1. iuſtũ etenim eſt, ante aditam hæreditatẽ diem datũ ad exequendũ non currere.
3 ¶ Secunda concluſio: Nullo † tẽpore à teſtatore ad exequendũ conſtituto, à iure annus datur hęredi vel executori teſtamentario, ad ſoluenda quæcunq; legata, quæ non ſint cauſa pietatis relicta, & ad exequendã in cæteris rebus vltimã voluntatẽ, *l. nulli. C. de epiſc. & cler.* quo anno lapſo ad epiſcopũ transfertur ius exequendi. tex. ibi, & late Fel. *in c. ſi quis contra.* 2. *col. de foro compet.* niſi teſtator in caſum negligentiæ aliũ executorẽ ſubſtituerit. Bal. *in l. ſi fundum, § Stichum, ff. de leg.* 1. Barba. *in c. tua nobis. hoc noſtro tit. de teſtam. num.* 14. Cępola *cautela* 294. idẽ Bal. *in l. 1. in pr. 2. col. C. de cad. toll. & in auth. licet. C. de epiſc. & cler.* & hic annus currit à die monitionis factæ per iudicẽ, quod hic probatur, ſicuti aſſerunt Card. Anch. Abb. & Imol. hic. Bald. *in l. id quod pauperibus, nu.* 11. *C. de epiſ. & cler.* Iaco. à Canibus *in tract. de execut. vlt. volu. 2. part. q. 3. nu.* 11. quorũ *Opinio Communis* eſt ſecundũ Bal. *in d. nu.* 11. Abb. *conſ. 2. & conſ. 59. vol.* 1. & Rochum. *de iure patro. verb. conſtruxit. q.* 10. Barb. *con. 8. vol. 1. col.* 4. licèt ipſe ibi & hic, *n.* 33. contrariũ defendere velit, cuius opinio probatur in Regia *l. 6. tit. 10. par.* 6. qua exprimitur, tẽpus datũ à iure ad executionem vltimæ volũtatis currere à die mortis teſtatoris. Poſſet tamen lex illa intelligi in exequendis legatis, quæ non exigunt aditionem hæreditatis.
4 Quin & conſtitutio epiſcopalis annũ † à die mortis executioni teſtamentorum conſtituens intelligenda eſt, vt hic annus à die aditę hęreditatis & ſciẽtiæ currat. Abbas hic 2. *col.* & Roma. *conſ.* 228. *col.* 2. & probatur. Nam ante aditam hæreditatem impeditur executio teſtamenti, etiam ſi teſtator inteſtatus deceſſerit. gl. *in l. qui filio. § 1. ff. de hæred. inſtituen.* quam dicit ſingularem Alex. *in l. 3. col. 1. ff. de legat.* 1. notabilẽ, idem Alex. *in l. nemo poteſt. ff. eod. col.* 2. ſolennem, Iaſ. *in l. eam quam. C. de fideicommiſſ. col.* 6. Notat Bar. per tex. ibi *in l. alio. ff. de alim. & cibar. leg.* Ang. Aret. *in tractat. de teſt. verbo & executores.* Ad id etiam plurimum conducit *l. nemo. ff. de teſt. tut.* vnde fit, vt
5 executor † teſtamentarius poſſit hæredem compellere iudicis præcepto ad adeu[illegible] *nem*[illegible]tatem. Spec[illegible]

ſtrumen. editio. §. nunc verò aliqua. Iacobus à Canibus *in dicto tract. par. 1. § 1.* quod ſi legata ſint pia, an poſſint tradi executioni non adita hæreditate, ſcribam *in capit. Raynaldus, ad finem iſto titulo.* His etiam adiungitur, quod impedito † agere non la- 6
bitur tempus aſſignatum ad aliquid agendum, *c. quia diuerſitatem. de conceſ. præhend. l. 1. C. de anna. except.* atque in hac ſpecie, executionis tempus nõ currere ignoranti aut impedito, probatur in hoc capit. vbi diuus Gregorius negligentiam hæredis perpendit: quod animaduertit Abbas *in repetit. capit. cùm eſſes, iſto tit. col. fin.* Freder. *conſ.* 129. Hoſti Imo. *hic col.* 3. Roman. hanc opinionem communem eſſe aſſeuerans *conſ.* 228. Nec oberit quod tempus datum in fauorem alicuius ad agendũ actum non in odium ipſius, cui datur, † currit ignoranti & 7
impedito, gloſſ. *in cap. ſtatutum, de præhend. in* 6. ſingul. ſecundũ Barbat. hic *num. 33. & in capit. plerumque, de reſcript. 3. col.* & Abb. *in dict. cap. cum eſſes, columna penult.* And. Tiraquel. *lib. 1. de retractu. § 35. in gloſſ. 4. numer.* 25. pulchra legis Regiæ deciſio *in l. 7. titu. 7. lib. 5.* ordina. [*hodie l. 8. tit. 11. lib. 5. Recõpilat.*] quia id procedit, quoties dies datur in merũ alicuius fauorem: ſecùs quãdo cõſtituitur etiam ad conuincendã alicuius negligentiã, vt in præſenti quęſtione à iure cõceditur, & ita reſpondent Abb. & Imol. tametſi Specul. *in titul. de inſtrumen. editio. § nunc. verò aliqua, num.* 39. dixerit tempus datum ad executionem vltimarum voluntatum etiam currere ignorãti & impedito, quia datur in fauorem pauperum, & eorum quibus aliquid ex teſtamento eſt diſtribuendum, non in odium ipſius executoris. Cuius ſententiæ conſentiunt Cardin. hic, idem *in d. cap. quia diuerſitatem, 2. col.* *Barb. hic numer.* 33. *Bald. in l. captatorias, C. de teſtamen. milit. colum. fina.* dicens eam vbique in praxi ſeruari, & plurimum coadiuuatur *Regia l. 6. titul. 10. part. 6.* quę de iure procederet, ſi impedimentum eſſet, aut appareret perpetuum, vel ad longum tempus permanſurum, attenta ratione tex. *in c. ſi. § ſi. iſto tit. an* 6. Alioqui quicquid ſit in praxi, prima opinio iure verior eſt, quam & Oldend. ſequitur *in tract. de exec. vlt. vol. tit.* 7. Bart *in d. l. genero.* Balb. *conſ. 171. vol. 3.* Alber. Brun. *in ſtatut. verb. executio.*
¶ Tertia cõcluſio: Poteſtas exequẽdi † vltimas volũtates 8
etiam ante annum aufertur ab executore, & transfertur in Epiſcopum, ſi ab epiſcopo bis monitus executor vltimam voluntatem exequi noluerit. *auth. de eccl. tit. § ſin autem, qui hoc facere.* Spec. *in d. § nunc. verò aliqua, n.* 82. Abb. *hic. col.* 2. Iaco. à Canib. *in d. trac. de execut. vltim. volunt. 2. par. q.* 3. quod procedit in legatis piis, vt exiſtimant Imol. hic, & Salic. *in auth. hoc amplius, C. de fideicommiſſ. colu.* 2. nec tamen reſtringitur ad legata alimentorum, aduerſus Barba. hic, cùm hic fauor iure optimo pietati conueniat.
¶ Quarta concluſio: Ad exequẽda † legata pia à iure dif- 9
finitur tempus ſex menſium, quod cedit à die inſinuationis teſtamenti, *§ ſi autem legatum, in auth. de eccl. tit.* Abb. & Dd. hic *Communiter,* & Iac. à Canibus. *in d. q.* 3.
¶ Quinta concluſio: Nõ obſtante iuris ciuilis diſpoſitione, etiam ad conſtruendam eccleſiam, aut monaſterium: annus hæredibus aut executoribus præſignatur à die monitionis. text. hic ex quo id adnotarunt Hoſtien. Ioan. And. Anto. & Imol. dicens hanc *Opinionem eſſe Communem. col.* 2. & Rochus *de iure patron. verbo, conſtruxit, q.* 10. qui poſt Abb. hic addit hanc concluſionem eſſe intelligendam, quo ad conſtituendum hæredem, aut executorem in negligentia incipiendi ædificiũ eccleſiæ, aut monaſterii, ſed ad conſtituẽdum hæredem aut executorem in negligentia perficiendi opus intra annum inceptum arbitrio iudicis tempus cõſtituitur, attenta operis qualitate. Quid enim ſi ipſum ędificiũ quinque annos exigat ad eius perfectionem? oportebit equidem id tempus expectari, vt *in d. § ſi quis ædificationẽ. auth. de eccleſ. tit. colla.* 9. atq; id Dd. hic ſentiunt: ex quibus hic text. erit intelligendus, quando monaſterium poteſt intra annum incipi, & ad perfectionem duci.
¶ Sexta concluſio: non † tantũ executor, ſed & is, cui ele- 10
ctio à teſtatore cõmiſſa eſt, intra annũ, aliúdve tẽpus ad executionẽ diſignatũ, eligere debet: alioqui ius eligẽdi ad epiſcopũ ſpectat. Card. Imo. & Barb. hic *n.* 41. id enim, quod ex electione executioni tradendũ eſt, præuiã electionẽ poſtulat, ſine qua fieri nequit executio: igitur intra tẽpus executionis oportet electionẽ fieri. *l. oratio. ff. de ſponſal.* hanc etiã aſſertionem probat Bal. *in l. cum quidam. in 2. ff. de leg.* 2. Ang. Cor. & Iaſ. *per text. ibi in l. ſi. §.* [illegible] *de legat.* Ang. *conſ.* 64. Anchar. *conſ.* 378. q[illegible]e aſſerunt Corn. & Iaſ. [illegible]*dam.* contrariã ſenten-

tiam eligit,dicens eum,cui teſtator cõmiſit arbitriũ eligen-
di pauperes,quibus certa bona diſtribuerentur, etiam poſt
annum eligere poſſe,Epiſcopo excluſo,ex eo quod hic ele-
ctor eſt,non executor:ſi quidẽ declarat arbitriũ propriũ,nõ
autẽ exequitur,*l. executorẽ C.de execu.rei iudi.*vbi eandẽ opinio-
nem repetũt Bart. & Paul.Caſtren. Abb. & Anch.hic idem
Anch.*con.*412.Abb.*in c.ſi quis cõtra clericũ,3.col.de foro compe.* &ibi
Fel.*col.2.*idẽ Abb.*conſ.11.vol.2.* Rom.*con.228,col.4.*Bar.*in d.l.fi.§.*
1.& idẽ Bar.*con.* 142.& Henri.Bottæus *in tract. de ſynodo,3.part.*
art.1.n.187. Verũ rationes huius poſterioris ſententiæ non
ita efficaciter eã probant,vt tenenda omnino ſit, cũ in prę-
ſenti dubitatione dies executioni ac ſubinde electioni ſit
prępfinitus:& ideo ceſſat ratio dictę legis,*cũ quidã.*vbi Paul.&
Imo.opinionem Bart.non ſunt auſi aſſerere,nec Ant.*in c. tua*
inſ.eo. licet idem eam elegerit *in c. literas. de ſup.neg.prælat.* &
Ioan.Olden.*in tract.de execut.vlt.volu.tit.7.*& dixerit Bal.*in l.cap-*
*tatorias,col.fin.C.de teſt.mil.*eam procedere in legatis,quæ cauſa
pietatis facta non fuere.

11 Secundò,colligo ex hoc cap.nullo † executore à teſtatore
nominato, hęredi cõpetere vltimę voluntatis executionẽ,
etiam in his, quę ob piam cauſam relinquuntur : quod hic
apertiſſimè probatur: niſi fiat legatũ pro redemptione cap-
tiuorũ:tunc etenim executio ad epiſcopũ pertinet, ſi teſta-
tor executionẽ teſtamenti non nominauerit. Abb. hic per
tex.*in auth.de eccl.tit.§.ſi quis ædificationẽ,& §.ſi quis autem pro redem-*
*ptione.*In his verò quę pro reſtitutione illicitè acquiſitorum
ſeu per vim ablatorũ à teſtatoribus legantur oportet ani-
maduertere,primũ teſtatorem non poſſe aliũ quã epiſcopũ
deſignare,ad diffiniendũ ea, quę ex vſuris ipſe acquiſierit,
Dom.*con.*20.Secundũ reſtitutionem ac diſtributionẽ certæ
quantitatis pauperibus erogandã, pro ſatisfactione ablato-
rũ poſſe & debere fieri per executorẽ vltimæ voluntatis:
cùm de malè ablatis non conſtat aliter,quã ex teſtantis cõ-
feſſione.Anani.& Fel.*in c.cùm ſit,de Iudæ.*eſt enim hoc legatũ
piũ,quod poteſt per executorẽ vltimæ voluntatis expediri,
ſicut cætera legata pia.Tertium,ſi de malè ablatis conſtat in
iudicio,vel extra iudiciũ,aliunde quã ex teſtamentaria cõ-
feſſione,reſtitutio fiet per eũ,qui tenetur reſtituere,cõſilio
tamen epiſcopi.Abb.& Fel.*in d.c.cùm ſit.*Io.Lupi.*in repe.rub.de*
*donatio.§.65.n.69.*Hoc n.pacto intelligenda eſt Hoſt.opinio *d.*
c.cũ ſit. dicentis, reſtitutionẽ malè ablatorũ debere per epi-
ſcopũ fieri . Nec quicquã vrget tex.ille *in d.c.cùm ſit.*quia lo-
quitur,quando ſuſpectus eſt is,qui tenetur reſtituere : nam
tunc ſolus epiſcopus ius habet reſtituendi.Sic etiam eſt de-
fendenda ſententia Archi. *in c.fi.hoc tit.in 6.* vbi aſſeruit hanc
reſtitutionem ad epiſcopum non pertinere , quod probat
tex. *in c.ſicut dignum. §. eas inſuper , de homici.* vbi Abb.& Anai.
Card.*in d.c.cùm ſit.& Corſ.in ſing.verb.reſtitutio,*& alij per Fel.ad-
ducti *in d.c.cùm ſit.* quorum opinion. fatetur cõmunem eſſe,
& eam probat Io. Medina.*de reſti.q.3. cauſa 10.c. incip. eſto.*erit
namque facienda reſtitutio,conſulto tamẽ epiſcopo, cuius
intereſt rem iſtam diligenter agere , quippe qui pater pau-
perum ſit:nec tamen damnare eum,qui inconſulto epiſco-
po ſincerè reſtituerit pauperibus malè acquiſita.

12 Tertiò,ex eodem c.adnotandum eſt † teſtatore mandãte
monaſterium conſtrui, in certo loco,vbi conſtrui demum
non poſſit ; arbitrio executoris & epiſcopi alibi conſtituẽ-
dum eſſe.quod hic notãt Dd. & probatur:hic enim teſtator
conſtituerat,monaſterium debere conſtrui in prędio,quod
dicebatur Piſcenas,& id ad Xenodochi. Thomæ quondam
epiſcopi iura peruenit,teſte diuo Gregor. *lib. epiſt. 3. epiſto. 8.*
eandem aſſertionem coadiuuat tex.inſignis *in l.legatum.ff.de*
*vſufr.legat.*ex quo pecunia legata ciuitati ad ſpectaculũ,quod
in ea fieri minimè licebat , adhibito conſilio hæredum , &
optimorum ciuitatis,in aliam rem conuerti debet,ad idem
eſt notab.deciſio *in auth.de eccle.tit. §.ſi quis in nomine magni Dei,*
*colla.9.*vbi ſi teſtator aliquem è ſanctis hæredem inſtituerit,
aut legatũ ei reliquerit , eiuſque ſancti nullum oratoriũ in
ea vrbe nec in eo territorio inueniatur,legatũ debetur ec-
cleſiæ ciuitatis,in qua teſtator domiciliũ habuit,quem tex.
commendat Iaſ.*in §.ex maleficijs.Inſt. de actio.n.45.*Bald.*in l.ſi quis*
ad declinandam.C.de epiſ.& cle.colum.4. dicẽs ex hoc relictis à te-
ſtatore mille,vt pro malè ablatis , & exoneranda eius con-
ſcientia,diſtribuantur , ſi ſolùm ſit compertum quingenta
eſſe malè ablata, reliqua quingenta in piã cauſam erogãda
eſſe.idẽ Abb.*c. in tua,iſto* [illegible] Vinc.*in l.1.§.fi.ff. ad*
13 *leg. Falc.* dicentes idẽ e[illegible] *lib.* [illegible]lè ablatis
cõſtrui orato[illegible]rtito mo[illegible]
[illegible]

mi aureos mille,nã eo conſtructo, quod ſupereſt nõ debe-
tur hęredi,ſed piæ cauſæ, ex *d.l.legat.* non enim cenſetur ſa-
tisfactũ voluntati teſtatoris,qui læſam habet conſcientiam
ad illã vſq; quantitatẽ,& ideo maxima eſt coniectura ,ipſũ
voluiſſe totã illã ſummã in piã cauſam cõuerti.Secùs verò
eſſet,ſi teſtator iuſſerit cõſtrui oratoriũ certę formæ , & ad
id deſignauerit mille aureos:nã quod ſupererit cõſtructo o-
ratorio illo,ad hęredes pertinet,cũ ita ſit volũtati teſtatoris
ſatisfactũ.Ang.Paul.Alex.&Vincen.*in d.§.ſi.* & poſt eos Ca-
rolus Ruinus *con.75.lib.2.*vbi ad hæc omnia, quæ modò dixi-
mus ex *d.l.legatũ,*quandã elegantẽ adducit interpretationẽ ,
quæ cautè &diligenter eſt examinanda.Ex quibus infertur
intellectus ad illã concluſionẽ vulgo receptã , quæ definit
† legatũ pro dote,aut cauſa dotis alicuius puellæ, conditio- 14
nale cenſeri,non purum:& ideo non deberi,niſi matrimo-
nium ſequatur.*l. Publius Mæuius,in princip. ff. de cond.& demonſt.l.ſi*
ego in princip.ff.de iure dot.l.tali,& l.promittendo,eod.tit. Bart. *per tex.*
ibi in l.Titio centum.§.Titio genero,col.2.ff.de cond. & demonſt. idem
Bart. *in l.2.§.fi.de iure dot.* Cuius *Opinio Communis* eſt , ſecundũ
Paul.Caſt.*in d.§.Titio genero,col.3.*Alex.*conſ.42.n.2.lib. 7.* Corn.
*conſ.229.vol.4.*Bal. Nouell. *de dote,6. part.priui.50.*explicant idẽ
Nouell. *d.6.par.priui. 76.*Bald. *in l.generaliter. C. de epiſc.& cler.*
*n.9.*idem Bal.*con.249.vol.4.*Bar.*conſ.200.*Bald. *in l.legatum. C.de*
*condit.inſer.*Abb. *conſ.92.vol.2.*Bal.*in l. ſancimus.C.de nupt.*Laurus
à Palatiis. *in tract.de ſtatutis excluden.fœminas,col.39.*Alb.Brun. *in*
eodem tract.6.artic.q. 3. & 7.& art.11.q.3.& Aymon.Sauilli. *con.*
101. qui omnes id procedere opinantur,niſi ex coniecturis
contrarium ex mente diſponentis deprehendi poſſit.Et ta-
men præfata communis opinio ita locum ſibi vendicat,vt
non ſecuto matrimonio legatum illud hęredi competat cũ
onere ſimili ad id expendendum in piam cauſam. ita Bald.
Nouell. *de dote par.6.priuil.77.*ni refragetur præſumpta teſtã-
tis voluntas.quod hic Panormitanus explicat *col.vlt.* Tandẽ
duo ex præmiſſis deducenda ſunt. Primum , legatum pro
dote,aut cauſa dotis alicuius puellæ, cenſeri conditionale,
non purũ.Secundũ , quod ſecuto matrimonio legatum re-
dit ad hęredẽ cum onere expendẽdi in ſimile piũ opus eam
quantitatẽ.Vtrumq; verò procedit, niſi contrariũ ex teſta-
toris mente deprehendi valeat,quemadmodũ præcitati au-
thores explicarũt:quorũ quidẽ mens& ſenſus manifeſtiùs
lectori exponetur , ſi hic quædam ad id pertinentia ſubji-
ciamus.Ex priori etenim concluſione poterit perpendi, an
legatũ illud ; *Lego † Titiæ puellæ centũ,vt nubat*: ſit conditionale, 15
vel purum.Nam Bal.Nouellus *in dicta 6.part.priui. 76.* ſcribit,
eſſe hoc legatũ purum,non conditionale, citatq; Bal.huius
opinionis auctorem *in l.legatum.Cod.de condit.inſer.*quo in loco
non potui apud Bald. hanc concluſionem percipere . idem
tamen Bald.*in de l.generaliter.num.9.*palã tenet quod Nouellus
adnotauit. rurſus idem Bald. ibi *col.penult.*tenet in hoc caſu,
quod non ſecuto matrimonio legatum ad hæredẽ reuerta-
tur.Ego ſanè hoc legatum exiſtimo ſub modo conceptum
fuiſſe:atque ideo in eo locus erit his,quæ de modis ſeruan-
dis adnotantur *in cap.verum,de cond.apposi.& in l.quibus diebus. 40.*
*§. Thermus Minor.ff.de cond.& demonſt.*Sic ſanè poſt huius operis
ſecundam editionẽ comperi Emanuel.à Coſta, virũ planè
doctiſſimum *in lib.2.de condit.cap.22.*à Bald.Nouell.diſceſſiſſe.
Quo in loco, etſi fateatur Bartol.ſententiã communẽ eſſe,
plures tamen adducit auctores contrariã tenentes : ſequi-
tur tandem Bar.opinionẽ,ſcribens eam non probari *in d.§.*
*Titio genero.*Quod neruosè ſimul ac diligẽter probat.Imò vi-
detur Bart.refragari Iuriſcõſultus *in d.§.Titio genero,verſic.ſed*
*cum ante nuptias.*ex quo planè deducitur, legatũ eſſe nõ cõdi-
tionale,vbi pro dote legatur. Quia hæc Iuriſcõſulti reſpõ-
ſio procedit, vbi legatur pro dote cõtractis iam ſpõſalibus:
quemadmodũ explicarunt Bald.*in l. ſi plures.num.26.C.de condi.*
*inſer.*Imol.& Cuma.*in d.§.Titio.*idẽ Cuma.*conſi.* 107. quos re-
ctè ſequutus eſt Emanuel ipſe *in d.c.22.num.5.*Sed etſi legatũ
iſtud de quo hæc agitur diſputatio , nõ ſit conditionale,nec
omnino,purũ ſed modale : tunc profectò locus erit,vt mo-
dò dicebam,illi controuerſiæ , an modus miſtus caſu defi-
ciens,faciat deficere ac reſolui relictum ? Etenim *Communis*
Sententia probat ex hoc legatũ non deficere , imò ad legata-
riũ pertinere.Nam ita viſum eſt gloſſ.*in l.1.C.de inſtitu.& ſub-*
ſtitutio.& alijs,quorum opinionem cõmunem eſſe fatentur,
atque ideo tenendam Alexand.*num. 5.* & Corne. *colu. penult.*
in dict.l.1. idem aſſeuerat & concedit Corn. *in l.1. Cod. de his,*
*quæ ſub mod.*quæ probari [illegible] *ter,§. Tuſculanus. ff. de le-*
[illegible] *Lucius.2.§.quiſqu*[illegible] *ſi Titio ff. de leg. 1.*

Hæc

Hæc eadem opinio etiã placuit Bartol. *in d.l.1.Cod.de inſtit.& ſubſtit.* ſecundu quam ſententiam cõſtat maximus effectus, quod legatũ pro dote modale iudicetur. Sed aduerſus hanc opinionem communẽ quidam renuerunt, præſertim Ang. Fulg. & Dec. *num.11.in d.1.Cod.de inſti. & ſubſtit.* Corn. *in d.l.1. colum.vltim.C.de his,quæ ſub mod.* cuius equidẽ quæſtionis diſputationẽ late tradit Emanuel à Coſta *in d.c.22.num.7.* qui exiſtimat, non ſatis reſponderi poſſe Papiniano, qui *in d.§.Titio, ver.ante nuptias,* inquit mortuo Titio ante nuptias, legatũ manere penes hæredẽ teſtatoris. Quod Imol. ibi plane concedit. Et ſane qui Bartol. Intellectũ *in d. §.Titio,* ſequi velit, facilime cõmunem opinionem defendet. Siquidẽ Bartol. intellexit, Iuriſconſultũ *in d.ver.ante nuptias,* loqui de legato cõditionali: & deinde *in ver. Sed cùm ante,* ſpeciem mutaſſe, & agere de legato modali, aut ſimpliciter puro. Quæ tamẽ interpretatio maximã habet difficultatẽ, idcirco modò communem opinionẽ admittimus ſaltem, vt eam in praxi ſeruandã fore admoneamus: Bartoli verò diſtinctionem non omnino probamus; denique opinamur, aptiorem eſſe intellectũ ad reſponſa Iuriſconſulti, quem ex Baldo *in d.l.ſi plures.* adduximus: quamuis adhuc maneat indiſſolutus obex, quẽ cõmuni ſententiæ obiecimus. Sed & ſi legatũ pro dote modale ſit, non omnino purũ nec conditionale: id ad hæredes tranſmitti mortua puella ante matrimonium cenſet Bald. Nouell. *de dote.6.par.prin.76.num.2.* Contrarium iure defendit Emanuel à Coſta: ac tenendũ eſſe in cõſulendo & iudicado aſſeuerat *in d.c.22.nu.11.* ex authoritate Petri, Cyni, & Bald. *in d.l.diligenter.* Bald. *in d.l.ſi plures,num.25.* Senſit Bartol. *in l.quibus diebus.§.Thermus Minor,numer.13.ff.de cond.& demõſt.* ex quibus ſatis conſtat, legatũ alicui puellæ pro dote, ſiue vt nubat, relictũ, etiamſi modale ſit, nõ tranſmitti ad eius hęredes, ſi ea mortua fuerit, antequã nupſerit: imò ſi oblata cautione legatũ acceperit, id erit, ea mortua ante matrimoniũ, teſtatoris hęredibus reſtituendũ: in quo antiqui & iuniores conueniũt, vt ſcribit Corn. *in conſ.229.num.4.lib.4.* Nã & ſi cõmunis opinio, cuius paulo ante meminimus, vera ſit, & obtinet, vbi caſus cõtingit in perſona alterius, *l. ſi fundũ per fideicõmiſſum, §.1.ff.de leg.1.* Quod ſi legatarius ipſe, cui modus perſonalis eſt iniunctus, decedat; modus omnino defecit, nec legatũ debetur: Quemadmodũ deducitur ex Bart. *in d.§.Thermus Minor,* Soci. *in l.ſi Titius ſtatuas,nu.8.* Imo. *in teſtamento.2.in princip.ff.de condit.& demonſt.* notant omnęs *in l.1.C. de inſtit. & ſubſtitu.*

Secundò apparet, legatum ita conceptum; *Lego puellæ centum vt poßit nubere*: eſſe legatum omnino purum, & id tranſmitti ad puellæ hæredes, etiam matrimonio non ſecuto, nõ ad hæredes legantis. quod Bal. notat *in d.conſ.249.lib.4.*

Tertiò inde conſtat legatũ hoc, de quo in hac parte agimus, purum eſſe, & ad hęredes legatarię, nõ ad hęredes teſtantis pertinere, etiamſi matrimoniũ non fuerit ſecutum, quoties à teſtatore fit mentio de dotis cauſa, aut de matrimonio in ea parte teſtamenti, quæ ad executionem legati non ad eius diſpoſitionem pertinet: ſicuti probare conatur Aymon. Sauilli *in conſ. 101. optimus textus, in clemen. 1. de præbend.* cuius mentionem fecimus *in rubrica huius tituli, part. 2. num. 13. verſic. 3. concluſ. 3.*

Quartò infertur, legatum pro dote puellæ factum, purũ eſſe, non conditionale, & ad hæredes legatariæ tranſmitti, adhuc non ſecuto matrimonio, ſi iuxta communem vſum loquendi in ea prouincia *Dos* appelletur cuiuſlibet puellæ patrimonium, quod habet, vt maritum adſequatur, notat Bart. *in d.§.Titio genero,* idem Bart. *in conſ. 200.* Laurus à Palatijs *in d. tract. de ſtatutis, col. 39.*

Quintò inde colligitur, nempe ex præſumpta teſtatoris mente legatum alicui puellæ relictum, vt ea nubat Titio, non deficere etiam ſi Titius moriatur ante matrimonium, ſi illa puella pauper ſit, ac velit alteri nubere: notat Bald. Nouell. *de dote.6.part.priuileg. 76. ad fin.* quod ſecùs erit, ſi ea puella diues ſit, *arg. text.in d.l.Titio,§.Titio genero,* & expreſſim ſcribit Bald. *in d.legatum,Cod.de condit. inſer.*

Sextò, ex proxima illa ratione conſtat in hac ſpecie idẽ eſſe, ſi puella hæc velit religionem profiteri, tex. optim. *in auth.niſi rogati C.ad Treb.* ex quo nuptiarum cõditio obtinet in religionis profeſſione, etiã ſi certa nominetur perſona ad matrimoniũ, modò illa mortua ſit, ſecundũ Nouell. *in d.6. part.priuileg. 77.* quod ſi puella, cui legatũ eſt, ante matrimoniũ mortem obierit, pecunia legata, vt diximus, in ſimile piũ opus dotis ad mat[illegible] *d.l.ſ* [illegible] carnale erit expendenda. non autẽ in dote[illegible]ſſionem, nam id[illegible]

contra voluntatem præſumptam teſtatoris: quemadmodũ Bal. ſenſit *in d.authen.niſi rogati, in q. de executore teſtamentario.* tenet in hac ſpeciale Bald. Nouell. *de priuil.77.colu. penult.*

Septimò illud in diſcrimen ſolet adduci,† quod Bar. *in d.* 16
§.Titio genero.col.vlt. reſpõdit, legatum ſcilicet pro puella maritanda, quæ nubilis ſit, ſtatim ab hærede ſoluendum eſſe, data cautione, quòd ipſa nubet, ac matrimonium cõtraheti non enim tantùm pro dote legatum hoc factum eſſe cenſetur, ſed & pro expenſis faciendis in quærendo marito, & in alijs quæ præmitti ſolẽt ad matrimonij contractũ. Hanc Bart. opin. ſequuntur Bal. *in l.ſancimus, C.de nupt.* & Laurus à Palatiis *in d.col.39.* eam tamen improbat Paul. Caſt. *in d.§.Titio genero.* ex eo quòd mens & intẽtio teſtatoris fuerit, hanc ſummam pro dote legatam expendi debere in ipſam matrimonii dotem, non in alias nuptiarum expenſas, ſaltem nõ in eam cauſam, quæ pręcedere plerumque incaſſum matrimonium ſolet: nempe in quærendo marito.

Octauò à mente præſumpta teſtatoris deriuatur generalis quædã huius controuerſiæ definitio ſcilicet legatũ hoc pro dote relictũ ſtatim ante matrimoniũ deberi, & tranſmitti ad hæredes legatariæ, etiam matrimonio non ſecuto, quoties ex certis quibuſdã coniecturis appareat legantem hanc habuiſſe mentẽ, quod Bart. not. *in d.§.Titio genero, per text. ibi.verſic.ſed cum ante nuptias.* Quem Doct. ibi ſequuntur, & Aymon. *in d.conſ.101.* Abb. *con.92.lib.2.* vbi dicit hanc *Opinionẽ Communẽ* eſſe, quæ probatur *in l.ſi extraneus,ff.de condict.ob cauſam.* quã etiã tenuerũt Anch. *in conſ.242.* Corn. *conſ.40.num.15.lib.4.* ſenſit idẽ Corne. *in l.1.ad finem,C.de his,quæ ſub mod.& conſil.311.lib.1. num.14.* optima gloſſ. *in l.1.C. de inſtit.& ſubſtit.* Aret. *in conſi. 93. col. 3.* qua ratione in ſpecie ſubinfertur, quod ſi pater relinquat filię, cui alioqui legitimã portionẽ relinquere tenetur, centũ pro dote: tale legatũ eſt purũ, nõ tantũ in eo quòd ad legitimã attinet, ſed etiam in eo, quod ipſam legitimã excedit. ita Barto. cenſet *in d. §. Titio genero.* cuius opinio videtur eſſe communis: tametſi Bald. *in conſi.249. lib. 2.* teneat contra Bart. cui deniq; maximè aduerſatur tex. *in d.§.Titio genero.verſ. ante nuptias.* in quo reſpondetur, Titio ante nuptias defuncto, Seiæ legatum non deberi: & tamen Seia erat filia teſtatoris.

Nonò, † ſubdeducitur ad effectũ ſtatuti dicentis, quòd fi- 17
lia dotata exiſtentibus maſculis, non ſuccedat, filiã dici dotatam, quando pater ei relinquit mille pro dote: pater etenim ita legando exercet actum paternũ conſtituendi dotẽ filiæ: atque ideo ſtatuto ſatisfactũ videtur, ſecundũ Bart. *in d.§.Titio genero.* Bal. Nouel. *de dote,6.part.priui.17.col.pen.& part.11 §.hactenus,n.22.* *Cõmunis Opinio* ſecundũ eundẽ Nouel. *part.1.col.4.* & Alb. Bru. *in tracta.de ſtatutis excludentib.fœm.in art.6.q.3.& q.7.* quo loco de veritate diſputat, aſſeuerans contrariã opinionem iure veriorẽ eſſe, poſt alios, quorũ expreſſim mentionem facit, ſed pro Bar. ex opt. gl. *in l. cùm plures, §.pen. verb. alio patre.ff.de admin.tut.* quam ipſe Bart. ibidem notat.

Decimò, ex pręmiſſis apparet, in ſpecie huius ſtatuti, cuius modò meminimus, legatum à patre filiæ factum pro dote non poſſe ſtatim peti: nec purum eſſe, ſed conditionale, quemadmodum Bart. opinatur. *in d.§.Titio.* non enim tenetur pater, ſtante ſtatuto pręd ctо, dare dotem filię, nec ei relinquere ſtatim purè: ſed ſatis eſt, quòd dos detur eo tempore, quo matrimonium contrahendum eſt. Verùm quia Bal. *in l.ſancimus, C.de nuptiis.* contrariũ tenet, idcirco Bart. ſententia poteſt commodè intelligi, vbi ſtatutum diceret, feminam extantibus maſculis non ſuccedere, dotari tamen debere, quod ſi ita conceptum fuerit ſtatutum, fœmina dotata non ſuccedat extantib. maſculis: tunc falſa eſt opinio Bar. ſiquidem dicta dotis qualitas adeſſe debet tẽpore, quo filia excluditur à ſucceſſione: nec dotata dicitur ea fœmina ſaltem vere, quæ dotem habet ſibi ſub cõditione relictam, vnde in hoc caſu aduerſus Barto. tenuerunt Paul. de Caſt. ibid. Alber. Brun. *in d.tract. de ſtatutis excludentibus feminas.art.11.q.3.* eo tamẽ caſu, quo vera ſit opinio Bart. filia percipere debet alimẽta ab hæredibus patris, interim dũ matrimonij cõditio nõ euenerit, authore Saliceto *in d.l.ſancimus, col.vltim.*

Poſtremò, † in hac quęſtione quã hic obiter examinaui- 18
mus adnotandum eſt, legatum relictum pro dote puellæ adultæ, deberi ipſo die, quo matrimonium contrahitur, per legitimũ cõſenſum præſtitum verbis, quæ de pręſenti vulgo dicuntur: ſi autem legatum ſit relictum puellæ impuberi, non debetur ei, do[illegible] *de leg.* [illegible]lis ſit: & matrimoniũ de præſen[illegible] explicat *in d.§.Titio ge-*[illegible]am. contr[illegible] *e ſtatutis exclu-*[illegible] *denti*

*denti.fœmin.colu.*39. Tametſi Nouellus *in d.priu.76.ver.primus ſcri-*
bat, legatum impuberi relictum, vt nubat, ei ſtatim deberi
cautione data, quamuis nondũ ſit nubilis ætatis. Cuius opi-
nio refragatur his, quę Bart. ſcribit. Nam etſi in caſu tradito
per Nouellum conſtituamus, legatum eſſe ſub modo, atta-
men non erit ſoluendum, donec ſaltem in hac ſpecie puel-
la ſit nubilis ætatis, ex argumento, *l.nec ſemel.§.ſi in habitatione*
ff.quando dies legati cedat. tradit ex multis Emanuel à Coſta. *in d.*
c.20. num. 2. text. opt.in l.cum filium. ff. vbi pup. educari debeat. Erit
etiam his addendum, quod ipſe adnotaui *in cap.officij.* 14. hoc
noſtro. *titul. num.* 10.
19 Gloſſ. in loco ſcribit, legatum ad alicuius † eccleſiæ con-
ſtructionem non effici caducum, etiam ſi locus ædificio
non fuerit deſignatus: quod Dd. hic approbãt. & dicit hanc
gl. nota. Barto. *in l.pater.§. Tuſculanus, ff.de leg.*3. hoc ipſum pro-
batur à Iurecõſulto *in l.ſi cui, vbi Bart.ff.de annu.lega.* idem Bar.
per tex. ibi *in l.quidam.ff.de legat.*2. Bart. *in l. ita ſtipulatus, 4.oppoſ.*
primæ partis, ff.de verb.oblig. & ibi Alex. Iaſ. & Ripa *nu.*19. Roma
in auth.ſimiliter. C. ad l. Falcid. 27. ſpeciali, quibus accedit ratio
huius c. & l. legatum.ff. de vſufruct. legat. cuius in præcedenti no-
tab. mentionem fecimus.

EX CAPITE INDICANTE.

SVMMARIA.

1 *Qualiter in hoc capite intelligãtur illa verba, Nudis verbis: iuſſit venũdari.*
2 *Legatum relictum eccleſiæ diuæ Mariæ, cui eccleſiæ ex pluribus debeatur.*
3 *In legatis cuius ſit Electio, legatarij an hæredis.*
4 *Electio cui competit, is in dubio æquitatem ſeruare debet.*
5 *In Legato dubio an comprehendatur quod maximum an quod minimũ eſt: & quid in legatis piis.*
6 *Perpenſa l. Titia, §. Seia ff. de aur. & arg. legat.*
7 *Seruus legatus fugiens, cuius induſtria & ſumptibus ſit inquirendus, hæredis an legatarij.*

CAPVT IIII.

De Legatis.

VErba huius capitis ſunt apud diuũ Grego. *lib.Epiſtola.*12.
*Epiſt.*30. ad Petrum ſubdiaconum Siciliæ, quam ſi dili-
genter perpenderis, videbis, non oportere nimis anxiè per-
1 ſcrutari intellectum † horum verborũ, *Nudis verbis*: poſſunt
enim intelligi nuda verba à teſtamento, vt Abb. & alij. hic
intelligũt magis communiter, ita vt hæc femina voluerit
decedere inteſtata, vel nuda hęc verba dicũtur, eo quòd hoc
legatum fuerit factum abſque ſcriptura, Ioan. Imo. Ant. &
Barb. *col.*1. *Nuda* etiam *verba* intelligo à ſolennitate iur. Ciuil.
non à ſolennitate iuris Can. *c.relatum, in* 1. *c. cum eſſes.tit.hoc.* Sic
etiam & quarto poſſunt hæc verba appellari nuda ab illis
ſuperſtitioſis legandi modis, quos antiquum ius ciuile pro-
bauerit, quorumq; meminit *l.*1. *in pri.C. com.de legat.§.ſed olim,*
Inſt.de leg. vbi Theophilus priſca cuiuſq; modi verba refert.
Ex his igitur hoc caput intelliges, tametſi gl. addiderit huic
cap. ſimilem iuris ciuilis deciſionem *in l. fi. C. de fideicom.* &
immeritò: cùm lex illa habeat peculiarẽ & frequentiſſimo
Dd. calculo probatum intellectũ, vt procedat, quãdo hæres
conuentus à legatario ex minus ſolenni teſtamento nega-
uit factũ fuiſſe legatum, & demũ delato ei iuramẽto oppo-
ſuit legatũ fuiſſe factũ in volũtate minus ſolenni: hoc ete-
nim caſu ſoluere cogitur hæres legatũ verè relictũ, quãuis
in teſtamẽto minus ſolenni. ita gl. ibi. quam eius interpre-
tes paſſim approbant quod altiùs repetam *in d.c. cum eſſes.*
¶ Glo. magna quærit, facto teſtamento, & relictis decem
2 aureis eccleſiæ diuæ Mariæ, † cui in eo loco ſint tres eccle-
ſiæ dicatæ, cui earũ debebitur legatum: & reſpondet, pau-
periori: hoc tamen procedit, niſi ex aliquot coniecturis cõ-
trariũ appareat teſtantem voluiſſe. Abb. Imol. & Doct. hic.
Quid enim ſi vna ex his eccleſiis erat intra propriam teſta-
toris parœciã, *l. quæ conditio, §. fina.ff.de condit.& demonſt.* vbi Bar.
aut in aliqua earundem eccleſiarum frequentiùs ipſe ſole-
bat orare, *arg.l.qui ſemiſſes, §.fina.ff.de vſur.* Quod ſi diſtingui nõ
poſſit eccleſia pauperior, nec illa, de qua teſtator ſenſerit,
ſcribit Cynus *in l.*1. *C.de ſacroſan.eccl.* legatum hoc tanquã in-
certum perire, *l.ſi quis ſeruum, §.ſi inter duos ff.de legat.*2. quod fal-
ſum eſt, nam præmiſſa lex nõ procedit in legatis piis, ſicuti
in præcedenti cap. diximus. Et ideo Hoſtienſ. Anton. Abb.
Imol. & *Communiter* Doct. aſſerunt, Epiſcopum poſſe in hoc
dubio legatum iſtud integre concedere illi eccleſiæ, quã is
maluerit eligere, ex *c.* 1. *de parœcijs.* tametſi Barb. hic, *col.*3.
opinetur eſſe hoc legatum [illegible] ſ eccleſias diuidẽ-
dum æqualiter [illegible] *lib.* 6. Cuius
opinio mihi [illegible]

¶ Eadẽ gloſſ. quærit ad intellectũ text. qui meminit lega- 3
ti cuiuſdã † Scutellæ argenteæ, quid ſi teſtator plures argẽ-
teas ſcutellas haberet, cui competeret electio? & reſpondet
electionem eſſe hæredis, *l.legato generaliter.§.*1. *ff.de leg.* 1. vbi
probatur electionẽ hæredis eſſe, ſi teſtator legauerit incer-
tũ de certis, nempe Stichum ſeruũ, cùm plures Stichos ſer-
uos haberet, quod etiam notat Conſtanti. Harmenopulus
*lib.5.tit.*10. Nam & idem eſt ſi legetur genus, & id non erat
in hæreditate, licèt ſecùs eſſet, ſi ex eo genere aliqua eſſet in
hæreditate ſpecies: quia tunc eligit legatarius, & erit exem-
plum, ſi teſtator dixerit; *lego vnum de ſeruis meis, l.3.ff.de vino, tri-*
tic. & oleo lega.d.l.legato generaliter, & §. generaliter, Inſtit. de legat.
not. Henr. hic. Quibus adiungendum erit, eum, cui electio
† competit, debere in eligendo æquitatem obſeruare, ita vt 4
hæres deterius non eligat, nec legatarius id, quod melius
eſt accipiat. Conſt. Harmeno. *in d.tit.*10. quod *in d. §.* 1. pro-
batur, vbi gl. & Dd. & *in d.§.generaliter.* ſcribunt hæc omnia
in dubio procedere. Nam ſi verba executionis legati dirigã-
tur ad legatariũ, vel hæredẽ eius, omnino erit eligendi ius.
Cæterùm in alternatiuis legatis electio erit legatarij. gl. *in*
*l.Lucio.ff.de legat.*2. quam Imol. hic dicit notab. & magiſtram.
Iaſ. *in l.plane, §.fi.ff.de leg.*1. *ad fin.* & in proprio loco ſequuntur
eam Bart. & Dd. *Communiter.* Hæc autẽ omnia locũ habent,
vbi electio † datur legatario, vel hæredi in his rebus, quarũ 5
aliquam expedit potiùs non habere. In his verò rebus ina-
nimatis, quarũ nulla inutilis eſt legatario, in legato dubio
comprehenditur, & legata cenſetur minima res, *l.nummis.ff.*
de leg. 3. *l.apud Iulianum, §.ſcio.ff.de leg.*1. *l.ſemper in obſcuris, ff.de re-*
gul.iur. Imo. & Dd. *in d.l.legato generaliter.§.*1. vbi Aret. *col.*2. & 3.
& dicit hanc *Opinionem eſſe Communem*: ex quo videtur huius
gl. reſponſum falſum eſſe, niſi dixerimus in legatis piis id
cõprehendi, quod maius ſit, non quod minus, *l. Titia.§.Seia.*
ff.de aur.& arg.lega. vbi Bart. hoc notat. dicit illum tex. *Singul.*
Roma. *ſing.*515. idem Abb. hic *fina.col.* cui accedit Barbat. *nu.*12.
dicens hanc. opin. eſſe communem. Contrarium tamen co-
natur defendere & probare Dec. *in d.l.ſemper in obſcuris* & an-
te eum Bald. Nouell. *de dote, par.6.priui.73.Imo.& Iaſ.in l.ſi ita ſit*
ſcriptum, col. vlt. ff. de l. 1. imò etiam in obſcuris legatis piis,
quod minimum eſt comprehendi: non autẽ quod maximũ
eſt, quorum ſententia probatur *in c.ex parte, de cenſib.* vbi votũ
ſoluendi diuo Iacobo, & eius eccleſiæ miniſtris, vnã men-
ſuram tritici, intelligitur de minima menſura, non de ma-
xima ceſſante conſuetudinis interpretatione, nec Abb. in-
tellectus ad illũ tex. placet, nec procedere poteſt, vt optimè
animaduertit Dec. Cui etiam ſuffragatur † *d. §. Seia* pro cõ- 6
muni opinione paſſim adductus: quia ibi argentea imago
intelligitur, legata ea ratione, quòd in tẽplo illo ſolũ erant
aureę & argenteæ imagines. Vnde volũtas ex ea cõſuetudi-
ne colligitur, nempe teſtatorem ipſum voluiſſe argenteam
imaginem legare: non autem auream, quo fit, vt ibi potiùs
probetur Dec. & Nouelli ſententia, quàm communis: ſi-
quidem ex argenteis & aureis imaginibus lex illa ſtatuit
argenteam deberi: libet tamen Iuriſcõſulti verba referre.
Seia teſtamento ita cauit: Si mihi per conditionem humanam contige-
rit, ipſa faciam: Sin minus autem, ab hæredibus meis fieri volo, iubeoq; ſig-
num Dei ex libris centum in illa ſacra æde & in patria ſtatui, cum ſubſcri-
ptione nominis mei. Quæſitum eſt, cùm in illo templo non niſi aurea aut ar-
gentea ſint dona: hæredes Seiæ vtrùm ex auro an argento ſignum ponere
compellendi ſunt, an æreum? Reſpondi, ſecundùm ea, quæ proponerentur, ar-
genteum ponendum.
Hactenus Iuriſconſultus, qui attenta hac illius tex. lectio-
ne, non probat cõmunem ſententiã, quod obiter adnotauit
Carol. Moli. *de contra.q.20.nu.*212. Aliter tamen in caſtigatio-
nibus Haloandri & ex Pandectis Florentinis l. illa legitur.
Quæſitum eſt, cùm in eo templo non niſi aut ærea aut ar-
gentea tantùm ſint dona, hæredes Seiæ vtrùm ex auro an
argento ſignum ponere compellendi ſunt, an æreum? Re-
ſpondi ſecundùm ea, quę proponerentur, argenteũ ponen-
dum. Quam lectionem agnoſcit Barb. hic, *n.*12. & cęteri, qui
ex illo tex. communem opinionem deducunt. Hæc igitur
ſententia, vt frequentiori calculo recepta, erit in iudicio
recipiẽda, licèt res iſta ſit diſputatione digna. Poteſt etenim
caput illud, *ex parte, de cenſibus.* intelligi ex benigna interpre-
tatione Romani Pontif. ne videantur perſonę eccleſiaſticæ
inhiare lucris temporalibus tanquam exactores: cùm illud
votum factum ab initio fuerit gratuito à pluribus, qui pro-
prio patrimonio id ſoluere debe[illegible]ren
[illegible] an ab hęrede
[illegible] an lega-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

7 an legatario † ſit quærendum? qua in re primum id conſtat,
ſeruum legatum eo tempore, quo erat in fuga, quærendum
eſſe induſtria & expenſis hæredis, *l. cum ſeruus, in pr. ff. de lega.* 1.
vbi gl. & hic idem notant: quod tamen eſt intelligendum,
ſi ſeruus ita longè abeſt, vt ſi legatarij expenſis quærendus
eſſet, legatum eſſet inutile. Bar. Pau. & Alexan. *in d. l. cum ſer-
uus.* Abb. & Dd. *hic. arg. l. ſi res. ff. de leg.* 1. Secundò notandum
eſt, eum ſeruum, qui poſt teſtamentum & ante teſtantis
obitum effectus ſit fugitiuus, expenſis legatarij quærendũ
eſſe, *l. ſi ſeruus legatus, in prin. ff. de leg.* 1. quia hæres rem legatam
tradere tenetur eo loco, in quo à teſtatore relicta ſit. Nec
opinor teneri hæredẽ hoc in caſu ad præſtandam operam
in quærendo ſeruo, ex eadem ratione: cùm & Conſtant.
Harmeno. *in Græca iuris ciuilis Epitome, li.* 5. *tit.* 10. ſcribit in hac
ſpecie legatarium cogendum eſſe ſeruum legatum quære-
re, non autem hæredem: tametſi gl. & Dd. *in d. c. cùm ſeruus.*
velint, hæredem expenſis legatarij debere hunc ſeruum
fugitiuum quærere. Quòd ſi ſeruus legatus fugam arripue-
rit poſt mortem teſtatoris ſine culpa hęredis, cauebit hęres
de reſtituendo eum legatario, ſi ad eius poteſtatem perue-
nerit, gl. *in d. l. cum ſeruus, & hic.* Nec tenetur præſtare operam
ad inquirendũ eum ſeruũ. Alex. *in d. l. cum ſeruus.* Bart. Ang. &
Imol. *in l. cum res. in princ. ff. de leg.* 1. in hoc tamen diuerſum no-
tant Cuma. & Caſtr. *in d. l. cum res.* dicentes, hæredem debere
diligentiam & operam exhibere ad quærendum ſeruum,
expenſis tamẽ legatarij, quorũ opinio deduci poteſt à *l. ſeruo
legato, §. ſi. ff. de leg.* 1. idẽ not. Barto. contra Acc. ibi, *in l. ſi quis ſer-
uum, de leg.* 2. idem aſſerunt Aret. & Iaſ. *in d. l. cum res,* vbi Alex.
Imo. tandem fatetur hanc opinionẽ vulgo receptam eſſe.

EX CAP. FILIVS NOSTER.

SVMMARIA.

1 *Re aliena legata, an præſumatur teſtantem ex certa ſcientia eam legaſſe.*
2 *Teſtator legans rem, in qua aliquod ius habet, etiam eius obitu periturum, illud ius legare cenſetur.*
3 *Legatum rei hæredis quem effectum habeat.*
4 *Reſtitutioni ſubiecta legari poſſunt.*
5 *Legatum rei alienæ, etiam ab ignorante relictũ conſanguineis & coniunctis, effectum habet.*
6 *Legatum rei Eccleſiæ an teneat, & poſſit effectum ſortiri, & quid de legato rei dotalis.*
7 *Eccleſiaſtica bona alienari poſſunt ſolennitate requiſita præmiſſa.*
8 *Minoris res ſi legetur, quid iuris.*
9 *An ſit hac in re diſcrimen aliquod inter ius Canonicum & ciuile.*
10 *Ius ciuile ſi iniuſtũ eſſet, non eſſet ſeruandum, ſed quia iuſtum eſt, ſeruatur.*
11 *Res aliena nec iure ciuili nec canonico tradi debet ab hærede legatario, inuito domino.*
12 *Communis huius capitis intelleſtus.*
13 *Alienum retinendum non eſt inuito domino.*
14 *Verus huius capitis intellectus.*
15 *Poſſeſſionem rei alienæ legatario ab hærede traditæ, legatarius inuito domino retinere non poteſt.*

CAPVT V.

De Legatis.

HVius decretalis auctor diuus Gregorius *libro Epiſtolarũ
7. Epiſt.* 4. ad epiſcopum Meſſalinum. Cuius interpre-
tationi præmittendum eſt, rem alienam legari poſſe iure ci-
uili ad hunc effectum, vt ſi teſtator ſciens eam rem alienã
eſſe, legauerit eandem, hæres cogitur vel rem emere, & ea
tradere legatario, vel eius æſtimationem ei ſoluere: ſed ſi
teſtator ignorauit rem legatam eſſe alienam, quippe qui
exiſtimabat propriam eſſe, legatum nõ debetur, etiã quo ad
æſtimationem, *l. cum alienam, C. de legat. Regia l.* 10. *tit.* 9. *partu.* 6.
1 Conſtantinus Harmenopul. *lib.* 5. *tit.* 10. ipſe verò † legata-
rius tenetur probare ſcientiam iſtam teſtatoris: nam in du-
bio præſumendum eſt, ipſum teſtatorem crediſſe rem il-
lam propriam eſſe, §. *non ſolum autem,* & ibi Theophil. *Inſtit.
de legat. gl. hic verb. alieni, dict. Regia l.* 10. Poteſt tamẽ ſcientia prę-
ſumi aliquot coniecturis, nempe, ſi teſtator rem illam ex
proprio facto acquiſiuit. Cyn. Bal. & alij *Communiter* auctore
Iaſ. *in d. l. cum alienam* idem notat Barb. hic. *nu.* 12. quod ipſe ex-
iſtimo relinquendum eſſe arbitrio iudicis, ex notatis per
Imo. *in l. ſi domus, §.* 1. *col.* 3. *ff. de leg.* 1.
2 ¶ Cæterũ, ſi quis † rem legat, in qua habet aliquod ius, vel
partem aliquam, ſcienter legare illud ius, vel illam partem
quã ipſe habet, nec debetur totius rei ęſtimatio, *l. ſerui electio-
ne, §. pen. & fi. ff. de leg.* 1. *d. l. ſancimus. §. fi. gl. & Dd. in d. l. cum alienam,
Dd. hic.* Sed & ſi teſtator putaret totam illam, rem eſſe alienã,
atque eam legaret, totius æſtimatio eſſet legatario ſoluen-
da. Paul. Ale. & Dd. *in d. l.* [illegible] *tione. § fi.* ex quib. conſtat, le-
gata re aliena [illegible] ius pignoris, [illegible]

ſolũ cenſeri legatum ipſum ius pignoris. Abbas hic *2. colum.*
Vnde ad primã partem huius tex. gloſſ. hic non aptauit cõ-
grue exemplum. Hinc etiam deducitur, legata re aliena ab
eo, qui eam eſſe alienam ſciebat, & ipſum in ea habere ius
quoddã eius obitu periturũ, id tantũ ius legato cõprehen-
di. *l. vxor patrui, C. de lega. l. quod in rerum. §.* 1. *ff. de leg.* 1. vbi Alex.
alios adducens hanc opinionem probat. & poſt eum Iaſ. ibi
Bar. vtrobique, & ad idẽ facit *l. Sticho, ff. de vſufru. leg.* Bald. *in leg.
1. col. 3. Cod. de ſacroſanct. eccleſ.* Alexand. *conſ.* 19. *vol.* 6. *col. fin.* quorũ
Opinio Communis eſt, ſicuti aſſerunt ea ſecuti Corn. *conſ.* 83. *vol.* 2.
col. 2. Iaſ. *in d. l. vxor patrui.* idẽ Iaſ. *conſ.* 119. *vol.* 2. Soci. Iun. *conſ.* 74.
vol. 1. *nu.* 26. *& ſequentibus,* dicens hoc ipſum procedere, etiã ſi
legatum fiat coniunctę perſonæ, & addit hoc eſſe cõmuni-
ter receptum, & idem notauit Iaſ. *in d. l. quod in rerũ. §.* 1. *notab.* 1.

Hæc tamen ſententia ceſſat, ſi teſtator addiderit, velle
omnia cõtenta in ſuo teſtamẽto effectum ſortiri, vel onus
aliquod legatario adiecerit: his etenim coniecturis præſu-
mitur, teſtatorẽ ipſius rei ęſtimationẽ vel ipſam rem legare
voluiſſe, quod notat Alex. *conſ.* 9. *viſis dicto themate. vol.* 2. *ad finem.*

¶ Porrò ſi teſtator legauerit rem hæredis, ſiue ignoranter
ſiue ſcienter, † legatũ omnino debetur, quia teſtator ita po- 3
teſt rẽ hęredis legare, ſicut propriam poſſet, *l. vnum ex familia
§. ſi. rem ff. de leg.* 2. etiam iure Pontificio. Inno. hic, quem ſe-
quitur Iaſ. *in l. hæredem. C. de fideicom.* & idem erit ſi teſtator le-
gauerit rem ſubiectam reſtitutioni † ipſi hæredi, *l. filius fami-
lias, §. cũ pater, ff. de lega.* 1. modò hæres ſit inſtitutus in aliquot 4
bonis vltra legitimã: nã ſi filius ſit tantũ in legitima inſti-
tutus à patre, nõ procederet legatũ extraneo factũ, quo res
ipſius cõprehenditur, ex *l. quoniam in priorib. C. de inoffic. teſta.* vbi
Roderic. Zuares *in* 7. *amplia.* ſpeciatim ſcribit, Filiũ primo-
genitum hæredem inſtitutum à patre vltra legitimam, &
rogatum ſecundogenito tradere aliquam rem, quæ ipſi pri-
mogenito erat reſtituenda poſt mortem patris, debere eam
rem dare. Idem probat tex. *in d. l. vnum ex familia, §. ſed ſi vno.*
qui tex. & alij ad hoc adducti procedunt, quoties res legata
eſt ipſius hæredis, vel ei reſtitui debet iure fideicõmiſſi. Sed
ſi res illa eſſet prohibita alienari, & vinculo maioratus ſub-
iecta, quicquid ſcripſerit Roderic. ipſe cenſerem, hæredẽ
teneri ad æſtimationẽ: quia res alienari non poteſt. Forſan
tamen, niſi aliud ex mente teſtantis conſtaret, hoc legatum
poſſet intelligi quoad id, quod hęres in re habet nẽpe vſum
fructum: niſi & hęres ex hoc, propter legẽ inſtituẽtis maio-
ratũ, rem illam foret amiſſurus. Hæc tamen tẽperanda ſunt
ex *l. Imperator. ff. de legat.* 2. & his, quæ ſtatim dicemus, *num.* 5.

Quin & ſi teſtator in re legata, quæ hæredis eſt, ius ali-
quod vel partem habeat, legatum omnino quoad totam rẽ
effectum habet, *l. cum filius, §. Dominus. ff. de legat.* 2. vbi Bart. &
Dd. dicunt illum tex. ſingul. Roman. *ſing.* 733. idem approbãt
Anchar. & Imo. hic *num.* 18. Corn. *conſ.* 84. *vol.* 2. *colum.* 2. & eſt
hæc Communis opinio, teſte Ripa *in l. ſerui electione, §. fi. nu.* 13.
ff. de legat. 1. ibi tamen Soci. reprobat hanc opinionẽ, & Alex.
Iaſ. *num.* 20. ac ipſe Ripa dubitant ex eo, quod *in d. §. dominus.*
Bartoli opinio non probetur. Mihi tamen placet ſententia
Communis, niſi teſtator dixiſſet; *Lego rem meam,* tunc n. lega-
re videtur partem, quam in illa re habet. Bar. & poſt alios
Iaſ. *n.* 20. *in d. §. fi.* idem Iaſ. *in d. l. cum alienam. C. de leg. col. fi.*

¶ Verùm ſi legatum rei alienæ in conſanguineũ aut con-
iunctam perſonam conferatur, etiam † ignorãte teſtatore, 5
valet omnino, & debetur vel ipſa res, vel eius ęſtimatio, nã
etſi teſtator ſciret rem illam eſſe alienam, nihilominus vel
illam legaret, vel eius æſtimationem, aut ſimilẽ quantitatẽ,
d. l. cum alienam. quod locum habet, niſi teſtator tempore quo
legatum fecit, crediſſet rem legatã ad ſe pertinere titulo
aliquo ſpeciali, qui tamẽ iam extinctus erat, *l. Sticho, ad finem,
ff. de vſufruct. lega.* vbi gl. & Bart. glo. ſingu. ſecundum Paul. &
Alex. ibi *in l. ſi domus, §.* 1. *ff. de legat.* 1. Paul. & Iaſ. *col.* 2. *in d. l. cum
alienam.* Corn. *conſ.* 32. *volu.* 1. *col.* 1. *& fin.* dicens hanc *Opinionem
Communem:* videtur enim rem illam legaſſe teſtatorẽ, potiùs
quòd habere ſe crederet, quàm quòd onerare hæredes vo-
luerit. Igitur ſi is titulus, ex quo verè & in ſpecie res lega-
ta ad teſtantem pertinebat, iam tempore teſtamenti inſcio
teſtatore ceſſaſſet, legatum relictum conſanguineo penitus
euaneſcit: id etenim quod dicitur legatũ rei alienæ [illegible] etiã ab
ignorante dimiſſum coniunctis, validum eſſe, procedit, vbi
teſtator ſimpliciter rem legatam credebat eſſe propriam.
Secùs verò ſi reſp[illegible] cauſæ iam extinctæ exiſti-
maſſet propri[illegible]
[illegible] *am.* cont[illegible] ciuili ſatis cõ-

ſtet legatū rei alienę ſciēter relictū, ſaltē quoad ęſtimatio-
nē validum eſſe. Cur igitur diuus Gregorius in hoc capite
contrariū reſpondit? oportet igitur huius reſponſi rationes
expendere ad huiuſce rei veram & perfectam cognitionē.
¶ Primò, hic text. intelligitur quando legatur res aliena,
6 quæ eſt † alicuius eccleſiæ: tunc etenim legatum nō habet
effectum etiam quoad æſtimationē, gl. *in c. ſi epiſcopus*, 12. q. 5.
Conſtat autē teſtatorem, cuius hic meminit Gregorius, le-
gaſſe eccleſię Meſſalinæ præter alia puerum, qui erat cuiuſ-
dam eccleſiæ, diœceſeos Conſentinæ, ex eiuſdem Gregorij
Epiſt. 4. lib. 7. vt erret manifeſtè Iaſ. *in d. l. cum alienam. col. 4.* hunc
intellectum diuinationem quandam eſſe profeſſus, eandē
interpretationem probant Inno. Ant. Anchara. & Imo.
Bar. & Alber. *in l. apud Iulianum, §. conſtat. ff. de leg.* 1. à qua lege
deduci poteſt ratio huius concluſionis: ſi quidem ex ea, le-
gatum rei quę alienari nō poteſt, minimè valet, etiam quo-
ad ęſtimationē, res autem eccleſiæ alienari non poſſunt, vt
conſtat: Igitur legatum rei eccleſiæ non valet, nec quoad
æſtimationem, idem notat Paul. *in d. l. cum alienam.* vbi Corn.
aſſerit hanc *Opinionem Communem* eſſet. Quin & Fortunio *in
tracta. de vltimo fine illatio.* 12. placet iſthæc opinio, licèt dicat ip-
ſe eam iure procedere minimè, tamen aptari huic capiti,
quod illa vtitur ratione: ſed quia lege Dei, non autem lege
huius ſeculi viuimus: his enim verbis non conſiderat Ro-
manus Pontifex rem legatam eſſe eccleſiæ, ſed rigorē iuris
ciuilis refellit. Niſi dicamus, res eccleſiarū non eſſe iudicā-
das lege huius ſeculi, id eſt, iure ciuili, ſed lege Dei, id eſt,
iure canonico, vel lege Dei viuimus: ſecundùm quam non
oportet aliena detinere, non lege ſeculi, id eſt, non aſſump-
ta occaſione à lege ſeculi malè & perperam intellecta. Ve-
rum hic intellectus Innoc. & Bar. euertitur ex eo, quòd res
7 † eccleſiæ poſſunt alienari, adhibita iuris canonici ſolenni-
tate, *c. ſine exceptione*, 12. *q.* 2. quamuis prohibitū ſit eas alienari:
& tamen legatum rei quæ alienari poteſt, licèt difficilis ſit
ipſa alienatio, valet, *d. l. apud Iulianum, §. conſtat.* ergo legatum
rei eccleſiæ habebit omnino effectum, quoad æſtimationē
ab hærede ſoluendam. Præterea legatū rei alienę quę dota-
lis eſt, ex eadem ratione præfati. *§. conſtat.* valet quoad æſti-
mationē, ſicut notant Paul. Alex. & Iaſ. *in d. §. conſtat.* Bal. No-
uell. *de dote, parte 7. priuileg.* 22. Bar. *in l. dotalem. ff. de teſt. milit.* con-
tra gl. ibi quam communiter reprobari aſſerūt Paul. Alex.
& Iaſ. *in dicto §. conſtat. col. pen.* Quin & Fortu. *in dicta illatio.* 12.
hanc *Opinionem Communem* ſequitur. Et idem eſt ex conſenſu
8 omnium, † ſi legetur res minoris. Hę verò res, & ſi difficilis
ſit earum alienatio, legari poſſunt ab eo, qui earum domi-
nium non habet. Cur ergo res eccleſiæ diuerſo iure cen-
ſentur? Nec oberit inductio *d. l. apud Iulianum. & conſtat*, nā ille
tex. loquitur, quando legatur res aliena, quę vendi non po-
teſt ſine cōſenſu principis, qui eū conſenſum minimè prę-
ſtare ſolet, vt ipſe paragraphus probat, & nos id notauimus
in epitome *de ſponſa. 2. part. c. 3. nu.* 8. Imò aduerſus hanc Inno.
opinionem eſt optimus tex. *in c. ſi epiſcopus*, 12. *q.* 5. ex Concilio
Agathenſi. *c.* 51. quo fit, vt legatum rei alienę, etiam quę ſit
eccleſię, à teſtatore ſcienter relictū, validum ſit quoad ęſti-
mationem. Hoſtienſis, Io. And. Abb. & Barb. hic idem Abb.
in repet. c. cùm eſſes, iſto tit. n. 18. Paul. Aret. Alex. & Iaſ. *n.* 44. *in d.
§. conſtat*, dicens hanc eſſe *Communem Opinionem* apud iuris ci-
uilis profeſſores. Bal. *in d. l. cùm alienam.* & ibi Iaſ. dicens hanc
eſſe communem, *col. pen.* idem fatentur eam ſecuti Corn.
conſ. 52. vol. 1. col. 2. Curt. Iun. *conſ. 33. col.* 2. Nec arbitror priorē
ſententiam eſſe communem, ſi Corn. refragetur.

¶ Secundus huius capitis ſenſus is eſt, vt iure ciuili legatū
9 rei † alienę à ſciente relictum, valeat quoad æſtimationem
ſaltem: at iure Canonico, nec quoad æſtimationem, gl. *hic,
& in d. l. cùm alienam.* Imol. & Abb. *hic* Idem Abb. *in c. cum eſſes,
iſto titu. in repet. num.* 19. Alex. & Iaſ. *in d. l. cùm alienam.* Rom. *in
auth. ſimiliter. C. ad legem. Falcid.* 10. *ſpeciali.* qui omnes à verbis
huius text. conantur hanc diſtinctionem iuris Canonici à
ciuili deducere. His verò aduerſatur text. *in d. c. ſi epiſcopus.* 12.
quæſt. 5. vbi legatum rei alienæ valet, ſi eius æſtimatio domi-
no ſoluatur, aut alia res ei detur eiuſdem valoris. Præterea
hæc differentia inter ius canonicum & ciuile, ſi ex hoc ca-
pite [illegible]mittenda eſt, non alia ratione probatur, quàm quòd
10 lex ciuilis † iniuſta ſit: vt patet in textu. ſi verò ciuilis lex
eſt iniuſta, nec legis [illegible]tem, qu[illegible]e debet, nec in republica
ciuili eſt ſeruanda. [illegible]iam ante [illegible]iſtinct. *cap. fina. de præ-
ſcript. l. conuenir* [illegible]lum pertito mo[illegible]rdum eſt: cùm
lex hæc [illegible]

quam legat, alienam eſſe, apertiſſimè vult, vel illam rem ab
hærede emi, vel domino nolente eam vendere, æſtimatio-
nem eius legatario ſolui, *l. cum rem, & proprias, C. de lega.* nulla
ergo iniquitas tractatur à lege, quæ vltimam teſtantis vo-
luntatem ſeruari ad vnguem ſtudet. Nec domino rei iniu-
ria fit, nam inuitus vendere non cogitur, vt patet. Ex qui-
bus neminem licet ita audacem ac proteruum eſſe, vt ſan-
ctiſſimas leges in Reipublicæ vtilitatem inſtitutas iniuſtas
hic à Gregorio decerni profiteatur, quod & Fort. optimè
demonſtrat *in d. illatione* 12. Vnde hic intellectus ſecundus
etiam Barba. hic diſplicet, & communiter reprobatur teſte
Corne. *d. conſ. 32. col. 2. 1. vol.* licèt obiter Felin. eum recepe-
rit, *in c. eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtit. num.* 52.

¶ Tertius intellectus huius capitis eſt, vt licèt iure ciuili
res aliena † ſcienter legata poſſit licitè ab hærede eam poſ- 11
ſidēte tradi legatario, & ad id hæres teneatur: iure tamē ca-
nonico nō tenetur, nec poteſt hęres eam legatario tradere:
imò eſt illicita traditio, nec tribuit ius vſucapiēdi rem ipſi
legatario. Ita Imol. 3. *col.* & ibi Aretin. *in d. l. apud Iulianum. §.
conſtat.* qui tamē hallucinantur: nullibi enim iure ciuili hęc
traditio rei alienæ, quamque hæres ſcit alienam eſſe, appro-
batur, nec licita cēſetur inuito domino: atque nihilominus
ſi facta fuerit traditio, ius canonicum non vetat legatarium
eam rem vſucapere poſſe bona fide, *c. fin. de præſcript.* Vnde
hæc interpretatio Imol. & Aretin. admittenda non eſt,
quippe quæ à vera vtriuſque iuris ratione ſit deuia.

¶ Quartus deniq; intellectus huius cap. eſt, vt nihil in eo
diuerſum à iure ciuili ſtatutū ſit. Sed id tantùm † in eo pro- 12
hiberi, ne res aliena inuito domino prætextu legati à lega-
tario detineatur: legatarius enim domino petenti cogi de-
bet eam ſtatim reſtituere, licet ab hærede poſſit eius ęſtima-
tionem petere ex iuris ciuilis deciſione, atque huc tendit
tota diui Gregorij epiſtola, quod gl. hic ſenſit Barb. etiam 2.
lectione, Cynus, Sal. & Paul. *in d. l. cum alienam.* Corn. *conſi. 32. vol. 1.
colum.* 2. dicens hunc ſenſum *Communem* eſſe, quem in effectu
probat Fortu. *in d. illatio.* 12. Difficile tamē eſt intelligere, qua
ratione diuus Gregorius in hac reſponſione iuris ciuilis
meminerit, quaſi eius voluntati ac legi diuinę repugnantis.
Et Ioann. Anni. *in l. naturaliter, ff. de vſuc. nu.* 142. ſcribit voluiſſe
Rom. Pontificē rem alienam legatam minimè detineri in-
uito domino à legatario, ſed eam ſtatim reſtitui, idq́; iuſtū
eſſe ex lege diuina, quæ aliena † reſtitui dictat manifeſtè: & 13
ideo leges ciuiles minimè poſſe hanc reſtitutionē impedire
nec huic obeſſe iuſſioni: non tamen ex hoc eaſdem leges
quoad æſtimationem improbat Papa. Fortu. *in dict. illatio.* 12.
ad idem ſcribit, Rom. Pontificem noluiſſe legem ciuilem
retractare, nec iniquam decernere: ſed quia d. lex adduce-
batur ad defenſionē legatarii iniquè obtinentis rem alie-
nam, facili reſponſo eam diluit Rom. Pontifex. dicens, eam
legem etiamſi † expreſſim id ſanxiſſet, non debere impedi- 14
re reſtitutionem, quæ fieri debet ex lege diuina. Addit his
Fortu. iſtum hęredē hic conueniri ab eccleſia domina rei
legatæ, vt ſaltem æſtimationem ſibi ſolueret: cùm nō poſ-
ſet à legatario rem obtinere. Sed ſi iure canonico hęres te-
netur æſtimationē ſoluere, & hæc ab eo petebatur, quā ob-
ſecro iniuriā patiebatur, hic hęres, vt grauē quęrelā ad Ro-
manū Pontificē deferret? Quamobrem, ni fallor, exiſtimo
eccleſiā rei legatę dominā, ipſam rē petiiſſe ab eccleſia le-
gataria: hæredem verò conqueri ex eo, quòd ipſe tenebatur
eccleſiæ, cuius erat res legata, damnum reſarcire, caſu, quo
propriā rem non obtineret, vel quia nolebat ſoluere æſti-
mationē rei legatæ eccleſiæ legatariæ, quæ falſò & iniq; à
iure ciuili perperam intellecto occaſionē capiebat detinēdi
aliena: nec iure tenebitur æſtimationē ſoluere hæres, cùm
non cōſtet à teſtatore ſciēte rē alienā legatā fuiſſe. Quin &
ſi conſtaret ſcientia teſtantis, diuus Gregorius in d. epiſtola
abſoluit hęredē hunc à ſolutione ęſtimationis rei legatę, ex
eo, quòd in preciū ſepulchri eccleſiaſtici legata eſſet, & ab
eo, qui filios hęredes inſtituerat, quib. nō admodū amplum
& pingue patrimoniū reliquerat. Ex his igitur potuit Rom.
Pont. animū inducere, vt hoc alienę rei legatū execraretur,
idq́; etiā quoad ęſtimationē irritū decerneret: quod ipſe a-
nimaduerti ex pręfata Epiſtola: qua exactè ac diligenter
perlecta, non poſſum mihi perſuadere in hac ipſa huius ca-
pitis ſpecie ab hærede deberi legatario æſtimationem rei
alienæ legatæ, etiam ſcienter. Item minimè opinor etiam
iure ciuili legatarium † p. debe[illegible]rem rei alienæ ſibi legatæ
[illegible]raditione hæred[illegible]e, donec æſtimatio 15

ſibi

ſibi debita ab hærede ſoluatur, quamuis Barba. hic vndecimo intellectu contrarium aſſerat.

EX CAP. SI HÆREDES.

SVMMARIA.

1 *Ad ciuilem iudicem etiam pertinet cura, vt vltimæ defunctorum voluntates executioni tradantur.*
2 *Quilibet poteſt iudicem adire, vt legata pia ſoluantur, & effectum habeant.*
3 *Teſtamentum apud quem iudicem ſit inſinuandum.*
4 *Epiſcopus poteſt intra tempus arbitrarium, etiam ante annum, cogere executores vel hæredes ad exequendam vltimam voluntatem.*
5 *Quam pœnam patiatur heres, qui ſoluere neglexerit legata pia.*
6 *Quæ pœna ſit ſtatuta aduerſus eos, qui negligunt ſoluere aut exequi legata profana.*
7 *Perpenditur intellectus tex. in authentic. hoc amplius, C. de fideicommiſſ.*
8 *Pœna hominis excludit pœnam legis ciuilis.*
9 *Pœna authent. hoc amplius an ſit ſtatuta ipſo iure.*
10 *Vendicare verbum quid inducat.*
11 *Auferre verbum quid importet.*
12 *Amittere verbum quid importet.*
13 *Filius non exequens voluntatem patris quoad pia legata, an amittat legitimam portionem.*
14 *Legitima non amittitur à filio non ſoluente legata pia intra tempus præſtitutum, & num. 17.*
15 *Legitima item non amittitur ob non confectum inuentarium.*
16 *Primogenium grauari non poteſt aliquo onere.*
18 *Primogenium amittitur ex negligentia filij non exequentis votum patris, & intellectus c. licet de voto.*
19 *Papa an regnum alicui ex cauſa auferre poſſit.*

CAPVT VI.

De Executione Teſtamentaria.

PRæter alia quę circa executionem vltimarum voluntatum ſcripſimus *in c. 3. huius tit.* illud hîc adnotare libet, &
1 neceſſum eſt, † non tantum ad Epiſcopũ pertinere curam exequendi extremam morientium voluntatem, ita vt hæredes alióſve teſtamentarios executores moneat, & compellat executionis officium peragere, quod hic probatur, *in c. tua. & in c. Ioannes. iſto tit.* verùm etiam iudicem ciuilem eandem facultatẽ habere adhuc in legatis piis: hoc etenim munus eſt mixti fori. Abb. & Barba. hic *col. 1. & 2.* text. *in auth. de eccleſ. titu. §. ſi quis autem ædificationem, colla. 9.* melior *in l. hæreditas. ff. de petit. hæred.* quem hic dicit *ſingularem* eſſe Barba. *col. 2.* imò ex eo probat, nemine petente officiũ iudicis exerceri poſſe circa executionem legati pietatis cauſa relicti Roman. *in auth. ſimiliter. C. ad leg. Falcid. ſpeciali 20. vltimarum voluntatum.* Hinc
2 denique permiſſum † eſt omnibus hominibus petere, vt legata pia ſoluantur, adque executionem deducantur, ſi viderint aduerſus teſtatorum voluntatem, vel ex hęredis, executoris, aut certe iudicis ſegnitie quicquam attentari. tex. optimus *in l. nulli, in fi. C. de epiſc. & cler. & in d. auth. de eccleſiaſticis titulis, §. ſi autem qui hoc facere.* quem dicit ſing. Aret. *in ca. cum. olim. de teſtib.* & Roma *conſil. 69.* Regia *l. 7. tit. 10. parte. 5.*

¶ Ex eadem ratione & inſinuatio teſtamenti fit, vt quę ſe-
3 mel apud † iudicẽ comperta fuerint, nõ poſſint vllo modo interuerti, *l. re petita. C. de epiſc. & cleric. l. conſulta. C. de teſta.* quæ quidem inſinuatio poteſt fieri apud iudicem eccleſiaſticũ, licet teſtamentum non ſit in piam cauſam conditum, argumento ſumpto ab hoc capite. Imola *in cap. fin. de fide inſtru.* vbi Anton. & Felin. dicens hanc *Opinionem Communem* eſſe, *nu. 3.* gloſſ. tamen hic verbo, *ab epiſcopo*, diuerſum probat, dicens teſtamẽta inſinuanda eſſe coram iudice ſeculari, quod procedit, quando teſtator erat laicus, & minimè compertũ eſt, an teſtamentum ſit pietatis cauſa factum. Barba. hic *nu. 10.* Ioan. Andr. & Abb. *in d. c. ſi.* Aufreri. *in clem. 1. de offi. ordina. regul. 2. Fallen. 11.* etiamſi hæres in eodem teſtamento inſtitutus ſit clericus, ſecundùm eoſdem, quorum opinio mihi videtur magis *Communis*, & Regia probatur *l. 4. tit. 2. lib. 5. in ordi. Regijs.* [*hodie l. 14. num. 4. libr. 5. Recopilat.*] idem notant Bald. & Corn. *in l. omnia teſtamenta. C. iſto tit.* idem Bald. *in auth. clericus, & in l. repetita, C. de epiſcop. & cleric.* Guliel. Bened. *in cap. Raynutius, eod. tit. verb. & vxorem, nu. 420.* [400.]

Eadem verò glo. ſenſit hanc curam, vt teſtamenta executioni tradantur, Epiſcopo incumbere, etiam ſi legata nõ ſint pia. & id in hoc text. probatur, & *Communiter* receptum eſt, vt fatentur Card. & Barb. hic, *nu. 3.* Antonius *in cap. Ioannes, hoc tit.* quam opinionem communem eſſe aſſerit Alexan. *in conſil. 239. l. b. 6. col. vlt.* eam ſecutus: tametſi aduerſus hanc ſententiam diſputet hic Barbat.

¶ Cæterùm ad huius cap. intellectum duo tractanda ſunt.
4 Primum, an Epiſcopus † ante annũ datum executioni poſſit cogere hæredes aut e[illegible]utores teſtamentarios exequi vltimam volun[illegible] pœna puniatur aut executor, negligens executionem peragere intra tẽpus à iure diffinitum: quod tractat text. *in auth. hoc amplius, C. de fideicom.* quem Bernard. hic adducit. Quoad primum igitur proponimus aſſertionem, poſſe Epiſcopum intra quinque menſes, aliudve tempus arbitrarium, cogere hæredes, & executores teſtamentarios vltimã voluntatẽ ad executionem deducere, per cenſurã eccleſiaſticam, vel per interdictũ adminiſtrationis bonorũ defuncti. textus optimus hic, ex quo præcipuè hæc aſſertio colligitur, etiã quo ad legata profana, glo. Abb. *col. 1.* Imol. *col. 3.* Barbat. *nu. 8.* & Cardin. *hic*, & id comprobatur à *l. ſi domus, §. in pecunia, & l. cùm res. ff. de legatis 1.* quibus apparet hæredem debere cùm primùm potuerit exequi ea, quæ teſtamento diſpoſita fuere. Nam textus *in d. auth. hoc amplius.* annum conceſſit, vt eo lapſo hęredes puniantur: vel vt executio ad Epiſcopum deuoluatur, ex iure Canonico & Ciuili: & id ex eo etiam comprobatur, quòd Epiſcopus poteſt propria conſtitutione excommunicationis pœnã ſtatuere contra executores negligẽtes in vltimarum voluntatũ executiones. Fredericus *conſ. 95.* Roman. *conſil. 228.* latiùs Bottæus *in tract. de Synodo. 3. part. artic. 1. num. 172.*

¶ Circa ſecundum ſit prima concluſio: Hæres negligens
† exequi & ſoluere legata pia intra ſex menſes, in pœnam 5
cogitur legatum reddere cum omni emolumento, quod ex eo potuit percipi à die mortis teſtatoris: ſex verò mẽſes ab inſinuatione teſtamenti computãtur, textus *in auth. de eccleſ. tit. §. ſi autem legatum, col. 9.* dixit *Singul.* Bald. *in cap. ad noſtram, de iureiur. col. 2.* notant Abb. Imol. *col. 2.* Barbat. *num. 8.* hic, & optimè Conſtant. Harmenopolus *in epitome iuris Ciuilis, lib. 5. tit. 10. cap. de legato pio.* dicens, hæredem negligentem per annum ſoluere legatum factum eccleſiæ, ad duplũ poſſe conueniri. quod arbitror notandum eſſe ad text. *in §. item miſta. Inſtit. de actionib.* vbi duplum ſoluet hæres, qui diſtulerit legatum eccleſiæ, aut loco pio ſoluere, donec apud iudicem cõuentus fuerit: qua in re forſan errat Harmenopolus. Quòd ſi hęres præmiſſa bina admonitione, facta ab epiſcopo per publicũ nunciũ aut Epiſcopi œconomo, legata pia exequi neglexerit, etiam ante annum, priuatur commodis ex teſtamento ei delatis, text. *in d. aut. de eccleſ. tit. §. ſi autẽ qui hoc facere iuſſi ſunt.* Imol. *hic, 2. colum.* Bart. Salycet. & Doctor. *in d. authent. hoc amplius, idem probat text. in auth. licet, C. de epiſcop. & cleric.*

¶ Secunda cõcluſio: Hæres, aut † executor teſtamentarius 6
ſemel monitus non tradens executioni extremã defuncti voluntatem, amittit omne lucrum ex hæreditate vel teſtamento ſibi competens, *authen. hoc amplius, C. de fideic.* Regia *l. fin. tit. 10. part. 6.* ita vt hæres etiam prælegata amittat. Bald. & Alex. *in l. qui. filiab. §. fi. ff. de legat. 1.* Eſt autẽ maxima dubitatio, an præfata monitio fieri debeat ab ipſo iudice, vel ſit ſatis hæredẽ admoneri per nuntium publicũ. Et Paul. Caſtr. Angel. & Iaſ. *in d. auth. hoc amplius. 2. col.* aſſerunt ad pœnam illius auth. exigi neceſſariò, vt ipſemet iudex hæredem aut executorem admoneat, ita vt non ſit ſatis eos per epiſtolam, aut nuncium, literáſve admoneri. quod probatur *in d. auth. hoc amplius.* dum dixit, *monitus à iudice.* idem notauit Angel. *in authen. de hæredi. & Falci. §. ſi quis verò non implens, collat. 1.* Gulielm. Bened. *in cap. Raynutius, hoc tit. verbo* † *abſque literis, in 2. num. 199.* qui- 7
bus ipſe minimè aſſentior, tantũ abeſt, vt eos ſequar, quippe qui legerim *in d. authent. de hæred. & Falcid. §. ſi quis autem non implens*, à quo aſſumpta fuit breuis deciſio *d. authen. hoc amplius.* hanc admonitionem decreto iudiciario fieri debere: nõ ergo ab ipſomet iudice: ſatis enim eſt de eius decreto aut literis fieri, quod glo. probat *in dict. auth. §. illud quoque, verb. decreto.* quã dicit *Singul.* Corſet. *in ſingu. verb. citatio.* & Angel. *in dict. auth. hoc amplius*, idẽ annotauit Franciſc. Bald. *in dict. auth. de hær. & Falcid. verb. decreto iudiciario.* Nec Regia *l. fin. tit. 19. part. 6.* iudicis mentionẽ fecit in hac monitione. Verũ, quia quiſquis is eſt, qui Iuſtiniani nouellas Codici inſeruit, cõciſe nimis & quandoq; peruerſe eas in illã epitomẽ reduxit, hic oportet prædictã Iuſtiniani ſanctionẽ adſcribere ex ipſa Nouellarũ prima conſtitutione ab Haloandro in Latinũ ſermonem è Gręco traducta. *His antè à nobis definitis, ſancimus, vt his, qui vel hæredes ab aliquibus ſcripti ſunt, vel fidei commiſſa (ſiue ea vniuerſorum ſiue ſpecialia ſunt) aut legata meruerunt, omnimodo neceßitas incumbat implendi eius, quod teſtator, aut qui legato eos honorauit, conſtituit, modò q[illegible]d iniunctum eſt, legitimum ſit, nec vlla id lex prohibeat, aut vt maximè honoratus facere omittat, ratum nihilo[illegible] is verbis demonſtret. Si quis autẽ quod à teſtatore [illegible] cauſæ [illegible]d dũ quod iuſſus eſt facere, recuſat, decreto [illegible] m ea, quæ honorato [illegible]* um. cont[illegible] *numero eſt, qui ne-*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ceſſariò aliquid lege capiunt, in maiorem autem partem, quam lex requirit,
hæres ſcriptus eſt, tantum capiat duntaxat, quantum illi in rationem trien-
tis iure ſucceſsionis ab inteſtato lex dari concedit, quod reliquum eſt, idem
totum auferatur, & ſiquidem alij hæredes ſcripti exiſtunt, adcreſcat illis
pro ea parte, quæ cuique inſtitutione attributa eſt. Quod ſi nemo alius hæres
exiſtat, aut qui ſcripti ſunt, hæreditatem fortè non adeunt, tunc quod aufer-
tur, adijciatur reliquis rebus, necnon legatarijs, fideicommiſſarijs, & ſeruis
libertate donatis, copia fiat adeundæ & acquirendæ eius hæreditatis, vt
tamen modis omnibus imperata faciant, videlicet, cautione priùs ab eis
præſtanda, prout vel rerum vel perſonarum ratio admiſerit, omnia ſe per-
ceptis rebus facturos, quæ teſtatores rectè voluerint. Enimuero ſi nemo eorũ,
quorum in teſtamento habita eſt mentio, hoc eſt, nec cohæres, neque legata-
rius, neque fideicommiſſarius, neque ſeruus libertate donatus adire voluerit,
tunc poſt eum, qui ſcriptus quidem hæres, in legitimam verò duntaxat par-
tem per hanc legem concluſus eſt, ad alios, quos ab inteſtato lex vocat; bona
deferantur, vt conſimiliter cautionem dent ſe completuros, quæ teſtamento
ſunt comprehenſa.

Hactenus Iuſtiniani Nouella, quæ vberrima oratione
proſequitur ea, quæ in d. authent. hoc amplius. diminutè tradun-
tur. Id verò, quod in d. authent. hoc amplius. dicitur, hæredem mi-
nimè exequentem iudicium defuncti lege repręſentatum,
non incidere in hanc pœnam, ita intelligendum eſt, vt iu-
dicium repræſentatum dicatur circa libertates ſeruorum,
quas iuſſit teſtator hæredem intra annum concedere: lapſo
etenim anno à lege conceduntur ipſo hærede negligente,
l. cum vero, §. ſubuentũ. ff. de fideicommiſſ. libert. l. ſi pecuniam, §. ſi ſeruus.
ff. de condit. cauſa dat. & hoc ipſum in Nouella exprimitur illis
verbis: Aut. maximè honoratus facere omittat, ratum nihilominus fore
expreſsis verbis demonſtret. Tametſi Franciſc. Balduinus conten-
dat, hoc alienum eſſe à Iuſtiniani Iuſtitutione.

Hanc verò pœnam effugiet hæres, cui alia minor pœna
à teſtatore indicta fuit ob hanc negligentiam: illa enim
8 † operatur, vt legis pœna ceſſet, ex notatis in l. ſi fundum ſub
conditione. §. Stichum. ff. de legat. 1. l. 1. §. 1. ff. de pen. lega. per Alex. in
l. ita ſtipulatus. col. pen. ff. de verb. obl. atq; idem erit, ſi tempus pro-
lixius teſtator deſignauerit ad exequendam eius vltimam
voluntatem, ex l. diem. ff. de lega. 2.

9 Porrò pœnam hanc ipſo iure negligentibus exequi † vl-
timas voluntates ſtatui, ita vt ſentẽtia neceſſaria non ſit ad
eam indicendam, probat gl. in d. auth. de hæred. & Falcid. §. ſi quis
autem non implens. verb. auferri. Bald. Salic. Ang. Corn. & Iaſ. in d.
auth. hoc amplius, fin. col. per tex. ibi, amittat: quod verbum priua-
tionẽ inducit ipſo iure. gl. in l. amiſsione, §. qui deficiunt. ff. de capitis
diminutio. Bald. in l. 1. col. 1. C. ſi mulier ſecundo nupſerit. Abb. in c. cum in
cunctis. §. fin. col. vlt. de electio. optimus tex in auth. licet, C. de epiſc. & cler.
dicens hęredem, negligentẽ poſt monitionẽ ſoluere legata
pia, amittere lucrum, & id Epiſcopum vendicare poſſe. Ver-
10 bum enim, Vendicare, † præmittit amiſſionem ipſo iure. His e-
11 tiam accedit, quod verbum, Auferatur, † inducit priuationẽ
ipſo iure: quod verbum in dicta prima cõſtitutione Nouel-
larum in hac ſpecie apponitur. & notat Tiraquel. in l. ſi vnquã,
C. de reuoc. donatio. verb. Reuertatur. num. 148. Ego verò libenter ab
12 hac opinione diſſentio: neq; enim arbitror verbũ, Amittere, †
ipſo iure eſſe intelligendum, gl. & Communiter Doctores in l.
ſi quis in tantam, C. vnde vi. Ripa in cap. ſæpe. de reſtit. ſpoliato. col. pen. glo.
in l. ſi qua ex feminis, & ibi Bál. C. de ſecũdis nuptijs, gl. in cap. ſi diligen-
ti, de foro competen. probatur in cap. quia nonnulli, de clericis non reſidẽ-
tibus, iuncto cap. de multa de præbend. quam opinionem ſequitur,
eam dicens magis communem eſſe Andr. Tiraq. in d. l. vnquã,
verbo, reuertatur. nu. 127. & ſeq. licet non deſint, qui ab hac ſẽtẽ-
tia diſcedant. & idem dicẽdum eſt in verbo, auferatur. Nec
huic ſententiæ oberit textus in dict. authen. licet. quia loquitur
in alio diſſimili caſu, vti ex eo conſtat: quo fit vt ſentẽtia ſit
neceſſaria in hac quæſtione, quam tractamus, ad priuandũ
hæredem & executorem teſtamentario lucro ob negligen-
tiam exequendi vltimam voluntatem defuncti. Páu. Caſtr. in
d. auth. hoc amplius. 2. col. Ang. in d. §. ſi quis autem. Regia & inſignis lex.
vltima, tit. 10. part. 6.

13 ¶ Egregia verò dubitatio † hic ſeſe inſinuat, nũ filius hæ-
res negligens legata pia ſoluere, amittat legitimam illam
portionẽ, quæ ſibi à lege defertur. Sunt enim, qui exiſtimẽt
ex hac negligentia etiam legitimam illam partem à filio a-
mitti, ex eo quod in cap. licet de voto. filius priuatur legitima
portione & primogenio, quia opus pium à patre ſibi iniun-
ctum exequi noluit. Item, qui [illegible] onitus bis à iudice recuſat
ſoluere pia legata, etiam ante [illegible] priuatur lucris èx te-
ſtamento ad ipſum perti[illegible]o mo[illegible] licet, C. de epiſcop. &
cleric. authen. de eccleſ. [illegible] ſunt [illegible]

deciſio in filijs quoad legitimã locum habet: ſiquidem no-
uella Iuſtiniani, quæ legitimam portionem filiorum exci-
pit, in legatis piis minimè procedit. Nam lucrum quod ab
hærede negligente aufertur, per eandem cõſtitutionẽ ſub-
ſtitutis, coniunctis, aut legatarijs defertur: at illud quod tol-
litur ab hærede ob ſegnitiem exequẽdi legata pia, diſtribu-
tioni Epiſcopi offertur, vt in dict. authen. licet. igitur diſpoſitio
Iuſtiniani in dict. auth. hoc amplius. legatis piis minimè cõuenit.
His tandem rationibus hanc opinionem aſſerũt Archid. &
Domin. in cap. Syluester. 11. quæſt. 1. Ioan: Andr. Hoſtienſ. Antõ.
Anchar. & eſſe Communem teſtatur Imol. hic. Sed contrarium
probabilius. Primo, quia in d. aut. hoc amplius. fit mentio legatæ
libertatis, & filius negligens in libertate concedenda ex te-
ſtamento patris, non amittit † legitimam: igitur non exe- 14
quens pia legata, portionem iſtam minimè perdit, & tamẽ
legatum libertatis pium eſt, l. 1. §. ſi autem, C. de com. ſer. manu.
& ibi Bald. Iaſ. illum textum dicens eſſe meliorem iuris in l.
1. §. ſi quis ita. num. 15. de verb. obligat. latè Euerar. in Topicis, cap.
22. Ad id etiam facit, quod in iuris vtriuſq; locis quibus pu-
nitur dilatio exequendi legata pia, nullibi fit mentio legiti-
mæ portionis. Sed id tantum ſancitum eſt, lucrum teſtamẽ-
tarium hæredibus aut executoribus auferri: portio autem
legitima non eſt lucrum, ſed quaſi debitum patrimonium,
l. ſi quis legatũ, §. fin. vbi gloſ. celebris hoc aſſerit, ff. de falſis. pro-
bat l. vltima. §. non enim, & ibi gloſ. C. de codicil. notat Iaſ. in l. eum qui.
C. de inoffic. teſtam. Præterea, ſi præcedens opinio vera eſſet, cõ-
tingeret ſæpiſſime portionem legitimam filio relinqui, nõ
leui adiuncto grauamine, quod eſt contra textum in l. quo-
niam in prioribus. C. de inoffic. teſtam. Quamobrẽ vltimæ huic ſen-
tentiæ ſubſcribunt Cardin. Abb. Imol. Barbat. hic nu. 10. Bald.
in d. authent. hoc amplius. nu. 7. & Sylueſt. verbo, teſtamentum, 2. q. 10.
optimè Didacus á Segura in l. 3. §. fin. de liberis & poſthum. fol. 7.
col. 1. ex hoc ſcribens, filium, cui pater in his regnis reliquit
tertiam & quintam bonorum partem, differentem exequi
parentis vltimam voluntatem per annum integrum, quin-
tam partem amittere, non tertiam, quæ lege Regia pars eſt
legitimæ portionis. Hanc etiam vltimam opinionem ſenſit
hic Bernard. in vltimis verbis: dicit eam Communem Ioan. Le-
cerier. de Primogenitura lib. 3. q. 6. & eam ſequitur Carolus Mo-
linæus in conſuetud. Pariſienſ. tit. 1. §. 8. in gloſ. 3. quæſt. 3. Non oberit
huic ſententię textus in d. cap licet. quia illa deciſio procedit
in voto facto à parente, quod filius exequi noluit, & ob id
priuatur tota hęreditate, atq; etiã legitima: cũ hęreditas eſ-
ſet indiuidua, regnum, inquã, tex. in conſtitutione Frederici, tit. de
probib. feud. alien. per Frederic. quo fit, vt id ſit peculiare in voti
executione omiſſa. Bald. in d. auth. hoc amplius. col. 2. Doctor. in d.
c. licet. qui in hoc conueniunt frequentiùs, vt aſſerit Rode-
ric. Zuares in repet. l. quoniã in prioribus, Col. de inoffic. teſtam. fol. 5. col.
4. ſed ipſe compertũ habeo, filium grauari non poſſe quoad
ligitimam portionẽ, etiam fauore pietatis, vt aliquod onus
pium ſubire teneatur. c. fin. 17. quæſt. 4. & id etiã in vota notat
Alberic. in d. l. quoniam in prioribus in prin. Barthol. Brixienſ. quæſt.
venereali 37. ſiue voti executio conſiſtat in conditione po-
teſtatis, caſus, vel miſta. Doctores in d. l. quoniam in prioribus. vbi
Roderic. Zuares in 1. ampliatio. gloſſ. Bart. Paul. Alex. & alii
magis communiter in l. ſi pater. C. de inſtit. & ſubſtitut. Regiæ l.
17. tit. 1. & l. 11. titu. 4. part. 6. ex quibus cõſtat, à portione legiti-
ma prorſus excludi quamcunque conditionem, ſiue ſit cõ-
ditio à caſu, à filii poteſtate, vel miſta. Vndè non placet
Ioan. Andr. Henric. & aliorum opinio, qui in dict. cap. licet.
exiſtimant conditionem voti adimplendi à legitima por-
tione non excludi, ſi pendeat à poteſtate filii; quod admit-
tendum non eſt.

Item illud adnotandum eſt, filium à patre hæredem inſti-
tutum, adeuntem hęreditatem † abſque beneficio inuenta- 15
rii, eiuſque confectione omiſſa, poſſe legitimam portionẽ
deducere ex legatis gloſ. in dict. auth. hoc amplius. gloſſ. in auth. ſed
cum teſtator. C. ad legem Falcidiam. omnium conſenſu receptæ,
vt Alex. aſſerit in l. ſcimus. §. penult. & ibi Iaſ. in §. vlt. C. de iure de-
liberandi. Corn. conſil. 180. col. 7. vol. 4. & Roderic. Zuares in d. l. quo-
niam in prioribus. 7. ampliatio. idem Alex. conſil. 67. lib. 4. vbi Caro-
lus Molinæus eandem opinionem approbat: & Commu-
nem eſſe itidem ſcribit Didacus à Segura in repetitio. l.
vnum ex familia. §. ſed ſi fundum. nu. 165. ff. de legatis. 2. ſimilis
gloſſa in authent. de hæredib. & Falcid. §. ſi verò non fecerit. verb. lu-
crari. Iaſ. in d. l. ſcimus in princ. Regia l. 7. tit. 11. part. 6. ita tamẽ, vt
ratione legitimę legata diminuantur: ſic verò diminuta ſol-
[illegible]ur vltra vires ha[illegible] Cyn. in dict. authent.
ſed

ſed cũ teſtator. idem Paulus, Baldus, & Angelus Aretinus *in dict. l. ſcimus. §. penult.* Corn. *in eadem l. §. ſi vero. Baldus in l. 1. nu. 3. C. de bonis auct. iudi. poſſid.* Corn. *in d. conſ.* 180. Zuares *in dict. ampliatio 7. ad finem.* quibus addendum erit, quod ipſe tradam *in c. Raynutius. §. 11. in fi.* Cęterùm vt ingenue fatear, prędicta Bart. verba dubiũ ſenſum habere videntur: nam ſi filius ex legatis, non confecto inuentario, indiſtinctè legitimã portionem detrahere poſſet, frequenter omitteret eius confectionem, vt ex bonis hęreditarijs ſecretè legitimam caperet, & iterũ legata diminueret, deducta portione legitima. Quod ſi dixeris hanc pręſumptionẽ in filio minime locũ habere, id aperte conuincitur: nam & in eo locũ habet text. *in auth. de hæred. & Falcid. §. hinc nobis.* Deinde Bart. cęterique frequentiſſime hoc pręmittunt, dicentes, filium legata ſoluturũ, etiam vltra vires hęreditarias, deducta tamen legitima portione: nõ enim quicquã filius hæres ſolueret ex proprio patrimonio vltra vires hęreditarias, ſi prędicta iuris pręſumptio in eo ceſſaret. Quamobrem, ni fallor, Bart. & ſequaciũ opinionem eo pacto intelligendã eſſe opinor, vt ſi filius hæres probauerit legitimis probationibus hęreditatis quantitatem, eandemque certam & diffinitã, legatis tamen vel æqualẽ, vel minorẽ: poſſit ſanè ex legatis legitimã deducere portionẽ, eaque deducta, legata ipſa per eam deductionẽ diminuta ſoluere teneatur, tametſi quantitatẽ hęreditatis exceſſerint. Sed & ſi minime probauerit filius hæres certã hęreditatis quantitatẽ, allegans tamẽ nõ eſſe in hęreditate bona, quę ſufficiãt legatorũ, nedũ legitimę portionis, ſolutioni: ſoluet omnino integra legata, nulla facta legitimæ portionis deductione, cùm hęreditas præſumatur opulenta ac ſufficiens, niſi contrariũ vel cõſcripto repertorio vel legitimis probationib. apparuerit, ex illa opinione, quã aduerſus Bart. probaui. *in l. ſi conſtante. in prin. ff. ſol. matr. 1. q.* Si verò ſententia Bart. ibidem verior ac probabilior cuiquam viſa fuerit, is neceſſariò in hac, quam tractamus, quæſtione dicet, filium hæredem ex legatis poſſe portionem legitimam deducere, atque ita legata per hanc deductionem diminuta ſoluturum.

Tunc tamen non poterit certo ſciri, an hæc legatorũ ſolutio vires hęreditatis exceſſerit: quod videtur Cyni, Bartoli, & Doctoru opinioni aliqua ex parte refragari. Oportet autẽ aduertere, quid Regia Partitarũ conſtitutio vere hac in quæſtione ſenſerit: nam licet cõmunis opinio, quã ex Accurſio retuli, eam poſſit pati declarationẽ, quam Cynus, Bartolus, & alij frequenter cõminiſcuntur. Regia verò lex ita cõmunẽ opinionẽ probat, vt ſecluſa Bart. declaratione, filius hæres legitimam portionẽ, priùs quã legata, deducat ex bonis, quæ conſtiterit in patris hæreditate eo mortuo manſiſſe: nec legata, ſoluere tenebitur, niſi quatenus poſſint, deducta legitima, ſolui ex bonis hæreditarijs. Ea ſiquidem lex ſtatuit aperte, filium hæredẽ non confecto inuentario, legitimã portionem poſſe deducere eo modo, quo hęres conficiens inuentariũ Falcidiam è legatis deduxiſſet.

16 Præterea conſiderandũ eſt, filium ad primogeniũ † vocatum poſt obitum patris, non poſſe à patre grauari aliquot oneribus ex primogenio ſoluendis. *l. vnum ex familia. §. 1. ff. de leg. 2.* tract. Io. Lecirier. *de primogen. lib. 3. q. 6.* & Carol. Molin. *in conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 8. in gloſſ. 3. q. 3.*

17 Ex quibus ipſe deduco, filium † minimè mandantem exſecutioni pia legata intra annũ, etiam præmiſſa monitione, non amittere legitimã, nec iure primogenij ex hoc priuari. vtrunq; expreſſim cõcedit Carol. Molin. *in d. §. 8. gloſ. 3. q. 3.*

Hinc deniq; infero, falſam eſſe cõmunem interpretationem. *c. licet. de voto.* Nam ſi ratione pietatis nihil eſt ab eius parte legitima auferendũ, cur potiùs tota hęreditas indiuidua, occaſione legitimæ partis, cui potiùs fauendũ eſt, non dimittitur apud filium, quam ab eo integre auferatur, ratione eius partis, quam negligentia amiſit?

18 Et quod fortius eſt, cur † primogenio priuatur filius *in d. c. licet.* ex negligentia exequendi votum pium parentis, ſi & id conſtat ratione primogeniturę, & in rebus ſub ea comprehenſis, minimè poſſe onus aliquod iniungi ei, cui ipſum hoc ius defertur ex antiqua inſtitutione? Erit igitur ille textus ita intelligendus, vt filius priuetur paterna hæreditate ob id, quòd patris votũ & legata nõ mandauit executioni. In hac verò priuatione mentio legitimæ nulla fit in prima illius c. parte: quo fit vt poſſit iſthęc priuatio intelligi deducta legitima. Cæterũ, dum in [illegible] illius decretalis parte priuatur regno, quod eo [illegible] genij delatũ eſt, ex eo fit, quòd filius in[illegible] parentis ad execu[illegible]

deducere, & ideo id exequi tenebatur, vt ſcribit Carol. Mol. *in conſuetu. Pariſ. d. q. 3.* & monitus à Romano Pontifice, vt propriam promiſſionem abſolueret, hoc agere noluit, atque ex ea cauſa pro nimia contumacia excommunicatur, & in ea proterue perſeuerans, à Roman. Pontifice regno indignus cenſetur ac priuatur: ſi quidem poteſt † ex cauſa Romanus Pręſul, Regem aliquẽ regno priuare. quod probat optimè 19
text. *in c. grandi. de ſupplen. neglig. prælato. in 6. cap. alius. 15. q. 6. c. Adrianus. 63. diſt.* Io. Lupi, *de regno Nauar. 2. part. §. 7. c. Apoſtolica. de re iudic. in 6.*

EX CAPITE, CVM IN OFFICIS.

SVMMARIA.

1 *Clerici habentes beneficia, vſufructuariò, an vſuario ſint ſimiles.*
2 *Clerici in reditibus eccleſiarum id tantùm iuris habent, quod eis à canonibus conceſſum eſt.*
3 *Eccleſiaſticarum rerum adminiſtratio ad Prælatos eccleſiæ pertinet.*
4 *Eccleſiaſtici miniſtri quid ex temporalibus bonis, vel iure diuino, vel canonico, vel ciuili conſequi debeant.*
5 *Ius diuinum, & eius diſpoſitio in diſtributione rerum Eccleſiaſticarum.*
6 *Beneficiorum Eccleſiaſticorum reditus, in quem vſum impendendi.*
7 *Eccleſiarũ bona Chriſti patrimoniũ. numero 12. quòd ſint bona pauperum.*
8 *Decimæ eccleſiaſticæ in quem vſum impendendæ.*
9 *Clericus teſtari poteſt de parte redituum beneficij eccleſiaſtici.*
10 *Clerici habentes beneficia vltra ſumptũ ſibiipſis & familiæ neceſſariũ, eccleſiæ reditus expendentes in profanos vſus, an teneantur ad reſtitutionem.*
11 *Reditus eccleſiæ in profanos vſus non expendendi.*
13 *Eccleſiaſticorum in pauperes officium in his, quæ ipſis de bonis eccleſiaſticorum ſuperſunt.*
14 *Diſtributiones quotidianæ clericis acquiruntur, quoad liberam eorum diſpoſitionem.*
15 *Clericus donare poteſt de bonis eccleſiæ in pios vſus, ſi ægrotet. & intellectus cap. ad hæc. iſto tit.*
16 *Clericus teſtari non poteſt de bonis occaſione eccleſiæ acquiſitis.*
17 *De reditibus beneficij quatenus clericus teſtari poſſit.*
18 *Beneficium ſimplex habens, an poſſit libere etiam in teſtamento reditus eccleſiæ diſtribuere.*
19 *Penſionarius teſtari poteſt de reditibus ex penſione eccleſiaſtica perceptis.*
20 *Papa an poſſit permittere clericis liberam teſtandi facultatem de reditibus eccleſiarum.*
21 *Teſtandi licentia eſt intelligenda de primo teſtamento, & re integra morte concedentis finitur.*
22 *In odioſis, ſi aliquid concedatur, hoc tantùm pro primo actu conceſſum intelligatur.*
23 *Conſuetudo vniuerſalis eccleſiæ, quæ permittit clericis de reditibus eccleſiarum teſtari, defenditur.*
24 *Reditus eccleſiaſtici in quem vſum dependendi.*
25 *Succeſſio in bona clericorum qualis ſit.*
26 *Fructus beneficij vacantis ad defunctum pertinent per aliquod tempus.*
27 *Conſuetudo immemorialis idem efficit quod Principis licentia & priuilegiũ.*
28 *Donatarius ad remunerationem naturaliter obligatur.*
29 *Donatio remuneratoria an propria donatio, & quem effectum habeat.*
30 *Remuneratio donatio eſt.*
31 *Ingratitudo peccatum mortale, & inibi de ingrati actione.*
32 *Pactum nudum parit naturalem obligationem, ſed non actionem de iure ciuili, ſecùs iure canonico.*
33 *Antidora accipiens fit locupletior.*
34 *Operæ officiales, obſequiales, vel fabriles à libertis patrono præſtitæ, quando repeti poſſint.*
35 *Regiæ quædam legis intellecta, & num. 38.*
36 *Pater remunerare poteſt liberos, & ea remuneratio tanquam æs alienum deducitur, & quatenus hoc procedat.*
37 *Legitima liberorum minui non debet donatione patris in vnum ex liberis collata, licèt remuneratoria ſit.*
39 *Donatio coniugi alteri ab extraneo facta, ſi ſimplex eſt, non eſt communis: ſecùs ſi remuneratoria.*

CAPVT VII.

De vltimis voluntatibus clericorum.

DIximus *in cap. 1. huius tit.* an epiſcopi poſſint hæc in vltima voluntate diſtribuere bona propria vel eccleſiæ. Nunc verò oportet eandem quæſtionem repetere in clericis, ſacerdotia, quę beneficia vulgo dicimus, obtinentibus. Et in his clericis, qui curam animarum & adminiſtrationem eccleſiæ gerunt, eſt conſiderandum, quòd ius in eccleſię reditibus habeant. Sunt etenim, vt † quibuſdam 1
placet, in bona valetudine conſtituti vſufructuarij. In ægritudine verò, à qua decedunt, vſuarij. gloſ. *in c. præſenti. de offi. ordin. in 6.* quam dicit ſingularem Barbat. *in c. requiſiſti. iſto tit. num. 34.* idem *in cap. venerabili. de offic. deleg. col. 10. & in tract. de præſtan. Cardin. 1. part. quæſt. 3. col. 5. idem gloſ. in cap. 3. de probationib. in cap. poſſeſſiones. de rebus eccleſiaſt.* Rurſus clericos habentes beneficia eſſe tantùm vſuarios, aſſerit gloſ. *in cap. quia nos. iſto tit. & in cap. fin. de pecul. cleric.* alia *in cap. cum con[illegible]t. de pignorib. & in cap. cum olim. de rerum permut.* quibus in locis mirè Doctores variant, ita v[illegible] certa ex eis ſententia capi non poſſit, tametſi Abb[illegible] *etit. cap. cum. eſſes. iſto tit. num. 21.* latè ſuper hoc [illegible] que probet vltimam opi[illegible] Mili[illegible] pertur, clericum ha[illegible] bentem [illegible]

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

bentem beneficium,eſſe omnino vſufructuariū, nec prorſus vſuarium. Nam vſufructuarius poteſt diſponere de his, quæ ex vſufructu acquiſiuit, quod non poteſt hic clericus. Vſuarius verò nihil præter vſum habet, ac clericus beneficium eccleſiaſticū Canonico titulo poſſidens,plus iuris habet,quā vſuarius:ſicuti apparebit ex his,quę ſtatim tradam. Vnde neutra Doctorū opinio placet,& eſt, ni fallor, inutilis, atq; ab hac diſputatione extranea ipſa hæc iuris Canonici interpretum conſideratio.

2 ¶ In his igitur eccleſiaſtici † reditibus id iuris habent clerici,quod à canonibus expreſſim ſibi conceditur. Innoc. *in cap. indecorum. de ætat. & qualit. gloſ. in c. res eccleſiæ.* 12.q.1. Archidiac. *in c. ſtatutum. § aſſeſſorem. de reſcrip. in 6.* pulchre Cardin. *conſ.* 110.
3 *col. 2.* ſiquidē res eccleſiarū † ſubiacent adminiſtrationi Romani Pontificis,& Prelatorum; à quibus ipſa Catholica eccleſia regitur:ſic & canonibus eccleſiaſticis ipſum eccleſię patrimonium commiſſum eſt:ex qua regula plurima deduci poſſunt hac in quęſtione, prę cęteris notanda. Illud tamen obſeruandum erit, & omnino admonendū, vt planè intelligamus,quid ius diuinum,quid humanum,& pontificium ad huius diſputationis radicem inſtituerit. Iure quidē diuino,quod diuinū propriè dici ſolet & debet,ex lege no-
4 ui teſtamenti, miniſtris † eccleſiaſticis nihil aliud ex rebus ac bonis temporalibus competere, quàm quod ad vſum & alimenta fuerit neceſſarium & ſufficiat. Quod in quæſtione *de decimis. lib. 1. Variar.* euidenti ratione probauimus. Quod ſi quid eiſdem miniſtris datū eſt, quod neceſſariū vſum excedat,id iure humano & Pontificio, aut denique Principū & piorum hominū largitionibus datum fuiſſe, apertiſſimè conſtat.Vnde fit,vt quonam pacto hęc bona iure humano, aut piorum hominū libera conceſſione miniſtris data, ſint expendenda lege iuſtitię, quę ſpecialis ſit erga eccleſiarum miniſtros, ratio ac regula omnino petenda ſit, vel ab ipſo iure humano,vel legibus,ac conditionibus donatorum voluntate ipſis in donationibus expreſſim prę ſcriptis. Atque
5 ideo, ſi alicubi à ſanctis patribus diuini iuris † mentio facta fuerit circa horum bonorum diſtributionem, vel eorum communionem, aut quibus ſint communicanda, ea verba intelligenda ſunt de eo diuino iure, quod latiori ſignificatione diuinum ius dici contingit, propter ampliſſimam ſummamq́ue ſedis Apoſtolicę, eiuſq́ue ac totius orbis Pontificis Maximi,qui vicaria Chriſti vtitur poteſtate,ſupra genus humanum,auctoritatē. textus optimus *in cap. nimis. de iureiur.* ex interpretatione Hoſtien. Io. Andr. Anto. Cardin. Anchar. & Imolę,textus item *in c. qualiter. in 2. de accuſatio. & in c. 1. de iuram. calum. Card. in clem. 1. de iuram. calum.* tradidimus & nos *in c. 31. Pract. quæſtio.*

[Sed & poſt vnam & alteram huius operis editionē,ſcripſêre viri pietate,moribus,& diuini & humani iuris profeſſione celebres hac de controuerſia. Ita tamen,vt ex eis quidam conſtanter aſſeuerauerint: ſic eſſe iure diuino legis Euangelicæ, bona Eccleſiaſtica debita pauperibus, pręter miniſtrorū congruam ex vſu ſuſtentationē,vt nullo modo diuiſio facta poſtea iure humano,pauperibus pręiudiciū aliquod attulerit. Alij verò hanc legem cōmunionis bonorū Eccleſiaſticorū cum pauperibus,iure diuino Euangelicę legis inſtitutam eſſe fatentur: & tamen probare conantur, potuiſſe iure humano diuiſionē fieri,nec teneri miniſtros Eccleſiaſticos ex ea parte,quæ eis contigerit hac diuiſione facta,lege iuſtitię,quæ eius conditionis ſit,vt ad reſtitutionem obliget,pauperibus diſtribuere,quæ eis præter neceſſarium ſibi vſum ſuperſint. Hanc verò litem ego componere non auſim:ea etenim lege,quæ tradidi hoc in capite, ſcripſi,vt quę mihi tunc viſa fuêre canonibus & interpretum opinionibus bona ex parte cōuenire, his commentarijs adnecterem,ſacroſanctæ Eccleſiæ atque diuini & humani iuris peritiſſimorum virorum cenſuram animo candido ſubiturus:ea præterea obteſtatione,vt lector hanc obligationē reſtituendi, quæ potiſſima pars huius concertationis eſt. (Nam de peccato graui & mortali,quidē, idē eſt auctorū iudiciū) ita proprio iudicio examinare velit,vt eā in dubio ſequatur ſententiam,quæ ſit frequētiùs,à iuris diuini & humani interpretibus & ſanctis patribus recepta: nam & hęc in animo iudicio tutior erit. Neq; tamen omittam,quando de lege Euangelica agimus, aliquot eiuſdem diuini iuris loca,quæ ad hanc c[illegible]ſam ſolent à prudentibus autoribus adduci.

Primū etenim extat I[illegible]o mo[illegible] quo pr[illegible]batur Ieſum Chriſtū Redemptorem noſtrū, & Eccleſiæ Catholicæ inſtitutorem, loculos habuiſſe,quibus à fidelibus oblata conſeruans,& ſuorum neceſſitatibus & alijs indigentibus diſtribuebat. Vnde D. Auguſtinus *de Mendacio c.* 15. apertiſſimè colligit inſtitutam fuiſſe formā Eccleſiaſticę pecunię:denique & Eccleſiaſticorum bonorum. Extat hic locus apud Gratianum *c. habebat Dominus.* 12.q.1.

His accedit quod Apoſtoli,primi Eccleſię miniſtri,eandē formam ſeruarunt exactè, quaſi magiſtri lege inſtitutam: quod ex D. Luca *in Apoſtolorum Actis* conſtat.

Quòd ſi hęc cōmunio ſic ad legem Euangelicā pertinet, vt pręter ordinariam cōmunionis bonorū naturā id tantum miniſtris ſit debitū, quod ad vſum congruū ſit neceſſariū: & pauperibus,quæ ſuperſint,eadem lege debeantur: non ſatis percipio,qua ratione huic legi diuinę per diuiſionem minimè derogetur; ſi ex quacunq; parte per eandem diuiſionē miniſtris aſſignata,aliquid eiſdem vltra congruā ſuſtentationē ſuperſit, & illud nō ſit diuiſionis factę cauſa pauperibus diſtribuendū ac reſtituendū. Etenim in hoc lex hęc diuina certā & ſpecialem diffinitionem habet:quòd ea quę ſuperſunt pauperibus dentur. Neq; vllam determinationē patitur ex humana lege:pateretur inquā eum, ſi per humanā legem tractaretur,quid obſeruandū ſit, vt ſecurè intelligamus, quæ poſſint ad congruam ſuſtentationem,& adeò, quę ſuperſint pertinere. At ſi lex humana ſic ſtatuat hac in re cōſtitutionē aliquā,vt bona quędam ita pertineāt ad miniſtros,vt quę ex eis ſuperſint pręter congruā ſuſtentationē,non debeantur pauperibus: profectò hoc eſſet legi diuinæ palàm derogare in eo, in quo illa ſpecialis eſt, neq; vllam exigit humanam determinationem.

Sicut nec lex diuina,quæ miniſtris pręcipit alimenta exhiberi:in hoc etenim ita certa eſt, vt nullo modo patiatur per legem humanā ſic determinari,quod miniſtris Eccleſiaſticis neceſſaria alimenta ex parte aliqua negari poſſint: & ſic de alijs exemplis erit planè agendum.

Quòd ſi ſola communio rerum Eccleſiaſticarum cū pauperibus eſſet lege diuina inducta: poſſet tunc propter iuſtas cauſas hæc communio diſſolui,& certa rerum Eccleſiaſticarum pars dari miniſtris,& alia diſtinctè pauperibus: & id abſque vlla obligatione reſtituendi, quod præter victum neceſſariū clericis ſupereſſet. Verū ni fallor, non adducitur diuina lex ad ſolam cōmunionem probandam:ſed ad hoc,vt ex quibuſcunq; reditibus Eccleſiaſticis,miniſtri, qui eos percipiunt, eis vti ad ſolam congruā ſuſtentationē poſſint, & quæ ſuperſint,teneantur pauperibus lege diuina diſtribuere.

Vnde alia via erit cogitanda, quę defendi poſſit ex dictis locis,non probari, lege diuina, bona Eccleſiaſtica, quæ ex parte ſuperſint miniſtrorū ſuſtentationi,eſſe omnino lege iuſtitię pauperibus debita. Vel, Redēptoris noſtri,& Apoſtolorū in ſtatu renaſcentis Eccleſiæ,vſum,non fuiſſe præciſè inſtitutū,vt & in poſterū, ad quęcunque bona, quacunque lege & conditione miniſtris Eccleſiaſticis data,pertineat. Quid enim,ſi Princeps aliquis inſtitueret Eccleſiam, & in ea miniſtros Eccleſiaſticos ad eius miniſteriū: tandem ex reditibus eidem Eccleſię donatis,certam partem miniſtris, aliam fabricæ,aliam pauperibus aſſignaſſet: nunquid, & ſi pars miniſtris conſtituta, eorū alimenta congrua excederet:is exceſſus eſſet lege iuſtitiæ pauperibus debitus? Hoc expendere poterunt faciliùs viri doctiſſimi,qui de hac quęſtione diligentiùs tractare conſtituerunt.

Illa verò verba ſacri eloquij, Quod ſupereſt date pauperibus,ad omnes pertinere,clericos,inquam,& laicos,minimè dubitauerim:omnibus enim dicta fuêre. tametſi, quod aliàs admonui, clerici aliunde, & ſpeciali quadam ratione, ad hoc charitatis opus,quod in alendis pauperibus verſatur, fortiori pietatis lege quàm laici teneantur.]

Primùm, exactè ac diligentur canonibus conſideratis colligitur, † clericos beneficia habentes, ex eorum redit- 6
bus eos tantùm expendere poſſe, qui ad eorum honeſtum victum,veſtitum, cæteroſq́; vſus neceſſarios aut congruos ſufficiant. *cap. ſi. quæſt. 1. & in c. videntes. ad. quæſt. & in princ. 44. diſt.* Tibi, ô ſacerdos, inquit Hieronymus, viuere de altari permittitur,non luxuriari. Bona etenim † eccleſiarum ſunt 7
proprium Chriſti patrimonium. *cap. cum ex eo. de elect. in 6.* notant Felin. & Dec. *in c. conſtitutus. de reſcrip.* Hinc diuus Bernardus *epiſtola* 2. ſcribit: [illegible] quicquid præter neceſſarium victum ac ſimpli[illegible]m de altari retines,tuum non eſt,

non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt. Secundò, hinc infertur, clericis omnino permiſſum eſſe antiquis canonibus reditus eccleſiaſticos, qui ad præfatam congruam ſuſtentationē neceſſarii non ſint, in optima vel aduerſa valetudine, in pios erogare vſus, iuxta illud *Lucæ* 1. Quod ſupereſt date pauperibus. *cap. fin. 6. q. 1. cap. Caſellas. cap. epiſcopi.* 10. *q.* 2. Noua etenim 8 lex † de dandis decimis eccleſiæ miniſtris, ex eo iuſtitiā præ ſe fert, quòd pro congrua miniſtrorū ſuſtentatione & pro pauperibus alendis datur ipſa decima fructuū pars. Caieta. *in* 2.2. *q.* 87. *art.* 1. *& quæſt.* 185. *art.* 7. *cap. decimæ. & cap. fin.* 16. *quæſt.* 1.

Hæc tamen Caietani ſententia ſic, vt opinor, eſt accipienda, vt non negemus, ius Pontificium aſſignare potuiſſe decimam, aliámve partem omniū fructuū, quę decima minor eſſet, miniſtris eccleſiaſticis, ad eorum congruā ſuſtentationem, ad eccleſias ædificandas, aliáſve expenſas, quas ad miniſterium diuinum fieri congruit, ad veteris legis exemplum, etiam nulla pauperum expreſſa habita ratione, ſic denique, vt ſi ea pars curſu temporis aucta, aliáve ratione pinguor effecta, vſum neceſſarium aliqua ex quantitate excederet, non eſſet omnino quod excedit pauperibus lege iuſtitiæ debitum. Alioqui, quod ex decimis in admodum precioſa ornamenta, vaſa, & ædificia expenditur, pauperibus plerumque lege iuſtitiæ debitum eſſet: cùm etiam, ſi deceat, ſacerdotes in templis miro modo fabrefactis, pretioſiſſimis ornamentis & vaſis vti, multa ex hoc poterunt videri arbitrio nō temerario ad pauperes pertinere, ſi iuſtitiæ lege, quę vſum neceſſariū ac decentem excederent, eiſdem debita forent. Multa enim, quę in his pręter neceſſarium vſum ad decorem ſic pertinent, vt abſque vlla læſione alterius licitè expendi valeant, ſi pauperū lege iuſtitiæ ratio habenda foret, in his, quę legitimis, iuſtis, ac decentibus vſibus ſuperſint, viderentur fortaſſis ea ex cauſa quandoq; legitimas, decentes, ac iuſtas expenſas exceſſiſſe. Tametſi fatear decimam partē miniſtris & eccleſijs datam fuiſſe iure Pontificio ea ratione, vt & cura pauperū maximè illis incumbat, eaq; ex cauſa legē de dandis decimis iuſtiorem in Chriſtiana Rep. viſam fuiſſe, quàm ſi libere in quoſcunque vſus abſque vlla pauperū ratione miniſtris eccleſiaſticis liceret eius reditus expendere. Memini autē decimæ partis aut minoris ex eo, quòd maioris nullū habeamus ex diuinis literis exemplū. Quamuis non dubitē, alimenta & alia, quæ ſunt ad diuinum cultum neceſſaria, miniſtris eccleſiaſticis diuino iure deberi, vbi decima fructuū pars aliqua ex cauſa nō eſſet ad ea ſufficiēs. Sed & in Chriſtiana Rep. ſummo opere curandū eſt, vt templa, veſtes, vaſa, & alia ornamēta, quibus miniſtri vti debēt in diuini cultus miniſterio, ſplēdidiora & pretioſiora ſint, quā ea, quibus ad profanos vſus etiā Principes vtantur. Hoc etenim ex ſacris literis veteris teſtamēti cōſtat, & Chriſtianorū Principū vſu receptū fuiſſe hiſtorię eccleſiaſticę auctores tradidere.

Tertiò, ex eadem ratione apertū fit, clericū habentem ec-
9 cleſiaſticū beneficiū † poſſe libere diſponere de illis reditibus, qui eſſent neceſſarij ad eius honeſtū ſumptū, inſpecta cuiuſque qualitate: ſi eos præcipuos is habeat, qui aliunde victum & neceſſaria ſibi miniſtrauit. Hæc etenim pars bonorum eccleſiaſticorū miniſtris per canones antiquos cōſtituitur. *c. eccleſias.* 13. *quæſt.* 1. *tex.* & ibi Abb. *in c. de his: de eccleſ. ædific.* Thom. 2.2. *q.* 185. *art.* 7. *in reſp. ad* 2. Ioan. Maior. *in* 4. *ſenten. diſt.* 24. *q.* 17. *& quæst.* 20. Et idem ipſe dicerē in his reditibus eccleſiæ & beneficij, quos digniſſima mercede induſtriæ & laboris impenſi in eccleſiæ regimine recipit ipſe, qui eccleſiæ curam geſſit, ex Bolognino in Anani. *in conſ.* 87. vbi ipſe Anani. hoc ipſum probat.

Quartum, quod ex præmiſſis inferri poteſt, non facilem habet definitionē: ſunt etenim, qui opinentur, clericū ha-
10 bentem † beneficiū, vltra ſibi neceſſaria, in profanos vſus reditus illius expendentem, mortale crimen cōmittere, & teneri ad reſtitutionē illorū redituū, quos ita expendit, ex Hieron. dicente: Aliena capere conuincitur, qui vltra neceſſaria ſibi retinere probatur. *cap.* 1. §. *ordinandus.* 42. *diſtinct.* Senſit hanc opinionem Thom. 2.2. *quæst.* 43. *art.* 8. expreſſim aſſerit Alexan. Halen. 3. *par. quæst.* 36. *mēbr.* 5. Ricard. *in* 4. *ſenten. diſtin.* 45. *art.* 3. *q.* 1. Gabriel *in* 4. *diſtin.* 15. *quæſt.* 8. Floren. 3. *part. tit.* 15. *cap.* 1. §. 19. Io. Maior. *in diſt.* 24. *quæſt.* 17. dicens, hanc *Opinionem* eſſe *Communem.* quam tandem probat Paluda. *in* 4. *diſt.* 34. *q.* 3. *art. vlt.* quibus ſuffragatur tex. optimus *in c. epiſcopus.* 12. *q.* 1. *& in c.* 1. 12. *q.* 3. Pulchre diuus Bernar. *Epiſt.* 42. *col.* 3. *Clamant,* inquit, *pauperes, noſtrum eſt* [illegible] *nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis.* Huic opinioni accedunt Abb. *in c. cùm ſecundū. de præben.* 1. *col.* & Archidiac. & Domin. *in ſumma,* 44. *diſt.* Felin. *in cap. poſtulaſti. nu.* 6. *de reſcrip. idem in cap. de quarta. nu.* 31. *de præſcrip.* Anton. Burg. *in cap.* 1. *nu.* 28. *de emption.* Sed hæc atq; alia à dictis Doct. adducta eò tendunt frequentiùs, vt ſit illicita
11 hæc eccleſiaſticorū † redituum diſtributio: non tamē vt ſit reſtitutio neceſſariò facienda. Præterea, reditus eccleſiaſtici, qui ſuperſunt vltra miniſtrorū victum, alieni dicuntur, non propriè, ſed ex quadam metaphora, eo quòd pauperibus eſſent erogādi: quod auctoritate Hieronymi comprobatur: is etenim ſcribit, bona eccleſiarum dici bona † pau- 12
perum, quoad debitū, quia eis debentur, non quoad dominium, nec quoad proprietatem: ſicuti refert Cardin. à Turrecrema. *in c. videntes. nu.* 2. 12. *quæſt.* 1. Canon autem primus. 12. *quæſt.* 3. id tantum probat, acquiſita ex reditibus eccleſię, aut beneficij, ad eccleſiam pertinere, quod omnes concedunt: nec inde ſequitur, pręlatū reditus ſibi deſignatos per luxuriam conſumentem, ad reſtitutionem teneri. Quamobrem, licet concedant hanc conſumptionē abſq; mortali crimine non fieri, negant tamen reſtituendi obligationē. Thom. & Caieta. 2.2. *q.* 185. *art.* 7. Præpoſ. *in ſumma,* 44. *diſtin. col.* 5. Thom. *quodlibet.* 6. *art.* 12. Sylueſt. *verbo, clericus.* 4. *q.* 20. *& verbo, reſtitutio.* 3. *q.* 5. Adria. *in* 4. *ſent. incipiente, pro clariori.* 4. *concluſ.* Ioan. Arbore. *in Theoſophia. par.* 1. *cap.* 25. *ad finem.* & Ioan. Driedo. *de libert. Chriſtia. pag.* 199. quorum ſententia benignior eſt, & noſtris hiſce temporibus admittenda, ex totius Chriſtiani orbis conſuetudine, qua plurimū adiuuatur. [tradit idem & probat Cardin. à Turrecrem. *in c. ſi priuatim.* 12. *q.* 1. *& in c....* 12. *q.* 5. Gabr. *in* 4. *d.* 9. *q.* 8. *concl.* 5. dum S. Tho. diſtinctionē *ibi & concl.* 4. admittit: eandem opinionē, quamuis dubius, ſequi videtur, & eodem modo Petrus Soto, *de inſtit. ſacerdot. tract. de bonis Eccleſ.*] Nam poſt factam bonorum diuiſionē inter eccleſiā & epiſcopum, ac ſacerdotes eccleſiæ miniſtros, epiſcopi & miniſtri eccleſiaſtici verè domini ſunt eius fructuum portionis, quæ ſibi contigit. Quod latè tractat & tradit Dominicus Soto. *lib.* 10. *de iuſtitia & iure. quæſt.* 4. *art.* 3. *&* 4.

Ea verò pars, quæ, vt diximus, Epiſcopis † diſtinctè com- 13
petit, à quocunq; donata ſit, ea lege, ni fallor, data cenſetur, vt epiſcopi erga pauperes officio patrum & paſtorū in his quæ ſuperſint vltra ſibi neceſſaria vti debeant & teneantur, ſi non lege iuſtitiæ, ſaltem lege charitatis, quę peculiari quadam ratione magis epiſcopos quàm alios obliget. quāuis, vt dixi, non auſim conſtanter aſſeuerare, eos teneri in prædictis caſibus ad reſtitutionem ratione eius partis, quæ iure vel alia quacunq; inſtitutione diſtinctè miniſtris etiā Prękatis competit. Etenim negari non poteſt, diuū Thomā, cuius auctoritas apud omnes maximi debet eſſe momenti, huius fuiſſe ſententiæ, atque item eos omnes, quorū modò meminimus, ſi eorum diſtinctio iuxta ſeriem & ordinē ab eis non admodum obſcurè ſignificatū ad amuſſim expendatur. Nam & Caieta. ipſe reſtitutionis radicem ex natura communiū bonorū apertiſſimè deducit. [ea enim quæ D. Tho. ſcripſit *q.* 43. *art.* 8. omnino ſunt intelligenda, obſeruata eiuſdem Thom. & Caietani diſtinctione 22. *q.* 62. *art.* 5. *ad* 5.] quo fit, vt ſi bona miniſtris eccleſiarū etiam epiſcopis data ſint ſeparatim, ac principaliter pro eorum miniſterio, ea ratio, quæ acceſſoriè &, vt dici ſolet, ſecūdariò ad largitionē in pauperes expectat, nullo modo videatur ad reſtitutionē obligare. Ea verò bona ſpecialiter apud S. Thomā vſui miniſtrorum eſſe deputata intelligo, quæ diſtinctè ab his partibus, quæ ex canonū diuiſione fabricæ & pauperibus aſſignatæ fuere, miniſtris competunt, vel quę ratione miniſterij eis donata ſunt: quamuis eius ſint quantitatis, quæ neceſſariū vſū excedant. Alioquin nulla eſſet diſtinctio inter bona cōmunia, & ſpecialiter deputata, qua S. Thomas euidēter vtitur. Aliud etenim eſt, eſſe quædā bona neceſſaria miniſtris, habita ratione vſus: & hęc in bonis cōmunibus cōtinentur: aliud, eſſe quædam bona ad vſum miniſtrorum ſeparatim deputata, & hæc diſtinctam à communib. rationē habent. [Et hic eſt genuinus ac verus S. Thomę ſenſus.]

Quintò, ex principali † aſſertione colligitur, in quotidia- 14
nis diſtributionibus eccleſiaſtici beneficij animaduertendū eſſe, vt earū dominium acquiſitum cenſeri debea[illegible], habenti beneficium, & eas percipienti. text. *in cap. vnico, de clerici[illegible] ſidentib. in ſexto, ad finem.* Vbi Domin. & Franciſc. hoc ſentiunt. Barb. dicens illum tex. *Singularem, in c. ſi. col. ſi de pecul. cleric.* not. gl. Guliel. *in extrauag*[illegible] *vacan. inter communes. verſ. conſueuerit. in* 1. Dec[illegible] quorum *Opinio Communis,* [illegible] ſicuti [illegible] ben[illegible]

ſicuti eam ſecutus aſſerit Pariſ. *conſ.* 33. *vol.* 4. *col.* 2. Conſtat
enim has diſtributiones à canonibus eccleſiæ miniſtris cõ-
cedi ob illud miniſterium, quod altari aut diuino cultui im-
pendunt. idem notat Bologninus in Ananiæ. *conſ.* 87.
15 ¶ Sextò, ex his conſtat ratio † decretalis, *ad hæc*, *noſtro tit.*
qua probatur, clericum poſſe, etiam in ęgritudine conſtitu-
tum, cauſa donationis inter viuos, reditus eccleſiæ in piam
erogare cauſam, modò in hac donatione moderamine vta-
tur, ſi ex ea ægritudine decedat: ſed ſi in bona exiſtens va-
letudine velit in pios vſus aliquid expẽdere de bonis mobi-
libus, id agere poterit libere: nulla pręfinita quãtitate, quod
etiã probatur *in cap. quia Ioan. iuncta gloſ.* 12. *q.* 5. notant Abb. An-
chara. Imo. & Barb. *in d. c. ad hæc.* Vnde oportet à viuente fieri
traditionem horum bonorũ, quæ donantur. Barb. *in d. c. ad
hæc.* 2. *col.* ad hunc ſaltem effectum, vt fraudis præſumptio
& ſuſpicionis indicium euitetur: quo ficta cenſeri poſſit
donatio iſta ab ægroto facta.
16 ¶ Septimò, † clericũ beneficiũ eccleſiaſticum habentem
proprio teſtamento non poſſe diſponere de bonis occaſio-
ne eccleſiæ acquiſitis. text. in hoc *c. cùm in officiis.* etiam ſi illa
bona acquiſierit occaſione reditus ipſius beneficij. tex. *in c.
relatum. in* 2. *iſto tit.* vbi Abbas. idẽ Abbas latiùs *in c. cùm eſſes. eod.
tit. in relectione. nu.* 23. Cuius *Opinio omnium conſenſu recepta* eſt, om-
nes etenim iuris vtriuſq; Profeſſores hoc verũ eſſe iure fa-
tentur, licèt Palud. *in.* 4. *ſenten. diſt. nct.* 15. *quæſt.* 3. *arg.* 6. clericis
17 permittat libere teſtari de reditibus † beneficij, quod mani-
feſtè conuincitur per dicta iura, & *Communem ſententiam*, quæ
procedit non tantũ in reditibus collectis ex beneficio, ſed
etiam in rebus emptis pecunia, quæ ex eiſdẽ reditibus fue-
rit collecta. Barbat. *in c. inquirendum. de pecu. cleric. nu.* 7. Stephan.
Bertran. *conſ.* 259. *vol.* 2. quod probatur *in d. c. relatum.* & in hoc
cap. & id paſſim ſentire videntur Doctores.
18 ¶ Octauò, poteſt ex † his perpendi veritas gloſ. *in d. c. præſen-
ti. de offic. ordin. l.* 6. quę dixit; clericũ poſſe libere teſtari de bo-
nis ex ſimplici beneficio acquiſitis, cuius opinionẽ tenuit
Hoſt. *in cap. fin. de pecu. cleric. ex cap. requiſiſti. in fi. iſto tit.* & inquiunt
Anto. & Imo. *in d. cap. fin.* opinionem hanc in praxi receptam
eſſe. Eam verò falſam eſſe nos arbitramur per tex. *in cap. epi-
ſcopus.* 14. *q.* 1. vbi probatur, canonicos, qui ſimplex beneficiũ
obtinent, non habere bona eccleſiæ, vt propria, ſed ad diſ-
penſandũ. idem etiam conſtat ex his, quæ in pręcedentibus
aſſertioni. adducta fuere. Nã iura prohibẽtia clericũ teſtari
de reditibus beneficij, abſq; aliqua diſtinctione loquũtur.
Nec oberit tex. *in d. c. requiſiſti.* vbi id tantũ probatur, relictum
canonicũ alicuius eccleſiæ ipſi canonico acquiri, nec præ-
ſumi debere, cauſa eccleſiæ ei legatũ factũ fuiſſe, ex quibus
gloſ. opinio iure nõ procedit. & ita eã reprobãt Abb. *in d. cap.
cũ eſſes. nu.* 23. idẽ hic. idẽ *in cap.* 2. *de decim. & in cap. fin. de pecul. cler.*
Archidiac. *in c. ſtatutum. § aſſeſſorem. de reſcrip. in* 6. Innoc. *in c. inde-
corum. de ætat. & qualitat.* Domin. & Franc. *in d. c. præſenti. col.* 5.
Barb. *in tract. de præſt.* Card. *part.* 1. *q.* 3. *nu.* 8. idem *in d. cap. requi-
ſiſti. iſto tit. nu.* 34. idem *in c. fin. nu.* 14. *de pecul. cleric.* eandem
opinionem dicunt eſſe veriorem Imol. *in d. cap. fi.* Betran. *in d.
conſ.* 285. *vol.* 2. & communẽ Iaſ. *conſ.* 75. *vol.* 3. & Alber. Trotius
de vero & perfect. cleric. lib. 2. *cap.* 51. *nu.* 7. id tamẽ concedi poterit,
19 penſionarium † poſſe proprio teſtamento diſponere de re-
ditibus ex penſione eccleſiaſtica perceptis, & eo inteſtato
eoſdem reditus ad legitimos ſucceſſores pertinere: ſicuti
de iure id probat Hieron. Gigas *in tract. de penſionibus. q.* 52.
20 Vltimò, hinc poteſt deduci, an † Rom. Pontifex valeat
permittere propria diſpenſatione clericis teſtamentũ face-
re, & in eo bona illa diſtribuere, quæ ex reditibus benefi-
cij acquiſierunt: qua in quæſtione Abbas *in relect. cap. cùm eſſes.
iſto tit. nu.* 30. ſcribit, non poſſe Rom. Pontificẽ ſine maxima
cauſa hanc teſtandi libertatem concedere, Barba. hic. 5. *col.*
idem Franciſc. *in rub. iſto tit. in* 6. *col.* 32. Quin & Barbat. ſcribit
in tract. de præſtan. Cardin. 1. *part. q.* 4. licentiam hanc teſtandi à
Romano Pontifice conceſſam clericis de reditibus benefi-
ciorum, eſſe intelligendam ad pios vſus, non aliàs. Ipſe verò
conſidero bonorũ eccleſiaſticorũ adminiſtrationem ipſi
Romano Pontifici & eius canonis conſtitutionibus cõmiſ-
ſam eſſe. *c. videntes. c. præcipimus.* 12. *q.* 1. quibus quidẽ canonibus
æg[illegible] ratim ab eccleſiæ ærario conceditur epiſcopis & cleri-
[illegible] eſiarũ miniſtris certa ex reditibus eccleſiaſticis por-
tio. *c. ex reditibus. c. cognouimus. c. mox eſt. c. ſancimus.* 12. *q.* Thom. 2. 2.
quæſt. art. 7 *& quodlib.* 6. *art.* 12. ad hæc accedat etiam, quòd pro-
hibitio teſtãdi clericis facta inducta eſt iure humano: quod
conſtat ex hoc capite, & [illegible] præcedentibus cõclu-
ſionibus adduximus: alioqui ſi iure diuino eſſet prædicta
prohibitio inducta, non poſſet permitti vllo pacto diſpenſa-
tio Romani Pontificis. quã Abb. Franc. & alij paſſim conce-
dũt: ſicuti probaui *in epitome de ſpon.* 2. *part. c.* 7. § 9. *nu.* 4. Quòd ſi
Papa diſpenſare poteſt hanc teſtandi licentiã, valet diſpẽſa-
tio ſine cauſa, quãuis inique cõcedatur, vt in eadẽ epitome
tradidi. *d. §.* 9. *nu.* 8. Conſequitur ergo ex his, poſſe Romanũ
Pontificem facultatẽ tęſtandi de reditibus, & bonis eccleſię
occaſione acquiſitis, epiſcopis & clericis concedere. Nam
& monachis id cõcedi poſſet à Papa, diximus *in c.* 2. *ad fin. iſto
tit.* vbi plures autores huius aſſertionis retuli, qui & hãc opi-
nionẽ, quã modò aſſerui, expreſſe profitentur, eamq; vſus
Christiani orbis recepit, & aſſerit *Cõmunẽ* eſſe Dec. *cõſ.* 512. *c.* 2.
Erit tamen iſthæc licentia † teſtandi ita reſtringenda, vt 21
in primo teſtamẽto intelligatur, non in ſecundo. *arg. l. boues.
§ hoc ſermone. ff. de verb. ſignific. l. dotis promiſſio. ff. de iure dot. c. nõ poteſt.
§.* 1. *de præben. in* 6. notat in hac ſpecie eleganter Philip. Dec.
conſ. 512. cui ſubſcribit Socin. iun. *in conſ.* 79. 1. *vol. conſ.* dicens ſic
reſpondiſſe inſignes Iuriſconſultos, dũ hæc quæſtio in lite
tractaretur, & idem poteſt comprobari ex pluribus, quæ Al-
ciat. congerit *in d. § hoc ſermone.* & Hippol. *in rubr. ff. de fideiuſſorib.
nu.* 97. Iaſ. *in l. diuortio. § quod in anno. ff. ſolu. matrim.* & inſigni cõ-
pendio Martin. ab Azpilcueta, *in c. placuit. de pœniten. diſt.* 6. *num.*
166. in his etenim quæ odioſa ſunt, † ſimplex conceſſio pri- 22
mum actũ tantùm reſpicit. & idẽ in oneroſis. *d. c. non poteſt. &
d. l. dotis promiſſio.* notatur *in l. placet. ff. de liber. & poſthu.* Calder. *in
conſ.* 16. *de iure patron.* Felin. *in c.* 2. *de tregua & pace.* Qua ratione
idem Socinus Iunior *d. conſ.* 89. conatur probare licentiã te-
ſtandi à Romano Pontifice præſtitam epiſcopis , morte
Romani Põtificis re integra ceſſare: quia hic actus odioſus
eſt, & ideo extinguitur morte ipſius autoris. Gloſ. *in c. à no-
bis. in* 1. *de ſenten. excommu.* cõmuniter ibi recepta. *l. fin. ff. de pœnis.*
notant Abbas & Felinus *in c. ex lite. de conſt.* & Martin. ab Az-
pilcueta. *in d. c. placuit, n.* 161. qui pulchre aliquot explicuit, quę
minùs diligenter tractauerat Felin. *in c. licet vndiq;. de offic. deleg.*
Sed & Decij opinionẽ *in d. conſ.* 512. poſt huius operis primã &
ſecundã editionẽ vidi probatam eſſe à Tiraq. *in d. § hoc ſermo-
ne. nu.* 128 quæ tamen modò mihi dubia videtur ex his, quæ
ab eodẽ Tiraquel. illic traduntur, *limitat.* 17. authoritate Bald.
in cap. 1. *in princ. col. pen. verſi. deinde quæro: pone quod Princeps. tit. de pace
Conſtantiæ.* Et pręſertim authoritate Ioan. Andr. & Dominic.
in c. non poteſt. § illud. de præben. in 6. ex quibus ipſe cenſeo, Decij
opinionẽ in praxi non fore admittendã. Nam & poſt huius
operis tertiã edititionẽ legi eã iure improbantẽ Hieronymum Albanum *in tract. de Cardinalib. q.* 48. Sed & Socini Iunio-
ris reſponſum fortaſſis hodie admitti non debet: cũ ea li-
centia magis ad Principis, cui præiudicat, beneficium, quã
ad actum aliquem odioſum accedat. [Qua quidem, & aliis
rationibus, quæ Socino refragantur, non auderẽ eius opi-
nionem in conſulendo nec in iudicando ſequi.]
Verũ moribus receptũ eſt, vt † ſolis Epiſcopis hæc teſtã- 23
di licentia ſit neceſſaria: ſiquidem clerici omnes libere te-
ſtantur, & in vltima voluntate diſtribuunt bona, quę ex re-
ditibus eccleſiarum adepti ſunt, atque in eiſdem inteſtati
decedentes ſucceſſores habent parentes, fratres, cæteroſ-
que cognatos. Hanc tamen conſuetudinem damnant ple-
rique, ex eo, quod *in c. relatum. in* 2. *noſtro tit.* approbetur
conſuetudo, quæ permittit clericis teſtari in pios vſus,
aut in præmium alicuius miniſterij ipſis viuentibus cle-
ricis à famulis impenſi: generalis ergo conſuetudo non
recipitur. quem tex. dixit eſſe ſingularem Rochus Curt.
in c. fi. de conſuet. fol. paruo. 48. *col.* 4. hunc abuſum reprobans. cui
opinioni aſſentiuntur omnes Doctores hic. & *in d. c. relatũ, &
in fin. de pecul. cler.* Abb. *in d. c. cùm eſſes. in relecti.* 14. *col.* Franc. *in rub.
hoc tit. in* 6. *col.* 32. Barb. *tract. de præſt. Card.* 1. *par. q.* 4. Io. Maior. *in* 4.
ſent. d. 24. *quæſt.* 20. Ang. *verbo, clericus.* 2. § 13. Sylueſt. *verbo, clericus
4. quæſt.* 2. Alua. Pela. de Planc. *de eccleſ.* 2. *part. art.* 28. *col.* 3. Arch.
in ſumma. 12. *q.* 5. quorum *Opinio* magis *Communis* eſt, vt ex præ-
miſſis apertè conſtat. Sed quoties animaduerto reditus hos
† eccleſiaſticos, de quib. agitur, à canonibus miniſtris eccle- 24
ſiarum aſſignari ſeparatim ab aliis bonis, quę eccleſijs con-
ceduntur ad ædificia, veſtes, aliaque neceſſaria: quoties vi-
deo, ac memoria repeto, hanc teſtandi prohibitionem iure
humano ſtatutam fuiſſe: non poſſum conſuetudinem præ-
miſſam damnare: quippe qui certò ſciam, Romanũ Ponti-
ficem, eccleſiæ Principes, totius orbis Chriſtiani cõſenſum
vel applauſum eam probare, ſaltẽ tacitè, vt indę coniecter,
ſæpiſſime rem iſtam [illegible] præſulẽ, ac Cardinales, Epiſco-
pos,

pos, Cæſarē & Reges cogitaſſe,& huic vſui cōſenſum præ-
ſtitiſſe : cùm nulla poſſit cauſa proponi,cur mores iſtos tot
annis iam conualeſcentes intactos dimiſerint, ni eos pro-
prio cōſenſu probaſſent. Sic ſanè Carolus Hiſpan. Rex,an-
no 1523.comitijs totius regni Pinciæ habitis,*c*.47.iuſſit,hanc
conſuetudinē vti legitime inductā ſeruari. Et licèt ea con-
ſtitutio poſſit referri ac deduci ad cōſuetudinē ſuccedendi
clericis ſolū ex teſtamento: tamen vbi moribus obtentum
fuerit idē quoad ſucceſſionē ab inteſtato,eiſdem rationibus
hanc conſuetudinē admittendam eſſe opinor. conſuetudo
25 autem iſta ſiue ad ſucceſſionē ex teſtamento, † ſiue ad ſuc-
ceſſionē ab inteſtato, teſtibus erit legitimè probanda, vel
aliis modis,quibus iure probanda eſt,vt ſecundū illam pro-
nuncietur. Cæterū, Regiam conſtitutionē permiſſione vti
approbante,non ſolū conniuente,ex eo euidenter conſtat,
quod ſecundū eam iudex,qui de ea re ſententiam dicturus
eſt,non tantū abſoluet hæredē clerici à petitione eccleſiæ,
fabricæ,vel pauperū, ſed & ipſam hęreditatē hæredi eā pe-
tenti & non poſſidenti adiudicabit & tradet : quod alienū
eſt à ſola permiſſione conniuente: ac tandem propriū per-
miſſionis eam conſuetudinē approbantis. Alioqui is iudex
grauiter peccaret,nec deberet in Chriſtiana Republica eiuſ-
dem ſententiæ exequutio permitti. Sed & quantū attinet
ad ſucceſſionē iſtam,vel ex teſtamento, vel ab inteſtato, vt
clerici hęredes habeant in rebus acquiſitis ex reditibus ec-
cleſiarū,idē apud Gallos cōmuni vſu obſeruatū eſt, vt prę-
ter alios teſtatur gloſſa *in pragm.ſanctione.tit.de annatis.§.itē quod.
verb.acquiſitos.* Neque deſunt doctiſſimi viri, quibus hęc ſen-
tentia placuerit,nempe Hoſtienſ.*in c.fi.col.2.de pecul.cleric.verſ.
& hoc ſeruat conſuetudo.* Faber.*in §.his verò.Inſt.de rer.diuiſ.*Palud.*in
4.ſenten.diſt.*15.*q.*3. *artic.*6.Florent.3.*par.tit.*10.*c.*3.§.14. Guido
Papæ *deciſ.*115.Guliel.Bened.*in c.Raynutius.hoc tit. verb. & vxorē,
nu.*264.Io.Andr.*in reg.nemo plus.de reg.iur.lib.*6.Io. Gallus *q.*139.
ad fin.in ſexto.& alij,quos refert& ſequitur Philip.Probus *in c.
præſenti de offi.ordin.in* 6.quibus adſtipulatur text. *in c. cùm tibi. de
verb. ſignif.* vbi Abb.ex illo tex. idem probat. eſt & egregius
tex. *in extrauag.Ioan.22.ſuſcepti.de elect.*dicens,valere conſuetu-
26 dinē, qua inductum ſit, fructus † beneficij vacantis per ali-
quod tempus ad defunctū pertinere. Ergo de illis conſue-
tudine potuit teſtari, vel illos fructus conſanguineis aliiſq;
hęredibus relinquere.nec ſoluit hanc rationē exactè Panor-
mit. hic ſcribens in hac ſpecie, pręiudicium inferri futuro
ſucceſſori, non eccleſiæ. Nam & illa bona,quę clerici de-
functi ex reditibus eccleſię acquiſiuerint, futuri ſucceſſori
reſeruantur.*c.præſenti.de offic.ordin.in ſexto. c.relatum.in.2.hoc titul.*
Igitur eadē ratione in eis conſuetudo poterit procedere:ſi-
27 quidem & hęc conſuetudo,† cuius initij memoria hominū
non eſt,idē efficit,quod Principis licentia,& priuilegiū.*l.3.
§.ductus aquæ.ff.de aqua quoti.& æſti.c.* 1.*de præſcrip. in* 6. *c.ſuper qui-
buſdā.de verb.ſign.*quem text.dicit*Sing.*Abbas *in c.per venerabilem.
qui filij ſint legit.* 3.*col.* Rom. *ſingul.* 289. Commendat Iaſon *in l.is
qui putat.ff.de acqu.hære.*Abb.*in c.cū nobis.de præſcrip.* Fel.*in c.accedē-
tes.*& idē poſt Abb.*in cap. cauſam.eod.tit.* Franc.Bald.*de præſcript.
in 5.part.princip.quæſt.7.& 2.partis princip. quæſt.* 6. Hippol.*ſing.*80.
Probus *in c.2. n.7. de præbend.in ſexto.*ſed Papa priuilegio poteſt
hanc licentiā exhibere:igitur cōſuetudo totius orbis pote-
rit idem conficere, cùm & conſuetudo legi humanę dero-
get. *cap.fin.de conſue.l.de quibus ff.de leg.l.venditor.§.ſi conſtat.ff. cōmu.
prædio.*Abb.*in d.c.fin.col.* 2. Nec me in contrariam ſententiam
induceret text. *in d. c. relatum.* cùm ibi approbans Romanus
Pontifex illam conſuetudinem tunc vigentem,non repro-
bat hanc,quæ modò frequentiſſimo vſu ſeruatur.

Hęc verò me ſcripſiſſe,lectorē admoneo his rationibus,
quibus ad eorū probationē vſus ſum:& ea pręſertim,quod
non video communionē bonorum eccleſiaſticorū, cuius
à ſacris canonibus mentio fit,eo iure inductam, quod non
ſubſit S.Sedis Apoſtolicæ,& iuris Pontificii conſtitutioni-
bus:vt tandē exiſtimem,diuiſionem eorū,etiam quoad do-
minium,fieri potuiſſe.Cenſeo tamen, diſputationē iſtā eo
animo fore recipiendā,ac recipi debere, ab his præſertim,
qui non ſolum profeſſione Chriſtiani & communi Chri-
ſtianorum lege addicti eſſe debent,ſed ob ſpeciale munus,
in quod diuina inſtitutione ſacris ordinibus ſuſceptis ele-
cti fuere,eaque ratione inter Catholicos vt lucernæ ardē-
tes exemplo lucere tenentur:vt in expendēdis eccleſiaſti-
cis reditibus, quos etiam vt miniſtri ſeparatim percipiunt,
ſit illis ſatis culpa mortalis criminis eſſe eos infectos,ſi ma-
lè præter vſum neceſſarium & [illegible] largitiones illos diſtri-
buere non vereantur.à mortali ſiquidem culpa; imò & ab
omni ſpecie mali prę cæteris eos abſtinere oportet.

¶ Gloſſ. Bernardi ex primis huius cap. verbis illud ſatis
vulgare,adnotauit donatariū † obligari naturali quadā ho-
neſtate ad beneficii accepti remunerationē. *l.ſed & ſi lege. §.* 28
*conſuluit.ff.de petit.hære d.d.l.ſi pater.§.vltimo.ff.de donatio.l.merū autē.
§.ſed licet.ff.quod metus cauſa.*Nec enim donatio † remunerato-
ria poteſt propriè donatio dici. *l.Aquilius Regulus. ff. de donation.* 29
Bart.*ibi.*& idē *in proœmio ff or.63.col.*Abb.*in rub. de donatio.* Iaſon
*in §. ſed & ſi quis.n.8.de actionib.*idē *in l.ex hoc iure.ff.de iuſtitia & iure,*
huius remunerationis aliquot effectus cōmemorans, quod
diligentiùs agit And. Tiraquellus *in l.ſi vnquā.C.de reuocand.do-
nat.verbo,donatione largitus.num.*11.vbi Ripa *q.* 14. eandē opinio-
nem probat, ex quibus *Communem* eſſe conſtat, licèt Dec. *in
l.donari.ff.de regulis iuris.*poſt gloſſ.*in d.§. conſuluit.* teneat, remu-
nerationem verā † & propriā donationem eſſe:cùm nullo 30
iure cogente fiat.Cui ipſi reſpondeo,obligationē illam,quę
ex ratione naturali ineſt hominibus, vt grata ſint benefa-
cientibus,inducere ad remunerationē. Nam,vt ſcribit Se-
neca,*lib.2.de benef.c.*18.& quidem diligentiùs quærendus eſt
beneficij quā pecuniæ creditor:huic enim reddendum eſt,
quantū accepi,&ſi reddidi,ſolutus ſum ac liber:ac illi plus
ſoluendū eſt:& nihilominus relata gratia cohęremus. Vn-
de,hanc remunerationē ex ratione naturali procedere,de-
ducit elegāter Fortun.*in l.§.1.ius naturale.ff.de iuſtitia & iure.illat.*
10.Quin & ingratitudinē † peccatū eſſe conſtat, quandoq; 31
mortale,ſi contingat contēptus beneficij accepti. Thom.&
Caiet. 2.2.*q.*107.*art.*3. quamuis qui beneficiū intulit, ius ex-
actionis non habeat : cùm animo liberali id egerit, & ideo
remuneratio non eſt debita ex legali obligatione, ſed ex
honeſta & morali,vt idem Thom.probat.2.2.*q.*106.*art.* 4.5.
& 6.Adeò,vt nulla actio in republica detur aduerſus ingra-
tos,qui mortali etiam crimine ingratitudinē committunt,
ne tot lites oriantur. His etenim actionib. non ſufficerent
omnia fora:atque ita vtile fuit reipublicę nullam actionem
ex hoc inſtitui,authore Seneca *lib.* 3.*benef.cap.* 7. ex quo con-
ſtat, apud Macedonas actionē aduerſus ingratos lege datā
fuiſſe : & idem apud Athenienſes ſtatutū fuiſſe, teſtatur ſe
legiſſe Ludouic. Cæli.*lib.4.lection.Antiq.cap.*28.quod ex Valerio
Maximo conſtat,*lib.5.cap.3.§.Phocion.*Eandē actionem aduer-
ſus ingratos apud Perſas datam fuiſſe ſcripſere Xenophon,
*lib.1.de Pædia Cyri.*Ioan.Stobæ.*ſerm.*42.& Themiſtius *in cōment.
de Amicitia.* Vnde quidā cenſent, non Macedonas ſed Perſas
legendum apud Senecam : quod ipſe minimè probauerim,
tametſi ex Xenophonte,*lib.* 1.*commentariorum*,appareat. Athe-
nis parentibus aduerſus filios actionē hanc dari, nō aduer-
ſus alios, vt tandem poſſit de hac actione intelligi Valerij
Maximi locus, & item Luciani alter *in Abdicato.* Sic etiā licèt
ex pacto † nudo oriatur naturalis obligatio.*l.1.ff.de pact.l.iuriſ-* 32
*gentium.§.prætor ait.ff.eod.tit.*idq; pactum violare,peccatū mor-
tale ſit regulariter.gl. communiter recepta *in c.1.de pactis.* ta-
men ad euitandas tot in republica contentiones,expenſas,
iurgia,& lites, nulla datur ex pacto nudo actio iure ciuili.*d.
l.iuriſgentium.§.ſed cum nulla.*Tametſi æquitatem illam natura-
lem ſacri canones ſecuti actionē ex pacto nudo dederint,
in cap.1.de pactis.& piæ ac ſanctiſſimę huius regni ſanctiones.
*l.3.tit.8.lib.3.in ordin.reg.*obiter enim his, etſi pauciſſimis ver-
bis, arbitror veram ſenſiſſe rationem illius hactenus inde-
feſſæ diſputationis, an ex pacto nudo actio iure ciuili, pon-
tificio,& regio oriatur : & potuiſſem, ni præſens tractatus
impediret, eam rationem comprobare, oſtendens ſæpiſ-
ſime aliquid illicitum fieri, & mortali commiſſo crimine:
non tamen à iure ciuili nec canonico pœna exteriori pu-
niri,aut actione iudiciali reſcindi.

Habet tamen hæc ipſa remuneratio alium effectum, vt
repetitionē impediat eius, quod ſolutum fuit errore iuris.
Nam qui gratificatur alteri, à quo beneficium accepit, cre-
dens ſeſe ad id teneri errore iuris, iam animo conſentit
naturaliter, vt remuneretur amicum : nec errat in naturæ
vinculo,& conſenſu naturali, licèt errauerit in iure. Igitur
non repetit *l.eum qui.C.de iuris & fact.ignor.* Ad idem conducit
tex.*in d.§.conſuluit.*quo deciſum eſt,eum qui donauit,ſi Anti-
dora † accepit,eſſe factum locupletiorem:ergo ab eo [illegible] enti 33
id non poteſt; non enim diceretur factus locuplet[illegible]
ab eo repeti datum poſſet. Eandem ſententiā probat [illegible]
§.fin.ff.manda. ex quibus & alijs hanc opinionem defend[illegible]
Fort. *in d.illatio.* 12 [illegible] Zaſius *lib.1.ſing.reſp.c.3.nu.*22.licèt gloſſ.
Communiter ibi rec[illegible]ione per Iaſonem muni-
[illegible] ſicuti
ben[illegible]

ta,contrarium teneat *in l.ex hoc iure.ff.de iuſtitia & iure.gloſ. in d. §.conſuluit.*Bart. & Dd. *in d.l.cū quis.*Bar. *in l.ſi teſtamento.§.1.ff.de fideiuſ.* & Dd. *in l.ſi non ſortem.§.libertus.ff.de condict. indeb.*per tex.
34 ibi,qui probat,libertum repetere nō poſſe operas † officiales & obſequiales, quas patrono præſtitit, credens ipſum ad id teneri:poſſe tamen repetere fabriles operas eodem errore prꝑſtitas.Ille verò text. potiùs probat primam opinionem:quia operæ officiales & obſequiales renunciationem præ ſe ferunt,attento iure ciuili : non fabriles.

35 Sunt etiam qui alium huiuſce † remunerationis effectū comminiſcantur,pręmiſſa Regia lege,quę permittit paren-
36 tib. tertiam † & quintam bonorum partem, cui velint ex filiis donare aut relinquere,præter eam partem,quæ ei iure æqualis diuiſionis inter filios faciendæ competit:exiſtimāt enim donationem remuneratoriam à patre filio factam, vt æs alienum, ante alia deducendam eſſe : nec imputandum fore in tertiam & quintam bonorum partem. Ioan.Lupi *in rub.de donat.inter vir.& vx.§.50.num.*12.Didacus à Segura *in l. coheredi.§.cum filiæ.ff.de vulgar.fallent.*16.Dicamus à Caſtel.*in proœmio Taurinæ ſanctionis. verbo,gratia.* quibus adſtipulari videtur *l. viuus.§.ſi quid in fraud.patro.* dicens, viuus libertus bene merētibus amicis donare poteſt; legare verò non poteſt,quo patroni partem minuat.Ergo ex donatione remuneratoria ſicut poteſt minui patroni portio legitima,ita & filiorū:cùm hæ portiones ſint ſimiles.*l.vlt.C.de inoffic. teſta.* & ibi Dd. Iaſ. *in auth.nouiſſima,eod.tit.col.*2.Huic verò effectui minimè cōſentio : quippe qui ſatis compertum habeam donationem remuneratoriam à patre filio factam, aliorū filiorū legitimā
37 portionem † minimè poſſe diminuere, neque vti æs alienū deducendam eſſe, ſed in legitimam donatarij portionē imputandam,atque in his regnis in tertiam & quintam bonorum partem. ex gl. quam expreſſim approbant pręter alios Paul. & Iaſ. *col.fi.in auth.vnde ſi parens. C.de inoff. teſtam.* Pulchre Aymon Saui. *conſ.*165.*col.*2.alioqui poſſent facilimè filij portione legitima priuari. Nec oberit *d. l. viuus.* quia loquitur quo ad portionem legitimam patrono debitam. Bal. *in l.* 2. *oppo.*4.*C. de inoffi. donatio.* eſt enim minori prædita priuilegio, quam portio filiis ex lege competens : ſicuti adnotauit Iaſ. *in l.eum qui.C.de inoffic. teſtam.* vbi argumentationē à legitima portione patroni,ad portionē filiorū non omnino procedere, optimè aſſerit.Id verò,quod Iuriſconſultus *in d.l.viuus. de legatis.*dixit,vt ea minime patroni partem diminuant,etiā benemerentibus relicta, ideo procedit, quod legata ab hæredibus pręſtanda ſunt,ad quos iſthęc obligatio remunerationis vt ęs alienum non tranſit.Bart. *in l.ambitioſa,col.2.ff. de decretis ab ordi.faci.*Poſſet tamen hic effectus admitti, quando miniſteria,operę, beneficia, ob quę remuneratoria donatio fit, eius eſſent conditionis, vt in iudicio pater conueniri poſſet ad remunerationem: quod in ſpecie Aymon. *in d. conſ.* reſpondet.

38 Eadem remunerandi obligatione perpenſa,poteſt † dari intellectus ad Regiam *l.4.tit.4. lib.5.ord.* qua cauetur, donationem ab extraneo alteri coniugum factam ex iurę Regio
39 non eſſe vtrique coniugi † communem,vt locum habeat in ſimplici donatione, non tamen in remuneratoria : ea etenim inter virum & vxorem diuidenda erit. Rodericus Zuares *in l. 1. tit. de acquiſitis. lib. 3. Fori. limitatione* 3. quia hæc non eſt propriè donatio. Nec tamen hic tractamus de donatione,quę caſtrenſis eſt,aut quaſi caſtrenſis :ſiquidem in hac manifeſtè diſtinguit d. Regia lex.

EX CAPITE AD HÆC.

SVMMARIVM.

Clericus ægrotus an donare poſſit reditus eccleſiæ, & vera & communis ratio huius deciſionis.

CAPVT VIII.

De Eleemoſynis clericorum.

HActenus in præcedentis capituli interpretatione ſatis hunc text. explicuimus, & ideo nihil immorabimur:objicit tamen gloſſ.aduerſus eius deciſionem illud in iure manifeſtū.Quod vna via prohibetur, alia permitti nō debet. Cur igitur permittitur clericis titulo eleemoſynæ,in æg[illegible] ad mortē moderatè donare reditus eccleſiæ,cū eis [illegible]prohibitum teſtamenti iure idem facere ? Eſt tamen præcedens regula iuris intelligenda,quando quid prohibetur attento effectu : nam ſi in vno modo vetitum eſt, alio permitti non debet.Hæc verò deciſio eſt intelligenda, vbi ali[illegible]hibetur attento mo[illegible] Non enim oportet nec decet concedi clerico à iure licentiam teſtandi de reditibus, quos ab eccleſia perceperat : quia diſponeret ac diſtribueret bona illa in tēpus: quo nec verè nec fictè eorū dominus futurus eſt,nec etiam diſpenſator,quippe qui bona illa nō poſſideat,vt propria,ſed tanquam aliena,iure per eius obitum extinguendo,nec ad eius hæredem tranſituro. ita Anchar.Abb. Imol. & Dd. hic. & licet in ægritudine facta horum bonorum diſtributio poſſit videri in fraudē eccleſię,ex *cap.2.de renunciatio. in 6. gloſſ. in cap.de his.de ſepultur.& in c.Raynutius verbo, deducendas.iſto tit.& Reg.*18.*Cancel.*tamē attento huius conſtitutionis moderamine, his & aliis cautelis occurritur : quid autem Regia partitarum lex in huius capitis intellectum explicuerit,conſtat ex *l.vlt.m.titul.21.part.1.*

EX CAPITE QVIA NOS.

SVMMARIA.

1 *Peculium, quod in cæteris filiisfamilias eſt aduentitium, in clericis filijsfamilias erit caſtrenſe vel quaſi caſtrenſe.*
2 *Vſusfructus bonorū,quæ filiofamilias clerico acquiruntur, patri non cōpetit.*
3 *Clerici in minoribus ordinibus conſtituti eodem iure cenſentur.*
4 *Prima tonſura an ſit ordo.*
5 *Filiusfamilias an fiat liber à patris poteſtate per ſacerdotium, aut Epiſcopalem dignitatem.*
6 *Cardinalatus filijfamilias.liberat illum à patria poteſtate.*
7 *Teſtamentum clerici an poſſit rumpi ex cauſa præteritionis vel exhæredationis.*
8 *Militis teſtamentum an ſit liberum à querela, & iure dicendi nullum.*
9 *Correctio iuris non eſt admittenda, niſi expreſsè facta ſit.*
10 *Legitima ex clerici bonis à patre & fratribus peti poteſt.*

CAPVT IX.

De peculio clericorum.

EX hac deciſione colligitur clericū proprio teſtamento poſſe diſtribuere,& cui voluerit relinquere bona, quæ vel à conſanguineis vel ex propria induſtria † acquiſiuit, 1
quod tractamus *in cap. 1. huius titul.num.* 13. Subdit tamen hic Bernard.clericū in his bonis,quæ ex reditibus Eccleſiæ acquiſiuit,parem eſſe filiofamilias,qui teſtari non poteſt,niſi de caſtrenſi & quaſi caſtrenſi peculio, quaſi velit bona iſta cenſeri aduentitia aut profectitia: ea verò quæ aliunde quā ex eccleſia habuerit,eſſe caſtrenſia,vel quaſi caſtrēſia : quā ſimilitudinem aptat eleganter Cardin.*conſil.79.col.*1.Peculiū ergo,quod in alijs filiisfamilias eſt aduentitium, eſt in clericis filiisfamilias caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe,vndecumque clericis filiisfamilias bona aduenerint.Innoc.Hoſtien. Card. Anton. Imol. Anch. Abb. & Barba. *hic, colum.2.text.in l.ſacroſanctæ, & in auth.presbyteros. C.de epiſc. & cler.* Paul. Caſt. poſt alios *in d.l.ſacroſanctæ.* Regia *l. 3. tit. 20. part.* 1. quæ idem dicit de bonis, quæ pater donauit filio exiſtenti in patria poteſtate, clerico tamen; quod ipſe intelligerem in donatione facta prætextu militię clericalis.Poterit ergo clericus de hiſce bonis teſtari,ſicuti Dd. idem fatentur.[Hac etiam ratione caſtrenſis vel quaſi caſtrēſis nomine peculii in his clericorum bonis,iuris canonici poſſeſſores vſi ſunt, profectitium appellantes peculium ea bona, quæ clericus intuitu Eccleſiæ acquiſiuit,quod Card.poſt alios *d.conſil.*79.expreſſim docet : & quamuis Regia lex profectitio nomine retento huic diſtinctioni conſentiat, caſtrenſis peculij appellatione omiſſa, quod Card. & alij caſtrenſe vel quaſi caſtrenſe peculium hac in re appellent, aduentitii nomine dubio procul ſignificauit.]

¶ Neque horum † bonorū omniū vſusfructus patri quæ- 2
ritur,ſed integer proprietati adhæret,ſiue ſint bona quęſita occaſione militiæ clericalis, ſiue ex alio titulo, quidquid dixerit Iacob.Butr. *in d.l.ſacroſanctæ.*contrariū aſſerens in his vltimis bonis: huius tamen opinio aduerſus communē eſt, & apertiſſimè reprobatur per text. *in d.auth.presbyteros.* quem ad id dixit ſingul.eſſe Roderic. Zuar. *in quæſt.Maioratus.fol. vlt. col.*1.poſt Paul.Caſtr. *in d.l.ſacroſanct.*& Io. Lupi. *in rub.de donat. §.42. nu.*7.In his verò bonis, quæ antequam fieret clericus filius habuit,pater vſumfructum habet,neque per teſtamētum filij fit in tali vſufructu patri præiudicium. Deci. *in c. præſentia.num.64.de probat.*Salyc. & Faber. *in auth.ingreſſi.C.de ſacroſan. eccleſ.* Roderic. Zuar. *in d.fol.vlt.*& Ioan.Lupi. *in d.§.42. num.*13.Abb. *in c. conſtitutus.de in integ. reſtit.* licet ipſe *in d. c. in præſentia,num.*56.dubius tamen,contrarium aſſerat.

¶ Id autem,quod modò diximus,bona † à clericis etiam fi- 3
lijs familias acquiſita quocunque iure poſt ordinē aſſumptum cēſeri caſtrenſia,vel quaſi,locum habet etiā in clericis minoribus præditis ordinibus,quod hic fatētur omnes, Ioannes Lupi,Decius, [illegible] paulo antè citati. Quin idē

erit

erit in prima tantùm tonſura inſignitis: ſicut in hac ſpecie
adnotauit Barb. hic, & Roder. Zuar. *d. fol. vlt. volum.* 2. Cæpol.
cauſ. 113. [Iaſ. *in l. filiæ licet. C. de collat.* Alber. *in l. in collatione. col. vlt.*
C. eod. tit.] ex his, quæ not. Abb. *in rubr. de vita & honeſt. cleric.* li-
4 cet Imol. hic dubitet. Prima † enim tonſura ordo non eſt.
gloſſ. *in authen. de monach. §. ſancimus, verbo, tonſura.* Turrecrema.
in c. clericos art. 5. 12. *diſt.* Thom. *in* 4. *ſenten. diſt.* 24. *quæſt.* 3. *art.* 1. &
ideo iuſtam dubitandi rationem habet ipſe Ioan. de Imol.
Cuius dubiam opinionem vt certam aſſerit Viglius *in §. qui*
alieno. Inſtit. quib. non eſt permiß. fac. teſtament. num. 18. à quibus nos
recedimus, vulgo receptam ſententiam ſecuti, ex *d. authen.*
presbyteros. & Regia *l.* 3. [ſed & Ripa *in l. in quartam, num.* 171. *ff.*
ad l. Falcid. quamuis neget clericũ primę tonſurę habere pe-
culium caſtrenſe, fatetur tamẽ eum poſſe de bonis aduen-
titiis teſtari, non de profectitijs.] Nam primam tonſuram
ordinẽ eſſe, probat text. *in c. cùm contingat. de ætat. & qualit.* vbi
Ant. & alij id concedunt *Communiter.* Barba. *in cap. quanto. de*
conſuet. col. 2. & 3. dum defendit, nouẽ eſſe ordines eccleſia-
ſticos. idem Ioan. Maior. *d. diſtin.* 24. *quæſt.* 1. Saltem negari nõ
poteſt, eſſe primam tonſuram initium quoddam ſacri mi-
niſterij, & officium eccleſiaſticum. ex *cap.* 1. 69. *diſt. & can.* 14.
Synodi 7. *c. vlt. de temp. ord. in* 6. tametſi opinio Barb. Maioris &
aliorum probari non poſſit, quoad propriam & veram or-
dinationis ſacræ ſignificationem. His accedit quòd clerici
in minoribus degradantur. *cap.* 2. *de pœnis. in* 6. & ibi Doctor.
communiter Anton. *in c. at ſi clerici, de iud.* Barbat. *in c. cùm non*
ab homine. 2. *col. eod. tit.* Ioan. Bernar. inſignis præſul Calagu-
ritanus *in praxi criminali, c.* 132. nec refragatur text. *in c. clericus.*
in 2. *de vita & honeſt. cler.* dicens, clericos in minoribus ordini-
bus cõſtitutos eſſe ſine gradu: intelligitur enim ſine gradu
ſacro. gloſſ. *Communiter* recepta ibi, quam ſequi Corſ. *in ſingul.*
verbo, accuſatio. vbi addit gl. ſing. *in ſum.* 32. *diſt.* quæ aſſerit cle-
ricos minoribus ordinibus prędítos dici large conſtitutos
in ſacris. not. Abb. *in c. clericos.* Fateor tamen hanc gradatio-
nem actualem minimè minoribus receptam eſſe in his, qui
minoribus ordinibus ſunt inſigniti. Hanc verò degradatio-
nẽ memini me legiſſe apud Diuum Hiero. in epiſt. ad Pam-
machium, regradationem dici. idem Hieron. *lib.* 2. in Ioui-
nianum, & in Ioannem Hieroſolymitanum, eadẽ dictione
vtitur: regradationem appellans, vbi quis ab altiori gradu
ſuo vitio in inferiorem deuoluitur. [Sed & Iuriſconſul-
tus *in l.* 3. & 5. *de re milit.* pœnæ meminit, quam gradus de-
iectionem appellat.]
5 ¶ Sacer autem ordo non † liberat filium à patria poteſtate
auth. presbyteros. C. de epiſc. & cleric. Abb. *in cap. indecorum. de ætat. &*
qualit. & in c. conſtitutus. de in integ. idem Abb. *in c. cùm conſideres. &*
in c. cum voluntate. §. fin. de ſenten. excom. contra gloſſ. *ibi. & in d. c. in-*
decorum. Tametſi epiſcopalis dignitas filium eximat à patria
poteſtate. *auth. epiſcopalis dignitas. C. de epiſc. & cler. c. per venerabilẽ.*
qui filij ſint legit. Franc. in rubr. huius tit. col. 17. idem operatur re-
ligionis profeſſio gloſ. *in l. ſi ex cauſa. §. Papinianus. ff. de minor.*
quam dicit ſing. Barbat. *in tractat. de præſt. Card. part.* 1. *quæſt.* 1.
6 *num.* 69. Sic filiusfamilias creatus † Cardinalis Romanæ Ec-
cleſiæ, immunis eſt à patria poteſtate. gl. *in extrauag. execrabilis.*
de præben. inter communes. verb. ſublimitatem. Barb. *in d. num.* 69. quæ
quidem locum habent in his tantùm, in quibus vtile eſt ip-
ſi filio à patria poteſtate liberum cenſeri: non in his, in qui-
bus hæc libertas eſſet ei damnoſa & grauis. Barto. *in l. item*
in poteſtate. ff. de his, qui ſunt ſui. Alex. *in l. ſub conditione. ff. de liber. &*
poſthum. Barb. *in d. q.* 1. *col. pen.* dicens, hanc *Opinionem Communem*
eſſe, optimè Catell. Cotta. *in Memoralib. dictione, Epiſcopalis.*
7 ¶ Probat præterea in dictione, † *libere*, hic tex. clericũ teſta-
ri poſſe de his bonis, quæ pręter eccleſiæ reditus acquiſiuit,
ita libere, vt nec ex cauſa exhæredationis ſubiaceat quere-
læ, nec ex præteritione dici poſſit nullum hoc teſtamentũ.
gloſſ. vlt. *in d. authen. presbyteros.* quam exiſtimat. *Sing.* eſſe præ
cæteris Roderic, Zuar. *in l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. teſtam.*
fol. 3. *colum.* 4. idem notat Abb. hic, deducta argumentatione
à milite, qui hoc priuilegium habet. *l. vltim. C. de inoffic. teſtam.*
l. Papinianus. §. Papinianus. ff. de inoffic. teſtam. l. ſi inſtituta. §. de inoffi-
8 *cioſo. ff. eod. tit.* Quin † etiam iure nouiſſimo teſtamentũ mili-
tis filios prætereuntis, aut ſine cauſa exhæredãtis, nec rum-
pi poſſe, nec ſubiacere querelæ, notant Imo. *in l. filio præterito.*
nu. 35. *ff. de iniuſt. rupt.* Rom. & Iaſ. *col. pen. in l. ſicut. C. de teſtam. mi-*
lit. Viglius *in §. ſed ſi. Inſtit. de exhæred. liber.* non enim eſt corre-
9 ctio † antiqui iuris concedenda, niſi expreſsè ad id deciſio
noui iuris accedat. Ergo hęc teſtamenta rata omnino erunt
non irrita ex cauſa præter[illegible]onis, aut exhęredationis, licèt
portio legitima peti poſſit à pręteritis liberis, aut iniquè ex-
hæredatis. ſed quamuis iſthęc de teſtamento militis opinio
ſubtili diſputatione à Viglio & Iaſone tractetur, nondum
à cęteris recepta eſt, imò frequentiori conſenſu diffinitur,
teſtamentum militis, etiam in caſtrenſi peculio, filium prę-
tereuntis, vel inique exhęredantis, aut parentes etiam ex-
cludentis, querelę ſubiectũ eſſe, aut rumpi poſſe. Barba. hic,
col. penult. gloſſ. *in l. vlt. C. de inoffic. teſtam.* Bart. *in auth. ex cauſa. C.*
de liber. præter. quem ibi cæteri ſequuntur. idem Bartol. *in l. fi-*
lio præterito. num. 22. quorum *Opinio Communis* eſt, vt fatentur
Alexand. *in d. authen. ex cauſa. col.* 4. Iaſon. *in d. l. vlt. colum. penult.* &
idem *in d. l. ſicut. num.* 8. quæ etiam probatur *in auth. vt cum de ap-*
pel. cognoſca. §. aliud quoque. & in §. & hæc quidem. colla. 8. *idem notat*
gloſſ. in l. Papinianus. §. Papinianus. verbo, contra veterani. ff. de inoffic. te-
ſtament. & eſſe hanc *Sententiam Communem* aſſerit Paul. *in l.* 1.
eiuſdem tit. Vides igitur qua ratione Abb. argumentatio ſub-
ſiſtere nequeat. Alia verò conſideratione eadem Abb. ſen-
tentia poteſt admitti: nempe ex *l. filiam tuam. C. de inoffic. teſta-*
men. vbi Bald. notat, liberum teſtamentum dici, quod non
admittit querelam: ergo teſtamentum clerici non poteſt
reſcindi ex cauſa pręteritionis nec iniuſtũ cenſeri ex ratio-
ne exhæredationis iniquę: cùm in hoc capite liberũ eſſe di-
catur. atque ita Abb. opinionem etiam tenuerunt Iacob.
Butrig. & ibi Bald. *in d. authen. presbyteros.* idem Bald. *in d. l. ſacro-*
ſanctæ. Ang. Paul. & Iacob. *in l.* 1. *col.* 2. *ff. de inoffic. teſtam.* Angel. *in*
d. auth. ex cauſa. vbi Corn. *num.* 33. eandem ſequitur. & *num.* 46.
dicit eam eſſe *Communem ſententiam.* licèt ab ea diſcedãt Barb.
hic, & Salyc. *in d. auth. presbyteros. & in d. auth. ex cauſa. nu.* 18. qui-
bus ipſe non admodum inuitus accederem. Permiſſum ta-
men eſt, etiam admiſſa communi opinione, filijs & paren-
tibus † legitimam portionem ex bonis clerici petere, licet 10
rumpere non poſſint eius teſtamentum, quod omnes fatẽ-
tur. Ego equidem libentiùs ab his, quæ creberrimè omniũ
ſententia clericis teſtantibus liberrimè conceduntur, rece-
derem, quod videam id permitti habentibus primam ton-
ſuram, in tanta eorum multitudine, vt paſſim iura filiorum
ac parentum hac ratione omnino corruant.

EX CAPITE CVM ESSES.

SVMMARIA.

1 *Quot teſtes iure ciuili & Regio ſint in teſtamentis neceſſarij.*
2 *Teſtium teſtamenti examinatio qualiter fieri debeat.*
3 *Regia l.* 1. *tit.* 2. *lib.* 5. *ordinatio explicatur.*
4 *Subſcriptio teſtatoris an ſit neceſſaria in teſtamento.*
5 *Teſtamentum nuncupatiuum coram quinque oppidanis valet.*
6 *Teſtamentum ad pias cauſas quot teſtes requirat.*
7 *An ſit aduerſus legẽ diuinã, exigere plures quàm duos Teſtes in aliquo actu.*
8 *Teſtis vnus etiam legitimus in nullo actu ſufficiens.*
9 *Legata in minus ſolenni teſtamento relicta, an in iudicio animæ debeantur.*
10 *Ex teſtamento minus ſolenni naturalis obligatio oritur, at rurſus non oritur, vt in reſponſione probatur. & num.* 17.
11 *Naturale Debitum in iudicio animæ, ſoluendum eſt.*
12 *Lex ciuilis, inducens Solennitatem Teſtamentariam, iuſta eſt.*
13 *Sententia à iudice lata veritate comperta, authoritatem habet in iudicio inferiori.*
14 *Teſtes in teſtamẽto an ſint de ſolennitate ſubſtãtiali, formali, an probatoria.*
15 *Ratione ceſſante, quando ceſſet lex.*
16 *Lex à Præſumptione fundamentum habens, in foro animæ locum non habet,*
17 *Obligatio naturalis ex Teſtamento minùs ſolenni non oritur.*
18 *Teſtamento an ex minùs ſolenni ſit permiſſa Retentio: ſit ne peccatum eo vti aut contra id agere.*
19 *Poſſidens Hæreditatem vel legatum ex minùs ſolenni teſtamento, etiam in foro animæ reſtituere debet.*
20 *Legatarius ex Teſtamento minùs ſolenni an aliquid iuris in legato petendò habeat. Et an ſit locus Denunciationi Euangelicæ.*
21 *Subſtitutio pupillaris expreſſa matrem excludit etiam in foro animæ.*
22 *Alimenta matri à Pupilli ſubſtituto dari debent, ſi illa inops.*
23 *Teſtamentum coram Teſtibus duobus parœcho factum in terris eccleſiæ valet: & verus & communis intellectus huius cap.*
24 *Teſtes quatuor ſufficiunt iure canonico in Teſtamentis, abſque preſbytero parochiali.*
25 *Teſtes duo ſupplent locum perſonæ, licèt maximæ auctoritatis.*
26 *Femina an poſſit iure canonico eſſe Teſtis in teſtamento.*
27 *Huius canonis excommunicatio non latæ ſententiæ, ſed ferendæ cenſetur.*

CAPVT X.

De Solennitate Teſtamentaria.

AD perfectam nec tamen prolixam huius capitis inter-
pretationem, pro prævia iſtius deciſionis ratione du-
bitandi, præmitto, Teſtamentum † quod in ſcriptis fit, exi- 1
gere ſeptem teſtium ſubſcriptionẽ, & Sigilla te[illegible] etiã
ſubſcriptionẽ. *l. hac conſultiſſima. C. iſto tit. §. ſed cùm pau[illegible]. Inſtit.*
eod. l. ad teſtium. § ſi quis eod. tit. Regia *l.* 1. & 2. *tit.* 1. [illegible] *rt.* 6. Quin &
vltra præmiſſa Taurina *l.* 3. [*hodie l.* 2. *tit.* 4. *lib.* 5. *Recop.*] requi-
rit Tabellionem, qui ſubſcribat teſtamento proprio nomi-
ne & ſigno: in te[illegible]em ſigilla remittit. Nuncupa-
tiuum

tiuum verò teſtamentum fieri debet coram ſeptem teſtib. *d.l.hac conſultiſsima.§.per nuncupationem.* Iure Regio oportet, vt teſtamentum nuncupatiuũ fiat coram tabellione & tribus teſtibus, ſi tabellionis copia adſit, alioqui coram quinque teſtibus. Quòd ſi nec tot teſtes facilimè adeſſe poſſint, erit ſatis coram tribus hunc actum fieri. *l.1.tit.5.ordin.* atque eadẽ ſolennitas ſeruanda eſt in teſtamẽto facto inter liberos, & in codicillis. *Regia.l.3.Tauri. & l.1.tit.4.lib.5.Recopil.*

2 Sed & illud † notandum eſt, condito teſtamẽto per nuncupationem, cui præſens fuit tabellio, vt notarius, & publica perſona, non oportere fieri teſtium depoſitionẽ iudicialem, ſed illam examinationem teſtium, qui actui interfuerunt. gloſ. *Communiter* recepta *in l.2.C.quemadm.teſta.aperi.* Bart. *in l.2.ff.hoc.tit.* Iaſ. latè *in l.2.C.de bon.poſ.ſecundum tabul.col.3.* ſiquidem abſque hoc publico examine fidem adhibere teſtamento iure neceſſarium eſt. Si verò tabellio vti teſtis actui interſit, iudicialis hęc conteſtatio & examinatio accedere debet. Bal. *in Rubr.C. de fid.inſtrum.num.19.*

¶ Illud etiam præmiſſa Regia lege eſt conſiderandum,
3 ſat eſſe teſtamentum nuncupatiuum fieri corã duobus † teſtibus, & notario publicum munus exercente, ſi in eo loco plures teſtes facilimè nõ poſſint haberi. Nam tabellio ſupplere poterit defectũ illius teſtis, qui deeſt, & præterea publicam authoritatẽ habebit. Conſtat enim ex eadem Regia lege tabellionem ſupplere numerum duorum teſtium: mirum ergo non erit, ſi habeat locum vnius, & authoritatem tabellionis, vbi nõ poſſunt actui plures teſtes intereſſe. Sępe tamen vidi controuerſum, an lege Regia neceſſaria ſit
4 ſubſcriptio † ipſius teſtatoris in codicillis, & in teſtamento nuncupatiuo. Quidam etenim cenſent, id neceſſarium eſſe in protocollo notarij, quia Regia pragmatica cõſtitutione, [*& l.13.tit.25.lib.5. Recopil.*] contrahentis ſubſcriptio in cõtractibus requiratur. Alij verò contrarium tenent in hac ſpecie, ex eo quòd in teſtamentis lex non requirat hanc ſolennitatem. Et hęc quidem poſterior ſententia magis probari videtur ex ratione legis tertię Tauri. cuius paulo antè meminimus, vbi in codicillis non alia requiritur ſolemnitas, quàm quę ex *l.1.tit.de teſtam.lib.5.Regiarum ord.* in teſtamẽto nuncupatiuo erat neceſſaria. At ex l. Regia non requiritur pro ſolennitate ſubſcriptio teſtatoris in teſtamento nuncupatiuo, nec etiam iure communi: iuxta quod, licet teſtamentum in ſcriptis habere debet ſubſcriptionem teſtatoris, non tamen teſtamentum nuncupatiuum: quamuis id fiat coram tabellione, & per ſcripturam: ſecundũ communem omnium adnotationẽ, *in l.hac conſultiſsima. §. per nuncupationem.C.de teſt. & in §.ſed cum paulatim. ead.lege. l.1. & 2. tit. 1. par.6.* Nec obſtat Pragmatica conſtitutio Regum catholicorum anni 1503, qua ſtatutum eſt, quòd in omnibus ſcripturis & contractibus ipſe qui contrahit, vel ſcripturam coram tabellione conficit, ſubſcribat eiuſdẽ tabellionis protocolo. Nam & ſi iure communi hoc neceſſarium non ſit, ſicuti colligitur ex Abb. Fel. & alijs *in cap.1.de fide inſtrum.* Regia conſtitutio non tractat de teſtamentis, quæ peculiarem habent à iure ſtatutam ſolennitatẽ, præter quã nihil aliud eſt neceſſariò exigendum, adhuc tamen hæc opinio dubia quidem eſt, & fortaſſis Regia pragmatica etiam in hoc caſu obtinet. atque ideo prior ſententia verior videtur Gregorio Lopez. *in l.2.tit.2.part.6.* nec mihi diſplicet.

Admonitus tamen à viro quodam iuris vtriuſque peritiſſimo, dictam legem primam. *tit.2.lib.5.ordin.* vitio ſcriptorum corruptam fuiſſe, ea qua potui diligentia, codicẽ vetuſtiſſimum legi, qui in huius Maximi Saluatoris collegii bibliotheca ſeruatur: atque ex eo ſenſus Regiæ conſtitutionis hic eſt, vt teſtamentum nuncupatiuum fieri debeat coram notario & tribus teſtibus. Si verò coram notario non fiat, adeſſe debere quinque teſtes, ſi in eo loco horũ ſit copia: alioquin ſufficere teſtes ipſi teſtamento præſentes eſſe. Hactenus regia conſtitutio: ex qua apparet maximè mutatum eius intellectum eſſe his verbis, quæ modò in vulgatis codicibus adſcripta fuere: ex his etenim non admodũ ſibi conſtat diſtinctio in ea ſanctione expreſſim facta: quod lectoris iudicio diſcerni poterit. Ex eo præſertim quod anno M.D.L[illegible]I. regio Philippi ſecundi regis catholici ac domini noſtri decreto & authoritate editæ fuerint regiæ ordinationes, in quarum. *lib.5.tit.4.l.1.* litera conſtitutionis antiquæ in priſtinum ſtatum eſt reſtituta, ſic ſanè, vt ipſe exi-
5 ſtimem teſtamentum † nuncupatiuum coram quinque oppidanis teſtibus factum a[illegible]lidũ eſſe, etiã ſi tabellio ex eodem oppido facilè vocari ad eum actũ poſſet: quòd ſi nec quinque oppidani teſtes nec tabellio haberi poſſit, ſit ſatis coram tribus oppidanis teſtibus fieri teſtamentum. Addit regia maieſtas veteri conſtitutioni teſtamentum nuncupatiuum fieri poſſe coram ſeptem teſtibus, etiam exteris, etiam abſque tabellione, & vt par eſt ex ipſius legis contextu, etiam ſi in eo oppido potuerint facilè tabellio & oppidani teſtes vocari.

Quibus omnibus refragatur hæc cõſtitutio, qua cauetur teſtamentũ factũ coram parocho & duobus teſtibus validũ eſſe. Vnde oportet has iuris vtriuſque deciſiones ad cõcordiam reducere, aliquot explicitis *huius c.* intellectibus.

¶ Primus namque intellectus dictat hunc textum procedere in his teſtamentis, † quæ pietatis cauſa fiunt, gloſſ. hic 6
& in §.1.2. quæſt.4. quæ quidem interpretatio manifeſtè refellitur, ex c. ſeq. quod teſtamentis in pias cauſas condendis aliam peculiarem ſolennitatem ſpecialem aptat.

¶ Secundò text. hic intelligitur adeò piè, vt eius deciſio vbique locum ſibi vendicet, etiam in foro ſeculari, & profanis legatis, exploſis iuris ciuilis ſolennitatibus, quaſi legi diuinæ † aduerſis, cùm ex ea cuiuſque rei veritas duobus teſtibus committatur: atque huic interpretationi accedunt 7
Brixienſis *in additione ad gloſſ. §.1. 2.quæſt.4.* Hoſtienſ. Vincent. Anton. & Abb. *hic in lectio.in relectio. colum.3.* & id vbique ſeruari ſcripſit Alciat. *in l.1.C.de ſacroſanct.eccleſ.* Hoc tamen omnium fère iudicio rejicitur, nec admittendum eſt ab his qui veram huius reſponſi rationem adſequi cupiãt. Quis enim ferat, totum fere ciuile ius de ordinandis teſtamentis, à tot Cæſaribus ac viris ſapientiſſimis comprobatum, iniquitatis cauſa euerti.

Ea verò ratio nobis negotium faceſſit, quòd lex diuina duorum tantùm teſtimonium in qualibet re ſufficiens eſſe diffinierit: qua in re animaduertendum cenſeo, legem diuinam duorum teſtimonium probare, quaſi velit iniquum eſſe regulariter per vnius teſtimonium quenquam damnari: nõ tamen vetat eadẽ lex, quin quãdoque ex negotij qualitate plurium fides ſit neceſſaria, aut ſaltem Reipublicæ conueniens. Quod ex ea conſtat lege, dum dixit, *In ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum,* nõ enim temere diſtinxit duorum vel trium teſtimonium, ſed ad hunc effectum, vt oſtenderet omne verbum ſtare in ore duorum, vel trium, vel plurium: ſi hoc legum conditoribus ad reipublicę regimen vtile viſum fuerit, perpenſa cuiuſque negotij qualitate: & hoc ipſum eſt quod inſigniter docet tex. *in cap.licet vniuerſis de teſtibus.* dicens, *Quia † licet quædam ſint cauſæ, quæ plures quã* 8
duos exigant teſtes, nulla tamen eſt cauſa, quæ vnius teſtimonio, quamuis legitimo terminetur. vbi Abbas illum text. ad hoc notauit. idem probat text. *in c.nullam damnationem. & c.præſul. ſecunda.q.4.* optimè Thom. *ſecunda 2.quæſt. 70. art. 2.* Alioqui quid (obſecro) diceres, tot legibus, præuia deliberatione ſtatutis, quæ plures quàm duos teſtes requirũt? audereſne aſſerere eas omnes diuinæ legi aduerſari? ſiquidem eadem ratione poſſes mille in diſcrimine ſatis anxios conjicere eos, qui hiſce legibus obedire coguntur. Rurſus apertiſſime conſtaret, conſtitutionem iſtam, quam modò interpretamur, à lege diuina diſceſſiſſe: cùm neceſſariò exigat, præter duos teſtes, parœcialis presbyteri fidem & teſtimonium, ſicuti aduertit egregiè Fortuni. *in tractat.de vltim. fine illat. 15.* hunc ſecundum intellectũ reprobans. Nec oberit his quæ diximus tex. hic damnans Hoſtienſ. eccleſię conſuetudinẽ, veluti alienã à lege diuina, generali eccleſiæ conſuetudine, & Sanctorũ inſtitutis: quia non reprobat Romanus Pontifex hic conſuetudinem hanc, ex eo quòd contraria ſit legi diuinæ, ſed quod illis diuinæ legis verbis; *In ore duor. ſtat omne verb.* generali totius eccleſiæ catholicæ conſuetudine ad teſtam. deductis, addito presbytero parœciali omnino eſſet aduerſa: cùm tamen tenentur eccleſiæ catholicę cõſuetudinem ſequi. *c.cùm non liceat, de præſcript.cap.1.cap.de his 12. diſtinct.* ex quibus conſtat, hunc ſecundum intellectum falſum eſſe. quod Fortu. euidenter demonſtrat.

¶ Sed eſt quęſtio, & ea nec † facilis, nec admodum expedi- 9
ta, vtrùm legata in minus ſolenni teſtamẽto relicta, in animę iudicio ſint ſoluẽda ab hærede, qui certò ſcit eam fuiſſe voluntatem defuncti, vt prædicta legata ſoluerentur? Et in ſumma, an iuris ciuilis ſolennitas ſit in interiori diuino iudicio ſeruanda? Cuius controuerſię prima eſt ſententia, vt in prædicto foro min[illegible]nè con[illegible]eretur defectus ſolennitatis ciuilis, ſed manifeſt[illegible] voluntas, & ideo legata ſoluen-

ſoluenda eſſe, ac hęreditatem reſtituendam ei, qui in minus ſolenni teſtamento hæres fuerit nominatus. Cui opinioni primò ſuffragatur ratio illa, quod ſolennitas iuris ciuilis in teſtamentis ideo requiritur, vt euitentur falſitates, quæ in eis committi ſolebãt. *l. fin. C. de fideicom. §. 1. Inſtit. de teſtam.* ſed ſi conſtat abſque aliqua ſuſpicione voluntas teſtantis, ceſſat hæc ratio: igitur & iuris ciuilis deciſio. *c. cum ceſſante. de appellat. c. & ſi Chriſtus de iureiu.* Pręterea & ſecundò lex ciuilis habet fundamentum à præſumptione falſitatis. Lex verò quæ præſumptionem præ ſe fert, in animæ iudicio locum ſibi vendicat, quia in eo conſtat veritas, & ceſſat præſumptio. *c. tua nos. c. is qui fidem. de ſponſ.* Bal. *in l. cum quis. 7. col. C. de iuris & fact. igno.* Abb. *& alij in c. quæ in eccleſiarum de conſtit.* Igitur prædicta lex ciuilis non erit in foro animæ obſeruanda.

10 ¶ Tertiò, ex † minus ſolenni teſtamento oritur obligatio naturalis. *l. vltim.* vbi Bald. *C. ad leg. Falcid. l. in teſtamento. ff. de fideicom. liber. l. fideicommiſſum. C. de condiction. indeb.* gloſſ. Bart. & Doct. *in d. l. cùm quis.* Gloſſ. *in l. 1. ff. de condictionib. indeb.* Imol. *in c. vltim. de ſolut.* Regia *l. 31. part. 5. titul. 14.* & eſt *Communis opinio* ſecundùm Iaſon. *in d. l. cum quis, num. 13.* Id verò, quod natura-
11 liter debetur, † in iudicio animæ ſoluendum eſt neceſſariò. Barto. *in conſtitut. ad reprimendum. verb. denunciationem.* Abb. *in cap. quia plerique. de immunit. eccleſ. colum. pen.* Anchar. *in reg. poſſeſſor. de reg. iur. in 6. quæſt. 1.* nec id indiget probatione, cùm ſit manifeſtum apud omnes. Poſtremò, extant pulchra verba Plinij *lib. 5. Epiſtolarum* ad Caluiſium. *Hoc,* inquit, *ſi ius aſpicias irritum: ſi defuncti voluntatem, ratum & firmum eſt: mihi autem defuncti voluntas (vereor quam in partem Iuriſconſulti, quod dicturus ſum, accipiant) antiquior iure eſt.* Idem Plinius manifeſtius *lib. 2.* epiſtola ad Annianum, his equidem verbis: *Tu quidem pro certa tua diligentia admones me, codicillos Attiliani, qui me ex parte inſtituit hæredem, pro non ſcriptis habendos, quia non ſint confirmati teſtamẽto, quod ius nec mihi quidem ignotum eſt, cum ſit ijs etiam notum, qui nihil aliud ſciunt. Sed ego propriam quandam legem mihi dixi, vt defunctoruus voluntates, etiam ſi iura deficerent, quaſi perfectas tuerer. Conſtat enim codicillos iſtos Attiliani manu ſcriptos. licet ergo non ſint confirmati teſtamento, à mę tamen vt confirmati obſeruabuntur.* quibus verbis doctiſſimus ille vir hanc opinionem veram eſſe profitetur: quam ſequuntur Abb. *in d. c. quia plerique. colum. pen.* idem *in cap. 1. de in integ. reſtit. ad finem.* idẽ *in huius cap. relectione, nu. 10. & 15.* Anchar. *in dicta regula poſſeſſor. q. 1.* Anton. *in d. c. quia plerique* Innoc. *in c. quod ſicut. de elect.* Bart. *in tract. minorit. c. 3.* Iaſ. *in l. ſi non ſortem. in pr. ff. de cond. indeb.* Hadrian. *quodlib. 6. concl. 2. illatio. 2.* Floren. quẽ refert & ſequitur Syluest. *verb. hæreditas. 3. §. 7. & verb. teſtamentum. 2. q. 5. & verbo, alienatio. §. 13.* & Alciat. *de quinque pedum præſcript. fol. 4.* Albert. Brun. *in tract. de potentia & effect. formæ. fol. 57. col. 3. & fol. 60. col. 1. & ſeq.* Tiraq. poſt leges connubiales *gloſſ. 2. num. 21.* ex quibus hæc *Opinio* apparet magis. *Communis.*

12 ¶ Ego verò his non obſtantibus, † contrariam ſententiam veriorem eſſe arbitror, pluribus rationibus, ſed potiſſimè vtar ſequẽtibus ad comprobationem huius opinionis. Lex enim ciuilis, quæ teſtium ſolennitatem induxit teſtamẽtis, iuſta eſt, quod cõſtat ex reprobatione ſecũdi intellectus: & probatur, quia hic teſtãdi actus grauis eſt & mille obnoxius fraudibus: potuit ergo lex quo tutiùs & fideliùs ageretur, hanc ſolennitatem ſtatuere ad totius reipublicę vtilitatem. Quòd ſi hoc publicum eſt commodum, iuſta erit prædicta lex. Abſurdum præterea exiſtimarem has leges iniquas cẽſeri. Lex verò iuſta in animæ iudicio eſt admittẽda. gloſſ. *Communiter* recepta. *in d. cap. quæ in eccleſiarum.* Abb. Felin. & Decius. *num. 8. in cap. 1. de conſtitut.* Iaſon. *in l. nemo poteſt. 2. lectio num. 106. ff. de legat. 1.* Thom. *in 1. 2. q. 96. art. 4.* Innoc. & Abb. *in d. c. quia pleriq. de immunita. eccleſ.* optimus tex. *in c. quo iure, 8. diſt.* Prouerb. *c. 8.* & ad Romanos *cap. 13.* Igitur & hæc ciuilis lex in foro interiori & iudicio diuino locum habet.

Secundò, eadem ſententia coadiuuatur ex eo, quod iudicialis definitio veritate comperta lata, nec falſa ſuſpicione
13 † iudice decepto, vt valet in foro exteriori, ita valet in foro interiori, quia authoritate diuina iudicat ipſe iudex. *d. cap. 8.* Prouerb. *cap. 13.* ad Romanos notatur *in capit. omnis anima. de cenſibus. capit. ſecundo, de maiori. & obedien. & in l. Iulianus. ff. de condict. indebit.* Fortun. *in l. veluti. colum. 5. ff. de iuſtitia & iure.* Sed iudex veritate comperta, & certo ſciens teſtatorem minus ſolenni teſtamento inſtituiſſe hæredem Sempronium, nec vllam fraudem in ea inſtitutione commiſſam fuiſſe, ab eo auferet hæreditatem, & lata ſententia eam hæredibus inteſtati adiudicabit, ex eo quòd illud teſtamentum nullum ſit. *l. ſi vnus. l. ex imperfecto. & lege, hac con* [illegible] *ſima. Cod. iſto titulo. gloſſ. & omnes. in l. 2. C. de bonorum poſſeſſ. ſecundum tabulá.* ergo hoc iudicium in foro animæ authoritatẽ habet. Nec poſſum mihi perſuadere, iudicem exactiſſimè verirate iuris mei ad rem aliquam cõperta, mihi præfatam rem propria ſententia tradere poſſe, & iuſtiſſime: me verò minimè tutum quoad diuinum iudicium eſſe, nec poſſe eandem rem poſſidere. Sequeretur etenim ex hoc, leges, quibus ſubjicimur, incertas eſſe quoad animarum tutelam, nullumque iuſtitiæ miniſtrum tutè à republica nobis exhiberi.

Tertiò, his accedit, quod omnis actus conſiſtit in voluntate & potentia. *c. cum ſuper. de offic. delegat. leg. nemo poteſt. ff. de leg. primo.* adnotauit ex Boërio, Bald. *in repetit. l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. nu. 55.* Per leges autem ciuiles non poteſt quis ſine ſolẽnitate iuris teſtari, cùm ab eo potentia auferatur. Colligitur ergo, parum eius voluntatem prodeſſe, quantumcunque ea manifeſta ſit.

Quartò licet propriè ſubſtantia à † ſolennitate differat, 14
vt docet Alciat. *libr. 1. parad. cap. 16.* & ipſa teſtamenti ſubſtãtia ſit hæredis inſtitutio, iuxta notata per Aretin. in *l. 1. ff. iſto titulo.* nos etiam aliquid ad hæc tradidimus *in prima parte huius Rubr.* tamen aſſumendo ſubſtantialẽ formam alicuius actus pro ea, ſine qua actus ipſe non valet nec effectum habere poteſt, teſtium ſolennitas & numerus in teſtamentis erit forma ſubſtantialis: non tantum probatoria. Bart. *in l. nemo poteſt. ff. de legat. 1.* vbi Iaſ. *prima lectu. num. 17. & 2. lectu. num. 21.* Bald. *in l. cùm quis. Cod. de iuris & fact. ignor. col. 2.* Alexand. *in l. 1. ff. de condict. indeb. colum. 2.* & ibi Iaſon. *num. 17.* Decius *in l. 2. C. de bonorum poſſeſſ. ſecundũ tabul. col. 2.* Aret. *in l. nemo poteſt. col. 2.* Alber. Brun. *in tractat. quotuplex ſit forma. fol. 13. colum. 2.* dicens, hanc *Opinionem communem* eſſe: quod etiã fatetur Ripa, *in d. l. nemo poteſt. num. 35.* licèt velit defendere contrariam, quam aſſerunt Bart. *in d. leg. 1.* dicens, numerum teſtium in teſtamentis de ſolennitate probatoria eſſe. idem Crot. *in d. l. nemo poteſt. col. 6.* alios auctores allegans eandem opinionem probantes. Si verò hæc ſolennitas ſubſtantialis eſt, nihil refert voluntatem teſtatoris ex alio exteriori teſtimonio probari. Ergo, nec in foro animæ erit iſta minus ſolennis voluntas recipienda. quod expreſſim aſſerunt Bald. *in repetit. leg. 1. de ſacroſanct. eccleſ. num. 55.* Fortun. *in tractat. dẽ vltim. ſin. illa. 15.* & aſſerit hanc *Opinionem eſſe Communem.* Iaſon. *in l. ſi poſt diuiſionem. 2. col. C. de iur. & fact. ignor.* quorũ opinio eo magis placet, quod teſtamentũ factum corã duobus teſtibus iure Põtificio, quod legi diuinę propiùs accedit, & animarum ſaluti diligenter conſulit, abſque presbytero parœciali non tenet: nec ex eo iuſtè poteſt quis hæreditatem aut legatum poſſidere, vt eſt hic egregia & inſignis deciſio: tamen iure diuino & naturali hęc ſolennitas vltra duorum teſtiũ fidem, non eſt neceſſaria. Ad eandem opinionem plurimũ conducit optima Innocent. deciſio. *in d. cap. quia plerique. de immu. eccleſ.*

Non obſtat prima ratio, non enim ſat eſt, ceſſare rationẽ legis in particulari actu, vt ceſſet ipſa lex, quę data nõ eſt ad aliquẽ particularem finem: imò eius ratio continua eſt, non momentanea. Quam ob rem huius legis deciſio nõ ceſſat, licèt eius ratio particulari caſu ceſſet: ſed eſt neceſſarium ceſſare rationem legis in † communi, & vniuerſaliter text.
in clem. ad noſtram. de hæred. cap. & ſi Chriſtus. de iureiur. Fortu. *in d.* 15
illat. 15. & 16. quod & nos ſcripſimus in Epitome 4. *lib. decretalium. 2. par. c. 6. §. 9. num.* 8. Cùm ergo ratio legis in præſenti quæſt. non ceſſet vniuerſaliter, non perit ipſa legis virtus.

Secunda ratio tollitur ex eo, quod lex habens fundamẽ-
tum à præſumptione, † in animæ iudicio locum ſibi nõ vẽ- 16
dicat, quãdo lex illa pręſumit propter defectũ probationis legitimæ: tunc enim in foro interiori datur certitudo legitima ipſius actus: & ideo legi locus non eſt, ſicuti nos diximus in intellectu *c. is qui fidem. de ſponſ. prima. Epitomes parte. c. 4. §. 1. nu. 5. & 6.* Hæc verò lex ciuilis non præſumit fraudẽ ex defectu probationum, ſed ex defectu ſolennitatis. Vel dici poteſt huius legis conditorem habuiſſe præſumptionẽ falſitatis, & fraudis ſuſpicionem in teſtamentis omnibus, & ea ratione impellente, præmiſſam ſolennitatem ſtatuiſſe, vt hic teſtandi actus, in republica frequẽtiſſimus, tutiùs fieret, atque eſſet à fraudibus & falſitatibus immunis. Vnde prima ratio impulſiua fuit, & ideo ea ceſſante non [illegible]rit lex. tex. *in l. 1. §. ſexum. ff. de poſtul.* Vltima verò ratio fuit pręcipua & principalis, quæ non ceſſat ex eo, quòd quandoque contingat coram duobus teſtib. fieri teſtamentum libere, & nulla præcedente fraude, & ita in effectu redimus ad primæ rationis ſ[illegible]rg.

Tertium

Tertium,quod ad primã opinionem adduximus,minimè
17 obſtat,quia id falſum eſt:nullibi † etenim probatur ex minus
ſolenni teſtamento naturalem oriri obligationem , vt
expreſsè notant Bald. *in l.cum quis.C.de iuris & fact. ignor. col.* 4.
Cyn. & Fulg.quos Iaſon ſequitur *in d. l.1.num.16.ff. de condict.
indeb.* idem Iaſon *in leg.ſi creditoris.per text. ibi.& in l.ſi veritas.C.de
fideicom.* quib. conſtat, non oriri naturalem obligationẽ ex
teſtamento minùs ſolenni. idem nouiſſimè probat Pet. Loriotus
*de iuris art.tractat.*11.*cap.*22.Fateor tamen oriri ex teſtamento
minus ſolenni quandam obligationem naturalem,
quæ inſurgit ex honeſtate,& debito morali,non tamẽ eam
naturalem obligationem,quæ ex legis vinculo oriatur,authore
Bald. *in d.l.*1.*de ſacroſanct. eccleſ.num.*55.& in ſimili ſpecie
ſanct.Tho.docet.2.2.*q.*107.*&*106.*art*.4.cuius & nos meminimus
*in c.cùm in off.hoc tit.ad fin.*Hęc verò naturalis obligatio ab
honeſtate morali deducta , repetitionẽ impedit.quod Fortu.tradit
*in l.*1.*§.ius naturale.ff. de iuſtit.& iur. illat.* 10. quamuis
nõ operetur effectum exceptionis nec retentionis , ſicuti
operaretur vera naturalis obligatio ex lege naturali producta,qualis
eſt illa,quæ ex pacto nudo deducitur. Conſtat
18 igitur ex minus † ſolenni teſtamento, obligationẽ naturalem,quæ
ad moralem honeſtatẽ pertinet,oriri, & hanc impedire
repetitionem,quod probant iura pro *Communi ſententia*
inducta:non tamen oriri obligationem naturalem, quæ
retentionem aut exceptionem inducat,& ſic illam quæ legis
naturæ vinculo innititur : quo fit, vt tertia ratio ex prę-
miſſis refellenda penitus ſit.

¶ Ex hac verò diſputatione ſequuntur plurima : & primũ
erraſſe Panorm.*in huius cap.relectione notab.*9. dum dicit,agentẽ
contra teſtamentum ex ea ſola ratione , quod id careat ſolennitate
iuris ciuilis,mortaliter peccare. Conſtat enim id
falſum eſſe,nec veniale crimen committi,ipſumque agentem
non teneri ad reſtitutionem eius, quod ex dicta actione
fuerit conſecutus:quæ omnia Iaſon concedit,refragante
Panorm. *in l.nemo poteſt.ff.de leg.*1.2.*lectu.nu.*102.*& conſ.*67.*vol.
3.col.pen.* & eſſe veriſſima ego exiſtimo,etiam ſi agens certò
ſciat illam fuiſſe voluntatẽ teſtatoris , aduerſus Rip. *in d. l.
nemo poteſt.num.* 190. Sic & Domi. Soto *lib.*4.*de iuſtit.& iur. q.* 5.
*art.*3. hanc primam illationem multis rationib. defendit,
licet ſequentem improbet.

19 Secundò infertur,† eum qui poſſideat bona teſtatoris ex
titulo minus ſolennis voluntatis teneri , etiam in diuino
animę iudicio legitimis inteſtati hæredibus illa reſtituere,
quamuis non dubitet de libera & ſpontanea teſtantis voluntate.
Qua in re grauiſſime errant Alexand. & alij, quos
Ripa ſequitur *in d.l.nemo poteſt.num.*97.

Tertiò ex hoc deducitur, poſſidentem rem legatã ſibi in
minus ſolenni teſtamento,nec in iudicio exteriori , rectiſſimè
vti poſſe iure retentionis, atque exceptione propoſita
ſe aduerſus legitimum hæredem defendere. Hæc enim defenſio,aut
retentio, nulla ratione probari poteſt , imò improbatur
à *l.ſi creditoris.C.de fideic.* tametſi contrariũ teneant
Alex.Imol.& Iaſ.poſt Bart. *in d. l. nemo poteſt.*vbi Iaſ.*in* 1.*lect.n.*
70.*& in* 2.*num.*94. dicit eorum ſententiam communem eſſe.

Quartò ſequitur , vanam eſſe omnique ratione deſtitui
Doct. differentiam,quam Alexand.tradit *in d.l.nemo poteſt.*&
fatentur communẽ eſſe Iaſon. ibi. *in* 1.*lectu. num.*75.& Rip.
*num.*120. dum negant hæredem ſcriptum in minus ſolenni
voluntate poſſe in iudicio exteriori vti retẽtione,quamuis
eam legatario permittant. Nam ſi id legatario permiſſum
eſſet, non video qua ratione hæredi idem ius negetur.

Quintò,multo minùs placet Iaſon.ſententia.qui *in d.l.nemo.*
1.*lect.num.*75.dixit aduerſus communem,hæredẽ ſcriptũ
in minus ſolenni teſtamento vti poſſe retentione. & idem
notat Ripa. ibi *num.* 102. hi enim doct . optimè aduertunt,
nullum debere conſtitui diſcrimen inter hæredem & legatarium:
falſo tamen ad hæredem extendunt,quod legatario
communis ſententia conceſſerat.

Sextò,non poſſum nõ mirari quorundam hallucinationem,
qui aſſerunt hæredem ſcriptum in teſtamento minus
ſolenni tutum eſſe in foro animæ, ſi poſſideat hæreditatẽ:
rurſus legitimum hæredem ab inteſtato non teneri in eodem
animæ iudicio reſtituere hæredibus , nec legatariis
ſcriptis in teſtamento minus ſolenni, legatum,vel hæreditatem.
ita Alex. *num.*23. Ripa. *num.*99. dicens hanc *Opinionem
Communi omnium conſenſu receptam* eſſe *in d.l. nemo poteſt.*idem notat
Iaſon. *in d.l.ſi poſt diuiſione*[illegible] 37.*fact.ignorant.* &
Tiraquell.*poſt le*[illegible]*pol.ſing.*167 [illegible] enim

inter ſe conſtant, ſi quidem is, qui verum ius habet , tutè
hæreditatem poſſidet.Is verò, qui nullam cauſam dominij
aut iuris ex legitima legũ ſanctione conſequitur,reſtituere
omnino tenetur id,quod poſſidet.

Septimò ex his manifeſte conuincitur,Bald.erraſſe *in l.*1.
*col.*2.*C.iſto titul.*& Iaſ. *in l.cum quis.C.de iur. & fact.ignor.* dicẽtes,
legatarium,qui rem † legatam in minus ſolenni teſtamento 20
conſequi non poteſt, iuſtè poſſe eam furto ſubtrahere:
id enim falſiſſimum eſt.

Octauò,conſtat eadem ratione, legatariũ minimè poſſe
aſſequi rem legatam in teſtamento imperfecto per denunciationem
Euangelicã,quod Bald. optime aſſerit, *in d.l.cum
quis.col.*5.licet Abb.*in huius c.relect.colum.*4. Iaſ. *in d.l.cum quis.* &
Ripa.*in d.l.nemo poteſt.num.*88.contrariũ velint : quibus conſentire
videtur Alcia.*in c.nouit.de iud.num.*47.

Nonò ex hac opinione,quam † veriſſimam eſſe arbitror, 21
infero intellectũ ad text.*in l.Papinianus.§. ff.*1.*de inoffic.teſtam.&
in c.ſi pater.hoc tit.in* 6.denique ad omnia iura, quibus ſancitũ
eſt,per expreſſam pupillarem ſubſtitutionem matrem excludi
etiã à portione legitima in bonis pupilli.vt tandem in
foro, quod conſcientiæ vulgo appellamus , id locum obtineat.
Franciſc.*in d.cap.ſi pater,fin.colum.* Socin.*in l.*2.*num.* 21.*ff.de
vulgar.*Corn.2.*col.* Lancel. Deci. & Curt.Iun.*in l.precibus.n.*14.
C. de impub. & alys ſubſtitut. Crot. *in c.* 2. *de conſtitut. in* 6. *notab.* 1.
Galiaula *in l. Centurio.col.*70.*ff.de vulg.*Alciat. *in c.nouit. de iud.nu.*
41. quorum opinionem ſequuntur dicentes eam *Communem*
eſſe Anton. Rub. *conſ.*69. Rip. *in d.l.*2.*num.* 45. Zaſius *in tract.
de ſubſtitut. tit. de pupil.ſubſtit. num.* 22. licet contrariam ſententiam
aſſerant Arch. & Domin. *in d.c.ſi pater.* quibus adhærẽt
Philip. Deci. *in l.precibus.col.*4.& ibi Coraſ. *num.*29.Gomez. *in
d.c.*2.*nu.*19.& Alciat. *de quinq; ped.præſcript.in princip.* nec opinor
Archidia. opinionem eſſe magis communem, quamuis id
Gomez crediderit. Imò nec placet, quod Lancel. Politus
notauit *tractat.de inſtitut.rub.de pupillari.*5.*effectu,* dicens Archid.
opinionem procedere in bonis,quę pupillus aliunde,quàm
à patre habuerit : hoc enim falſum eſt , & à frequentiſſima
omnium ſententia alienum,ſicuti aduertit Zaſius *in d.nu.*22.
Verùm ſi mater pupilli † ſit inops & pauper,poterit alimẽ- 22
ta petere à ſubſtituto. *ex l.ſi quis à liberis.§.idem reſcriptum.ff. de li.
agn.* ſecundùm Ripam & Zaſium.

¶ Tertiò,& principaliter † caput hoc,*cùm eſſes.* ita intelligi- 23
tur,vt procedat iure canonico,& in prouinciis eccleſię Romanæ
ſubiectis quoad temporalem iuriſdictionem : in his
etenim caſibus teſtamentum ſolenne eſt , ſi factum fuerit
coram duobus teſtibus, & parœciali presbytero , quamuis
ad pias cauſas factum non ſit. gloſſ. Ioann. Andr. Anchar.
Cardin.Henric.& Imol.hic Fortun.*in d.illat.*15.Corn.*cõſ.*77.
*vol.*1.Dom.*conſ.*49,Freder.*conſ.*217. vbi poſt Ioan. Andr. hic
aſſerit hanc *Opinionem moribus receptam* eſſe. & eam eſſe communem
fatentur Nicol.Boer.*deciſ.* 93. Corne. *conſil.* 261. *col.
fin.volum.*4.& Carol.Ruin.*conſil.*4.*nu.*4.*volum.*2.*& conſil.*51.*nũ.*11.
*volum.*1.ex qua communi ſententia ſecundũ eos, eſt neceſſarium
vltra duos teſtes presbyterũ parœcialem teſtamẽto
adeſſe,quod fatetur Abb. *in repet. col.* 4. Card. & cæteri Doctor.
*Cõmuniter:*quemadmodum profitentur Imol. *colum.*4.&
Barbat.*hic col.*6.Corn.*d.conſil.*71.Albert.Brun. *de potent.& effect.
formæ,* 30.*fallentia.*Domin.*idẽ probat d.conſ.*49.Fortun.*in illatio.*15.
*de vlt.fine iur.*nec in hoc dubitãdum eſt: ſiquidem hic eſt ipſe
verus ac proprius *huius c.* ſenſus , à quo diſcedere non licet.
Ex quo apparet deceptum fuiſſe intellectu huius canonis
Andr. Alciat. virum alioqui & doctiſſimum atque eloquẽtiſſimum,
qui *in cap.nouit.de iudic.col. pen.* ſcripſit hanc deciſionem
in foro conſcientiæ procedere:non in iudiciali. conſtat
etenim in iudiciali canonico iuſtiſſimè ſeruandam eſſe.

Cæterùm hæc interpretatio,† quam communem eſſe di- 24
ximus,procedit etiam ſi hic presbyter, vt notarius huic teſtamento
acceſſerit,ac præſens fuerit : nam cũ duobus teſtibus
valebit hoc teſtamentum ex ratione huius text. quã
in hac ſpecie intellexit Paul.Pariſ.*conſil.* 50.*volum.* 3. Quod ſi
presbyter huic actui non adſit , loco tamen eius ſint præſentes
duo teſtes,validum erit hoc teſtamentum: quia duo
teſtes † ſatis gerunt vices vnius quantũcunque maximę au- 25
thoritatis.*cap.licet.c.cum à nobis de teſtibus.*ita Anton. & Abb. *hic
in lectio. & relect. num.* 12. Spec. *tit. de inſtrum. edit. §. compendioſe.
num.*12. Domini. *conſi.*49. Romam. *authen. ſimili. C. ad l. Falcid.*
54. *ſpeciali.*Corne. *conſil.*261.*vol.*4.*fin. col.*Deci.*conſil.*284.*in* 2.*dub.*
dicens hanc *Opinionẽ Communem*[illegible] ctus Alex.*conſil.*103.*col.*4.*vol.*4.
[illegible]quitur Boer.*deciſ.*38 [illegible] *conſil.*51.*num.*11.
*vol.*1.

vol. 1. quamuis idem Corn. contrariũ probare nitatur conſil. 68. colum. 1. volum. 1. poſt Imol. in l. nemo poteſt. ff. de legat. 1.

26 Eſt tamen dubitatio inſignis, vtrùm † femina poſſit eſſe teſtis iure Pontificio in hoc teſtamento? Et iure ciuili conſtat feminam non poſſe teſtem eſſe in teſtamento. l. qui teſtamento. §. mulier. ff. iſt. tit. §. teſtes. Inſt. ead. gloſſ. in c. forus. de verb. ſignif. ver. femina, etiam ſi honeſtiſſima ſit. Regia l. 17. titul. 16. part. 3. Abb. verò in huius cap. lectione 1. colum. & Anch. aſſerũt ſat eſſe, ad ſolennitatem huius text. hos teſtes vel viros vel feminas eſſe: quorum Opinio Communis eſt, ſecundum Ioan. Crot. in tractat. de teſtib. part. 1. num. 10. cùm hæc deciſio teſtamenti ſolennitatem ad ius gentium reduxit, quo quidẽ iure nòn diſtinguitur teſtimonium feminæ à teſtimonio viri. Quę quidem ratio non ſatis applaudet ex eo, quod pręter ſolennitatem iuris gentium exigat hic text. presbyterum: Vnde non omnino ſufficiens eſt iuris gentium ſolennitas: nec mulier teſtis eſſe poterit. Corne. in auth. quod ſine. 2. colum. C. iſto tit. Deci. in c. 3. de teſtib. col. pen. & in l. 2. ff. de regul. iur. num. 31. Maximè refragatur communi ſententiæ text. hic requirẽs, non duos quoſcunque teſtes, ſed idoneos, quo fit, vt probabilior ſit opinio, quæ etiam iure canonico ab his teſtamentis femineum teſtimoniũ excludit: cui ſubſcribunt Alex. conſil. 70. col. pen. & conſil. 77. col. 2. volum. 2. Albert. Brun. in tractat. de correct. & relaxa. ſolennit. & formæ. fol. penult. quæſt. 8. & Tiraq. 9. l. connub. num. 45.

27 Gloſſ. vltima notat verba huius † cap. eſſe comminatoria ferendæ excommunicationis, non latæ, cui ſimilis eſt in capit. ſicut tuis. de ſimo. verb. Anathematis. & in cap. 1. de ſagit. & in cap. Salonitanæ. 63. diſtinct. quas vbique Doct. approbant. & Felin. in capit. Rodulph. de reſcript. num. 24. latius Andr. Tiraquell. in l. ſi vnquam. C. de reuoc. donatio. verb. reuertatur. num. 16.

EX CAP. RELATVM, EL PRIMO.

SVMMARIA.

1 *Cauſa piorum legatorum etiam apud iudicem ſecularẽ tractanda eſt, iuxta canonicas ſanctiones.*
2 *Teſtamentum principaliter ad pias cauſas factum minus ſolenniter, etiam quoad legata profana validum eſt.*
3 *Teſtamentum inter liberos minus ſolenne valet non quoad extraneos illis coniunctos, & num. 6. quod tale teſtamentum coram duobus teſtibus valeat, & num. 7.*
4 *Legata pia an peti poſſint ex teſtamento minus ſolenni, facto tamen principaliter ad aliam quam piam cauſam.*
5 *In teſtamento ad pias cauſas teſtes eſſe rogatos, non eſt neceſſarium.*
7 *Femina poteſt eſſe teſtis in teſtamento cauſa pietatis facto.*
8 *An præſumatur nulla præmiſſa probatione, in cauſa huius canonis, teſtes eſſe legitimos.*
9 *An teſtes præſumantur idonei. Tractatur elegans Angeli opinio.*
10 *Præſumptio Iuris quandoque nihil operatur, niſi qualitas controuerſia probetur.*
11 *In legatis pijs duo teſtes ſufficiunt eius qualitatis, quam in teſtibus canones communiter exigunt.*
12 *Teſtes in Teſtamento ad pias cauſas non ad ſolennitatem ſed ad probationem requiruntur.*
13 *Teſtamentũ imperfectũ ratione voluntatis, etiam ad pias cauſas non valet.*
14 *Legata pia debentur ex teſtamento perfecto, ratione voluntatis, quamuis ad legata profana proceſſum à teſtatore non ſit, impediente morte.*
15 *Teſtamentum à notario ſcriptum, dictante teſtatore, & teſtibus præſentibus, an ſit iterum legendum ipſi teſtatori & teſtibus, cum num. ſeq.*
16 *Inſtrumentum Notarij vt fidem faciat, legi contrahentibus & teſtibus debet, & diſputatur ad partes num. ſeq.*
17 *Præſumitur lectura inſtrumenti ex clauſula, Actum coram me notario, & infrà ſcriptis teſtibus.*
18 *Teſtamentum inter Liberos, lectionis ſolennitate deſtitutum valet.*
19 *Si teſtamentum Nuncupatiuum probetur, non opus eſt Lectionem probare.*
20 *Lectura Teſtamenti non neceſſaria quoad Legata ad pias cauſas.*
21 *Vltima voluntas propria manu defuncti ſcripta pietatis cauſa ſeruanda eſt, licèt non ſit coram teſtibus publicata.*
22 *Legata pia poſſunt ab hærede laico peti, etiam coram iudice eccleſiaſtico.*

CAPVT XI.

De Legatis ad pias cauſas.

1 QVamuis iure ciuili ac Pontificio in teſtamẽtis † certus teſtium numerus & ordinatio maior requiratur regulariter: tamen vltima voluntas, quæ pietatis cauſa fit, duos tantũ teſtes expoſcit, quod in hac decretali deciſum eſt in fauorem piæ cauſæ, ſicut plura alia in iure ſunt ſtatuta eadẽ ratione, quæ Romam. tradit in rep. auth. ſimiliter. C. ad l. Fal. Catel. Cott. in Memoralib. dictione Abſenti. & dictione Anima. & dictione Apices. neque libet ea omnia h[illegible] repetere, cùm ſit ſatis pietatis cauſa legata co[illegible] [illegible] teſtibus legitim[illegible]

beri. Cui aſſertioni adſtipulantur text. in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. iſto tit. [Tractat late Andr. Tiraquell. in tractat. de cauſa pia. poſt huius operis editionem primam typis tradito. Quid verò ſit obſeruandum, vt vltima voluntas pia aut pietatis cauſam continere cenſeatur, tradidere gloſſ. & Dd. in l. ſi quis Titio. ff. de legat. 2. quo in loco doctiſſimus Peralta multa diligenter explicat poſt Rom. in auth. ſimiliter. C. ad leg. Falc.]

Hæc verò decretalis diffinitio primo intelligitur, vt non tantum procedat coram iudice eccleſiaſtico, ſed & coram ciuili & ſeculari. Nam quoties apud ſecularem iudicem eſt controuerſia de legatis pijs, iudicium ferendum eſt iure canonico ad amuſſim ſeruato, non iure ciuili, licèt is iudex non ſit quoad temporalia Romanæ eccleſiæ ſubiectus. Abb. & Dd. hic, in l. 1. colum. 1. & in repet. colum. pen. de ſacroſanct. eccleſ. vbi Salycet. & Iaſ. 1. lectio num. 36. & in 2. num. 29. Fortu. de vlt. fin. illati. 15. colum. 7. ex tex. & ibi ſæpiſſime notatis in c. eccleſia. de conſt.

¶ Secundò, hic text. procedit, ſi teſtamentum principaliter fiat cauſa pietatis: tunc enim coram duobus teſtibus factum † valet, etiam quoad reliqua legata in eo relicta laicis, nulla 2
ex cauſa pietatis: alioqui teſtamentum principaliter factũ, alio quam pietatis reſpectu minus ſolenniter, nullum erit, non tantùm quoad principale, ſed etiam quoad legata pia in eo contenta. Anto. in c. quæ clericis. de for. compe. colum. 6. Salyc. in auth. caſſa & irrita. Cod. de ſacroſanct. eccleſ. quæſt. 9. Socin. conſil. 5. vol. 3. Alex. conſ. 177. viſo themate mihi diligenter exhibito. col. 3. vol. 2. qui vtramque Anton. deciſionem ſequuntur. Ego verò eas diſtinguam, ne confuſione quadam obruantur. Prima etenim ex eo procedit, quod principale trahat ad ſeſe accedẽtia, vt in hac ipſa ſpecie probat text. in authen. quod in fine. C. iſto titu. quo probatur, in teſtamento valido ſpeciali iure & fauore filiorum, legata extraneis relicta etiam valida fore. & ita hanc Antonij opinionem ſequuntur Corn. conſil. 278. vol. 1. Alex. conſ. 41. verſic. 5. vol. 1. & conſil. 103. vol. 4. col. 4. Carol. Ruin. conſ. 1. nu. 11. vol. 2. & alij paulo ante citati. Nec ab eo diſſentientem aliquem ſe legiſſe, fatetur Iaſon, in l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. num. 10. C. iſto tit. Ipſe verò ibi, & in l. 1. C. de ſacroſanct. eccl. in 1. lecti. num. 22. & in relect. num. 29. hanc ſententiam reprobat, inducens text. in d. §. ex imperfecto, vbi teſtamentum † minus ſolenne inter liberos valet: non tamen quoad ex- 3
traneos in eodem teſtamento honoratos. Cui inductioni minime ſatisfecit Salyc. in d. quæſt. 9. etſi maximè id efficere tentauerit. Hanc etiam opinionem, quam Iaſon tenet, præmittit Paul. conſ. 97. vol. 1. & dicit veriorem eſſe Albert. Brun. de poten. & eff. formæ, fallentia 31. addit tamen eſſe primam Opinionem magis Communem. Sed nihilominus ipſe opinor nihil Antonio obeſſe deciſionem d. §. ex imperfecto. cùm in eo quoad extraneos reprobetur minus ſolennis voluntas: quoad liberos verò admittatur, quando extranei principaliter cũ liberis ſimul fuerũt hæredes inſtituti, vel admixti ipſis liberis in principali teſtantis diſpoſitione: ex l. fin. C. famil. erciſc. & Conſtantino Harmenop. Epitomes. lib. 5. tit. 5. cap. 3. Vnde ſi filij eſſent hæredes inſtituti in minus ſolenni teſtamento ſimul cum extraneis, inſtitutio extraneorum eſſet nulla. In cęteris verò legatis in eodem teſtamento relictis diſpoſitio valeret, Regia eſt celebris l. 7. titul. 1. part. 6. quæ verum illius §. ex imperfecto. expreſſit intellectum, quamuis plerique ex præcitatis refragentur.

Secunda ipſius Anton. deciſio † expedita eſt, ſecundũ Iaſ. 4
in d. §. ex imperfecto. num. 11. vbi ipſe eam ſequitur, & in d. l. 1. lectione & repet. idem Alex. conſ. 41. vol. 1. cùm caput teſtamenti deficiat, nec hæreditas ex eo adiri poſſit. l. ſi nemo. ff. de regul. iur. Ego puto contrariam ſententiam veriorem eſſe fauore piæ cauſæ, ſequorque in hoc Anani. conſ. 28. col. 3. & Anton. Rub. conſ. 72. col. 2. Imol. in c. quæ in eccleſiarum. de conſt. col. pen. Alber. Brun. de potentia formæ. fallentia 31. quibus adſtipulatur Regia l. 21. tit. 1. part. 6. quæ expreſſim probat, legatá pia omnino valere, etiam ſi teſtamentum, in quo fuere relicta, ſit inualidum, quoad hæredis inſtitutionem. [Quamuis lex illa peculiarem rationem habeat, quam tradit Iuriſconſultus in l. vltim. de hæred. inſtit. ex qua non ſolùm legata pia, ſed & quęcunque legata debita conſtat, atque ideo non [illegible]rit noſtra hæc inductio, qua ex Regia lege vtimur ſic admittenda vt vitari non poſſit: neque enim vrget, huius opinionis probationẽ, & ideo piæ cauſæ fauori potiùs innitemur.] Id verò quod objicitur hęreditate nõ adita pia legata non eſſe ſoluenda, non e[illegible] ſicut nos tractabimus in [illegible]ldus. ad [illegible] Regio vltima

hęc opinio aduerſus Anton.erit probanda. ob *l. 1. tit.2.lib.5.*
ordin.in fin.hodie l.1.titul. 4.lib.5.
¶ Tertiò:hic text.eſt intelligendus,etiam † ſi hi duo teſtes
5 non ſint rogati:in his enim legatis pijs iuriſgentium tantũ
ſolennitas ſufficit,quæ non exigit rogari teſtes, Ioan.And.
Ant.Abb.Imol.& hòc.*hic* Bart. *in l.1.C.de ſacroſanct.eccleſ.num.*
76.& Bal.*ibi in fine*.Paul.*conſ.75.& conſ.*327.*vol.*1.Cor. *conſil.*278.
*vol.*1.quorum *Opinio Communis* eſt,ſecundùm Marcum Ant.*in*
§.ſed hæc quidem.num. 35.*Inſtit.eod.*Socin.*in reg.ver.teſtes.*Ludouic.
Rom.*in Authen.ſimiliter.C.ad legem Falc.in* 11. *ſpeciali.* Paul. Pariſ.
*conſ.24.col.2.vol.3.*cui opinioni accedit gloſſ.communiter re-
cepta *in l.fin.§.in omni verb.excepto.C.de codicil.*dicens,teſtamen-
6 tum † inter liberos coram duobus valere ,ex *d.§.ex imperfecto.*
etiam ſi illi teſtes non fuerint rogati.Et quamuis Barba.hic
*colum.*4.Nic.Boeri.*deciſ.*34.& Rom.*in d.ſpeciali.*11.probare ve-
lint, oportere in caſu *huius cap.* teſtes eſſe rogatos per iſtum
text. ibi,*requiſitos*,eorum tamen ſententia refellitur,eo quòd
teſtes appellet hic canon requiſitos neceſſarios ad teſta-
menti probationem.
¶ Quartò, ex eadem ratione † conſequitur,in teſtamen-
7 to ad pias cauſas poſſe feminam eſſe teſtem. gl. *in auth. quod*
*ſine.C.eod.*communiter ibi probata,dicens,in teſtamento fa-
cto inter liberos fœminam teſtem legitimum eſſe, & ſuffi-
cere duos teſtes,etiamſi maſculi non ſint.& ita hunc intel-
lectum ad *iſtius cap.*concluſionem approbant Felin.& Deci.
in cap.3.de teſtib. idem Deci. *in l.2.ff.de regul.iur.num.*28:Paul.Pa-
riſ.*conſil.327.volum.1.incipien. Dubium facit in ſupraſcripto puncto.*Al-
bert.Brun.*in ſtatutis, verb. teſtament.* & eſſe hanc *Communem* fa-
tentur Barbat. hic *num.6.* Roma. *in d.auth.ſimiliter.16. ſpeciali.*
Crottus *in tractat.de teſtib.part.1.num.*8.Marc.Anton.§. *teſtes au-*
*tem.num.12.Inſtitut.eod.*eamque Dd.aſſerũt *in l.1.C. de ſacroſanct.*
*eccleſ.*etiam ſi refragentur Frederic. *conſil.* 217. Roman.Bar-
bat.& Crottus,ea ratione, quod licet text. legitimos teſtes
exigat. Sed tamen legitimi hi ſunt cenſendi , quibus iure
gentium fides adhibetur. Nec eſt admittenda Marci Anto.
concordia , dum opinionem Frederici intelligit , quando
vterque teſtis eſſet femina. *Communem* verò , quando ex his
duobus teſtibus alter ſaltem maſculus eſſet : nihil etenim
refert,ſint duo hi teſtes feminæ: quandoquidem earũ teſti-
monium integrum cenſetur. Ius equidem ciuile feminas
excluſit à teſtimonio teſtamẽtario,eo quòd ad ſolennia ve-
teres nec ſeruum,nec feminam, nec peregrinum admitte-
bant.*l.qui teſtamento.§.ſeruus.& §.mulier.ff.iſto titul.leg.ſecunda.ff. de*
*regul.iur.l.curent.ff.de teſtibus.*non quòd imbecillis & inconſtãs
femina ſit : cùm ex ea ratione in nullis actibus eſſet admit-
tendum eius teſtimonium.*c.forus.de verbor.ſignificat.* Et tamen
in contractibus,& alijs actibus admittitur. Hinc ergo fit,vt
in teſtamentis,quæ citra ſolennitatem fiunt, femina teſtis
eſſe poſſit,quod Viglius adnotauit *in §.teſtes.num. 3.Inſtit.de te-*
*ſtament.*addens ex Aulo Gell.*lib.6.cap.*7.antiquiſſimo iure nul-
lius teſtimonij ius mulieribus fuiſſe. Quæ ſanè prohibitio
in teſtamentorum ſolennibus pauciſque alijs actibus per-
manſit, ſiquidem & in criminali cauſa ad teſtimonium fe-
mina admittitur.*leg.2.ff.de accuſat.*Regia *l.17.titul.16.part.*3.ſal-
tem iure ciuili.gloſſ.*in dict.cap.forus.*notant Doctor.*in capit.quo-*
*niam in teſtibus.*Deci.*in dict.l.2.num.*27.Tiraquell.*9.lege connub.nu-*
mer.49.vbi numer.46.Communem huius *capit.* intellectum ſequi-
tur.illud autem hîc prętermittendũ non eſt , in quibuſcun-
que teſtamentis Monachos legitimos teſtes cenſeri , etiam
abſque licentia prælati:ſicuti reſponderunt Signorol.*conſil.*
157.Aret.*conſil.*159.Bald.*conſil.22.lib.*1.idem Bald.*in l. 1. C. de ſa-*
*croſ.eccleſ.in repet.num.*43.Iaſ.*in auth.ingreſſi.C.de ſacroſ.eccleſ.colum.*
3.Card.*conſ.*97.Laurent. Sylua.*in conſil.*16.
8 ¶ Quintò oportet in † huius capitis interpretatione illud
tractare:án qui contendit teſtamentum ad pias cauſas factũ
coram duobus teſtibes firmũ iure eſſe, probare debeat
eos duos teſtes idoneos ac legitimos, ab omnique ſu-
ſpicione alienos prorſus eſſe.qua in cõtrouerſia Paul.Pariſ.
nouiſſimè *conſil.24.vol.3.col.* 3.opinatur,probandam eſſe hanc
teſtium qualitatẽ,nec eam à iure in caſu & ſpecie huius te-
ſtamenti præſumi. Nam vt ipſe argumentatur, quando lex
requir[illegible] teſtes idoneos eſſe, per nomen ſuperlatiuum, non
præſumitur hæc qualitas teſtium niſi probetur. Ang.*in l. 2.*
§.idem.ff.quemad.teſta.aperi. Imol.*in l.1.§.ſi quis neget.eod.tit.nu.*10.
Dec.*conſ.321.col.pen.*Alex.*conſ.82.col.2.vol.*1.idem tradit *in tract.*
*de teſt.*Io.Crot.*num.*393.quam opinionem ſequitur, eam eſſe
Communem profeſſus Alcia[illegible] 3.*præſumpt.2.num.*9.
[illegible] eam tenet Hippol.*ſing.*18 [illegible] *ff. de* [illegible]

153.Hic verò canon requirit duos teſtes legitimos : igitur
neceſſarium erit probare , teſtamentarios teſtes idoneos,
optimos , & ab omni ſuſpicione alienos eſſe.
Veruntamen ego ab hoc intellectu planè diſcedo,quippe
qui ſciam ex frequentiſſima omnium traditione , in teſta-
mento ad pias † cauſas iuris gentium probationem ſuffice- 9
re,nec aliam qualitatem in teſtibus exigi , quàm quæ ex ip-
ſo iure gentium inſit. Hæc verò pręſumitur,*c.dudum.de præ-*
ſumpt.l.cum pater.§.rogo.ff.de leg.2.gloſſ. in c. 1.de ſcruti.gl. in l.fin. ff.
quod met. cauſ. text. in l.omnimodo.C.de inoffi. teſtam. maximè in te-
ſtibus , qui legitimi pręſumuntur , ſi aduerſus eos nihil
obiectum ſit.*c. de præſentium. de teſtib. c. teſtimonium. gl. in c. 1.*
eod. tit. l. ſi quis teſtibus. & in authen.ſi dicatur. C.eod.tit. Vnde
etiam ſi legitimos teſtes eos hic accipiamus , qui ex l. nul-
lum patiantur defectum , præſumptio adhuc locum
ſibi vendicat , vt donec contrarium probetur , eos le-
gitimos eſſe cenſeamus. Non obſtat quod Paul. Pariſ.
aſſumit ad probandam eius interpretationem. id enim po-
teſt pluribus modis tolli. Sunt ſane qui contrariam ſenten-
tiam ſequantur : nempe Ioannes de Ligniano , Franciſ. à
Ramponibus,& Barb.*in c.tertio loco.de prob. pen.fol.* Cur.*in tract.*
de teſtib.concl. 35. idem Curt. *conſ.55.col.*4. Fel. *in c.cùm Ioannes.de*
fid.Inſtrum.nu. 44. quorum opinio ex inferiùs dicendis quan-
doque conſtabit.
Secundò reſpondeo,communem ſententiam intelligen-
dam eſſe in ſtatutis, non autem in iure communi, quod te-
ſtes requirat optimæ opinionis : nam in Statutis prędicta
verba ſunt accipienda in ſenſu,quẽ Ang.& cæteri probant,
vt aliquid additum ſit legi communi : ita Alciat.*d.n.*9. & eſt
ex mente omnium,qui hanc quæſtionem attingunt.
Tertiò , adhuc in ſtatutis opinor non eſſe communem
ſententiam ſeruandam , ſi vtantur ipſa ſtatuta verbis huius
c. quoniam teſtes legitimi cenſentur , qui ex l. admittendi
ſunt ad teſtimonium.*arg.l.legitima.ff.de pact.*quilibet autem te-
ſtis præſumitur à lege idoneus & legitimus ,vt dixi : ergo
non erit neceſſarium hanc qualitatem probare.
Quartò, vt veram huius quæſtionis definitionem ſemel
conſtituamus, procul dubio exiſtimo Angeli opinionem
non ita temere eſſe accipiendam. ſed tunc demum , quan-
do lex, canon, vel ſtatutum, ratione illius qualitatis, quam
exprimit, illos teſtes admittit , qui alioqui iure non eſſent
admittendi : atque in hac ſpecie ipſe Ang. huius aſſertionis
auctor loquitur,& plerique alij,qui hactenus eius ſententiã
defendere ſunt conati . nempe Imola & Hippol. Nec in
hoc caſu erit ſatis allegare præſumptionem iuris , † niſi 10
qualitas iſta probetur, ex mente Ang. & ſequacium : cùm
ius non præſumat hanc qualitatem: licèt contrarium note-
tur *in d.tract.de teſtib.num.* 396.
Hæc verò conſtitutio non admittit duos tantùm teſtes
alioqui non ſufficientes, ex eo quòd habeant hanc qualita-
tem probatiſſimæ vitæ,integræ famæ, & opinionis : ſed fa-
uore pietatis, cuius cauſa teſtamentum factum fuit : ac de-
nique iſta qualitas non eſt præciſe probanda,cùm non fue-
rit cauſa inducens Romanum Pontificem ad huius capitis
deciſionem. Sic cùm iuriſconſultus *in l.Lucius. ff. de teſt. milit.*
requirat in vltima militis voluntate probationes legitimas,
Accurſ.eas interpretatur,quæ ex duobus teſtib.conſtent,&
actibus humanis communes ſint, idem Accurſ. *in l. milites.*
C.de teſtament.milit.
¶ Ex quo ſextus ad iſtum textum conſtat intellectus , vt
planè legitimos teſtes in teſtamento ad pias cauſas exiga-
mus, omiſſa iuris ciuilis ſolemnitate, iuris gentium proba-
tionem ſecuti adiunctis ei qualitatibus,quas iura Pontificia
communi omnium actuum teſtimonio addiderunt.Hic ete-
nim † colligitur, hos duos teſtes ita integræ fidei eſſe opor- 11
tere,vt communi probationi iure canonico ſufficiant:quod
colligi poterit ex notatis *in c. teſtimonium. de teſtib.* & ex aliis
iuris canonici locis, quam interpretationem à d.gl.*l. Lucius.*
deducere libuit , quia maximè congrua eſt. quibus addo
Corne.*conſ.166.vol.*3.Quibus accedit & illud quod obiter ad-
monuimus, & iterum modò expreſſim adnotamus, nempe
ab hac decretali in teſtamentis † ad pias cauſas duos teſtes 12
requiri,non ad ſolennitatem,ſed ad probationem.Ita planè
ſcripſit idem Corn.*conſ.215.col.2.lib.2.& conſ.309.lib.3.col.*3.&
ſequitur poſt primam huius operis editionem And. Tira-
que,*in tract.de cauſa pia.2.priuilegio.*
¶ Septimus *huius cap.* in [illegible] *col.* 1 [illegible] ctus erit, vt † pietatis cauſa va- 13
[illegible] mentum imp [illegible] ctu ſolennitatis , non
tamen

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tamen imperfectum reſpectu voluntatis. Cuius rei exemplū præmitto. Teſtator graui affectus morbo diſpoſuit plurima circa proprium teſtamentum, dicens ita velle teſtari, & cùm eſſet notarius vocandus & teſtes, coram quibus illa omnia teſtator rata & firma cenſeret, vti propriam teſtamentum: iuſſerat enim ipſe, aut animo deſtinauerat, vt notarius & teſtes vocarentur, quo actus ille ſolenniter ageretur: tandem ante hanc ipſius volūtatis perfectionem mortem obijt ipſe teſtator. Reſpondit Oldrad *conſil.* 119. etiam quoad legata pia hanc diſpoſitionem effectum non habere. idem Alber. *in l. hac conſultiſſima. §. ſi quis autem. C. hoc titulo.* Barb. *hic num.* 24. Anch. *in c. 2. num.* 10. *& in c. præcedenti. q.* 9. Imol. *conſ.* 91. Anan. *conſ.* 57. Paul. Caſt. *conſ.* 101. idem *conſ.* 451. *vol.* 2. Deci. *in c.* 1. *num.* 15. *de fide inſtrum.* Iaſ. *in conſ.* 196. *lib.* 2. Guid. Pap. *conſil.* 55. Guliel. Bened. *in c. Raynutius. verbo, teſtamentum.* 1. *nu.* 71. Paul. Pariſ. *conſ.* 24. *vol.* 3. *num.* 11. Roder. Zuar. *in l. quoniam in prioribus. C. de inoff. teſtam. in vlt. part. q.* 3. quorum *Opinionem* ſequuntur eam dicentes *Communem* eſſe Aret. *in l. ſi is qui. col.* 2. *ff. iſto tit.* expreſſiùs Iaſ. *conſil.* 155. *col.* 3. *vol.* 4. Dec. *conſ.* 159. *& conſ.* 488. idem notat Pau. Caſt. *conſ.* 307. *vol.* 1. Tho. Grammat. *deciſ.* 62. & Nicol. Boer. *deciſ.* 93. *col. vlt.* explicat eandem ſententia Carol. Ruin. *conſil.* 1. *vol.* 2. *num.* 21. *& ſequenti.* idem Paul. Pariſ. *conſ.* 145. *vol.* 4. nec ab hac opinione eſt in praxi recedendum ſecundùm eundem Carol. Ruin. *conſil.* 7. *num.* 8. *volum.* 3. & probatur iſthęc opinio *in l. fideicommiſſa. §. quoties. ff. de legat.* 3. *Quoties*, inquit Iuriſconſultus, *quis exemplum teſtamenti præparat, & priùs decedit, quā teſtetur, non valent, quaſi ex codicillis, quæ in exemplo ſcripta ſunt, licet verba fideicōmiſſi ſcripta habeant.* Item ad idem eſt egregia Iuriſconſulti deciſio: *Ex ea,* inquit, *ſcriptura, quæ ad teſtamentum faciendum parabatur, ſi nullo iure teſtamentum perfectum eſſet, nec ea, quæ fideicommiſſorum verba haberent, peti poſſe. l. ex ea. ff. iſto titulo.* Accedit præterea Azonis ſententia, qui exiſtimat contractum minimè perfectum eſſe, quando contrahentes ab initio voluerunt per notarium illam conuentionem ad publicam ſcripturam redigendam eſſe: quod Accurſius retulit *in l. contract. C. de fide inſtrument.* & licet Azonis opinio non ſit à Dd. recepta, eam tamen adducimus, quia expreſſim probatur Regia *l.* 6. *titul.* 5. *part.* 5.

14 ¶ Octauus intellectus dictat,† hanc conſtitutionem procedere, quando teſtamentum eſſet perfectum ratione voluntatis, quoad legata pia, licèt quoad cætera legata voluntas manſerit imperfecta animo ſiquidem deliberato coram idoneis teſtibus, non cogitans nec intendens aliam ſolennitatem adhibere, teſtator incepit condere teſtamentū: & cùm pietatis cauſa aliqua legaſſet, velletque alia diſponere, mortuus eſt: ex hac voluntate deberi pia legata adnotauit Bart. *in l. in teſtamento. ff. de fideicom. liber.* Abb. *in c.* 1. *notab.* 3. & ibi Barbat. *de ſucceſ. ab inteſt.* Alexand. *in d. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. C. iſto titulo.* Imol. *in l. ſi. quis. col.* 2. *ff. eod.* Iaſ. *in d. conſil.* 155. *vol.* 4. Dec. dicens hanc *opinionem communem in d. conſ.* 159. *col.* 2. quaſi hoc ipſum fauore pietatis ſit inductum. Obſtat tamen huic opinioni tex. *in d. c. ſi quis. Si quis,* inquit, *cùm teſtamentum faceret, hæredibus primis nuncupatis, priùs quàm ſecundos hæredes exprimeret, obmutuiſſet, magis cœpiſſe eum teſtamentum facere, quàm feciſſe, Varus digeſtorum libro primo Seruium reſpondiſſe ſcripſit, itaque primos hæredes ex eo teſtamento non futuros. Labeo tunc hoc verum eſſe exiſtimat, ſi conſtaret voluiſſe plures eum, qui teſtamentum feciſſet, hæredes pronunciare. Ego nec Seruium puto aliud ſenſiſſe.* Hactenus *d. l.* vbi gl. cōmuniter recepta idē eſſe ait in teſtamēto facto inter liberos, & eſſe hanc *opinionem communem* fatetur Corn. *conſil.* 49. *vol.* 1. *col.* 2. *& in d. l. ſi quis.* Aret. dicēs idē eſſe in teſtamēto ad pias cauſas. Ego à priori ſententia nō diſcedo, cùm maioris ſit priuilegij pia cauſa, quàm inter liberos diſpoſitio, extra portionem legitimam eius iure debitā. Bart. *in l.* 1. *C. de ſacroſanct. eccleſ. num.* 74. Abbas *in d. c.* 1. Alexand. *in l. pactum quod dotali. C. de pact. fin. colum.* Vnde quamuis ſit vera opinio gloſſ. *in d. l. ſi quis.* quam *in dicto §. ex imperfecto.* ſequitur Iaſon. poſt alios *colum.* 2. non erit confeſtim falſus hic octauus intellectus. Quinimo eleganter conſulendo tractat Paul. Caſtrenſ. *conſil.* 307. *volum.* 1. eſſe perfectum teſtamentum ratione ſolennitatis, ſi teſtatore dictante ſcriptum, ſit & ad finem deductum coram ſufficienti teſtium numero, ad id vocatis ipſis teſtibus, licèt totum teſtamentum ſimul non ſit lectum coram eiſdem. & ſubdit ipſe Paul. hoc † teſtamentum ita repertum in pro-
15 tocollo notarij, à quo, vt à notario, ſcriptum fuit teſtatore dictante, poſſe in publicam formam authoritate iudicis redigi, vel præſentium t[illegible] quibus in locu iudicis etiam authoritate ſ[illegible] ab initio per nuncupationem abſque notario factum fuerit hoc teſtamentum. Poterat enim abſque ſcriptura vltima hæc voluntas probari ex ſola nuncupatione teſtatoris coram teſtibus facta. Igitur nihil refert, coram ipſis teſtibus lectum non fuiſſe id teſtamentum. Ea namque lectio requiritur, quando abſentibus teſtibus ſcriptum fuit teſtamentum: non autem quando ipſis teſtibus ad id vocatis ſcripta fuit vltima voluntas, quod ipſe Paulus explicat.

Oportet tamen expendere, an vera ſint ea, quæ in præfato reſponſo continentur. Ex eo manifeſte apparet, non eſſe neceſſarium, teſtamentum dictante teſtatore ſcriptum coram teſtibus legitimis, iterum ipſi teſtatori & teſtibus legi; quando actus ipſe teſtandi à teſtatore perfectus ita fuit, vt nihil ei addere tunc propoſuerit: nec eiuſdem actus probatio ſcriptura ſit, ſed ipſorum teſtium depoſitione. quod pręter Paulum notant Alexand. *in d. §. ex imperfecto. num.* 3. Andr. Piſanus, & Nicolaus Neap. *in d. l. fideicommiſſa §. quoties.* Carol. Ruin. *conſil.* 1. *num.* 22. *idem conſil.* 12. *num.* 15. *& ſeq. volum.* 2. ſenſit Paul. Caſtr. *in conſ.* 75. *vol.* 1. *in reſponſione ad d. l. fideicommiſſa. §.* 1. Cuius verba retulimus ſuperiùs in pręcedenti intellectu. Nam ille §. procedit eo caſu, quem ibi notauimus. Vel aliter poteſt intelligi, vt procedat, quando teſtator ipſe rogauit notarium, eumque vocari fecit ad ſcribendum teſtamentum: tunc enim, donec ſcriptum teſtamentum lectum fuerit coram teſtatore & teſtibus, imperfecta eſt eius voluntas, & ideo nec teſtibus probari poterit: cùm ex lectionis defectu præſumatur voluntatis imperfectio: ex Bald. *in Authen. quod ſine. C. iſto titu.* Paul. *in d. l. ſi quis.* quorum ſententiam ſequitur, dicens *communem* eſſe Caro. Ruin. *conſ.* 1. *volum.* 3. *num.* 21. textus optimus *in l. hac conſultiſſima. §. at cùm humana fragilitas. C. qui teſta. facere poſſ.* idem ipſe Carol. notat *conſ.* 12. *ad finem, volum.* 2. Ego tamen fateor illam eſſe frequentiorem ſententiam, quæ probatur à Dd. publicum notarij inſtrumentum † vt fidem faciat, legi oportet 16
ipſis teſtibus & contrahentibus, poſtquam ſcriptum ſit, etiam eiſdem præſentibus: & ita præter proximè citatos aſſerunt Ioan. And. *in ſpeculo. tit. de inſtru. edit. §. oſtenſo verſic. illud. num.* 15. *in additione incipiente, verior eſt.* Anton. *num.* 12. Abb. *num.* 3. Fel. *num.* 17. & Dec. *num.* 14. *in c.* 1. *de fide inſtru.* idem Abb. *in c. cum P. tabellio. eodem tit. nu.* 4. Bart. Bald. & alij *in d. l. fideicommiſſa §. quoties.* Bald. *in l. ſtatutis. C. de ſenten. ex breuic. recit.* idem. *in l.* 1. *num.* 21. *C. de fide inſtr. & iure haſt. fiſc. lib.* 10. Lanfranc. Orian. *in c. quoniam contra. §. de interlocutoriis. num.* 14. idem cautum eſt in pragmaticis huius regni ſanctionibus, *fol.* 166. & idem ſtatuit Maximilianus Cæſar apud Germanios in quadā cōſtitutione, quæ continetur *Tomo primo artis notariatus. pag.* 116. pro qua opinione à Doctor. adducitur text. *in d. §. quoties.* qui minimè id probat, cùm ibidem actus imperfectus fuit, non ex defectu lectionis, ſed quia ſcriptura ad teſtamētum probatur ante eius conteſtationem, id eſt, priuſquam teſtes ſcirent, quęnam eſſet voluntas teſtantis: nec enim ipſis præſentibus teſtator ſcripta dictauerat. Sic etiam eodem pacto loquitur Imperator *in d. §. at cùm humana fragilitas.* atque eadē ratione *in d. l. ſi quis.* teſtamentum fuit imperfectum, non ex eo, quòd ſemel teſtibus pręſentibus, & intelligentibus ſcriptum, coram eiſdem lectum non fuerit: ſed quia nondum eius ordinationē teſtator perfecerit, vt ex eo text. conſtat. Nec Accurſius *in d. §. quoties.* communē opinionem probat: quippe qui ſentiat, ſatis eſſe teſtamentum à tabellione ſcriptum fuiſſe præſentibus teſtibus & intelligentibus, quid notarius ex volūtate teſtantis ſcriberet, multo minus coadiuuat eandem communem opinionem text. vbi Barto. notat *in l. contractus. C. de fid. inſtrum.* nam paulo pòſt dicemus qualiter id intelligatur. Vnde hac in controuerſia ſequor frequentiſſimam omnium opinionē, eamque Regia ſanctione probatam, non ex eo, quòd ante ſcripturæ lectionem actus ſit imperfectus, quo ad agentis voluntatē: ſed ob defectum huius ſolennitatis, quæ ſeruanda eſt ob publicam vtilitatē, nempe, vt fraudes tabellionum euitentur, vt certior ſit eorum publica fides, & ita communem ſententiam intelligo, quicquid alij pro eius intellectu ſcripſerint.

Verùm, nec quæſtio iſta, quæ obiter ſe huic examini obtulit, ex auctorum perplexo catalogo, obſcuram habere apud me deciſionem videatur, ſtatim aſſertiones ſequentes ſubjicio.

Prima equidem aſſerit [illegible] ntum nequaquam proba- [illegible] ſcripturā [illegible] teſtatore & teſtibus pręſentibus

ſentibus ordinatam, ſi poſt ordinationem lecta non fuerit teſtatori & teſtibus: quam concluſionem communem eſſe conſtat ex his, quos adduximus ſuperiùs: & procedit hæc ſententia, etiam in contractibus, cæteriſque actibus, qui geruntur à tabellionibus: quòd prædicti Doct. fatentur. Nec quicquam refert, an is actus neceſſariò præciſe ſcripturam exigat: nam vtcunque ſit, vbi fit alicuius actus inſtrumentum, ad eius probationem, oportet id legi teſtibus, & ipſis eundem actum agentibus, vt poſtmodum fides inſtrumento adhibeatur, licet is actus non eſſet neceſſariò per ſcripturam conficiendus, Decio authore *in d. cap. 1. de fide instrum. num. 14.* & idem ſentiunt fere omnes, qui communi opinioni adhęrent. tametſi Abb. *in d. c. 1. num. 3.* & Felin. *ibi num. 17.* & idem Abb. *in c. cum P. tabellio. eo. tit.* exiſtiment, inſtrumentum integram fidẽ habere, quamuis ſemel coram contrahentibus & teſtibus ſcriptum, minimè fuerit eiſdem lectum, ſi is actus pręciſe ad eius valorem ſcripturam non exigat. Quibus apertiſſimè pręter alia obſtat Regia conſtitutio, cuius paulo antè meminimus. Illud verò non eſt omittendum, minimè pręſumi, à notario lectum fuiſſe inſtrumentum teſtibus & contrahentibus, vt notat Fel. *in d. c. 1. num. 17.* Bal. *in d. l. fideicommiſſa. §. 1.* idem *in l. ſi quis. ff. de teſta. l. quicunque. §. vlt. de publ. c. in rem action.* idem pręmittunt omnes, qui communem opinionem ſequuntur, niſi in Inſtrumento dictum fuerit à notario, *Actum coram me & teſtibus infrà ſcriptis:* tunc enim ex his vel ſimilibus verbis, ex quibus per-
17 fectio actus colligitur, pręſumitur † lectum fuiſſe inſtrumentum illud, ex eodem Bald. in d. locis, & *in Authen. quod ſine. C. iſt. tit.* & ibi Doct. Bart. *in l. ſciendum. colum. vlt. ff. de verbor. oblig.* quem Doct. ibi ſequuntur. idem Bart. *in d. l. ſi quis.* Iaſ. *in l. ſi ita ſcriptum. col. 3. ff. de legat. 1.* dicens idem pręſumi ex ſigillo tabellionis eidem ſcripturæ appoſito, poſt Bald. *in l. 1. C. de fide instrum. & iure haſt. fiſc. lib. 10. nu. 22.* Hac ergo prima concluſione pręnotata manifeſtũ eſt non eſſe omnino verum id, quod ex Paul. Caſt. adnotauimus *in verſ. Quinimo.*

18 Secunda concluſio: Teſtamentum à notario ex voluntate teſtatoris coram legitimis teſtibus ſcriptum, omnino inter liberos & eorum fauorem per eam ſcripturam probatur, licèt lectum non fuerit ipſi teſtatori & teſtibus: *argum. §. ex imperfecto. l. hac conſultiſſima. C. iſto tit.* vbi Iaſ. in hac ſpecie *colum. 2.* probat hanc concluſionem. hic enim actus perfectus eſt, nec teſtator obiit, dum ageretur ante perfectionem: tantum igitur deficit ſolennitas illa lectionis, quæ pręciſe inter liberos non eſt exigenda. idem notant Barto. *in d. l. fideicommiſſa. §. 1.* Anan. *conſil. 57.* Iaſon *conſul. 61. volum. 1.* idem *conſil. 155. volum. 4.* quorum opinio ex eo etiam probatur, quod prædicta ſcripturæ lectio ad ſolemnitatẽ pertinet, vt modò dicebam. Sunt tamen qui contrariam concluſionem potiùs ſequantur, quos Dec. refert, & ſequitur *conſil. 488. num. 15. verſicul. non obſtat.* hanc ſecundam concluſionem probauerat. In quo eſt aduertendum, nos id, quod in hac parte aſſerimus, intelligere eo caſu, quo actus ad finem vſque deductus fuit, nec in futurum à teſtatore ſuſpenſus. Item id opinamur verum eſſe in ſcriptura à notario ſcripta iſto teſtatore dictante, vel ex eius voluntate, ipſis etiam teſtibus præſentibus, quibus rationibus ab alijs Doctorum aſſertionibus, quæ in contrarium adduci poterunt, noſtra hæc omnino diſtinguitur. Quo fit vt plerique ex noſtris ex confuſione hallucinentur.

Nec illud omittendum eſt, ſatis eſſe conſtare ex ipſa ſcriptura, & teſtimonio notarij, id ſcriptum fuiſſe ex voluntate teſtatoris, vt in cæteris contractibus & actibus ſimilibus præſumitur. Nam quod Iaſo. *in d. conſil. 155. ad fin.* ex aduerſo allegat, nihil obſtat. Id enim procedit ad probandam commiſſionem, ipſi notario à iudice factam, vt aliquod officium exerceret, tunc enim non probatur hæc commiſſio ipſiuſmet notarij teſtimonio. Bal. *in l. iuriſiurandi. colum. 3. C. de teſtib.* Cuius *opinio communis* eſt, ſecundùm Iaſ. *in d. conſil. 155.* Dec. *in c. quoniam. num. 45. de probat. & in conſ. 160. colum. 4.* & in praxi ſeruanda ſecundùm Guid. Pap. *deciſ. 126.* Sed quoad probandum vel præſumendum tabellionem contractum ex voluntate contrahentium ſcripſiſſe, eius teſtimonio fides exhibetur. ex gloſ. & Bald. ibi. *in d. l. iuſiurandi. text. in l. ſi. quis decurio. C. de falſ.* & id paſſim Dd. fatentur. Maximè Iaſonis obiectio tollitur ex eo, quòd Bald. opinio communis *in d. l. iuriſiurandi.* locum habet quoad commiſſionem generalem alicuius [illegible] non quoad commiſſionem actus alicuius particulari[illegible] batur e[illegible]

tarij teſtimonio, vt ſcribit Dec. *conſil. 42. colum. 2.* poſt Aret. *conſil. 39. colum. vltim.* & Bartol. *in l. ex ſententia. ff. de teſtam. tutel.*

Tertia concluſio: Nihil refert, non eſſe lectum teſtamentum à notario iuſſu teſtatoris ſcriptum coram teſtibus, ſi per legitimos teſtes teſtantis nuncupata † voluntas probe- 19
tur: Nam ſi ſcriptura ad probationem non adducitur, minimè video cur ſit tractandum de eius ſolennitate. Et ita hanc opinionem veram eſſe exiſtimant Paul. Caſtr. Nicol. Neap. Andr. Piſa. Alexan. & Carol. Ruin. quos expreſſim nuncupauimus ſuperiùs, *verſic. quinimo. & verſicu. oportet.* quibus ſuffragatur gloſſ. *in l. hac conſultiſſima. C. qui teſtamentum facere poſſ. §. ſed quia.* dicens, teſtamentum à notario iuſſu teſtatoris ſcriptum coram ſex teſtibus, per eam ſcripturam non probari, cùm imperfecta & minus ſolennis ſit ex vnius teſtis defectu: poſſe tamen probari per eoſdem teſtes & notarium, qui integrum teſtium numerum facit: quam gloſſ. Dd. *Communiter* ſequuntur, vt aſſerunt nouiores ibi, & Carol. Ruin. *conſi. 1. volum. 2. num. 12.* ad idem *l. Domitius. Labeo. ff. iſto tit.* Nec oberit huic tertiæ concluſioni, quod opinantur quidam eam reprobantes, & maxime ipſe Carol. parum ſibi conſtans *in d. conſil. 1. volum. 2. num. 21. & in d. conſil. 12. volum. 2.* nempe teſtatorem qui notarium ad ſcribendum teſtamentum vocauerit, eum animũ & eam voluntatem habere, vt nolit ipſum actum perficere, nec perfectum cenſere, donec tabellio eam ſcripturam ipſi teſtatori & teſtibus legerit: Hæc enim ratio falſa eſt ex Cyno. Paul. Caſtr. & alijs *in l. hac conſultiſſima. §. per nuncupationem. C. hoc titul.* ex quibus vel admittenda nõ eſt hæc argumentatio: Teſtator notarium ad teſtamentum ſcribendum vocauit, ergo neceſſariò ſcripturam ita exigit, vt aliter teſtari noluerit: vel procedit vbi ex certis quibuſdam coniecturis vel expreſſè conſtat hanc fuiſſe voluntatem teſtatoris, non aliter teſtari, nec perfectum cenſere teſtamentum, quàm per ſcripturam à notario in forma publica confectam & ordinatam. *l. contractus.* & ibi Barto. & alij, *C. de fide inſtrum.*

¶ Nonò, ex præmiſſis deducitur, † legata pia valida eſſe, 20
ſi relicta ſint in eo teſtamento, quod coram duobus teſtibus dictatum fuit, & ſcriptum iuſſu teſtatoris, qui aliam ſolennitatem non prædixerat, tametſi lectum coram teſtibus nõ fuerit præmonente teſtatore, quod erga liberos notauit Anan. *conſ. 57. in fin.* & Iaſ. *in d. §. ex imperfecto. 2. colum.*

¶ Decimò, ex ratione † huius text. apparet verum eſſe 21
quod Bartol. ſcribit *in l. fideicommiſſa. §. 1. ff. de legat. 3. & in l. ſi is qui teſtamentum. ff. hoc tit.* dicens vltimam voluntatẽ propria ipſius diſponentis manu ſcriptam, ita vt hoc dubiũ non ſit, quoad liberos ſeruandam eſſe, etiam ſi non ſit coram teſtibus aut notario nuncupata: atque idem erit in legatis pijs, ſicuti exiſtimant ſecuti Barto. opinionem Corne. *in Auth. quod ſine. per text. ibi. C. iſto tit.* Dec. & Iaſ. in dictis conſiliis. Zaſius *conſil. 6. num. 25. vol. 1.* Alex. *in d. §. ex imperfecto.* idem Alex. *conſ. 4. col. 3. vol. 7.* Imol. & Aretin. dicentes hanc *opinionem eſſe communem in d. l. ſi quis. colum. 2.* optimus text. *in l. fin. C. famil. erciſcun.* qua in re præ cæteris vltimam hanc aſſertionẽ à pręcedentibus diſtinxit elegãter Corn. *in d. Auth. quod ſine.* vbi ſenſit, illam conſtitutionem habere locum in legatis pijs, vt modò diximus, eum & alios citantes: tametſi contrarium notauerint Iaſ. *in d. Auth. quod ſint.* Aret. *conſ. 64. col. pen.* Alex. *conſ. 76. col. vlt. vol. 3.* quorũ opinionem ſequitur dicens *communem* eſſe Socin. Iun. *conſ. 189. num. 74. vol. 2.* quibus maximè ſuffragatur tex. *in Auth. de teſtam. imperfect. §. ſi autem.* quo fit, vt mallem ipſe huic opinioni, quàm præcedenti ſubſcribere, ni fauor piæ cauſæ à præcipiti iudicio auerteret.

¶ Gloſ. vltima egregiè probat, legata † pia poſſe etiam 22
coram iuduce eccleſiaſtico peti ab ipſo hærede laico ex verbis *huius cap.* quoad notant Abb. Imo. & Barb. *hic. 2. col.* aduerſus Anch. in qua controuerſia non oportet immorari: cùm cauſa pia ſit tractanda iuxta iuris Pontificii conſtitutiones, & ideo nimirum ſi eius cognitio & definitio Eccleſiaſticis iudicibus iure competat.

EX CAP RELATVM EL.

SECVNDO.

SVMMARIA.

1 *Bonorum appellatione an veniat Iura & Actiones.*
2 *Hypotheca bonorum mobilium & immobilium an comprehendat iura & actiones.* [illegible]
3 *Bo*[illegible] *in l. ait prætor. §. fin. col. 1. ff. de r*[illegible] *eccleſia, an ſucceſſori in eccleſia ſint* [illegible] *oc eandem* [illegible]

4 Bona

4 *Bona quæſita per Epiſcopum, occaſione Eccleſiæ vacantis, cui competant, canonicorum collegio, an ſucceſſori in dignitate.*
5 *Vacantium beneficiorum reditus ad Epiſcopum poſtea eligendum pertinent, ideoq; canonici inuentarium facere debent.*
6 *Clericus reditus beneficij per actus inter viuos & vltimam voluntatem erogare poteſt, & verus huius capitis intell.*
7 *Acquiſitum Eccleſiæ cauſa, ei adiudicandum.*

CAPVT XII.

De proprijs bonis clericorum.

1 PRimò colligitur ex hoc † capite, bonorum appellatione mobilia & immobilia comprehendi, *l. bonorum. in l.1.ff. de verbor.ſignific.* & quamuis iura & actiones non veniant nomine bonorum mobilium nec immobilium, ſed conſtituant tertiam bonorum ſpeciem ab his diſtinctam. *l. à diuo Pio.§.in venditione. ff. de re iud. & l. quam Tuberonis.§.vlt.ff.de pecu.* Abb.*in c. nulli.de reb.eccleſ. non alienand.* Iaſ. *in d.§. in venditione.colum.* 2.idem *in l.ſtipulatio hoc modo. ad finem.ff.de verborum oblig.* idẽ *in conſ.*194.*& conſ.*65.*vol.*1.*dubio* 4.Dec.*conſ.* 114.*& conſ.*653.Andr. Tiraq.*in l.ſi. vnquam.C.de reuoc.donat.verbo,bona.nu.*7.tamen appellatione bonorũ ſimpliciter ſine illa adiectione, mobiliũ aut immobiliũ, iura nomina debitorũ, & actiones veniunt.*l.nomen.C.quæ res pignor.oblig.poſſ.d.l.honor.§.vlt.l.*1.*C.de vſufruct.l.principes bona.ff. de verbor.ſignificat.l.*1.*§.vtrum.ff.ſi quid in fraud.patr.l.ſi. legatus. §. ſi quis bona.ff.ad Trebellianum.* Tiraque.*d.num.*7.(Multa Arius Pinellus *in Rubr. C.de bonis mater.in* 1.*part.*) & ideo non tantùm bona mobilia vel immobilia per clericum ex reditibus eccleſiæ acquiſita, ſed & nomina atque actiones ipſi Eccleſiæ competunt. Abb. & Dd.hic communiter, quod etiam conſtat ex *hoc cap.* dum dicit, *bona quæcunque*, adiunctis quæ notat Alc.*in l. mouentium.ff.de verb.ſignifi.* Rom.*in l.ad tempus.§.*1.*ff.de vſucap.* Hippol.*in l.vnius.§.cognitorum.ff.de quæſtio.num.*26. Vnde diffiniri po-
2 terit quæſtio illa quotidie contingens, an obligatis † omnibus bonis mobilibus & immobilibus, iure hypothecæ, obligata etiam cenſeantur iura & actiones. Nam ſub generali bonorum hypotheca, iura & actiones continentur. *l. nomen. C. quæ res pign. oblig. poſſ.* attamen appellatione bonorum mobilium & immobilium, etiam in materia hypothecę, iura & actiones non comprehenduntur *l.à diuo Pio. §. in venditione.* vbi Bart.& Iaſ.*ff.de re iud.* late Ant. Negat. Fanen. *de pig.* 2.*memb.*2.*par.num.* 9. quod ſi omnia bona mobilia & immobilia fuerint iure pignoris obligata, idem reſpondendum fore videtur ex Bart. *in l. Centurio.num.* 27.*ff.de vulg. & pup. & conſil.* 50. Deci. *in d.conſil.*414. Corn. *conſ.* 6. *lib.* 4. Contrarium autem quibuſdam placet propter dictionem, *omnia*, quam ferè in pręſenti materia Bar. conſiderat *in l. Quintus. in* 1. *§. argento.ff.de aur.& argen. legat.* atque ita in ſpecie quam tractamus, reſpondit Carol. Moli. in Alexand. *conſil.*45.*num.*8.*lib.*1. idem colligitur ex Alc. *in d.l.mouentium.* & Rom. *in d.l.ad tempus.§.* 1. *de vſucap.* expreſſim ferè hoc ipſum voluit Gulielm. Bened. *in c.Raynutius. verb. cætera bona.num.*8.*iſto tit.* (dum appellatione bonorum mobilium & immobilium iura & actiones venire cenſet, ſi iuxta materiam ſubiectam ex voluntate diſponentis vel aliàs id pręſumi poſſit, vel debeat, vtiturque eleganti inductione ex *lib.*1.*§.ſi ex fundo.ff.de hære.inſti.* qua ratione vti videntur Caro. & alij in quæſtione prędicta.) quorum opinio etiam ſi minimè placuerit Tiraq. *lib.* 1. *de retract.§.*1.*gl.num.*20. qui multa hac in quęſtione ad vtriuſque partis probationem adducit: mihi ſanè ſatis applaudet ob communem vſum loquendi, ſecundùm quem iam ferè receptum eſt, quod hęc clauſula, *omnia bona mea mobilia & immobilia,* ex mente contrahentium ad iura & actiones extendatur: ſiquidem & Oldrad. *conſil.* 219. ob vſum communem exiſtimat appellatione bonorum mobilium & immobilium iura & actiones contineri, vbi is vſus hoc obtinuerit.

3 ¶ Item probat hic text. ſecundùm † Abb. & Dd. hic, acquiſita per canonicum poſt eius obitum pertinere ad canonicorum collegium, etiam ſi ex bonis communibus illi canonico defuncto fuerint ſeparatim bona quædam deſignata, vnde ſumeret ſibi neceſſaria ad victum, veſtitum, reliquoſque vſus: acquiſita verò per alium clericum habentem beneficium extra congregationem ſeu collegium ſucceſſori dantur, vt ea bona diſpenſet ac diſtribuat, ſicuti alia bona eccleſię. Idem probat text. *in c. præſenti.de offi.ord. in 6.extrauagans conſtitutio Ioan.* 22. *ſuſcepti. tit. de elect.* quę iterum repetitur, *titul.ne ſede vacant.* [illegible] quibus in locis tractatur de conſuetudine, quæ alijs quàm ſucceſſoribus bona & reditus Eccleſiæ vacantis concedit.

¶ Gloſſ. hac in parte quærit, quid † de acquiſitis per Epi- 4
ſcopum? & reſpondet, ea bona cum fructibus vacantis dignitatis futuro ſucceſſori reſeruanda: quod Dd. hic concedunt: & probatur *in cap. quia ſæpe.de elect. lib.* 6.*& in clem. ſtatutum.de election.* qua conſtitutione etiam cauetur, emolumentum † iuriſdictionis, quæ canonicorum collegio ſede va- 5
cante competit, nihilminus futuro Epiſcopo eſſe ſeruandũ, deductis tamen expenſis neceſſarijs ad exercendam illam iuriſdictionem: ſicuti in eadem conſtitutione expreſſum eſt, & ibi tradunt Card. Imo. & Bonifac. Ex quo infertur, canonicorum collegium teneri ad reddendam rationem nouo Epiſcopo de reditibus Eccleſiæ vacantis, & ob id oportere inuentarium ab ipſis canonicis fieri. Archid. & Ioan. And. *in c.generali.de elect.lib.*6. Franciſ. Pauinus *de poteſt. Cap.vacante.ſede.*2.*part.prin.*8.*q.* Anto.Rub. *conſ.*131. *col.* 2. *optimus tex.in c.charitatem.*12.*quæſt.*2.

Eadem gloſ. tractat de bonis Archidiaconi, quæ tamen eſt ita intelligenda, vt hęc bona canonicorũ collegio competant, ſi ex bonis communibus congregationis fuerit deducta portio illa bonorum, quę Archidiaconi dignitati diuiſim eſt conceſſa: alioqui ſi aliunde quàm à collegio canonicorum obuenerunt bona, huic dignitati per Archidiaconum quęſita, futuro ſucceſſori ſunt reddenda. Abb.& cęteri Dd. hic per hunc textum.

Pręterea eſt aduertendum † ad huius canonis deciſionẽ, 6
in verſic. licet autem. nam ex ea apparet, poſſe clericum titulo vltimę voluntatis, non tantùm actus inter viuos ex reditibus Eccleſię & bonis cauſa Eccleſię acquiſitis exercere, & moderatam quantitatem in vſus pios erogare, & elargiri his, qui ei ſeruitia pręſtiterunt, ſi hoc ſit conſuetudine inductum: id igitur, quod clerico permittitur iure canonico, titulo & ratione actus inter viuos *in c. adhæc. iſt. tit.* poteſt ei conſuetudine concedi vltimæ voluntatis titulo. ſecundùm Barb. hic, tametſi Hoſtienſ. Card. & Imol. exiſtiment nihil in hoc cap. ſanciri diuerſum ab ſtatutis *in d.c.adhæc.*

Cæterùm de conſuetudine, quę clericis libere permittit teſtari & diſponere de reditibus Eccleſiæ, hic dicere ſuperſedemus: cùm latè id tractauerimus *in c. cum in officijs. iſto tit.* vbi reliqua examinauimus, quę ſubſeruiunt huius tex. interpretationi.

¶ Gloſ. *verb. congruam,* eſt recipienda † in parte prima, & 7
intelligenda in dubio: nam ſi conſtare poſſit quid ſit cuiuſque Eccleſiæ cauſa acquiſitum, id erit eidem Eccleſiæ adiudicandum, non autem diuidendum. quod Abb. & Dd. hic fatentur communiter, & probatur *in c.*1.*iſt.tit.*& ex his, quę ibi notauimus.

EX CAPITE CVM TIBI.

SVMMARIA.

1 *Captatoria voluntas quæ ſit & vnde deducatur, ex communi Doctorum interpretatione, & quæ aduerſus communem.num.* 2.
3 *Secretum alienæ voluntatis quid.& inibi intellectus l.captatorias. ff. de hæred. inſtit.*
4 *Legatum an poſſit fieri nutu.*
5 *Hæres an poſſit nutu inſtitui, & quid ſi teſtator reſpondeat ad alterius interrogationem.*
6 *Teſtamentum an poſſit referri ad ſcripturam, quæ tunc coram teſtibus non legitur.*
7 *Relatio in hæredis inſtitutione facta, indubitata eſſe debet.*
8 *Pietatis cauſa poteſt hæres inſtitui nutu.*
9 *Teſtamentum quando poſſit in voluntatem alterius conferri.*
10 *Legatum in arbitrium alterius committi non poteſt expreſsè, ſecus ſi tacitè.*
11 *Intellectus ad l.Senatus.§.legatum.ff. de leg.*1.
12 *Intellectas ad l. fideicommiſſa.§.ſic fideicommiſſum.ff.de leg.*3.
13 *Hæres nudus inſtitutus intelligitur, ſi quis alicuius diſpoſitioni omnia bona committat, & ibidem intellectus cap.cum tibi, & Taurinæ legis* 32.
14 *Electio hæredis incerti ex certis committi alteri poteſt.*
15 *Hæredis inſtitutio pietatis cauſa, poteſt in liberam alterius voluntatem conferri.*
16 *Legatum profanum à pio in quo differat.*
17 *Captatoria voluntas an permittatur pietatis cauſa, & an poſſit ex conſuetudine aut ſtatuto induci. & num.ſeq.*
18 *Captatio vltimæ voluntatis ex quo pateat.*
19 *Modus turpis contractum vitiat.*
20 *Ad matrimonium inuitari aliquis poteſt ſpe lucri.*
21 *Pauperum hæredum inſtitutio incerta an valeat, & qualiter ſit intelligenda.*
22 *Legatum dotis poteſt in alterius voluntatem conferri.*
23 *Aſſertioni eius ſoli, in cuius arbitrium aliquid collatum eſt, non eſt ſtandũ.*

CAPVT

CAPVT XIII.

De hæredibus inſtituendis.

SOlet hæc Romani Pontificis reſponſio difficilis admodum videri, non alia ratione, quàm quòd iuris ciuilis receptiſſimis principijs aduerſetur. Vnde quo vtiliùs eam explicemus, ipſam rem ab exordio repetamus. Eſt ſane cap-
1 tatoria † voluntas illa, quę in voluntatē alterius confertur: vt *Inſtituo hæred. Sempronium, ſi Titius vol.* aut *inſtituo hæred. eum, quē Titius vol.* Item illa dicitur captatoria voluntas, quę fit ſub ſpe reciprocæ voluntatis: ſicuti ſi quis inſtituat hæredem Titium, ſi Titius ipſum hæredem itidem inſtituerit, glo. *in l. captatorias. C. de teſt. mil.* quam Doct. ibi approbant communiter, maximè Paul. Caſtr. & Iaſ. *num.* 5. ex eo quod captare ſit aucupari hęreditatem alterius donis, illecebris, aut ſpe maiorum. *l. ſi maiores. C. de tranſ. l. illæ inſtitutiones. ff. de hær. inſt.* veriſimile enim eſt ita teſtantem, alium captare his illecebris, vt ipſum hæredē inſtituat, aut legato remuneretur. Hoc verò hominum genus improbiſſimum exiſtimatum à veteribus fuit, quod conſtat ex Plinio Iuniore, Martiali, & Luciano, *maximè in dialogo Cnemonis & Damnippi.* quibus citatis hanc vocis huius deductionem adnotauit Alciat. *lib. 2. pareȝ. c. 31.* Et hæc quidem deductio conuenit rationi, quam huius prohibitæ captatoriæ voluntatis tradunt Bartol. Paul. Alexand. & Iaſ. *in l. cum donationis. C. de tranſact.* idem Iaſon *in d. l. captatorias nu. 9.* dicentes à iure ciuili improbari vltimam voluntatem, quæ fiat, vt alter inducatur ad legandum vel inſtituendum ſpe pręmij: cùm improbum viſum fuerit legum latoribus ita retia parari ad aliorum adipiſcendam hęreditatem, aut legatum, nec libera ſit præmiſſa vltima voluntas, ſed coacta ex captione ambitioſa prioris teſtamenti. Ex quo apparet, non eſſe captatoriam voluntatem vltimam, in qua duo ſe inuicem hęredes inſtituunt ſimpliciter, affectionis potiùs quàm mutuæ nuncupationis cauſa, de quo extat Nouella Valentiniani prima, *titul. de teſtamen. in Codice Theodoſiano,* notauit Alciat. *in d. c. 31.* & idem *in l. licet. C. de pact.* probat idem elegans text. *in l. captatorias. ff. de hæredib. inſtitu.* vbi inquit Iuriſconſultus; *Captatorias inſtitutiones non eas eſſe, quæ mutuis affectionibus iudicia prouocauerunt.* Ego verò in nominis ſignificatione ab Alciato minimè diſſentio, ei tamen nec Accurſio, & ſequacibus *in d. l. captatorias. C. de teſtam. militar.* nec Panormitan.
2 Barbat. & cęteris hic † conſentio: dum frequentiſſimè opinantur, captatoriam voluntatē eſſe eam etiam, quę præuia conditione in alteris voluntatem & conſenſum conferatur. Eſt etenim captatoria voluntas diuerſa ab ea, quę ex alieno & ſimplici ac libero iudicio pendet: ſiquidem propriè captatoria inſtitutio eſt illa, quę fit ſub inſtitutionis legatiuę conditione, quę ex alterius, nempe hęredis inſtituti aut legatarij teſtamento pendet, cuius hęc eſt formula: *Qua ex parte Titius me hæredem inſtituerit, ex ea parte mihi hæres eſto. d. l. captatorias. l. prima. ff. de his quæ pro non ſcript. hab.* Cōſtantinus Harmen. *lib. 5. epitomes. tit.* 8. tendit ſiquidē hæc inſtitutio ad captionem alterius, ita vt ſecuta hęredis inſtitutione ab altero facta, captioſus & fallax teſtator propriam voluntatē omnimo mutet; & ideo idē erit ſi conditio tendat ad alicuius extranei inſtitutionem, aut legatum: veluti ſi ita quis captionem direxerit, Titius ſi Mæuium hęredem inſtituerit, meus hęres eſto. *l. illæ. ff. de hæredib. inſtituend.* & Conſtantin. *in d. titul.* 8. Vnde illa non eſt captatoria voluntas, ſecundū eum, quæ conditionem in præteritum conceperit: cùm nulla tunc captio proponatur, vt ſi dixerit; *Si Titius me inſtituit hæredem, meus hæres eſto. l. hoc articulo. d. l. illæ. ff. de hæredib. inſtit. l. mulier. in fine. ff. de condition. inſtitu. lib. Clemens. in fin. ff. de hæredibus inſtituend.* Atque ita ſunt explicanda verba Papiniani *in d. l. captatorias.* dicentis, eas eſſe captatorias inſtitutiones; *quarum conditio*
3 *confertur in ſecretum alienæ voluntatis*: vt intelligamus † ſecretum alienę voluntatis, non voluntatem liberam & ſimplicem alicuius ſed teſtamentum. hoc enim ſecretum voluntatis appellatur. *in l. tertia, Cod. de codicill.* qua in re cauendum eſt à Carolo Ruin. qui *conſilio vigeſimo, volumine ſecundo, columna quarta,* c[illegible]tendit non eſſe captatoriam voluntatem iſtam, cui hanc appellationem propriè conuenire diximus. Quod ſi inſtitutio concepta ſit, ita vt alienum ſimplex arbitriū conferatur; hac equidem for[illegible] *[illegible]ituo Titium hæredem ſi Mæuius voluerit: aut inſtituo illū hærede[illegible] [illegible]ius voluer[illegible]* captatoria inſtitutio, tametſi vitioſa ſit, ex veterum ſententia: qua non licet teſtatorum iura ab alieno arbitrio pendere. *l. illa inſtitutio. ff. de hæred bus inſtituend.* Si enim eſſet hęc inſtitutio captatoria, Senatuſconſulto potiùs quàm veterum decreto eſſet reprobata, vt ex dictis Iuriſconſultorum locis manifeſtum eſt. Eſt igitur maximum inter hæc diſcrimen, quod eleganter & diligenter oſtendit Antonius Auguſtinus *libro quarto emendationum, capite decimo-quinto,* nouam eſſe hanc iuris ciuilis interpretationem opinatus, quam tamen ante ipſum Raphael Gomeſ. docuit *in dicta l. vtrum §. cum quidam. columna quarta. ff. de rebus dubiis.* idem tradit Coraſ. *libro Miſcellaneor. quinto, capite decimo-tertio.* (Quibus adde quæ Cuiacius adnotauit *in inſtitutionib. titul. de ſocietate.*) His accedat Regia *l. vndecima, titulo tertio, part. 6.* quæ has vltimas inſtitutiones ex eo damnat, quod in alienum arbitrium conferantur.

¶ Porrò, his præmiſſis, Bernardi Gloſſema erit explicandum, quippe quod attingat huiuſce capitis difficultates ſatis in ſpecie. Et in parte prima notat nutu teſtantis † legari ali- 4
quid poſſe, *l. nutu. ff. de legatis* 3. quæ hoc intelligit: quando teſtator loqui poſſet, niſi ſuperueniens morbus ei fuiſſet impedimento. Ex quibus verbis falſa apparet declaratio Salycet. qui *in l. & in epiſtola. C. de fideicommiſſ.* intelligit dictam. *l. nutu.* quando teſtator potuiſſet articulatè loqui tempore quo legatum reliquit. Secùs verò ſi non poſſet articulatè loqui, nam tunc legatum non valeret. Hæc enim interpretatio obuiat manifeſtè Iuriſconſulto, qui legatum factum nutu ab eo, qui morbo impeditur loqui, cenſet validum eſſe. Igitur idem erit, ſi non impediatur omnino à morbo loqui, ſed tantū articulatim. & ita recedunt à Salycet. Alex. *colum.* 2. Rim. & Corn. *in l. iubemus. C. iſto tit.* quibus in ſenſu conſentit Iaſ. *in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucap. num.* 174. licèt opinionem Salyc. perperam retulerit.

Hæredis verò inſtitutio non poteſt nutu fieri, etiam ab eo, qui ceſſante † morbo poſſet loqui: debet enim hæres 5
nominari ore teſtantis. *l. iubemus. C. eodem titul.* Paul. Caſtrenſ. *per text. ibi in l. hæredes palam. ff. iſto titul.* & eſt communis opinio Doct. *in d. l. iubemus.* quæ probatur Regia. *l. 6. titul. 3. part. 6.* Satis tamen erit, ſi ad interrogationem alicuius nominantis hæredem teſtator reſpondeat verbis, ſe ita velle. gloſſ. *in d. l. iubemus.* communiter recepta, vt fatentur Cyn. Angel. & Iaſon ibi poſt alios *colum. penult.* Corn. *conſil. 73. volum. 1. colum. penultim. & conſil. 261. colum. 8. vol. 4. & conſil. 232. volum. 1.* Alber. Brunus *de implem. formæ. colum.* 2. nec libet plures authores citare, qui hanc *opinionem communem* eſſe fateantur, cùm hoc ſit expeditum cuilibet hanc dubitationem tractanti, & id omnes frequentiſſimè concedant. Probatur verò hæc ſententia *in l. hac conſultiſſima. §. at cum humana fragilitas. Cod. qui teſtamen. facere poſſ. & l. nemo dubitat. ff. de hæred. inſtit.* Eſt tamen intelligenda, modò ceſſet omnis ſuſpicio fraudis, timoris, & importunæ ſuggeſtionis, & conſtet teſtatorem deliberatè voluiſſe teſtari, eademque voluntate animo libentiſſimo conſenſiſſe, vt circa proprij patrimonij diſpoſitionem interrogaretur ab his, qui munus interrogandi aſſumpſerunt. Secùs verò dicendum eſt, quando teſtator grauiter ex morbo laborans, interrogatur à notario, quem ipſe non vocauit. Paul. Caſtrenſ. *in d. §. at cùm humana fragilitas.* Corn. *in d. conſil. 73. volum. 1.* Socin. *conſil. 20. volum. 3.* idem *conſil. 28. colum. fin. eodem volum.* Alexand. Corn. & Iaſon *in d. l. iubemus.* Barthol. Socin. *in. l. 1. §. Si quis ita. colum. 1.* & ibi Ioan. Crottus. *ff. de verbor. obligat.* Alexand. *conſil. 12. lib. 1. & ibi* optimè Carol. Moli. Nicol. Boer: *deciſio.* 35. Aymon, *conſil.* 117. Zaſ. *conſil. 3. volum. 1. num.* 37. Carol. Ruin. *conſil. num. 9. volum.* 3. Anton. Imol. *colum.* 2. & Barb. 3. hic dicens hunc intellectum *communem* eſſe: idem notant Roman. *conſil. 106. col. fin.* Soc. *conſ. 229. nu. 6. vol. 2.* &. Zuar. *in alleg. 1. fol. pen.* Nec quidquam refert, an à tabellione vel ab alio interrogetur teſtator: modò ea interrogatio minimè ſit ſuſpecta. quid aduerſus Rode. Zuar. adnotarunt magno cum iudicio Greg. *in d. l. 6.* Et Peralta *in Rubr. de hæred inſti. nu.* 81. poſt primam huius operis editionem.

Illud præterea non eſt omittendum, teſtamentum quoad legata validum eſſe, ſi teſtator coram teſtibus, adhibitis † ſolennitatibus ad teſtamentum requiſitis, dixerit: Ego
teſtator, ſicuti diſpoſui in quadam ſcriptura mea manu ſub- 6
ſcripta, quæ eſt apud Titium, modò conſtet eas tabulas manu teſtatoris ſubſcriptas eſſe. Bartho. & ibi Soc. *in l. ſi. ita. ff. de condit. & demonſt.* quorum *opinio communis* eſt ſecundùm Alex. *in l. ait prætor. §. fin. col. 1. ff. de re iud.* idem notat Anto. Rub. [illegible] hoc eandem [illegible] locum habere exiſtimat, quoad

quoad inſtitutionem hæredis, idque à Barthol. colligit, dum is allegat *l. hoc articulo. ff. de hæred. inſtit.* idem Paul. *in l. hac conſultiſſima. §. per nuncupationem. Cod. iſto titul.* dum allegat *l. aſſe toto. ff. de hæred. inſt.* vbi Bal. & Ang. id expreſſim aſſerunt. & Pau. *in l. hæredes palàm. in princ. ff. iſto tit.* & probatur ea ratione, quod forma requiſita, quoad nominatim aliquid exprimendum, exactè ſeruatur, ſi expreſſio fit per rationem ad certum & minimè dubium actum. *l. quoties. §. ſi quis nomen. ff. de hæred. inſtit.* Bald. *in l. minoribus. Cod. de his quibus vt indign.* Ang. Aret. *in §. ſi minus. col. 19. Inſtit. de actio.* Franciſc. *in c. cõſuluit in 2. de appell.* Sed opinionem Bart. procedere in legatis, non in hæredis inſtitutione, dictat illa ratio, quod forma nominatim requiſita eſt ita in ſpecie ſeruanda, vt per relationem ad aliud ſeruari non poſſit. Bal. *in l. 1. ff. de lib. & poſthum.* Ang. & Alex. *in l. vbi autem, §. illud. ff. de verb. oblig.* Bald. *in d. l. in minorib.* etiam ſi certa ſit relatio, & ad certam aliquam rem directa. *Clem. appellanti. de appellat.* Dec. *in d. c. conſuluit.* & ideo hanc differentiam inter legata, & inſtitutionem hęredis, ipſe Bar. ſenſit *in l. fin. C. de fideicommiſ. ad fin.* quẽ Dd. *communiter* ſequuntur, ſecundùm Iaſ. *in l. certum. ff. ſi certum petat. col. 1.* & Alb. Brun. *de implemen. formæ. col. 12. verſic. ad hæc faciunt.* qui eam omnino approbant. Satis
7 tamen † crederem eſſe, etiam quoad hæredis inſtitutionem, ſi res illa, ad quam relatio fit, ſit indubitata, nec controuertatur eam eſſe, cuius teſtator meminit. quod Aret. viſum eſt *in d. l. hæredes. in princ. col. 2.* Cui addo ipſe, oportere ita teſtantem dicere: *Inſtituo hæredem illum quem ſcripſi in quadam ſchedula, quæ eſt apud Titium*, moueorque ad id opinandum ex *d. l. nemo dubitat. in princ. & l. hoc articulo. & l. aſſe toto. & l. quoties. §. ſi quis nomen. ff. de hæred. inſtit.* quibus exactè ſeruatis opinionum hic conflictus ceſſabit, eritque ſatisfactũ vtriuſq; ſententiæ rationibus. Nã & ſi maximè forma ſeruãda ſit, quod nemo negat, tãta tamẽ poteſt eſſe in actu, ad quẽ relatio fit, certitudo, vt expreſſio nominatim facta videri poſſit, neq; iuris vtriuſq; rationi conuenit ſuperſtitioſè nimis eius deciſiones ſeruari.

8 Subdit pręterea gl. hic ſingularis, hęredis † inſtitutionem pietatis cauſa factam, etiam nutu, validam eſſe, & hoc fauore piæ cauſæ concedendum eſſe exiſtimant Abb. & Dd. hic *communiter*, Bald. dicens hanc gl. ſingul. *in l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. 1. lect. colum. 3.* qui *in repet. num. 59.* eandem probat. dicit & ſingul. Iaſ. *in d. l. iubemus. col. 2.* vbi eam ſequitur poſt Ang. Alex. Corn. & alios. quibus accedit Alb. Brun. *in tract. de forma. fol. 95. col. 3.* & eſſe hanc opinionem communem fatentur Iaſ. & Corn. *in d. l. iubemus. col. penult.* & Barb. hic *col. 4.* qui tamen ab ea diſputanda recedit.

9 Eadem gl. dum dicit, teſtamentum † poſſe in voluntatem hæredis committi, eſt intelligenda, vt ipſa hæredis inſtitutio fieri poſſit ſub conditione illa, ſi ipſe hæres voluerit. *l. hæc verba. ff. de condit. & demonſtr.* Nam legata non poſſunt in apertam hæredis voluntatem conferri, *l. Senatus. §. legatum. ff. de leg. 1.* eſſet enim eluſoria iſthæc diſpoſitio: cùm ipſe hæres nunquam vellet legata ſoluere. Sic & legatũ alicui deferri poteſt ſub illa conditione, ſi ipſe legatarius volet. *l. ſi ita legatum. §. illi ſi volet. ff. de legat. 1.*

Scribit deinde gloſſ. legatum expreſsè in arbitrium alte-
10 riùs committi † non poſſe, tacitè verò in arbitrium alterius committi poſſe: quorum vltimum planè procedit, etiam ſi in voluntatem alterius legatum velamine quodam conferatur, vt lego Titio centum, ſi Caius Capitolium aſcenderit. *l. nonnumquam. ff. de conditio. & demonſtration.* Id verò, quod gloſſ. dixit, legatum in alterius arbitrium conferri non poſſe, falſum apparet. Nam legata poſſunt in alterius arbitrium cõferri, cùm intelligatur iſthæc commiſſio facta arbitrio boni viri, nempe ſi teſtator dixerit; *lego Titio centum, ſi hæres arbitrabitur, ſi hæredi viſum fuerit, ſi hæres putauerit. l. fideicommiſſa. §. quãquam. ff. de legatis 3. l. ſi ſic. in princip. ff. de legat. 1.* Bartol. *per textum ibi in l. 1. ff. de legat. 2.* quem cæteri Dd. ſequuntur ibid. & *in l. captatoriæ. ff. de legat. 1. & in l. captatorias. ff. de hæred. inſtit.* Abb. *conſ. 4. vol. 2. n. 6.* dicens hanc *opinionẽ communẽ* eſſe. cui non obſtat lex, *fideicommiſſa. in 2. quæſt. §. quanquam. ff. de fideicommiſſ. liber.* dicẽs, in arbitriũ hæredis non poſſe conferri legatum, an debeatur. Eſt enim id intelligendum in arbitrio ita liberi, vt voluntati ampliſſimę ac liberrimę æquipolleat. Quin & in eadẽ lege, ſententia communis manifeſtè probatur. *§. cæterum.*

Ex quibus deducitur receptiſſima omnium ſententia, legatum non poſſe conferri in liberam & apertam alterius cuiuſque voluntatem. gloſ. hic, & *in dict. l. 1. communis omnium opinio in l. captatorias. C. de teſtament. militar.* & erit exemplum; *Lego Titio decem, ſi Sempr*[illegible] od probatu[illegible]

nunquam. vbi dicit Iuriſconſultus. Nam in alienam voluntatem conferri legatum non poteſt: optimus text. *in l. captatoriæ. ff. de leg. 1.* quo etiam in legatis captatoria voluntas reprobatur. Verùm ab hac communi opinione nouiſſime diſcedit Ludouic, *in leg. vtrum. §. cum quidam. ff. de reb. dub. colum. 3. 4. & 5.* dicens, legatum poſſe conferri in voluntatem liberam alterius, quàm hæredis, tametſi inſtitutio hæredis non poſſit in alterius voluntatem ita liberam conferri, ne pendeat teſtamentum ab alieno arbitrio aduerſus Iuriſconſultos, qui hoc abſurdum exiſtimant. Caput verò teſtamenti eſt hæredis inſtitutio, quæ totum teſtamentum ratum reddit, quod non ita in legatis eſt cenſendum: cùm ab eis non pendeat vis teſtamenti: mirum ergo non eſt, ſi legata in alterius liberam voluntatem cõferri poſſint, cui ſententię ſuffragatur Iuriſconſultus † *in l. Senatus. §. legatum. ff. de le-* 11
gat. 1. Legatum, inquit, in aliena voluntate poni poteſt, in hæredis verò non poteſt. ad idem *l. 1. ff. de legat. 2.* In arbitriũ alterius conferri legatum veluti conditio poteſt. Quid enim intereſt, ſi Titius in Capitolium aſcenderit, mihi legetur: an ſi voluerit? Quòd ſi communis opinio vera foret, nulla eſſet conſtituenda differẽtia inter legatum, quod confertur in voluntatem hæredis, & illud, quod ponitur in extranei voluntate. ſiquidem legati collatio in liberam vtriuſque voluntatem non tenet: at in arbitrium vtriuſque facta tenet, & tandem *l. fideicommiſſa. §. quanquam.* videtur ſpecialis fieri prohibitio, ne in hæredis liberam voluntatem conferantur legata: quibus præmiſſis facillimè tollitur ratio, quę pro communi ſit ex *d. l. captatoriæ.* quia ibi captatoria legata reprobantur, propter ambitionem, captionem, atque animum aucupandi bona aliena: non ergo prohibetur ibi legatum in alterius liberam voluntatẽ conferri. Difficiliùs euitari poteſt tex. *in l. nonnunquam.* ſed Luſitan. reſpondet intelligendum eſſe Iuriſconſultum de aliena voluntate, quæ hæredis eſt: in cuius voluntate non poteſt poni legatum. qui quidem intellectus nequaquam placet: corrumpit enim ſenſum & verba Iuriſconſulti. quo fit, vt faciliùs meo iudicio defendi poſſit communis opinio, quã hęc, quæ nouiter, ſubtiliter tamen, à viro alioqui doctiſſimo concepta fuit. Non enim obſtat *l. 1. ff. de legat. 2.* quæ loquitur, quando legatum non in liberam voluntatem, ſed in arbitrium confertur. de quo Iuriſconſultus Vlpianus ibidem loquitur. Item non oberit *l. Senatus. §. legatum.* quippe quæ poſſit in hoc ſenſu accipi, vt legatum in hæredis voluntatem conferri non poſſit: in alienam verò, id eſt legatarii, conferri poſſit, quod animaduertit poſt alios Anton. Auguſt. *lib. 4. emendat. c. 15.* & quod alibi in hærede prohibitum fuerat, ſicuti & in extraneis, in legatario ibi permittitur. Vnde negamus alicubi à Iuriſconſultis hac in controuerſia diſcrimen conſtitui inter liberam voluntatem hæredis & extranei, quoad legata, aut forſan legatum in voluntatem aliquam alterius conferri poteſt, vt ſi Titius Capitolium adſcenderit, non tamen in voluntatem nec liberam nec obliquam hæredis. Poteſt enim *d. §. legatum.* intelligi, vt legatum, in voluntatem alienam obliquam quidem conferri poſſit, quamuis non liberam. (Nam & Iuriſconſulti reſpõſum *in l. 3. ff. de leg. 2.* quod huic opinioni obeſſe videtur, de conditione verbis negatiuis concepta planè tractat.) Oportet tamen † intelligere, quid ſi teſtator dixerit; *lego centum* 12
Titio, niſi hæres meus noluerit, & Iuriſconſultus reſpondet, quaſi conditionale legatum eſſe, & primam voluntatem exigere. *l. fidei commiſſa. §. ſic fideicommiſſum. ff. de legat. 3.* Eſt enim, vt arbitror, legatum purum non conditionale ex libera voluntate hæredis, ſed ademptum ſub conditione. *ſi hæres noluerit*: & ſi hęres ſemel dixerit ſe velle, conditio ademptionis ceſſat: quod ſi non declaret ſe nolle, debetur legatum. Qua in re differt ab illo legato, *ſi hæres voluerit*, quia donec hæres velit, non eſt legatum, nec debetur. In primo etiam legato ſi hæres deceſſerit, priuſquam declaret ſe nolle, ius declarandi ad eius hæredem minimè tranſit, & ideo non timet legatarius ademptionem. Fieri etiam legatum ita poteſt, *cùm hæres voluerit*: ſic enim ſubſtantia legati, nec confertur in liberam hæredis voluntatem ſub conditione, nec amittitur legatum eo caſu, quo hæres noluerit, ſed tantum tractus temporis ſolutioni adjicitur: ſoluendum quidem omnino legatum eſt, & eius dies ceſſit, ſed ad ſolutionem expectanda eſt voluntas hæredis: & eo mortuo eius hæres ſtatim ſoluere tenetur. *d. §. ſic fideicommiſſum.* [illegible] m ita interpretari libuit ex [illegible] tametſi [illegible] *s. §. legatum.* ſcribat, ſe il-

lius paragraphi rationem nondum intellexiſſe.
In ſumma igitur,omnibus caſibus,quibus diximus teſta-
mentum in voluntatem aut arbitrium alterius committi
poſſe, in eiſdem verba huius canonis intelligi poterunt,
dum dicit Romanus Pontifex : Qui extremam volunta-
tem in alterius diſpoſitione committit, non videtur dece-
dere inteſtatus. Minimè verò ſatisfit huic deciſioni,quę lo-
quitur non tantùm quoad legata, ſed & quoad hæredis in-
ſtitutionem:ideo amplius eſt hic canon intelligendus.
13 ¶Primò quidem, ſi quis † bona ſua omnia committat al-
terius diſpoſitioni, eum inſtituere hæredem nudum cen-
ſendum eſt, vt in pias cauſas eadem bona diſtribuat. Sic e-
nim decedit teſtatus. Innoc. Abb. & Doctor. quorum *Opinio*
communis eſt, ſecundùm Abb. Imo. *col.*4. & Barb.5. qui poſt
Cardin. verba Innoc. alioqui obſcura eleganter explicant.
Hunc etiam intellectum aſſerunt communem eſſe Iaſ. *nu.*
12.& Corn. *in d.l.captatorias.col.*3.*C. de teſt. milit.* hic tamen in-
tellectus procedit eo caſu, quo teſtator eſſet vſus verbis
ſignificantibus arbitrium boni viri : Secùs autem erit di-
cendum, ſi in commiſſione eſſet vſus teſtator verbis libe-
ram voluntatem inducentib. ita Bart. *in l.*1.*C.de ſacroſ.eccleſ.nu.*
46. Alex. *nu.*6. Corn. *nu.*4. Iaſ. *nu.*12.*in d.l.captatorias.* Imol. *in c.*
*captatorias.ff.de hæred.inſtit.nu.*4. Pariſ. *conſ.*38.*vol.*3.*nu.*21. ex quo
apertè non meminit teſtator piæ cauſæ : qua ratione præ-
dicti Doctor. aſſerunt hunc tex. non habere locum, ſi teſta-
tor fuerit vſus his verbis: *Committo omnia mea bona voluntati Sem-*
pronij, quam *Opinionem Communem* eſſe exiſtimo, tametſi Card.
hic nullum in hoc diſcrimen admittat. & vtrumq; caſum
parem eſſe opinetur. attenta ratione cōmunis aſſertionis,
quæ vtroque caſu viget. Vnde poſt Imol. hic *nu.*13. ipſius
Card. ſententiam memorię commendandam eſſe opinor:
comprobatur etenim ex his, quæ dicentur *in.*3.*intellectu.*
Regia verò *lex* 32. in Taurino conuentu condita [quæ
extat *libr. recop.tit.*5.*l.*6.] expreſſim ſtatuit, commiſſa alicui
per defunctum teſtamēti ordinatione & diſpoſitione poſ-
ſe ac debere hunc, cui commiſſio facta eſt, ſoluto ære alie-
no, quintam bonorum partem in opera pia expendere : re-
liqua verò bona dare his, qui defuncto inteſtato ſuccedunt:
qua quidem lege deciſio Innoc. recepta communiter tolli-
tur, niſi dixeris aliud eſſe, quando quis alterius diſpoſitioni
committit propria bona, vt communis concluſio pręmit-
tit: aliud quando quis alteri committit, vt eius nomine te-
ſtetur: tunc enim non poteſt hic ſeipſum nec alium hęredē
inſtituere, nec videtur à cōmittente factus hæres. & in hac
ſpecie loquitur Taurina lex. Nec tamen huic interpretatio-
ni temere ſubſcribo, ſed candidi lectoris iudicio eam cen-
ſendam ingenuè committo.
¶Secundò, poteſt hic tex. intelligi, quando in alterius
14 voluntatem † non confertur principalis teſtamenti diſpo-
ſitio: ſed tantum alteri committitur electio hæredis incerti
ex certis: quod iure optimo fieri poteſt. *l.fideicommiſſaria. in* 2.
§. fin.ff.de fideicom.liber.l.vtrum.§.ſum quidam. & ibi Doct. *ff.de reb.*
dub. Bart. *in l. illa inſtitutio.ff.de hære.inſtit.* idem *in l.captatoriæ.ff. de*
*leg.*1. Cyn. Bar. Alex. Dec. & Iaſ. *col.*2.*in l.captatorias.ff.de teſta.*
milit. Imo. *hic nu.*14. Pau. Pariſ. *conſ.*38.*nu.* 32. *vol.* 3. & Roder.
Zuar. *in tract. de capit.volunt. col.* 2. *&* 3. exemplum enim erit:
Inſtituo hæredem vnum ex ſeruis meis,quem Titius elegerit. Hoc tamen
procedit, niſi genus, ex quo eſſet eligendum, eſſet ita am-
plum, vt ſi omnes venirent non facta electione, res eſſet
eluſoria & vana. ita Paul. *in d.l.captatorias.* & Pau. Pariſ. *in d.*
*conſil.*38.*num.* 33 *&* 49. Ex hoc intellectu quotidie filiorum
aut nepotum melioratio à parentibus fit hoc modo; *Melioro*
vnum de filijs meis,quem mea vxor elegerit: nam & his dictionibus
vtar, quippe quibus huius regni leges ſæpiſſime vtantur in
hiſce quæſtionibus, atque hoc ipſum *in l.* 31. *Tauri ad finem.*
[*hodie l.*5.*tit.*4.*lib.*5.*Recopilat.*] probatur.
¶Tertius huius cap. intellectus ex eo conſtat, quod fauo-
re pietatis teſtamentum, ſaltem quoad legata, poteſt in alte-
15 rius conferri † voluntatem: quam interpretationem magis
communiter Dd. hic approbant, & *in d.l. captatorias.* vt con-
ſtat ex Corn. Alex. & Iaſ. ibi, qui *col.pen.* & Dec. dicunt hanc
Opinionem communem, & idem aſſerit Iaſ. *conſ.* 110. *col.* 3. *vol.* 1.
notat Bart. *in l.*1.*C.de ſacroſ. eccleſ.*3.*q.quintæ quæſt.prin.nu.*64. idem
*in l.captatoria.ff.de leg.*1. idem *conſ.* 5 *&* 6. & plures alij quos re-
fert & ſequitur Paul. Pariſ. *conſ.*38.*nu.*24. idem *conſ.* 83. *col. pen.*
*nu.*2. cuius conuentionis diſputatio eſt apud Soc. *d.l.vtrum.§.*
cum quidā. & Luſi. *ibi.* Rim. & Iaſ. *in d. l. captatorias.* quo in loco
Dec. hanc communem ſen[illegible]tur. Et licet [illegible]
opinionem frequentiùs quoad legata Dd. admiſerint, vt
conſtat ex Pariſio *d.conſil.*83. idem tamen erit dicendū, quo-
ad inſtitutionem hęredis fauore piæ cauſæ, quæ iuris ciuilis
ſubtilitatibus minimè ſubiacet. Ius verò ciuile, quod vetat
vltimam diſpoſitionem in alterius voluntatem conferri,
nimio forſan rigori innititur, & ideo hiſce teſtamentis ad
pias cauſas ordinatis nō eſt omnino ſeruandum, vt paſſim
prædicti iuris vtriuſque profeſſores aſſerunt: quorum ratio
cùm hęc ſit, etiàm in hæredis inſtitutione maximam vim
habet : atque ita in hac ſpecie hunc canonem intelligunt
Bar. *in l. captatorias.ff.de hæred. inſtit.* & *ibi* expreſſim Imol. *n.*10.
Alex. *num.*6.& Corn. *nu.*4.*in d.l.captatorias.C.de teſtam.milit.* quo-
rum opinio, licèt ſint qui refragentur, mihi verior videtur:
ex qua ſic potuit teſtator dicere ; *Inſtituo hæredem Eccleſiam S.*
Iacobi in,ſi Titius voluerit : ac ſimili forma poteſt hæc concluſio
ad praxim deduci.
Non obſtat huic ſententiæ *l.fideicommiſſa.nu.*2.*verſ.quod ſi ita,*
ff.de fideicommiſſ.lib. quę in legato libertatis ita loquitur: Quod
ſi ita ſcriptum ſit, *ſi hæres voluerit,non valebit.* ſed ita demum, *ſi to-*
tum in voluntate fecit hæredis,ſi ei libuerit. Quia illa Iuriſconſulti
ſententia procedit, vbi conſtat : teſtatorem diſpoſitionem
in liberam voluntatem hæredis contuliſſe. Secùs ſanè in
dubio, eſt enim tunc interpretatio illa aſſumenda fauore
piæ cauſæ. vt voluntas, in quam confertur diſpoſitio, non
libera omnino accipiatur, ſed ſubiecta boni viri iudicio, ſi-
cuti idem Iuriſcon. in initio *illius l.* ſenſit, ſcribens; *Fedeicom-*
miſſaria libertas ita dare poteſt. Hæres,ſi velueris, fidei tuæ committo, vt
Stichum manumittas, quamuis nihil aliud in teſtamento poteſt valere ex
nutu hæredis. Ex quibus verbis planè conſtat id eſſe libertatis
& ſic piæ cauſæ priuilegium, quicquid alij in intellectu il-
lius legis aliter ſentiant. Conſtat verò ex his, voluntatem
pro arbitrio accipi fauore piæ cauſæ, quod in eadem Iuriſ-
conſulti deciſione probatur, dum dixit, *legatum libertatis, col-*
latum in alterius voluntatem, validum eſſe : nam ſi voluntas eo ca-
ſu libera omnino intelligeretur, non valeret legatum, vt
ſuperiùs diximus. Ex propoſita ſiquidem ac ſubiecta mate-
ria, voluntatem pro arbitrio poſſumus interpretari. *l.* 1.*ff. de*
*lega.*2. quo ſanè fit, vt quoties dixerim ob fauorē piæ cauſæ,
poſſe vltimam cuiuſque diſpoſitionem in voluntatem alte-
rius conferri, intelligam planè, atque aſſumam voluntatē
pro arbitrio boni viri. Hic igitur eſt verus ſenſus Iuriſcon-
ſulti *in dict.l.fideicommiſſa.* cui plures aptari ſolent intellectus,
quos explicat Iaſ. & Dec. *in d.l.captatorias.* & Luſita. *in d.§. cum*
quidam. è quibus ille ferè omnium conſenſu recipitur, vt
prima pars per vltimam corrigatur, ac tandem legatum li-
bertatis non poſſit in hęredis voluntatem cōferri, qui ſen-
ſus maximè à Iuriſconſul. alienus eſt. Quòd ſi communis
interpretatio admodū placuerit, poterit diſtingui legatum
pium, quod hoc in canone tractatur, à legato libertatis: hoc
enim licet piū cenſeri poſſit, non tamen ratione eius pieta-
tis, quę animarū ſaluti conducit, ſicuti docet Dec. *in d. l. ca-*
ptatorias. colum.vlt. quod modò latius diſputare non libet, ne
vltra ſepta tranſilire videar. Illud tamen ex his conſequi-
tur, legatum ad pias cauſas poſſe non tantùm in volunta-
tem extranei, ſed & hæredis conferri: quod Bar. notat *in d.*
*l.*1.*num.*64. *C. de ſacroſanct. eccleſ.* quē poſt alios ſequitur Corn.
*in dict.l.captatorias.num.*5. qui † legatum profanum à pio in hoc 16
diſtinguunt: quòd illud non poteſt in voluntatem hæredis
conferri, licèt bene in arbitrium : hoc verò poteſt, cuius
aſſertionis partim meminimus ſuperiùs *num.*7. *&* 8. Nos ſa-
nè ita diſtinguimus, vt legatum non pium, in alterius vo-
luntatem non collatum, inualidum ſit propter liberam
voluntatem, quam ex his verbis colligimus, legatum autē
pium eodem modo factum validum eſſe cēſemus, eo quod
fauore piæ cauſæ voluntatē pro arbitrio accipiamus. Vnde
forſan illud adnotandum erit, vltimam cuiuſque diſpoſi-
tionem in alterius, & maximè hæredis, omnino liberam
& abſolutam voluntatem collatā non valere: & hoc pacto
defendi poterit opinio ſatis controuerſa. *in d.l. captatorias. C.*
de teſtamen.milit. in cuius examine plures exiſtimarunt vlti-
mam diſpoſitionem teſtantis in alterius voluntatem con-
ferri non poſſe, etiam ad pias cauſas.
Verùm quoad hanc decretalem, mihi ſanè, ſi licet libere
propriam ſententiam promere, primus Innoc. intellectus
potiùs placet, quē & Panormita. hic ſequitur, dicens com-
munem eſſe.
¶Ceterùm, illud omittendum non † eſt, paſſim à iuris 17
[illegible] octoribus [illegible] adnotari, captatoriam
volun-

voluntatem fauore piæ cauſæ permitti, quod hic minimè probatur, ſi conſideretur, quæ ſit verè captatoria voluntas. Nec omnino id iuris rationi congruit, ſiquidē militibus nō eſt permiſſa captatoria diſpoſitio. *l. captatorias. Cod. de teſt. milit.* quamuis eorum teſtamenta à iure ciuili maximis & ſpecialibus priuilegiis ſunt ornata & munita. Præterea ſi captatoria voluntas bonis moribus aduerſatur, & ideo nec cōſuetudine permitti poteſt, vt exiſtimāt Aret. & Iaſ. *in l. 2. in prin. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit.* idem Iaſ. *in dict. l. captatorias.* cùm & captioſa ſit & doloſa iſthæc diſpoſitio. notatur *in l. cum donationis. C. de tranſaction.* non video cur ratione pietatis permitti poſſit. *cap. ſuper eo. de vſuris.* in hac tamen dubitatione primum ipſe opinor nullibi probari, ob piam cauſam captatoriā voluntatem permitti, licèt fatear eam permiſſam eſſe, quæ in alterius arbitrium aut voluntatem conferatur. Vnde non omnino communi opinioni accedo. Secundò quidem ab Aretin. & Iaſ. libentiſſimè diſſentio, qui dum confuſa doctrina vtuntur, aſſerunt cōſuetudine fieri nō poſſe, vt cuiquam permiſſum ſit, vltimam eius voluntatem in alterius liberam diſpoſitionem aut cōſenſum conferre: hoc enim, vt ipſis placet, contra bonos mores eſt: falluntur equidem: nam ſi id contra bonos mores eſſet, non permitteretur hoc canone, etiam fauore piæ cauſæ. in quo ſequor Angel. *in dicta l. captatorias. ff. de hæredib. inſtit.* Alexand. *in l. captatorias. Cod. de teſtam. milit.* eundem Socin. & Rip. *in dicta l. 2. de vulg. & pupil. in princ.* qui probare conantur conſuetudine induci poſſe, vt extranea cuiuſque voluntas alterius diſpoſitioni committi poſſit, etiam libere. His etiam Doctoribus placet idem eſſe
18 in captatoria voluntate, aduerſus Aretin. & Iaſ. Ego † verò perpendens captatoriæ voluntati captionem ac dolū quendam ineſſe, reprobamque alienæ hæreditatis ambitionem. *l. illæ. ff. de hæred. inſtit. l. ſi maiores. C. de tranſactio. l. 1. ff. ſi quis aliq. teſtari prohib. §. manet. Inſt. de ſociet.* author enim captatoriæ voluntatis captionem in id dirigit, vt facta hæredis inſtitutione per alium, ipſe propriam voluntatem mutet: nollem admittere, ſtatuto ac cōſuetudine induci poſſe captatorias voluntates, ac ſubinde potiùs in hoc Aretino & Iaſ. accederem, quam Ang. Soc. Alex. & Ripæ.

Ex quibus in diſcrimē ac diſputationem adducere libet Carol. Ruin. reſponſum. is, inquam, *conſil. 20. volum. 2.* probare conatur, hanc inſtitutionem validam eſſe, nec captatoriam cenſeri: *Inſtituo Titium hæredem meum, dummodo ipſe Titius me hæredem inſtituat.* atque ibidem cenſet, inſtitutionem iſtam ſub modo conceptam validam eſſe, modumque ipſum rejiciendum fore, nec neceſſariò ſeruandum, quippe qui turpis ſit: adducit verò ad probationem glo. à Bartolo, Alexandro, cæteriſque frequentiori calculo receptam, *in l. cum donationis. Cod. de tranſact.* quæ aſſerit, liberationem à Titio Sempronio conceſſam ſub modo, vt Sempronius eundem Titium hæredem inſtituat, validam eſſe, cùm etiā non ſecuta inſtitutione, in pari cauſa turpitudinis potior ſit conditio poſſidētis, & ſic debitoris, quamuis liberatio omnino nulla eſſet, ſi ſub conditione concepta fuiſſet, ex authoritate Accurſij, quem Bartol. & Doct. communius ſequuntur. Addit & ipſe Carol. *num. 8.* inſtitutionē ita factam; *Inſtituo Sempronium hæredem, ſi ipſe me hæredem inſtituerit.* non eſſe captatoriam, ſed ex eo damnari, quod contra bonos mores hæredi inſtituto auferat liberam teſtandi facultatem, & ob id validam eſſe, reiecta conditione illa de iure impoſſibili. *l. 1. ff. de cond. inſtit.*

Hæc tamen à viro doctiſſimo vtcunque inſtructa cenſura indigent. Et in primis vltima hæc concluſio refellitur ex his, quæ de captatoria voluntate hoc cap. diximus: conſtat etenim, eſſe hanc captatoriam voluntatem, atque ideo nullo pacto valere, nec ſeruandam fore. Id verò, quod Carol. dicebat, reiecta conditione iure impoſſibili validam eſſe hanc inſtitutionem, iuris rationi aduerſatur: cùm hæc conditio, ſi me hæredem inſtituas, non ſit nec impoſſibilis de iure, nec turpis: nullibi enim, ni fallor, à iure prohibetur hæres hic inſtitutus, teſtatorē hæredem inſtituere, nec id turpe conſetur: ſi qua namque captio aut turpitudo hac in re dari contingit, ea in priori adeſt inſtitutione, quo fit, vt diſpoſitio ipſa captatoria turpis ſit cenſenda, non autem conditio in ea diſpoſitione appoſita. Et licèt ob illam conditionem id, quod diſponitur, captionem & deceptionem præ ſe ferat, ipſa tamen, etiam ſi euenerit, ſecutáve fuerit, nullam deceptionem aut captionē ind[illegible] ſi prædicta inſtitu[illegible] tatoria eſt, & ex eo reprobatur, quod captionem & deceptionem inducat, non video cur magis reprobanda ſit expreſſa conditionis quàm modi forma, cùm vtroque caſu idem dolus eademque captio præſumatur: atque ideo eadē ratione perpenſa, erit & illa inſtitutio reprobanda, quæ his verbis facta fuerit: *Inſtituo Titium, modò ipſe me hæredem inſtituat,* vel *vt ipſe me hæredem ſcribat*; contra Caroli reſponſum. Nec oberit gloſ. illa communiter recepta, quia Accurſ. ibi in eo contractu ſub modo concepto exiſtimat vtriuſque contrahentis turpitudinem adeſſe: & addit in pari caſu turpitudinis eſſe potiorem poſſidentem, quæ quidē ratio manifeſte in teſtamento ceſſat, in quo vtriuſque turpitudo nec datur, nec poſſeſſionis ratio locum habere poteſt ita facilè, ſicuti in contractu, attento exemplo Accurſij, imò ex mente glo.
& Doct. qui eam ſequuntur, modus † turpis contractū vi- 19
tiat quoad ea, quæ nondum ſunt tradita, & ſic quoad actionem, quod notat in ſpecie Corn. *conſil. 255. vol. 4.* & comprobatur ex his, quæ notaui in epitome *de ſponſ. 2. par. c. 3. §. 1. num. 8. & 18.* quidquid dicant Ang. & Aret. *in l. impoſsib. lu. ff. de verb. oblig.*

Nec illud hac in re prætermittendum eſt, quibuſdā placuiſſe liberationem à Titio Sempronio conceſſam, hac cōditione; *ſi Sempronius Titium hæredem fecerit*: validam eſſe, & hi ſunt Placent. Iacob. Butr. Pet. à Bellapertica, Cyn. Bald. Sal. Alber. Fulgo. Iaſ. Alc. *in d. l. cum donationis.* ea ratione, quod non minor libertas in matrimonio exigitur, quàm in teſtamento, vt conſtat, & diximus ſuperiùs *2. par. Rubr.* & tamen
ad † coniugium poteſt quis inuitari ſpe lucri. *l. Titio centum.* 20
§. 1. ff. de cond. & dem. igitur & ad hæredis inſtitutionem. Vnde ſecuta hæredis inſtitutione valida erit prædicta liberatio. Nec obſtat ratio, qua prohibetur captatoria voluntas: nam ea inſtitutione, aut legato, vltimáve voluntate procedit, non in hiſce contractibus, in quibus illa deceptio contingere nequit, ex proximè dictis, quæ latiùs explicat Alc. *in d. l. cum donationis.*

Nec item oberit *d. l. cum donationis.* quia ibi & ſimilibus iuris locis prohibetur, ne quis pacto diſponente adſtringitur ad hæredem certum inſtituendum: non tamen impedit in conditione id poni, quod in diſpoſitione poſitum minimè arctaret. *l. vxorem. §. hæres. ff. de leg. 3.* Et quamuis opinio gl. probetur à Bart. Pau. Ang. Alex. Rim. & alijs, eaque ſit magis communis, authore Alc. ibi, & Car. *in d. conſ. 20. 2. vol.* hæc tamen poſterior nec rationibus nec authoritatibus deſtituitur.

¶ Poſtremò gl. aſſerit, poſſe † in genere pauperes hæredes 21
inſtitui: quod expreſſim probatur *in l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſc. & cler.* Regia *l. 20. tit. 3. part. 6.* quibus conſtitutionibus exponitur, eſſe hanc inſtitutionem intelligendam in pauperibus illius ciuitatis, vbi conditum eſt teſtamentum: quod ego intelligerem, ſi teſtamentum ſit conditum in loco domicilij teſtantis: alioqui pauperes domicilij teſtantis ſunt admittendi, ex gl. *c. ſi pater. verb. pauperes. iſto tit. in 6.* quæ dixit, legatū relictū à teſtatore, vt inter pauperes diſtribueretur, eſſe diſtribuendum in pauperes loci, quo domiciliū habebat teſtator. & idē probatur ex *l. nulli. C. de epiſ. & cler. l. hæc conditio. §. vlt. ff. de condit. & demonſt.* & præter Franc. *in d. c. ſi pater,* dicit d. gloſ. ſingul. Felin. *in c. ſicut tuis. de ſimon. 2. col.* notat idē Felin. *in c. fin. col. 10. de foro competen.* Hoc tamen non procedit in executore teſtamentario, cui teſtator dedit pauperē electionem: is enim non tenetur eligere pauperes domicilij teſtatoris. Ioan. And. Domin. Lapus, & Franciſc. *in d. cap. ſi pater,* Capella Tholoſana *quæſt. 128.* pulchre Collecta. *in c. Ioannes iſto tit. nu. 10.* ea ratione, quòd Epiſcopus, cui iure deuoluto competit dignitatē Eccleſiæ conferre, tenetur eligere aliquem ex clericis eiuſdē Eccleſiæ, ad quam ſit electio. *cap. ne pro defectu. de election.* tamen compromiſſarius ad eligendum, libere poteſt eligere etiam ex extraneis clericis, qui non ſint illius Eccleſiæ. *cap. ſi compromiſſarius. de election. in 6.* atque hæc ipſa opinio probatur *in l. cum quidam. ita. §. primo. ff. de legatis ſecundo.* quibus ſanè ſtandum temere non eſt. cùm in hac pauperum electione ipſius teſtātis mens refragari videatur, iuraque ipſa ciuilia pauperibus domicilij teſtantis patrocinentur, quamobrem cautè ſeruanda eſt hæc Doct. opinio.

Illud præterea omittendum non eſt, poſſe † legatum do- 22
tis in voluntatem alterius conferri, ita vt fauore dotis, ſicuti fauore piæ cauſæ, in arb[illegible]ium illius collatum cenſeatur. [illegible] *leg. Theopompu*[illegible] *ge.* Imo. *in l. captatorias. colum.* [illegible]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

penul.ff.de hær.inſtit. Alexand. conſ. 54. vol. 2. Rod. Zuar. in tract.
de captat. volunt. fol. 3. ſic & legatum incertum fauore dotis
valet. l. ſi filiæ.ff.de leg.3. prædicta tamen non probantur in d.
l. Theopompus. cùm ibi nihil ſit collatum in voluntatem alte-
rius, ſed mandatum fuit amico teſtantis eius mentis con-
ſcio, vt cùm opus fuerit, eius mentis fidem faciat. ita
Cum. conſil. 117. Alc. lib.2. parerg. c. 19. & in l.1.§. vlt.num.18.ff.
de verb. oblig.

13 ¶ Quibus tamen addendum eſt, non eſſe † ſtandum aſ-
ſertioni illius, cui teſtator commiſit voluntatis propriæ re-
uelationem, niſi afferat eam fuiſſe teſtantis voluntatẽ, quæ
ex coniecturis apparentibus veroſimilis eſt: alioqui facilli-
mè in alterius liberam voluntatem conferri poſſet cuiuſ-
que teſtatoris vltima diſpoſitio, ſic Bart. in dict. l. Theopompus.
ibidem explicat, & poſt eum Pau. & Imo. in illa inſtitutio.
ff. de heredib. inſt. colum. 4. Alexand. in l. captatorias. colum. penult.
C. de teſtament. milit. Matth. Afflict. deciſ. 371. Caro. Ruin.
conſil. 21. num. 10. vol. 2.

EX CAPITE OFFICII.

SVMMARIA.

1 *Quarta portio ex quibus debeatur Epiſcopo, & à quibus, vbi etiam intellect. c. de quarta de præſcrip. tractatur.*
2 *Legatum creditori relictum quando compenſetur cum debito conuentionali vel legali.*
3 *Compenſatio non fit ſpeciei ad quantitatem, & nu. 16.*
4 *Legatum Epiſcopo factum non imputatur in canonicam portionem, & huius canonis ratio & intellectus.*
5 *Intellectus ad l. Regiam, an legatum vxori à marito relictum imputetur in arras.*
6 *Lucra ſponſalitia quomodo ſoluto matrimonio diuidenda.*
7 *Legatum marito ab vxore non imputatur in legale vel ſtatuarium debitum.*
8 *Legatum vxori à marito non imputatur in lucrum legale, & ibidem ratio ad l. Regiam 16. Tauri.*
9 *Legatum relictum parœciali Eccleſiæ, an imputetur in quartam eidem Eccleſiæ iure debitam.*
10 *Legatum conceptum his verbis, vt nihil exigat legatarius de bonis meis, an inducat compenſationem.*
11 *Legatum filiæ à patre, ne amplius ex bonis ſuis petat, non tollit ei petitionem dotis maternæ, & ibidem diſcutitur egregia ſententia Bart. in l. vt iuſiurandi. §. ſi liberi. ff. de oper. liber.*
12 *Donatio inter viuos non imputatur in debitum legale.*
13 *Legatis à patre mille pro maritanda filia, & ea poſtmodum ab ipſo patre nuptui tradita, conſtituta dote ex quingentis, an reliqua quingenta poſſint exigi.*
14 *Legata ad alimenta certa quantitas ſi poſtea minor adſignatur, diminuitur etiam per codicillos.*
15 *Dos augeri poteſt conſtante matrimonio.*
16 *Quando ex voluntate legantis fiat compenſatio. & ibi huius canonis intellectus.*
17 *Compenſatio legati cum debito quatenus admittatur.*
18 *Quarta canonica portio an debeatur Epiſcopo ex legatis fraternitati alicui.*
19 *Confratriæ & fraternitas vnde orta & dicta.*

CAPVT XIV.

De legatorum imputatione in debitum.

VAriæ ſunt in canonibus conſtitutiones de quarta por-
tione, quæ Epiſcopo ſolui debet ab Eccleſijs, quę intra
1 eius diœceſim fuerunt conſtitutæ. Nam † Epiſcopo debetur
quarta portio decimarum à parœciali Eccleſia. c. de quarta. de
præſc. c. conquerente. de offic. ord. vbi Ioan. Andr. Abb. & Doct.
contra gloſ. ibi, quæ hoc non iuri ſed conſuetudini tri-
buendum eſſe exiſtimauit. Debetur etiam Epiſcopo quarta
pars oblationum. c. conceſſo. 12.q.2.c. vobis. ead.q.c. de his. c. antiquos.
10.q.1.d.c. de quarta. not. Soci. de oblat. lib.18. art.5. licet glo. du-
bitet in d.c. de his. & Troilus in tract. de oblatio. col. penult. Quarta
deinde portio omnium, quæ Eccleſijs pietatis cauſa legan-
tur, Epiſcopo debetur. tex. hic, & in d. c. conquerente. & c. de
quarta. & in c. ſequenti. iſt. tit. vbi Innoc. Card. Ant. & Barb.
num.9. ex his legatis, quartam portionem Epiſcopo compe-
tere, adnotarunt expreſsè, & Abb. in c.2. de ſepul. latius Ber-
tach. tract. de Epiſc.4. lib.4. part. num. 40. exceptis legatis, quæ
exprimuntur in c. vlt. iſto tit. Ex quo nunquam mihi placuit
opinio Felini, qui in d. c. de quarta col.1. ſcribit, in præſcriptio-
ne totius quartę portionis aduerſus Epiſcopum titulum re-
quiri: quia ſatis conſtat ex præſumptione iuris canonici
portionem aliquam oblationum, legatorum, & decimarũ
Epiſcopo debitam eſſe: ſecùs tamen, ſi præſcriptio id ege-
rit, vt loco quartę portionis [illegible]inta aut ſexta ſoluatur: tunc
etenim titulus non eſt n[illegible] in hac præſcrip[illegible]
ex iure Pontificio nulla ſit circa hanc portionem quartam
certitudo: ſiquidem quandoque maior, quandoque minor,
Epiſcopo ſoluitur. c. certificari. de ſepult. Conſtat equidem à
canonibus quartam hanc portionẽ & canonicam nominari.
Vnde ceſſante conſuetudine, cuius meminit Romanus
Pontifex in d. c. certificari. erit de iure ordinario iſthæc portio
quarta. quod probat Regia l.5. tit. 13. part. 1. & ideo ad præ-
ſcriptionem, quæ aduerſus Epiſcopũ in eius parte vel in ea
tota objicitur, titulus eſt neceſſarius. c.1. de præſcr. in 6.

Hæc verò quarta portio, quæ Epiſcopo ex legatis loco
pio factis competit, ab ipſa Eccleſia, ab ipſo loco pio, non ab
hærede teſtantis debetur. Abb. hic, 2. col. Innoc. & Abbas
in c. de his. de ſepult. Bald. in l. ſi quis ad declinandum. §. in omnibus. col.1.
C. de epiſcop. & cleric. dicens hanc portionem eſſe ab Eccleſiis
non ab hærede exigendam. Solet tamen in pleriſque diœ-
ceſibus ex antiqua conſuetudine, ex bonis & rebus à de-
functo relictis, dari Epiſcopo, vel parœciali presbytero, me-
lior veſtis, aut vas aliquod argenteum, ſeu alia res, quam ip-
ſe Epiſcopus vel presbyter elegerit: quam conſuetudinem
propria ſententia & iudicio comprobauit Rotæ prætoriũ,
teſte Caſſadoro, deciſ. vnica, de conſuet.

¶ Porrò ad huius capit. † intellectum ex iure ciuili præmit- 2
to quantitatem à debitore creditori legatam minime com-
penſari cum ipſa debita quantitate, l. creditorem. ff. de legatis ſe-
cundo. pulcher. tex. in l. vnica, §. ſciendum. C. de rei vxor. action. qui-
bus tamen obſtat tex. in Authen. præterea. C. vnde vir & vxor. ex
quo legatum à marito vxori factum imputatur in illam
portionem, quæ vxori ex bonis mariti debetur. Regia
l.17. tit.13. part.6. ad idem eſt l. ſi cum dotem. §. ſi pater. ff. ſolut. ma-
trim. vbi legatum factum filiæ à patre, qui dotem filiæ à
genero exegerat, cuiuſque cauſa debitor filiæ erat, com-
penſatur cum ipſa dote à patre exacta.

Eſt igitur neceſſarium hæc iura intelligere, & ob id con-
ducit plurimum diſtinguere debitorem conuentionalem,
eundemque voluntarium, ab initio à debitore legali eodẽ-
que inuito. In primo equidem non eſt admittenda cõpen-
ſatio, ſi ipſe creditori aliquam quantitatem legauerit. Quod
conſtat ex dict. l. creditorem. & in dict. §. ſciendum. adiuncta pro-
feſſorum omniũ vtriuſque iuris interpretatione, quæ adeò
procedit, vt ſi hęres grauatus per fideicommiſſum Titio re-
ſtituere, aliquam pecunię quantitatem, aut aliquam rem, ei-
dem Titio leget rem diuerſam, aut quantitatẽ aliquam, non
cenſetur animo compenſandi legaſſe. quod notat Aymon
conſilio 131. colum. final. contra Anan. conſil. 3. nam hic teſtator
non tenetur ex debito legali, ſed ex voluntate primi teſta-
toris, vt conſtat. Quæ quidem communis opinio locum ſi-
bi vendicat, quando teſtator poterat cogi à iudice debitum
illud ſoluere. Quod ſi ipſe qui legat, in iudicio condemnari
non poterat, attamen tenebatur id ſoluere pro exoneranda
conſcientia, & tunc legauerit, in hac dubitatione compen-
ſatio admittenda eſt: ſicuti eleganter docet Aret. conſ.92. viſo
legato. col.1. cui ſubſcribunt Iaſ. col.8. deciſ.6. ac cæteri nouiores
in d. Auth. præterea.

In ſecundo autem debitore, qui quidem inuitus eſt lege
cogente, diuerſum cenſemus: legatum enim ab eo credito-
ri relictum, animo compenſandi dimiſſum videtur, & ob id
compenſationi locus eſt. dicta Authentica præterea. & d. §. ſi pa-
ter. qui rationem habet ex legis obligatione, qua pater te-
netur filiam iterum dotate, vti explicant Decius & Curt.
Iunior in dict. Auth. præterea. vltim. notab. eamque rationem diffe-
rentiæ exiſtimant eſſe, quod lex inducens obligationem
aliquo inuito, eidem beneficium hoc largiatur, vt legatum
ab eo factum in debitam illam quantitatem ex lege impu-
tetur, à ſimili argumento l. omnino. & l. quoniam nouella, C. de inoffi.
teſtam. quibus in legitimam filiorum portionem legata im-
putantur, licèt ab hac frequentiſſima diſtinctione diſcedat
Coraſius lib. miſcellan. 3. c.1. Eſt igitur iure receptum, legatum
in debitum legale imputari, quod procedit etiã facta com-
penſatione ſpeciei cum quantitate, vel quantitatis cum ſpe-
cie. Alexan. Dec. & Iaſ. in d. authen. præterea. Imol. & Alexan.
in d. §. ſi pater: à quibus planè diſſentio, ex eo quòd ſpeciei
† cum quantite nulla ſit compenſatio. l. fin. vbi gloſ. recepta 3
communiter. C. de compenſatio. l. ſi conuenerit. ff. de pignor. action.
optimus ferè in ſpecie tex. in l. ſecunda, §. mulier. ff. de dote præ-
leg. l. plane. §. ſed ſi non corpus. ff. de legatis primo. l. ſi pater pro filia. ff. de
dotis collation. huiuſque opinionis, quam aduerſus Imolam,
Alexand. & alios ſequor, author eſt Bart. in l. huiuſmodi. §. cum
[illegible] legatis primo. qu[illegible]rum ſibi conſtans ſequi-
tur in

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

tur *in § in bonæ fidei. Inſtit. de actio. numer.* 67. & omnino Socinus
conſilio. 93. *volum.* 1. *colum. penult.* dicens non eſſe ab hac opinio-
ne recedendum in iudicando, nec in conſulendo. eandem
probat Rodericus Zuar. *in l. prima, tit. de arris. Foro legum. verſicu.*
ſed pone quæſtionem. idem tenet Baldus *in l. quoniam in prioribus. C.*
de inoffic. teſtam. vltim. colum. Item hæc imputatio legati in id,
quod ex legis obligatione debetur, fieri debet, ſiue legatũ
fiat ex eo, cui onus ex lege incumbit, ſiue ab illius hærede,
qui ſucceſſit in eadẽ obligatione legali, ex eadem ratione.
Anchar. *conſil.* 26. *col.* 2. Paul. Caſtr. *conſil.* 35. *vol.* 2. Aymon. *con-*
ſil. 131. *colum. penult.* quamuis Philip. Corn. in contraria fuerit
ſententia, *conſil.* 292. *vol.* 1.

Illud verò prætermittendum non eſt, & ſi maximè com-
penſationi locus non ſit, quando aliquid à legante legata-
rio debetur ex ſpontanea & voluntaria conuentione, vt
diximus, tamen eadem compenſatio admittenda eſt, ſi ex
cõiecturis aliquot appareat animo & voluntate cõpenſandi
relictum fuiſſe legatum. Abb. *conſ.* 81. *col.* 2. *vol.* 1. Corn. *conſ.* 115.
col. pen. volum. 4. nouiores *in d. Authent. præterea.* Aymon. *conſ.* 149.
duodecim connumerans coniecturas, ex quibus pręfatam
voluntatem deprehendere poſſimus.

¶ His equidem præmiſſis, apparet minimè conuenire in-
ter hunc canonem, & dicta iura ciuilia, imò maximum
4 diſcrimen eſſe, ſiquidem legatum † Epiſcopo factum, non
imputatur in canonicam portionem, quę ex lege Pontificia
ipſi Epiſcopo debetur, vt in hoc capite ſancitum eſt. Vnde
Abbas & Doctor. hic, communiter iura ciuilia intelligunt,
quando debitũ legale ab ipſo teſtatore legatario debetur,
tunc etenim compenſatio fit: ſecùs verò, quando debitum
legale non debetur à teſtante, ſed ab alio, quamuis ex cauſa
ipſius teſtatoris: ſicuti quarta canonica portio non debetur
Epiſcopo à teſtatore, ſed ab Eccleſijs, quibus ipſe teſtator
legauit. Eundem intellectũ ſequuntur Sal. Alex. Iaſ. *nu.* 20.
Dec. *num.* 13. *in d. Auth. præterea.* & Rod. Zuar. *in d. l.* 1. *verſicu.*
ſed pone quæſtionem. dicens hanc *opinionem communem* contra.
Barb. hic.

5 ¶ Ex quibus plura deducuntur, & primum † intellectus ad
Regiam *l.* 1. *tit. de arris, libr.* 3. *Fori.* qua quidem cautum eſt, ſo-
6 luto matrimonio abſque prole, arras † integras vxori com-
petere: eo verò ſoluto ſuſceptis liberis, quartam arrarum
partem vxoris eſſe, reliquas verò tres portiones filiis eiuſ-
dem matrimonij deberi. Nam ſi maritus vxori legauerit
certam quantitatem, hoc legatum imputatur in arras, quas
vxori maritus promiſit, quia lucrum arrarum à lege vxo-
ri defertur, nec maritus eſt voluntarius debitor, ſed neceſ-
ſarius, ex legis regiæ deciſione. ita hanc quæſtionem defi-
niuit Roderic. Zuar. *in d. l.* 1. *verſic. ſed pone quæſtionem.* ad hoc ip-
ſum Barto. citans *in l. ſi cùm dotem. §. ſi pater. ff. ſolut. matrim.* qui
7 dixit, legatum † factum ab vxore marito, cui ex lege aut
ſtatuto defertur ſoluto matrimonio tertia pars dotis, non
imputari in illam partem dotis, quę marito ex lege compe-
tit. Ego planè, ſi maritus arras vxori non tantùm promiſit,
ſed & tradidit, ita vt penes vxorem ſint, ab hac Roderici
opinione diſſentio: cùm in hoc caſu arrę non debeantur à
marito, ſed ſint apud ipſam vxorem. Vnde non oportet
quęrere de compenſatione, quod expreſſim notat Ioan. Lu-
pi *in Rubr. de donati. §.* 27. *ad finem.* Quod ſi arrę promiſſę ſint, &
non traditę, adhuc opinor, compenſationi locum non eſſe,
nõ enim eas acquirit vxor ex legis diſpoſitione, ſed ex do-
natione facta à viro vxori in pręmium pudicitię virginalis
aut vidualis: quo fit, vt à voluntaria mariti promiſſione hęc
obligatio procedat, quam tamen promiſſionem Regia lex
approbat: minime verò lex ipſa lucrum defert: quod mani-
feſtiùs conſtabit ex *l.* 1. *&* 2. *tit.* 2. *lib.* 3. *Fori. l.* 50. *cum ſeq. Tau.* &
explicat ipſe Rod. Zuar. *in d. l.* 1. *in prin.* nec quicquam oberit
deciſio Bart. *in d. § ſi pater.* quia loquitur in lucro dotis, quod
à lege ſola defertur: vxor etenim non dat dotem, vt ea ma-
rito acquiratur. Maritus verò in his regnis arras donatio-
ne quadam lege recepta & permiſſa permittit, ea volunta-
te, vt vxori matrimonio conſummato in pudicitiæ præ-
mium quærantur. Igitur compenſatio hac in re non eſt ad-
mittenda, authore Alphonſo Montaluo *in d. l.* 1. à quo Ro-
dericus diſceſſit, non ſatis iuſtè, ni ego fallor: atque ita exi-
ſtimo Io. Lup. *in d. §.* 27. hanc opinionem, quam ipſe elegi,
veriorem eſſe iudicaſſe.

8 ¶ Secundò, ex his ratio † dicendi colligitur ad Regiã. *l.* 15.
Tauri. [*hodie l.* 7. *tit.* 9. *libr.* 5. *recopil.*] quæ ſtatuit legatum factũ
à marito vxori, non [illegible] illi [illegible] dimidiam [illegible]

quæ vxori ex *l. Regia* competit, ex acquiſitis matrimonio
conſtante, & tamen ea pars à lege defertur. Cur igitur cõ-
penſatio locum non habet? nempe ex eo, quòd illa pars ita
ipſo iure à lege vxori defertur, vt ei ſtatim acquiratur: nec
dicitur debita à marito, ſed propria ipſius vxoris: nam
& acquiſita matrimonio conſtante communia ſunt viro &
vxori: non ergo tempore, quo maritus legat vxori, eſt il-
lius dimidiæ partis debitor: & ideo non eſt tractandum de
compenſatione.

¶ Tertiò, hinc aperitur illius quæſtionis definitio, an le-
gatum † relictum Eccleſiæ parochiali, aut eius presbytero, 9
ſit imputandum in quartam portionem legatorum, quæ te-
ſtator idem reliquerit monaſterio, aut Eccleſiæ extraneæ,
in qua ſepulchrum elegit? & præmiſſa deciſione tex. *in c.*
certificari. c. 1. *c. in noſtra. de ſepul. Clem. dudum. eod. tit.* quibus eſt
expreſſum, quartam portionem eorum, quæ legantur mo-
naſterio, aut Eccleſiæ non parœciali, ab eo, qui ibi elegit
ſepulchrum: deberi ab ipſis legatarijs Eccleſiæ parœciali
ipſius teſtantis, videtur non admitti compenſationem, per
iſtum tex. ita Card. *in Clem. dudum. de ſepul. §. verum. q.* 27. & ibi
Anch. *q.* 11. Barb. *hic, nu.* 12. Regia. *l.* 5. *tit.* 13. *par.* 1. Contrariũ
tamen ſunt, qui probare conentur ea ratione: quod hæc
quarta portio debetur nõ tantum ab Eccleſia legataria, ſed
etiam ab hærede defuncti, à quo peti poteſt, gl. *in d. Clem. du-*
dum. §. verum. verb. largiri. quam in hoc opprobant ibi Card.
Ancha. & Imol. Abb. *in c. de his. de ſepult. col.* 2. Et eſt Salmã-
ticæ Synodica *conſtitutio* 26. quæ iniungit hæredibus huius
quartę portionis retentionem, ſubdens, hæredes eam non
retinentes, cogendos eſſe eam ſoluere paræciali Eccleſiæ.
Igitur ſi hæc portio ab hærede debetur, compenſationi lo-
cus eſt, cùm ex lege portio iſta debita ſit. Cui opinioni ad-
ſtipulatur tex. *in c. de hu. de ſepul.* dicens, Eccleſiæ paręciali, cui
nihil relictum eſt à teſtatore, deberi quartam portionem
eorum, quę relinquuntur Eccleſiæ, in qua teſtator ſepultu-
ram elegit: ergo à contrario ſenſu, ſi aliquid Eccleſiæ pa-
rœciali relictum eſt, non debetur quarta eidem, ſed eſt cum
ea compenſandum legatum, ex quibus compenſatio in hac
præſenti quæſtione locum habet, ſecundùm Abb. *col.* 2. *&* 3.
Ant. & Imol. *hic, nu.* 10. Sylueſt. *verb. Canonica, §.* 9. *col. pen.* Fe-
der. *conſ.* 3. Ioan. de Ligni. & Imo. *in d. Clemen. dudum. fol.* 6. *col.*
fin. Salyc. Alex. & Corn. *in d. Auth. præterea.* eundem Alex. *in*
d. l. ſi cùm dotem. §. ſi pater. & hanc opinionem opinor magis
communem eſſe, primam tamen veriorem, quam & Dec. pro-
bat *in d. Authen. præterea.* Nec obſtat, quòd hęc quarta debeatur
ab hęrede teſtatoris, quia id nullibi probatur, non enim ſe-
quitur, hæres tenetur eam apud ſe retinere, & deducere à
legatis ſoluendis monaſterio, vel Eccleſię, in qua teſtator
ſepultus eſt: igitur & eam ipſe hęres debet, ſiquidem ipſe
hæres conueniri à parœciali Eccleſia poteſt ad ſolutionem
huius quartę portionis, ne inter ipſam Eccleſiam, & mo-
naſteria, aut alias Eccleſias oriatur lis, & quia faciliùs ab
hęrede exigetur, quàm ab aliis Eccleſijs. Quin & ſi conce-
damus, quartam hanc portionem ab hęrede deberi, non ta-
men concedemus à teſtatore debitam fuiſſe: & ſic huius
cap. deciſio adhuc in ea locum habebit. Item non obſtat
tex. *in d. c. de his.* ſiquidem inductio illa à ſenſu contrario ad-
uerſus hanc conſtitutionem non eſt recipienda: maximè,
quia ille tex. loquitur in quęſtione differenti, vt ex eo &
c. 2. *eiuſdem tituli* conſtat.

¶ Quartò, quoties compenſatio legati † cum debito le- 10
gali admittenda foret, eadem ceſſaret, ſi teſtator in legãdo
hac eſſet vſus forma: *Lego centum de bonis meis:* non enim ha-
bet tunc animum compenſandi cum bonis deducto ære
alieno. *l. ſubſignatum. §. bona. ff. de verb. ſignif.* Ergo ſoluto debito
legali, ſoluendum itidem legatum eſt ex cæteris bonis:
quamobrem compenſationi non eſt locus. Bald. *in d. l. ſi cùm*
dotem. §. ſi pater. Alex. & Iaſ. *num.* 26. & Corn. *in d. Auth. præterea.*
Felin. *in c. quoniam. de præſcript.* 4. *col.* Barb. *hic, num.* 11. Hippol.
ſing. 162. quibus refragatur ratio illa, quod appellatione bo-
norum à teſtatore prolata, ipſius hæreditas comprehendi-
tur. *l. mulier. § fin. & l. ſeq. ff. ad Trebellian. l. nam quod. & l. cogi. eod.*
titu. notat Bart. *in l.* 1. *ff. de bonorum poſſeſ.* hæreditas autem etiã
æs alienum continet, vt conſtat. Igitur ex his verbis non
cenſetur teſtator recedere à compenſatione, quæ à iure
conceditur. Qua ratione à Bal. recedunt Cumã. *in d. § ſi pater.*
Aretin. & Dec. *in d. Auth. præterea. num.* 13. Ex eadem ratione
periclitatur ſentẽtia Bart. *in [illegible] & iuriſiurandi. §. ſi liberti. ff. de oper.*
liber. [illegible] ſcripſit † filiam [illegible] hæredibus patris dotem 11

maternam petere, etiamſi pater filiæ, vltra portionem le-
gitimam, optimam quantitatem legauerit, & adiecerit ſe
velle, vt filia nihil aliud petat de bonis ſuis, ipſius inquam
patris. Nam ſi ſimpliciter dixiſſet pater, *Et volo vt filia mea ni-*
hil amplius petat, cenſetur voluiſſe compenſationem fieri do-
tis maternæ cum legato: quia verò dixit, vt nihil aliud pe-
tat de bonis meis, non cenſetur voluiſſe hanc compenſa-
tionem fieri. idem Bald. *in l. liberti libertæque. C. de oper. libert.* &
Corn. *conſil. 312. col. fin. vol. 1.* ſed ex ratione, qua Bald. paulo an-
tè reprobaui. & hæc Bartol. opinio non procedit, ſecundũ
Ioan. Crot. *in l. ſi conſtante. 2. lect. col. 7. ff. de ſolut. matrimo.* & Ioan.
Campeg. *de dote part. 1. quæſt. 33.* Poſſet verò habere locũ ſen-
tentia Bartol. etiam ſi teſtator dixiſſet, *& volo vt nihil petat*,
quando dos materna conſtaret ex rebus mobilibus aut
immobilibus, quarum dominium mortua matre tranſierat
in filiam, licèt poſſeſſio penes patrem eſſet: tunc etenim
verba illa teſtantis non ſunt referenda ad actionem realẽ:
argumento tex. *in l. Aurelius. §. Mæuia. ff. de liber. legat.* à quo
gloſſa, & Doctores deducunt, liberationem tutori, curato-
ri, adminiſtratori legatam, non comprehendere actionem
realem. Bart. *in l. & vno. §. eius rei. ff. de acceptilat.* Et ad id dicunt
prædictam gloſſam *in d. §. Mæuia.* ſingularem eſſe. Baldus *in*
l. cum neceßitate. C. de fideicommiſſ. notat Iaſ. *in princip. Inſtit. de actio-*
nib. num. 101. idem *in l. ſub prætextu. in 2. C. de tranſaction. 2. colum.*
notat Bartol. *in l. non ſolum. §. final. ff. de liberat. legat.* Alexan. *conſil.*
172. circa primum. 2. vol. colum. 3. Socin. *conſi. 190. col. penult. & fin.*
vol. 2. Roman. *conſil. 201.* Balb. *de præſcript. 2. part. 3. partis principalis,*
quæſt. 14. colum. penult. Felin. *in cap. fin. de præſcrip. colum. 3.* tradit
Alexand. *conſil. 102. volum. 2. incipit, ſuper primo, col. 5.* Sic ergo
clauſula iſta, *Lego filiæ meæ centum, & volo ipſam nihil amplius petere,*
non excludit filiam à rei vendicatione, quę ei competit pro
rebus maternis, quas pater poſſidebat.

12 Verumenimuero, licet legatum † imputetur in debitum
legale, ſicuti præmiſimus ex *Authen. præterea. C. vnde vir & vxor.*
non ſic donatio inter viuos, *l. etiam. §. ſi debita. ff. de bonis liber.*
verſic. ſed ſi non mortis. l. ſi verò. verſ. cæterum. ff. eod. tit. notat Socin.
conſ. 93. vol. 1. col. pen. quamuis Iaſ. contrarium teneat *in d. Auth.*
præterea. nu. 20. Cuius opinio procederet, vbi in certam cau-
ſam eſſet legatum directum, & ad eandem cauſam donatio
facta fuiſſet: cuius rei exemplum eſt apud Iuriſconſultum,
& Bar. *in l. Lucius. in 1. ff. de leg. 2.* qui illam elegantẽ quæſtionẽ
tractat: patre legante filiæ mille aureos pro ea maritanda,
eodemque patre poſt illud teſtamentum tradente marito
filiam, conſtituta dote quingentorum aureorum, an poſſit
filia mortuo patre reliquos quingentos aureos petere? In
13 quo † videtur quibuſdam petitioni locum nõ eſſe, ea ratio-
ne, quod cauſa, ob quam mille fuerunt legata, per ipſum te-
ſtantem ſit minori impendio executioni tradita, & ob id
receſſum ſit à primo legato.

14 Ex eo etiam, quod legata ad † alimenta certa quantitate
in teſtamentis, ab eo legato receſſum cenſetur, ſi minor
quantitas ad eandem cauſam in codicillis legata fuerit, *l. li-*
bertis. in 2. in prin. ff. de alimen. & cibar. legat. atque ita in pręmiſſa
quæſtione reſpondit Dynus, quem ſequuntur Pau. Caſt.
Cum. & Imol. *in d. l. Lucius.* idem Imo. *in l. huiuſmodi. §. cum pater.*
ff. de leg. 1. idem *in c. filius noſter. iſto tit.* & Campeg. *de dote. par. 1.*
q. 36. Rurſus exiſtimant alij opinionem Dyni procedere,
quando teſtator legaret pro filia maritanda: ſecùs verò ſi
legaſſet pro filiæ dote, nam conſtante matrimonio dos
15 † augeri poteſt: igitur quod reliquum eſt ex legato ad dotis
augmentum peti poterit. Bar. *in d. l. Lucius.* quem in hunc ſen-
ſum referunt Pau. *in d. l. Lucius.* Bald. Ang. Sal. & Corn. *in l.*
filia. C. de legat. Barb. *nu. 41.* poſt Anch. *in fin. in d. c. filius.* Ioan.
Lupi. *in c. per veſtras. de donat. 3. notab. §. 12.* licet à Bart. diſceſ-
ſerint ex his plerique: dum Bart. tamen ſcripſit, & hoc pu-
to, verba iſta ad Dyni ſententiam referunt. Alii verò, quod
potiùs placet, hæc Bartoli verba referunt ad Oldrad. qui aſ-
ſeruit indiſtinctè, filiam admittendam eſſe ad petendũ re-
liquos quingentos aureos ex legato. Bartolus etenim cùm
Oldradi ſententiam retuliſſet, & eius rationem, nempe
quod legatum certæ quantitatis non minuatur ex adiectio-
ne. *l. creditor. §. ſi inter. ff. mandat. l. Lucius. ff. de alim. & cib. leg.* ſub-
dit, & hoc puto bene dictum, rationem Oldra. probans,
quando teſtator dixiſſet pro filia maritanda, finita eſt cauſa.
Quando autem teſtator dixerat pro dote, non diſtinguens,
ſed eandem aſſertionem approbans vtitur Bart. alia ratio-
ne: quod cauſa legati finita n[illegible] s augmentũ re-
cip[illegible] poteſt. Ecce igitur [illegible] e diſ
Oldra. conſentiat. in hunc ſanè ſenſum Bar. verba retule-
re Imol. in dictis locis, Alex. *in d. l. huiuſmodi. §. cum pater. col.*
pen. Iacob. à S. Georgio *in d. l. filia.* Dec. *conſ. 81. col. pen.* Quin
& hæc Oldrad. opinio verior eſt. Nam cauſam legati con-
tingere potiùs confirmat legatum, quàm id extinguat, aut
diminuat. *l. ſi iam facta. l. conditionem. ff. de cond. & demon.* & ita Ol-
drad. ſequuntur Alex. *in d. §. cum pater.* Bald. Ang. Salyc. Ia-
cob. & Iaſ. *in d. l. filia.* Dec. *d. conſi. 81.* Anchar. & Barb. *in d. cap.*
filius. fin. col. Alber. *in d. l. Lucius.* Socin. *conſil. 101. col. 2. vol. 3.* di-
cens hanc *opinionem communem* eſſe, quod etiam fatetur Iacob.
in d. l. filia. Nec obſtat *l. libertis*, quia ibi ſecunda diſpoſitio fa-
cta fuit in actu vltimæ voluntatis: & ideo tollit primam, &
præterea eſſet ſuperflua ſecunda diſpoſitio, ſi primam non
tolleret, cùm in ſecunda minor eſſet quantitas quoad mẽ-
ſtrua alimenta, quàm in prima, qua in re Bart. non exactè
ſenſum illius legis perpendit dicens, ibi in ſecundo legato
contineri plus, quàm in primo: quod verum eſt aſſumen-
do legatum ex diuerſis rationibus in vltima diſpoſitione
factum: ſed conſiderando legatum ſecundum relictum
ex ea cauſa, qua primum, minus eſt ſecundum legatũ quàm
primũ, & ideo à primo receſſum eadem lex expreſſit. Hinc
infero, legata quantitate mille aureorum pro conſtruenda
Eccleſia, ipſo teſtatore conſumptis quingentis aureis ean-
dem conſtruente, nihilominus reliquos quingentos au-
reos peti & exigi ab hærede. Cui illationi non obſtant
ea quæ notauimus *in c. 3. huius tit. nu. 10.* cùm ibi tractetur de
quantitate legata ad oratorium, cuius formam teſtator de-
ſignauerit.

Gloſ. *verb. vendicare.* duo adducit iuris ciuilis capita ad-
uerſus iſtud, quorum primum, nempe, *l. vlt. de inoffic. teſt.*
procedit ſpeciali quadam ratione ad excludendam quere-
lam inofficioſi teſtamenti, quæ odioſa eſt, ſecundũ gl. Bar.
& *communem opinionem in d. vlt. §. vl.* Dd. *hic.* gl. & Dd. *in l. poſt*
legatum. §. ſunt qui putant. ff. de his quib. vt ind. Secundum ve-
rò, quod eſt *l. ſi debitor. ff. ad leg. Falcid.* extollitur, quod teſtator
ipſe petierit debitum imputari in Falcidiam, vt ibi expli-
cant gl. & Dd.

Ad intellectum *verſ. ſi vero. huius cap.* eſt denique prænotan-
dum, rem † legatam à debitore creditori, hoc adiecto mo- 16
deramine, vt ea ſit pro ſatisfactione debitę quantitatis con-
tentus, etiamſi ſit minoris valoris, debitum ipſum extin-
guere, ſi per legatarium legatum ipſum acceptum ſit. *l. cre-*
ditorem. iuncta gloſ. ibi. ff. de lega. 2. Quòd ſi quantitas legetur cre-
ditori, cui ſpecies debetur à teſtatore, eadem ſatisfaciendi
voluntate, idem erit. Si verò teſtator creditori legauerit
certam quantitatem, & addiderit ſe velle debitæ quanti-
tati ex hoc ſatisfactum cenſeri, compenſatio tantum ad-
mittitur concurrentis quantitatis, ita vt reſiduum quod
exceſſerit, à creditore peti poterit, & ei tenentur hære-
des ſoluere. *l. Imperator. §. centum. ff. de leg. 2.* Sed ſi teſtator cre-
ditori, cui quantitas debetur, ſpeciem legauerit ſimpliciter
pro debito, etiam recepto legato, ſolum fit compenſatio
ſpeciei legatæ cum quantitate concurrente, & reſiduum
petendum erit. text. egregius *in l. pen. §. qui fratris. ff. de alim.*
& cib. leg. Et idem erit legata quantitate pro ſpecie debita:
non enim ſufficit ſimplex hæc legandi forma, vt locus ſit
d. l. Imperator. §. centum. Sed oportet teſtatorem addere, vt
omnino ſit ex hoc legato debito ſatisfactum: qua forma
canon hic vtitur.

Ex quibus poterunt deduci aliquot aſſertiones, quæ
huic capiti neceſſariæ aut vtiles ſint. Prima, legatum † ſpe- 17
ciei relictum Epiſcopo à teſtatore pro quarta portione
epiſcopali, compenſari ad æquiualentem quantitatem
cum ipſa quarta portione. Et idem erit, ſi legetur Epiſco-
po quantitas certa pro quarta portione, quæ in ſpecie con-
ſiſtat. Quod ſi dictum à teſtatore fuerit vtroque caſu, ſe
legatum Epiſcopo relinquere, vt nihil petat ratione quartę
Epiſcopalis, etiam ſi diſpar ſit legatum à quarta portione, fit
omnino integra compenſatio & computatio: nec poteſt
Epiſcopus exceſſum æſtimationis exigere. Secunda cõclu-
ſio, legatum certæ quantitatis pro quarta canonica portio-
ne Epiſcopo relictum, vtcunque conceptis verbis, ad con-
currentem vſque quantitatem imputatur, ita vt excedens
æſtimatio ab Epiſcopo peti iure poſſit.

Erit denique exemplũ ad *verſi. Si vero.* quando teſtator in
fraudem, ne Epiſcopus quartam portionem legatorũ, quæ
Eccl[illegible] ipſe relinque[illegible]t, o[illegible] ret. concepit legata om-
[illegible] canon[illegible] qu[illegible] ru: præter quoddam
modicæ

modicæ quantitatis legatum,quod ita planè expreſſit, vt epiſcopo ex eo quarta portio debeatur, & in huius quartæ portionis compenſationem, Epiſcopo teſtator legauit certam quantitatem,qua contentus eſſet:iſthæc quidem fraus non impedit,quin Epiſcopus poſſit quartam integram è reliquis legatis petere. Ioan. Andr. Ant. & Imol.hic,*col.6.*

¶ Vltimò, hic eſt inquirendum, an debeatur Epiſcopo
18 quarta canonica portio ex his,quæ † legantur fraternitatibus, quæ congregationẽ quandam prætextu pietatis prę ſe ferũt.Et quibuſdã placet nõ deberi Epiſcopo ex his legatis quartam portionem: non enim fiunt hæc legata locis pijs, ſed perſonis, *c.ſeq.* & alijs rationibus, quas congerit Abb. hoc approbans, *conſ.31.vol.1.* Feder.*conſ.129.* Bald. *in l.ſi quis ad declinand.§.in omnibus.C.de epiſc.& cleric. num.* 19. Imol. & Abb. *hic.* Lauren. Calc. *conſ.21. col. 2.* quibus refragatur, quod vt canonica hæc portio debeatur, eſt ſatis pia eſſe legata.*c. vlt. & c.ſeq.iſto tit.* Hæc verò legata pietatis cauſa fiunt, vt conſtat : igitur ex eis quarta debebitur: quod Calder. ſenſit *conſ.25.huius tit.*Nec etiam negari iure poteſt, pias has fraternitates, collegium pietatis cauſa conſtituere,ex his,quę notantur *in l.1.C.de ſacroſan. eccleſ. & in l. 1. ff.de colleg. illic.* Vnde quartam hanc Epiſcopo deberi aſſerunt hic Anchar. & Barb. *num.7.*Petr.Peruſ. *in tract.de quarta.canon.epiſc.14. q. princ.* latè hanc dubitationem expendens. Eandem opinionẽ ſequitur Barb. *conſ.1.vol.4.* vbi *num.8.* poſt diligentem diſputationem hanc eſſe *communem* profitetur, cui & ipſe libenter ſubſcribo. Sed & de hac quæſtione multa tradit diligenter poſt tertiam huius operis editionem Iacob. Menoch. *in 15. remedio recuperandæ poſſeßio.quæſt.5.* Hic verò illud obiter adnotandum eſt,authore Budæo *in tit.de offi.quæſtor.4. col.* has quas
19 vulgo dicimus † confratrias,ex eo denominari,quod Phratriæ apud Ariſtotel. *in Politicis* dicantur hominum conuentus,propria ſibi ſacra peculiariaque habentium. Hi enim homines communi puteo vtebantur, quod Græcè dicitur φρέαρ: his accedit, quod φρατρία apud Græcos dicitur *conſpiratio,coniuratioq́ue* : ſicuti tradit tex. *in c.coniurationum.11.q.1.* vtiturque hac dictione Socrates Græcus auctor *liſ.6.hiſtor.eccleſ.c.4.* dum meminit coniurationis cuiuſdã aduerſus Ioan. Chryſoſtomũ.Sed & authore Dionyſio Halicarnaſſeo *lib.2.* apud Athenienſes φράτραι dicebantur,quæ à Romanis Curiæ, in quas à Romulo populus fuit diuiſus. Ex Homeri autem interprete Iliad.*9.*φρατρία propriè dicebatur tertia pars tribus. Ego quidem non damno diligentem hanc nominis & vocis,deductionem : opinor tamen in Chriſtiana religione eos qui primùm has pias congregationes conſtituerunt, ad profanam hanc conſuetudinem minimè aduertiſſe : imò potiùs dici confraternitates exiſtimo ex eo, quòd à Cypriano,Hieronymo,Ambroſio,ac Tertulliano, fraternitas pro Chriſtianorum collegio accipiatur,ſicuti Rhenanus adnotauit ex Tertulliano *in libro de velandis virginibus* , & ex *libro ad martyres.* De collegijs autem,quæ illicita quandoque in Republ. cenſentur, & quandoque permittuntur, legito Balduinum *in leg. 6. duodecim tabularum*, poſt Iuriſconſultos. *in Rub. de collegiis illicitis.*

EX CAPITE REQVISISTI.

SVMMARIA.

1 *Nominis proprij ab appellatiuo diſtinctio,vt actus realis vel perſonalis iudicetur,ceſſat omnino ex coniecturis,quibus aliud deprehendi poſſit.*
2 *Iuramentum præſtitum alicui an tranſeat ad ſucceſſores iurantis , vel eius cui præſtatur. & num.4.*
3 *Vaſallus iuramentum fidelitatis nouo domino reuocare tenetur.*
5 *Legatum vxori relictum, illi tantùm debetur,quæ vxor erat tempore teſtamenti.*
6 *Legatum auguſto vel auguſtæ quoad effectum valde differt.& ibidem intellectus l. quod principi. ff. de legat. 2.*
7 *In Eccleſiæ re geſtum, Eccleſiæ nomine geſtum videtur.*
8 *Compromiſſum à prælato factum,an tranſeat ad ſucceſſorem.*
9 *Expenſarum taxatio à iudice reſeruata,ab eius ſucceſſore fieri poteſt.*
10 *Promittens vel iurans obedire iudici ipſius nomine proprio expreſſo, tenetur ex promiſſione ſucceſſori obtemperare.*
11 *Legatum ſacerdoti parœciali cui relictum videatur.*
12 *Legatum prœlato relictum an Eccleſiæ relictum videatur.*
13 *Amicitia conſanguinitati comparatur.*
14 *Legatum Epiſcopo, ab extraneo , cenſetur Eccleſiæ relictum , & inibi huius capitis intellectus.*
15 *Donatum militi conſanguineo, cui donatum intelligatur.*
16 *An diſtinctio huius tex. procedat in donatione inter viuos facta.*
17 *Conſanguinitas ad quotum gradum conſideranda.*
18 *Legatum canonis relictum* [illegible] *onicorum acquiritur, non* [illegible]
19 *Legatum collegio canoni*[illegible] *os diuiditur.* [illegible]

CAPVT XV.

De legatis præſtandis.

TRactat in hoc capite Innocentius III, an legatum relictum Epiſcopo cenſeatur relictũ prætextu Eccleſiæ & dignitatis,an ratione perſonæ ipſius Epiſcopi,vt ſubinde conſtet, cui competat hoc legatum, Eccleſiæ an Epiſcopi hęredibus. Et quamuis ad cognitionem huius & ſimilium quæſtionum ſoleat tradi diſtinctio illa nominis proprii & appellatiui:ſiquidem actus cõceptus expreſſo nomine proprio,ipſi perſonæ tribuitur:ille verò qui geſtus ſit expreſſo nomine appellatiuo † dignitatis, ipſi quidem dignitati cõ- 1
petit.tex. celebris *in c.quoniam Abb.de offi. deleg.* & ibi Doct. *l.ſi ſeruus communis.ff.de ſtipul.ſeru.* Alex. *per tex.ibi in l.3.§.filius. 2.col. ff. de lib. & poſthu.* Bald. *in l. 1. q. 2. C. de liber. præter.* Pau. *in l.ſi à primo.ff.de lib.& poſthu. ad finem.* Bald. *in prœmio.ff. col.2.* Priùs tamen quam hanc regulam attendamus,oportet coniecturas quaſlibet perpendere,ex quibus vel erit diſpoſitio iudicanda realis vel perſonalis:quod probat elegans tex.adnotante Panor. Nam & ſi in legato expreſſum ſit nomen Epiſcopalis dignitatis,cenſetur prętextu perſonę relictum, quando teſtator eſſet conſanguineus Epiſcopi. notant Abb. Felin. & Dec. *in d. cap. quoniam Abbas.* Alc. expreſſiùs *reg.1.de præſump.28.præſum.* pulchre Soc. *conſ.34. lib. 3. col. 2.*ad idem text. ſing. & ibi Bart.*in l.pen.ff. de reb.dub.* cui conuenit Regia *l.25. tit.5.part.5.* dicit illum tex. ſing. Pau. Caſtr. ibi & Bal. *in d. c. quoniam Abbas.* vnde licet plurima deducere , quo regula iſta rectiùs intelligatur.

¶ Primùm hinc conſtat ratio glo.*in c.fi.ad fin.hoc tit.in 6.*vbi in nominatione executoris teſtamentarij, expreſſo nomine dignitatis facta,ſunt attendendæ coniecturæ,ex quibus deprehendi poſſit, executionem teſtamenti commiſſam eſſe perſonæ potiùs quàm dignitati,quam gl.præter Doct. ibi dixit ſing. Iaſ. *in §. fi. Inſt. de ſtip. ſeru.in addi. ad Portium.* & not. Abb. *in conſ. 93. vol. 2.* idem Abb. *in l. c. quoniam Abbas. colum. 3.* vbi Fel. & Dec. idem aſſerunt. idem Dec. *in c. ex parte. col. 1. de conſtit.*

¶ Secundò apparet, iuramentum † præſtitum alicui ex- 2
preſſo nomine proprio, in re tamen ad dignitatem pertinenti,ad ſucceſſorẽ dignitatis tranſire : quod probatur ex pręcedentibus & ex his quę ſtatim ſubjiciam, maximè ex *c.veritatis,de iureiur.*vbi cauetur iuramentum pręſtitum in re, quę ad dignitatem attinet,habenti illam dignitatem, vires etiam habere reſpectu illius & ſucceſſorum in eandem dignitatem:qua in re,ni fallor,errat gl.ibi *communiter*, receptа,ſecundùm Imo.dicens eſſe neceſſarium in iuramento fieri mentionem ſucceſſorum, vt illud iuramentũ tranſeat in ſucceſſores illius,cui præſtatur.Eodem pacto errant Ant. Card. Abb. & Dd. *in d. c. veritatis.* exigentes ipſius ſaltem dignitatis expreſſam mentionem, vt iuramentum extendatur, aut potiùs deducatur ad ſucceſſores in dignitatem. Quibus ego non aſſentior,quippe qui ex hoc canone videã frequentiſſimè colligi, actum aliquem ex coniecturis deprehendi,ad dignitatem pertinere. At quæ maior huiuſce rei coniectura eſſe poterit, quàm quod actus ipſe fiat prætextu rei ad diginitatem pertinentis? Vnde repetitio iuramenti quoad ſucceſſorem neceſſaria nõ eſt:quia adhuc qui iurauit & viuit, iuramenti religione adſtringitur, tametſi non inficier, iurantem † ratione feudi teneri renouari in- 3
ueſtituram à nouo domino, & recognoſcere ſe eius feudatarium eſſe. *c. longinquitate.12.q.2. c.1. §. præterea de proh. feu. al. per. Fred.* notant Bal.Henr.& Card.*in d.c. veritatis.*Hinc etiam falſum eſt,iuramentũ ex parte eius cui præſtatur,perſonale eſſe:licèt id aſſerant Bald.Fulg. & Rom. *in l. ſed ſi hac. ff. de in ius.voc.*quibus accedit, & ſi dubius, maximè Curt. Iun. *in l.ſi quis maior.nu.25.C.de tranſact.*

¶ Tertiò,ex his probatur,iuramentum † ab aliquo præſti- 4
tum,ipſius præſtantis hæredem aut ſucceſſorẽ minimè ad periurium obligare, etiam ſi contractus, in quo præſtatur, ad hęredes vel ſucceſſores pertineat. Non enim patitur iuramenti religio,quæ animam adſtringit, vt iurantẽ egrediatur ipſius iuramenti vinculum. Abb. & Doct. *in d.c.veritatis.* Io. And. *in c. fi.de ſepult.*Bald. & Pau. *in l.grege legato. ff. de leg. 1.* Bal. *in l. fi. C. de pact.col.4.* Bar.& Bal.*in l. generaliter. C. de reb. cred.* Thom. & Caie. *2.2.q.98.art.2.*Alc.*in c.cum contingat.de iureiur.n. 120.* & filiam [illegible] 18. licèt ipſe hæres ex illo tene [illegible] ctus is à iurame [illegible]

ctione vires acceperit:quamuis ab hac tertia illatione ali-
quantulum diſceſſerint Abb. *in d. c. cum contingat.* 8. & Soc.
conſ. 38. col.1. volum. 3.
¶ Quartò, eadem præmiſſa regula defenditur optima
opinio Bal. *in l.fi.col.3.C. de indic.vid.toll.* qui dixit, legatum fa-
ctum vxori ſub nomine tantũ appellatiuo, non deberi ſe-
5 cundæ vxori, quam poſt teſtamentũ † mortua prima teſta-
tor accepit: cui ſententię ſuffragatur elegans tex. *in l.ſi quid*
earum.§.fin.ff.de legat. 3. At quę prioris, inquit, vxoris cauſa pa-
rata ſunt, ita poſteriori debentur, ſi ei aſſignata ſint: quia nõ
eſt ita de poſteriore vxore cogitatum, cùm pararentur. Ecce
igitur qualiter coniectura ducitur I.C. vt exiſtimet, ſub no-
mine appellatiuo perſonam tantùm, non dignitatẽ conſi-
derari oportere. ad idem tex. *in l.Seio amico.in princ.de annuis leg.*
Et Bal. ſequitur Dec. *in d.c.quoniam Abbas.nu.* 16. Iaſ. *in l. diuor-*
tio.§.quod in anno.pen.col.ff.ſol.matr. And. Tiraq. *in l.ſi vnquam. C. de*
reuoc.don.in princ.nu. 104. facit optimus text. *in l.boues.ff. de verb.*
ſig. notat Cremenſ. *in ſing.* 8. ſed ſi teſtator nullam haberet
tempore teſtamenti vxorem, legatum vxori relictum non
tantùm primæ, ſed & ſecundæ aut tertiæ vxori debetur, cũ
& actus hic ſit fauorabilis: & ideo ita erit intelligendus,
maximè ceſſante dicta coniectura affectionis eius vxoris,
quam tunc habebat teſtator. Alex. *conſ.* 171. *vol.* 2. Pau. à mon-
te Pico *in l. Titia teſtamento. §. Titia. ff. de leg.* 2. *col.* 82.
¶ Quintò, hæc concluſio, quam ex hoc Innocentij tertio
6 reſponſo collegimus, comprobatur ex † Iuriſconſulto *in l.*
quod principi. & in l. Auguſtæ. ff. de leg. 2. vbi, quod Auguſto relin-
quitur, dignitati relictum eſſe cẽſetur: quod verò Auguſtæ,
non dignitati ſed perſonę legatur: nulla ſanè alia ratione
quam quod expreſſo nomine dignitatis, aliis argumentis
coniectamur diſcrimẽ maximum ſubeſſe: cùm dignitas eo
nomine ſignificata propria ſit Auguſti, non tamen Auguſtę,
quæ inde hoc nomẽ habet, quòd vxor Auguſti ſit. Et id Bar.
animaduertit *in d.l.quod principi.*
¶ Sextò, ex his manifeſta eſt ratio eius, quod notauit Abb.
7 per tex. *ibi in c.dilecti.col.2. de foro compet.* dicens, † in re Eccle-
ſiæ competenti actum cenſeri geſtũ nomine Eccleſiæ, ſiue
exprimatur nomen proprium, ſiue appellatiuum. Et addit
hanc eſſe communem opin. quę inſigniter probatur in hoc
cap. attenta regula, quam ex eo poſt Abb. collegimus.
Idem ſentit Bart. *in l. poſt mortem. §. 1.* vbi ad hoc ipſum eſt
expreſſus text. *ff. quando ex facto tut.* Domin. *in c.ſi gratioſæ. extr.*
de reſcri. lib. 6.
¶ Septimò licet compromiſſum ad ſucceſſores nõ tranſ-
eat, nec ad hæredes. *c.fin.de arb.l.diem proferre.§. 1. l. ſed ſi inter-*
8 *pellatum. §. fi. ff. eo tit.* tamen ſi † compromiſſum factum ſit à
prælato ſuper re ipſius Eccleſiæ, etiã non facta ſucceſſoris
mentione, ad ſucceſſorem tranſit. tex. & ibi Abb. *in c.præſen-*
tata.de teſtib. etiam ſi factum ſit nomine proprio prælati ex-
preſſo: quod ibi adnotauit Aretin. 1. *col.* Quin & ipſe illius
cap. concluſionem intelligo, etiam ſi compromiſſum fiat
inter Eccleſiam, aut pręlatum, ſuper re eccleſiæ, & priuatũ
aliquem, nam quamuis hoc compromiſſum non tranſeat
ad hæredes illius priuati, tranſit tamen ad ſucceſſorem prę-
lati: quia nomine Eccleſię cenſetur factum, quę morte non
extinguitur. *c.ſi gratioſæ.de reſcript.in.6.12.q.2.c.liberti.* Nec pla-
cet Aret. ſententia, qui *in d. c. præſentata.* ſcripſit illum tex-
tum procedere in compromiſſo facto inter duas Eccleſias,
non inter Eccleſiam & priuatum, ne contractus ipſe ſit in-
æqualis. Mouetur etiam ex *d.l.ſed ſi interpellatur.§.fin.* vbi Bald.
idem in hac quæſtione aſſerit, ex eo text. qui probat, com-
promiſſum ſolui morte cuiuſuis ex litigatoribus, quamuis
ab altera duntaxat parte mentio hæredis facta ſit: nõ enim
conuenit quoad hæredes inæquale eſſe compromiſſum.
Veruntamen lex illa locum habet, quando ex conuentio-
ne partium datur inæqualitas: nos verò loquimur, quando
ab ipſa lege deducitur hæc inæqualitas. Nec obſtat quod
contractus hic ſit inæqualis, id etenim non eſt abſurdum,
ſi ſpeciali ratione contingat, vt in hac ſpecie conſtat: ſi-
quidem Eccleſia morte non extinguitur, & ideo nec com-
promiſſum ab ea factum extinguetur: at is, qui cum ea con-
tendit, ac litem agit, morti ſubiectus eſt, & ob id, ſi moriatur
ante latam ab arbitro ſententiam, ceſſat & extinguitur
compromiſſum.
¶ Octatò, ab eadem radice infero, verum eſſe, quod Bal.
ſcribit *in c.1.col.3.de inueſt. in mar.fact.* cui accedit Fel. *in d.c.præ-*
ſentata.col.1. ex quibus conſtat, fa[illegible] compromiſſo in Hiſpa-
niar[illegible] regem dignitatis [illegible]

nimè id munus ſucceſſori competere, cùm ex compromit-
tentium voluntate & conſenſu electa ſit induſtria & pru-
dentia ipſius Regis, non dignitatis qualitas. Sic è contrario,
ſi dignitas conſideretur, parum refert nomen proprium
exprimi. Bal. *in c.1.§.præterea. nu.23. de proh. feudi.alien. per. Fed.*
¶ Nonò, inde rationem habet ſententia Bar. qui *in l.termi-*
nato. C. de fruct. & lit. expenſ.col.2. dicebat, iudice reſeruante,
† ſibi taxationem expenſarum ſiue nomine tantum pro- 9
prio, ſiue appellatiuo, poſſe ab eius ſucceſſore in iudicandi
munus expenſas taxari, ex dicta reſeruatione. idem Bar. *in*
l. ab executore.in princ.ff.de appel. notant nouiores *in l. inter ſtipu-*
lantem. §. 1. ff. de verb. obl. facit ad id l. proponebatur. ff. de iud. Hæc
etenim reſeruatione fit reſpectu muneris iudicandi, &
non priuatæ cauſę, & ob id tranſit ad futurum iudicem ex
ſucceſſione.
Decimò, ab hac regula & illud procedit, an promittens
obedire iudici, vel eius ſententię ſtare, teneatur ſucceſſori
ipſius iudicis obedire aut ſententiæ à ſucceſſore latæ † om- 10
nino parêre & ſtare, & gl. *in c. 1.de his quæ vi metúſve cau. fiunt.*
& *in c. ex tenore.de ſent. exc.* aſſerunt hunc iurantem teneri nõ
tantum ipſi iudici obedire, ſed etiam ſucceſſori; notat Abb.
in c. ad hæc. in 2. appell. Albe. Ang. & Doct. *in l. cum apud. ff. iud.*
ſolui. quidquid dixerit Franc. *in d.c.ad hæc.* in intellectu d. gl.
c. ex tenore. dicens eam eſſe ordinariam & notabilem. Idem
erit, ſi iuramentum hoc pręſtitum ſit expreſſo nomine pro-
prio ipſius iudicis. Abb. *in d.c.* 1. quod ex omnibus, quæ ha-
ctenus adduximus, manifeſtiſſimum eſt. Non obſtat *d. l.*
cum apud. quam Bal. commendat *in Rub. de appell.* quaque pro-
batur ſtipulationem à Sempronio iudice iudicatũ ſoluendi
non committi, ſi non ſoluatur id, quod iudex appellationis
ab ipſo Sempronio propoſitæ iudicaret. Quia non agitur
de ſucceſſore iudicis, quam de iudice alterius audientiæ &
prætorij: & præterea ipſe Sempronius abſoluit, & licet
condemnaret, non tamen eſſet locus ſtipulationi, niſi tra-
ctaretur de ipſius Sempronij ſententia executioni man-
danda. Bar. Pau. Caſtren. Ang. & Dd. ibidem, quo fit,
vt in hac præſenti quæſtione nulla ſubſit ex illa deciſione
dubitatio.
Vndecimò, ex hoc text. Bartol. *in l.2.ff.de reb. dub.* infert
intellectum ad gloſſ. ibi, quæ dixerat, legatum † ſacerdoti 11
parœciali cenſeri relictum ratione eccleſię: eſt enim id ve-
rum, ſi legatum ſit ab extraneo, ſecùs verò ſi ab ipſius preſ-
byteri conſanguineo, quod ibi cæteri Doct. concedunt.
¶ Duodecimò, eidem rationi accedens gloſ. hic. *verb. præſu-*
mitur. dixit, legatum † relictum prȩlato etiam ab extraneo 12
valde tamen amico, prælato ipſi relictum videri & præſu-
mi, occaſione ipſius Epiſcopi, non eccleſię. Cui concluſioni
conſentiunt omnes hic. Nam & amicitia † conſanguinitati 13
ſimilis eſt, atque idem affectionis vinculum habet. *l.nemo du-*
bitat.ff.de hæred.inſtit.iuncta l.ſi pater.C.illo titul. Abb. *in c.fin.col.2.de*
poſthum. Abb. & alij *in d. c. quoniam Abbas.* Alciat. *de præſumpt. re-*
*gul.1.præſumpt.*28. Hanc etiam *Opinionem* glo. *Communem* eſſe fa-
tentur eam ſecuti Socin. *col.pen.* & Ludoui. Luſitan. *fol.4.col.4.*
in l.2.ff.de reb. dub. quibus addi debet gloſſ. *in l. in teſtamento.ff.de*
fideicommiſſ. liber. quæ ſing. eſt ſecundùm Hippo. *in l. vnica.*
C. de rap. virgi. num. 207. latè And. Tiraquel. *in l. ſi vnquam. C.*
de reuocan. dona. verbo, libertis. num. 75. Catel. Cotta *in Memoral.*
in verbo. Amor licitus. Eſt tamen neceſſaria amicitia maxima,
vt non ſufficiat quæuis gl. hic, quam valde commendat
Barb. *in c.cum M. de conſtit.num.*14. notat Alciat. *in l. late. §.ami-*
cos. ff. de verb. ſign.
Poſtremò, ex his deducitur intellectus huius cap. vt † le- 14
gatum relictum epiſcopo ab extraneo cenſeatur gratia Ec-
cleſiæ factum omnino, etiamſi expreſſo tantum nomine
proprio Epiſcopi conceptum ſit. gloſſ. hic, *verbo, nec eſt.* quam
Abb. & alii ſequuntur, magis communiter, tametſi Card.
eam intelligat, quando vtrumque nomẽ fuerit expreſſum,
quod non eſt admittendũ. Is etenim, qui ceſſante affectio-
ne amicitiæ & conſanguinitatis legat Petro, quem ſcit
eſſe Epiſcopum, cenſetur Eccleſiam ipſam, cui pręeſt,
conſideraſſe. Quibus exactè perpenſis text. hic probat, do-
nationem factam à conſanguineo etiam militi factam cen-
ſeri potiùs ratione ſanguinis, quàm militię. *l.tutor. §. quæ*
tutoribus.ff.de excuſ.tut. Nec oberit *l.hæred.ff.de Caſtrenſ. pecul.* cùm
in eo caſu donatio facta fuerit conſanguineo † commilito- 15
ni, poſt commilitium, id eſt, poſt initam militię ſocietatem:
vnde mirum non eſt, ſi militiæ contemplatione facta in-
[illegible]t explicat. I[illegible] *[illegible]ſcel. 2.c.4.*

Gloſſ.

¶ Gloſſ. *in verbo ſecùs*, quærit, quare ex legato Eccleſiæ re-
licto quarta portio Epiſcopo debetur: at ex legato contem-
platione perſonæ Epiſcopo relicto nō debetur quarta por-
tio Eccleſiæ: qua in re vltima ratio gl. melior eſt, ſecundū
Abb. *col. pen.* & idem ſentiunt alij Docto.
16 ¶ Gloſſ. *in verb. nec eſt*, intellexit text. in † legato dicens
ſecùs eſſe in donatione inter viuos, quaſi donatio prædicta
etiam ab extraneo facta non debeat cenſeri facta contem-
platione Eccleſię, ſed perſonæ. Et licet hic ſit ſenſus gloſſ.
ipſe tamen Bernard. inepte mouit quæſtionem, quippe qui
præmittat magnam amicitiam inter teſtantem & Epiſco-
pum, ac demum dicat aliud eſſe in legato, quàm in dona-
tione, cùm pręmiſſa amicitia idem ſit in legato, quod in do-
natione, vt animaduertit Abbas *col. fin.* quinimo nec eſt ve-
ra gloſſ. in principali opinione per text. hic ibi, *donatur*: &
ideo contrarium probant Hoſtienſ. Ioan. And. Imol. *nu.* 33.
& Barbat. *num.* 21. quibus ſuffragatur *c. ſancimus. 12. quæſt. 2.* Ea-
dem verò gloſſ. dum opponit contra hunc text. *c. ſancimus
& alia iura.* eſt intelligenda, vt dicta iura procedāt in dubio,
ceſſantibus argumentis & coniecturis, ex quibus poſſit di-
uerſum præſumi, ſecundùm Abb. & *Communem.*
¶ Gloſſ. *in verb. à. propinquo*, dicit quo ad deciſionem huius
17 cap. conſanguinitatem † ad quartum vſque gradum conſi-
derandam, cuius opinio *Communis* eſt, vt aſſerunt Imol. hic.
nu. 38. & Petrus Peruſi. *in tracta. de quarta canoni. epiſcop. c. 4. q. 3.*
idem notat gloſſ. *in c. 12. q. 3. & in auth. licentiam, per text. ibi. C. de
epiſcopis & cleric.* Quis autem non videt, ſi res ita ex coniectu-
ris tractanda eſt, ſatius eſſe hoc arbitrio iudicis relinquere;
Anton. & Barb. hic. *num.* 24. Sed an eccleſię an pręlati hæ-
redibus incumbat probatio affectionis, conſanguinitatis,
& contrariæ qualitatis, tractat Alciat. *in d. præſumpt. 28. n. 7.*
¶ Quę verò portio ex his legatis quę Eccleſię relinquun-
tur, aut rurſus pręlato gratię Eccleſię, competat Epiſcopo
& Eccleſię, dubium eſt: ſed tamen hęc bona ſicuti alię res
Eccleſię diuidenda ſunt. *d. c. ſancimus.* Abb. *hic col. fin.*
¶ Gloſſ. *verba quarta.* probat presbyterum alicuius Eccle-
ſiæ inferioris non dici de gremio Eccleſię, quamuis ſit Ec-
cleſia inferior in ea ciuitate, in quibus adeſt eccleſia ſupe-
rior. & ad hoc ipſum commendat iſtam gloſſ. Felin. *in c. ſi-
cut in 2. col. de ſimon.*
18 ¶ Ex verſiculo vltimo colligitur, legatum † relictum ca-
nonico alicuius Eccleſię, etiam ab extraneo, integre ipſi ac-
quiri, non Eccleſię. Aliud tamen dicendum erit, ſi legatum
relictum ſit canonicis alicuius Eccleſię: nam id Eccleſię ac-
quiri adnotauit Bart. *in l. 2. ff. de reb. dub.* ab illo text. ſumens ra-
tionē ex eo quod legatū ciuibus ipſi ciuitati relictum cen-
ſetur. idem Petrus Peruſi. *in tract. de quarta canonica. ca. 4. verſi.
Tertio principaliter.* hanc etiam opinionem aſſerit communē
eſſe Barba. *conſ. 1. vol. 4. col. 6.* quam defendit Ludoui. Luſita.
in d. l. 2. Sed contrariam ſententiam, imò legatum relictum
canonicis alicuius eccleſię, ipſis canonicis acquiri, non Ec-
cleſiæ, probat gl. hic, *verbo, nec eſt.* cui ſimilis eſt *in c. Pontifices.
12. quæſtio. 3.* quam dicit ordinariam Abbas *in cap. 2. colu. 3. de
decimis.* idem *in c. 36. c. 4. de probat.* Et probatur *in c. per excep-
tionem. de priuileg. in 6.* vbi aliud eſt *eximere Eccleſiam*, aliud *exi-
mere canonicos Eccleſiæ.* Vnde in hac quæſtione, legatum reli-
ctum canonicis, ipſis competit, non Eccleſię, atque hoc ip-
ſum notant Anton. Abb. *col. fi.* Barbat. *nu.* 23. poſt alios hic.
Socin. *in d. l. 2.* qui *num.* 12. hanc *Opinionem* aſſerit *Communem*
eſſe: quod etiam fatetur ibi Luſian. *col. fin.* Nec obſtat *d. l. 2.*
quia ibidem ab ipſis ciuibus tota ciuitas repręſentatur, à ca-
nonicis verò non repræſentatur Eccleſia, ſed ſimul & à
pręlato & ab aliis clericis.
Hæc tamen opinio communis eſt ita intelligenda, vt ipſi
collegio canonicorum acquiratur hoc legatum, non cano-
nicis vt ſingulis, idem ſenſit Barbat. cui adhęret Felin. *in c.
auditis. de præſcrip. nu.* 24. Abb. & Cardi. *hic, q.* 10. licet Socin. *in d.
l. 2. col. penul.* poſt alios, quos ipſe refert, tenere velit hoc le-
gatum cenſeri relictum canonicis vt ſingulis: quod pluri-
mum refert: nam relictum legatum canonicis vt ſin-
gulis inter canonicos ex æquo diuiditur, nulla conſi-
19 derata diſtinctione qualitatum. At † legatum collegio ca-
nonicorū eſt diuidendū eo pacto, quo cętera ipſius collegij
bona diuidi ſolent, & plus vni canonico, quàm alteri datur,
habito reſpectu ordinis ſacri, antiquitatis, alteriúſve quali-
tatis, cuiuſq; ex ſtatuti ipſius Eccleſiæ conſiderandæ. Imol.
hic, *nu.* 36. Conuenit de[illegible] inte[illegible] Abb. [illegible] & Imol. ex hoc
legato deb[illegible] quarta[illegible] portionem [illegible]

EX CAP. RAYNVTIVS.

SVMMARIA.

1 *Legitima inſtitutionis titulo liberis reliquenda. & nu. 32.*
2 *Filius ſuus præteritus, etiam inſerta præteritionis cauſa, habet ius dicendi nullum teſtamentum patris.*
3 *Præterire filium inſerta cauſa idem eſt quod exhæredare, neque id propriè præterire dici poteſt, cùm præterire eſt ſilentio tranſire, quod cauſa inſerta non fit. & ibid. intellectus l. 3. C. de liber. præterit.*
4 *Filius emancipatus cauſa inſerta præteritus non dicit nullum teſtamentum patris, ſed habet contra id bonorum poſſeſſionem contratabulas.*
5 *Filius emancipatus præteritus nulla inſerta cauſa habet ius dicendi nullum teſtamentum patris.*
6 *Emancipationis & ſuitatis differentia, an hodie duret facto teſtamento.*
7 *Filius exhæredatus nulla cauſa inſerta an habeat ius dicendi nullum teſtamentum patris. an verò illud querelare poſſit? Ego petitionem hæreditatis inſtituendam exiſtimo. Brederodius.*
8 *Ingratidinis cauſa non refellit filium à ſucceſſione patris inteſtati, & ibi quid de fratre.*
9 *Donatio non reuocatur ab hærede ob ingratitudinem donatarij.*
10 *Frater ingratus dicitur, qui fratrem ſuis bonis ſpoliare tentat.*
11 *Filio præterito inſerta cauſa præteritionis, ſi cauſa probetur, vires recipit teſtamentum.*
12 *Ingratitudinis cauſæ à quo expreſſæ.*
13 *Filius an poſſit, patriam defendens, patri violentas manus inferre.*
14 *Filius vxorem patris percutiens an poſſit exhæredari.*
15 *Filius patrem accuſans publico iudicio exhæredari poteſt.*
16 *Filius veneficus exhæredari poteſt; & qui dicantur venefici.*
17 *Inſidiari parentum vitæ iuſtam præbet exhæredationi cauſam.*
18 *Filius accedens carnaliter ad vxorem aut patris concubinam, exhæredari iuſtè poteſt.*
19 *Si delatio à filia facta patri graue damnum obuenit.*
20 *Si teſtari patrem filius prohibuerit.*
21 *Filia meretrix à patre exhæredari poteſt.*
22 *Mater meretrix exhæredare filiam non poteſt.*
23 *Filius exhæredari poteſt ex aliis cauſis, quæ ſimiles ſint expreſſis in iure.*
24 *Exhæredatio iuſta cauſa facta an tollatur ex amicitia poſtmodum inter patrem & filium contracta.*
25 *Ingratitudo an remittatur pœnitentia filij.*
26 *Pænitentia criminis tantum in foro animæ operatur delicti remiſſionem, non autem tollit exterioris iudicii pœnam.*
27 *Punitio criminis mixti fori facta ab eccleſiaſtico iudice, non impedit punitionem iudicis ſecularis.*
28 *Ingratitudo an ſit remiſſa Religionis profeſſione.*
29 *Filia matrimonium contrahens ſine conſenſu patris an exhæredari poſſit. & ibidem intellectus ad l. Regiam Tauri 49.*
30 *Parentes exhæredari poſſunt à filijs ex iuſta cauſa.*
31 *Abdicatio quid ſit.*
33 *Succeſſionis differentia ſublata inter mares & feminas; & ratio.*
34 *Primogeniorum bona quibus nominibus à Græcis nuncupata.*
35 *Voconiæ legis capita, & ibi defenſus aliquantulum Theophilus ab Alciati cenſura.*
36 *Feminæ an iuſtè excludantur à ſucceſſione parentum, in regnis, atq; primogenijs: & inibi de l. Salica.*
37 *Mares feminis præferuntur, & inibi de illorum dignitate.*

CAPVT XVI.

De exhæredatione, & præteritione liberorum.

NOn diffiteor, candide Lector, huius conſtitutionis in-
tellctum ita paſſim apud iuris ciuilis interpretes tra-
ctari, vt noſter hic labor minimè neceſſaria quibuſdam vi-
deri poſſit: & id maximè, poſtquam ſtrenuo conatu ſum-
maque diligentia Gulielmus Benedictus, multæ lectionis
ac in praxi peritiſſimus vir, hoc munus aſſumpſit. Verum,
enimuero cùm multa ſint, quę adhuc dubia cenſeantur, vel
ſaltem compendio & ſumma indigeant, non potuimus
huius reſponſi interpretationem omittere, in qua illud co-
nabimur efficere, vt quę ſeſe obtulerint, ad certum, vel ex
aliorum vtriuſque iuris Doctorum placitis, iudicium &
examen ducantur, ſic ſanè fiet non omnino inutilis noſtra
hæc capitis celebratiſſimi relectio.
Primum, Raynutij teſtamento illud opponitur, quod fi-
lias proprias hæredes teſtamēto nō inſtituerit. Iure etenim
ciuili legitima † portio filiis debetur in bonis parentum, & 1
eſt eis titulo inſtitutionis relinquenda, vt probat Nouella
Iuſtiniani. 115. *in auth. vt cum de appell. cog. §. illud quoq; capitulum,
collat. 8.* gloſ. *Communiter recepta in auth. nouiſſima. C. de inoffic. teſtam.*
vbi omnes in hanc ſententiam conuenire teſtatur Iaſ. *col. 4.*
ſiquidem filius ſuus, aut eſt inſtituendus, aut exhæredan-
dus, *in princip. Inſtitut. de exhæred. liber. l. filiusfamilias. ff. de libe. & poſt-
hu. l. maximū vitium C. de liber. præterit.* Quod † ſi filius ſuus præ- 2
teritus ſit, habet ius dicendi nullum teſtamentum pa-
tris. *l. inter cætera. ff. de lib. & poſth. l. 1. & l. filio pr*[illegible] *de
iniuſt. rup.* Regia *l. 1. tit. 8. part. 6.* etiam ſi præterit[illegible] rante egr[illegible]
ta præteritionis cauſa. Bartol. *in auth. ex cauſa. nu*[illegible] *t. in d. c. ve-
dic. de lib. præter. gloſſ. in auth. de hæred. & Falci. §. exhæred*[illegible] *legato. ff. de
verbo noluit.* quæ ſingu. eſt ſecundùm Alex. *in auth. n*[illegible] *liter. C. de
liber. præter. col. 4.* & Iaſ. [illegible] *th. ex cauſa. n.* 8. & eundem [illegible] *contingat. de*
tene[illegible] atem vtrobique hanc eſſe

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN